

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00294

GEZAMLTE DRAMES

Aaron Zeitlin

Permanent preservation of this book was made possible

by Susan C. Yelen

in memory of

David & Jean Yelen

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אהרן צייטלין
ד ר א מ ע ס
צווייטער באנד

אהרן צייטלין

ד ר א מ ע ס

צווייטער באַנד

פארלאג
י.ל. פרץ
ישראל

תל-אביב, תש"ם — 1980

Aaron Zeitlin

D R A M E S

I. L. Peretz Publishing House
31, Allenby St., Tel-Aviv, Israel

Printed in Israel 1980

דפוס, להב" בע"מ, רח' המסגר 60, תל-אביב

א י נ ה א ל ט

9	—	יידנשטאָט
81	—	אסתרקע
153	—	יעקב פראַנק
249	—	ווייצמאָן דער צווייטער

יִדְנִשְׁט אַט

דריי אַקטן מיט אַ פאַרשפּיל

באטיוליקטע לויטן סדר פון זייער אויפטריט

פויקער	שאַלקסנאר
ערשטער ריטער	וועכטער
בישאָף	געשמאַלט
אַנדערע ריטערס	אליקום
אַ חשוב	נימכען
לויטפרוי	ליפמאַן
אפיסה-וועכטער	קולות
דער הענקער	דער רב

יִדְנֶשְׁט אָט

ציט — מיטלעלטער ;
ארט — דייטשלאַנד ;
סטיליזירט אַ לאַ אַלטידיש.

פאַרשפּיל

נאַכט. געטאָ-טויער, פאַרשלאָסן אויף ריגלען ; קראַטעס. ביים טויער —
פון דער זייט פון געטאָ. אַדער יידנשטאָט — אַן אַלטער ייד מיט אַ
שפיציקער מיץ : דער וועכטער. ס'קומט אַן דער שאַלקסנאַר.

שאַלקסנאַר :

גוט-נאַכט ! וואָס הערט מען ? כאַ-כאַ-כאַ. שלעכט-נאַכט !

גוט-נאַכט, שלעכט-נאַכט ! דאַס נעכטלין טוט זיך ציען

ווי יידנס גלות. שומר, מה מלילה ?

האַסטו נישט גיין געזען פון ווייט, דורך נאַכט,

דעם האַר משיח, האַ ?

וועכטער :

וואָס פּראַלסטו דברים-בטלים ?

שאַלקסנאַר :

פינסטער, פינסטער. ערד און הימל שלאָפן.

ס'טוט שלאָפן אונדזער רב, רב זאַלקינד, אויך די רביצין

און אלע גאטספארכטיקע לייט. עס שלאפט נישט ניערעט
אבערל שאַלקסנאַר. וויצן און קאַטאָוועסן,
מאַנכע גרייליך ביטערע מחשבותן,
באַלאַגערן זיין קאַפּ. דרום ווייכט אים שלאָף,
ווען ס'הויערט אויף דער יידנשטאַט די נאַכט,
נישט פאַר די גאָטספאַרכטיקע לייט געדאַכט
און נישט פאַר יונגע ווייבליינן.

וועכט ער:

איך מעכט וויסן,
פאַר וואָס השם־יתברך טוט דיך שטראַפּן,
דאָס דו אַן אויג נישט צוטון קענסט און אימער
דאָ איבערוויצלען קומסט די נעכט.

שאַלקסנאַר:

(כאַפּט אַ טענצל, שאַקלט מיט די נאַרן־גלעקלעך)
קום איך אַריין צו שפּרינגען
און טאַנץ מיר ווי אַ בער.
ס'טוט גאַרנישט מיר געלינגען
ווי איך מיך ווענד און קער.

דער דלות איז מיין קרענק,
מיין מזל — האַרט ווי שטאַל.
כאַ־כאַ, אין שטוב איז מיר צו ענג,
די יידנגאַס צו שמאַל.

די ליבע לייטן ווייל איך
און מאַך אויס אַלעם שפּאַס.
אויך טרינקען קען איך גרייליך
פון פיינעם פולן פאַס.

דאָס ווייב איז מיר צו קראַנק,
אַ וויי צו מיר און ווונד —

די צווייטע בראך איז גרעסער נאך :
מיין שוויגער איז געזונט.

עס איז פון ושתיס הארן
געווארן — ווייסט איר וואס ?
עס איז דערויס געווארן מיין לאנגע גרינע נאז.
ויותא — דער איז לאנג.
ער האט א לאנגע וואו ;
ווארום דאס איז — דאס ווייס איך ניקס :
גייט פרעגט ביי אונדזער רב.

וועכטער :

(שאקלט מיטן קאפ)

עס האט קיין טעם דיין גראם און שטראם.

שאקלט נאר :

מיין גראם —

דער גלעקלט ווי די נארן־גלעקליין מיין,
מאכט אן א טאראראם, א טאראראם,
מיין מרה־שחורה צו פארטרייבן און מיין פיין.
(קלאפעריי אין טויער. פון יענער זייט טויער, הינטער די קראמעס,
הייבט זיך אינעם טונקל א געשטאלט).

וועכטער :

ווער ביסטו, דאס איך עפ'נען זאל ? א ריטער,
געשיקט פון מלכות ?

געשטאלט :

(פון הינטער די קראמעס)

נישט פון מלכות, נייערט
געשיקט בין איך פון מיין חרטה, וועכטער.
(הייבט די הענט)

אין נאמען פון גאט דעם האר, דער דא באשאפן
די נאכט און דיר און מיך — דעם טויער עפן !

(לאזט אַראָפּ די הענט אויף די טויער־קראַטעס;
שטומע דערוואַרטונג).

וועכטער:

(פעסט)

דאָ איז מיין זיץ. מיר ברענט צופוסן ס'פניער —
איך זיץ, איך היט. מיט מיר איז ניקס צו מאַכן.
דער טויער איז געשלאָסן גלייך יריחו.
אַין יוצא וואָן בא — איך טו באַוואַכן.

שאלקסנאר:

(טוט דעם וועכטער אַ שלעפּ ביים אַרבל)

האַסט די שליסל —

נון, עפּן אים! ווען נישט אין גאַנצן, וועכטער,
דאַן עפּן אים אַ ביסל, אַ קליין ביסל!
אַ דריטל טויער אָדער גאָר אַ פינפטל.

וועכטער:

דער אַבערל מיט די שפּאַסן:

(צו דער געשטאַלט)

זאָג וואָס פירט דייך

אַהער, דו דונקעלע פיגור? דו קומסט

פון קריסטנשטאַט — וואָס טוסטו דען באַגערן?

(הייבט זיך פּאַמעלעך אויף, נעמט דעם לאַמטערן,

וויל ביי זיין שיין באַקוקן די געשטאַלט)

ווייסטו נישט, דאָס אויפשליסן איצונדערט

דעם טויער פון דער יידנשטאַט איז אַסור?

שעהען אייניקע ביי טאָג אים אָפּן האַלטן

גיט מלכות אונדז רשות — צום טרייבן מיסחר.

אויב דו אַ מענטש ביסט — זוך דיר אויס אַ לעגער,

אויב דו אַ רוח ביסט — נון, איך וועל אָרן,

וועל בעטן גאַט, דאָס ער דיר גיט אַ נעסט

אין זיינע וועלטן.

י י ד נ ש ט א ט

געשטאלט:

(דערשלאגן; זיך צו די קראטעס טוליענדיק)
איך בין קיין רוח. הער: איך האב פארלאזן
מיין גלח־הויז און בין אהער געקומען.
דען ס'וידערשפעניגט מיר דער שלאף, אומזיסט
בעט רו מיין לייב בני מינער זעלע.

שאלקסנאר:

מיט מיר געשעט דאס נעמלעכע, אמן־סלה.

וועכטער:

(ציטערט אויף)

ווי ווערסטו דען גערופן און ווער ביסטו?
פאר וואר, גאר מיזעראבל איז דיין אנבליק;
איך מעכט רחמנות האבן, צוואר איך קען נישט:
אויפטון נאכטס
דעם טויער פון דער יידנשטאט איז אסור.

געשטאלט:

(פאמעלעך און פייערלעך)

איך, קריסטאפער
פאן קריסטנקארן, בישאף פון דער שטאט.
איך בין מיט יארן פיל צוריק אוועק
פון אייך, פון אייער גאט און אייער אונגליק.

וועכטער:

אן אפטריניקער?

שאלקסנאר:

פון דעם קרייץ פארטומאהט,
באגערט איר נון א ביסל ריינקייט, רב משומד?

געשטאלט:

משומד בין איך און פארראטן האב איך.
דאך נאכטצייט טוט מיך יידנאנגסט באפאלן,
איך מעכט דורך אלטע יידנגאסן שפרייזן.

שטאלפערן איבער שטיינער ביי דער אַלטשול
און קלאַנגען פון דער קינדהייט פאַנגען — קלאַנגען,
די פון פאַרלאַשענע, פון אַלטע פענסטער
אַפּערגעקלונגען קומען.

ש א ל ק ס נ א ר :

(פאַרזיידושט)

וואָס רעדט איר, רב משומד? איז עס וואָר?
ווען וואָר, דאָ איז עס שענער פיל אַלס גאַר
די מעשיות, די אַ מאַל, אין יונגע יאָר,
מיין מוטער מיר דערציילט האָט.

וועכטער:

אַ בישאָף, פל באיה לא ישובון,
עס קאָן צוריק נישט קומען ווער אַוועק איז.

געשטאַלט:

וועל גיין פאַר טאַג צוריק, ווי גרויס דיין שרעק איז,
דאָס זע איך. טו זיך מעכטיקן און זיי
באַרעמהאַרציק, ריגל־אויף דעם טויער.

וועכטער:

פעסט שטייט די מויער צווישן אונדז און אייך —
ווער קאָן זי אומשטירצן? זי איז פיל שטאַרקער
אַלס טויט און אַלס די בענקשאַפט אייער, בישאָף,
די בענקשאַפט, די אייך אַנגעטאָן אַ כּישוף.

געשטאַלט:

פעסט שטייט די מויער צווישן אייך און אונדז —
מיין בענקשאַפט קאָן נישט דורכברעכן איר מאַכט,
זי שלאָגט צוריק מיין שמע־ישראַל, וויי מיר.
(אָפּ).

ש א ל ק ס נ א ר :

אויך איך, אויך איך, אַ גאַט פון מיניע אַבות,
אויך קאָן דעריבער מאַכן קיין קאַטאַוועס.

א ל י ק ו ם :

(קומט אָן פאַרחלומט, מיט זיכערקייט פון
אַ נאַכטוואַנדלער, קוקט זיך אום)
האַב איך דען מענטשן־קול געהערט? איך האָב געדאַכט:
איך איינער טו דאָ וואַנדלען אין דער נאַכט.

ש א ל ק ס נ אַ ר :

אליקום? וואָס אויך? דו
ביסט אַ נישט־שלאַפער? האָסט פאַרלאָזט דיין לעגער,
פאַרלאָזט בגנבה דיין שיין ווייב, דיין גימכען?
דאָס איז פאַר וואָר אַ גרייליך שלימער עסק.
צו ווייבלען, די מען לאָזט אַליין, אליקום,
איז אַ פרעמדער מאַן קאַפּאַבל צו פאַרקריכן,
טראָץ דעם לאַ תנאף, דער געקריצט איז אויף די לוחות,
און מאַנכמאַל, גאַט באַהיט, אַ רוח פון די רוחות,
די־דאָ לויפן גלייך די הינט און שנאַפן, ריכן.

א ל י ק ו ם :

הצנועה מרת גימכען איז צו כשר
פאַר דינע לעפּצן, שאַלקסנאַר. זי איז הייליק
צו גאַט און צו זיין דינער, דעם אליקום,
נישט זוכה זענען לצים זיין מקבל
דאָס אַנגעזיכט דער שכינהס. אַלע ווייסן,
דאָס הצנועה מרת גימכען איז די טאַכטער
פון הרב המקובל רב עזריאל,
זאָל בנישטיין אונדז זיין זכות,
דער מיר, דעם יתום, האָט צו זיך גענומען
און מגדל מיך געווען, געעפנט די שערים
פון חכמת ח"ן פאַר מיר, און אויפן טויטנבעט באַקומען
אַ תקיעת־כף פון איר, פון גימכען, דאָס זי מוז
מיט מיר צו חופּה גיין —

שאלקסנאר:

און נישט מיט ליפמאן,
דעם שמיד, איך ווייס. פאר וואס זאל איך, דער שאַלקסנאר,
נישט וויסן וואס די ווייבער אלע ווייסן?
האַט זי נישט ליב געהאַט דעם שמיד, דעם ליפמאן?
דאָך הייליק איז אַ תקיעת־כף, געגעבן
אַ שכיב־מרה, אַ פּאָטער פּאַרן שטאַרבן.
און גימכען איז אַוועק פון אים, דעם שמיד,
און ווען פאַרשלאָסן האָט די אויגן רב עזריאל
איז איר געבליבן פון דעם תקיעת־כף די קדושה —
און אליקום דער שלימזל. ס'האַנדלט־וואַנדלט
שיין גימכען צו באַזאַרגן און באַשפּייזן
דעם מאַן, דעם זי באַקומען האָט בירושה
פון הרב המקובל רב עזריאל,
דען תקיעת־כף איז תקיעת־כף. זי גיט דיר קעסט
נאָר וועסטו דען, אליקום, געבן איר אַ קינד?
זיי מוחל, דאָך עס איז אַ ביסל בושה,
דאָס דו זי לאָזן טוסט אויף נאַכטס באַראַט,
דער דו דאָך ערשט נישט לאַנג צוריק, אליקום,
צו חופּה זי געפירט.

אליקום:

דיין צונג איז לענגער
אַלס דיין פאַרשטאַנד, דער קורץ איז. איך פיר אויס
דעם ווילן פון מיין שווער, דער אויך צום פּאָטער
מיר געווען איז און אין חכמת ח"ן
מיך איינגעהייליקט. קאַנסטו עס פאַרשטיין?
דאַרויף האָב איך געשטעלט מיט גימכען חופּה
און מקדש זי געווען —

שאלקסנאר:

(ריסט איבער)

מיט אַ קידושין־רינג,

געשמידט פון ליפמאן שמיד —

אליקום:

(רעדט דאָס זיניקע)

דאָס איך דורך זיווג ערדישן

מיט קודשא־בריד־הוא זאָל מזווג זיין די שכינה

און דאָן גיין העכער — העכער —

שאַלקסנאַר:

רב עזריאלס תורות!

דאָ מעג איך זיין אַ שטיקען אפיקורס

לכל־הדעות.

וועכטער:

(מיט בייזער)

האַלט דיין צונג! דאָס איז קבלה.

(בליקט אויף אליקומען ערפאַרכטיק).

ער קומט מיר פאַר, להבדיל, גלייך דער תּלוי.

(צו אליקומען)

אַהיים, אליקום, גיי דיר צו דיין ווינבען.

דען גאַר אומזונסט די שכינה טוסטו זוכן.

ס'איז נאָכט און אויך די ליבע שכינה שנאָרכט.

איך אויף דיין אָרט מעכט פאַר דעם ליפמאן האָבן פאַרכט.

אליקום:

אַ טרעפ איז מיר אַ געטלעכע די גימכען

אין דער לייטער, די נאָך אויבן פירט. איצונד

טוט רופן מיך אַ שטים צו גיין און היילן

די הויכע אינד, געביסן פון דעם הונט.

איך מעכט אין שטילער נאָכט איר היילער זיין

אויף דאָס זי, די פאַרהיילטע, זיך פאַרבינדט

מיט קודשא־בריד־הוא — און דערנאָך, דערנאָך

פאַלט אַראָפּ פון די ישראל גאַר דער יאָר.

ווען מיר די גרעסטע פון די מיצוות קומט צו האַנד.
(לאַזט זיך וואַנדלען, ווי נאָך
אַ שטים וואָס רופט אים).

וועכטער:

(מיט באַוונדער)
עס רירן זיינע פיס
די ערד קוים אָן. פאַר וואָר, דער טרעט אַזוי,
ווי ענגל פאַר השם־יתברך.

שאַלקסנאַר:

עס לאַנגוויילט נישט די נאַכט. דאָ זעט מען כּמרים,
די לויפן צו דער ידנשטאַט פאַרשטעלט.
און — להבדיל — מקובלים אויך,
די זוכן אונדזער ליבע שכינה. ס'איז אַ וועלט!
עס ווערט געזוכט אַהין, געזוכט אַהער —
איד אַבער, שאַלקסנאַר, זוך נישט מער אַלס שלאָף,
נון, יאָגן מיך פון הויז אַרויס די וואַנצן
און די נאָך ערגער אַלס די וואַנצן: די געדאַנקען,
מיט די דער ליבער האַרגאַט אונדזער מאַרד
מוזקה האָט געווען און די ווי שרצים
ווימלען אין דעם שאַרבן פון אַ מאַן.
זיי יאָגן מיך פיל מער, אַלס בייווע שקאַצים,
די יאָגן נאָך אַ ייד: העפּ, העפּ! העפּ, העפּ! —
עס שטראַפן די מחשבות מאַנכע קעפּ.
(האַסטיקע טריט).

וועכטער:

ווער דאַרט? ווער גייט?

שאַלקסנאַר:

דו זעסט נישט? ס'איז די גימכען;
די זוכט גאַנץ זיכערלעך דעם מאַן, דען ס'האַט פאַרלאָזן
איר ליב אליקום — און ס'איז קאַלט איר 'וואַרן.

און זעסטו, וועכטער? מער נאך אלס זי לויפט
טוט זי אנטלויפן, שווערן מעכט איך: ליפמאן —
דער לויפט איר נאך. האב איך נישט רעכט געהאט?
דער שמיד, דער ליפמאן, לויערט נאך אויף גימכען.
אים קימערט נישט אליקומס הר י-א ת.

גימכען:

(צעטרעגן)

האט איר, ר' שאַלקסנאַר, נישט מיין מאן געטראָפּן?

שאַלקסנאַר:

קיין פּאַרנט, שיין גימכען. ס'איז אליקום נישט אַנטלאָפּן.
ער זוכט די שכינה ניערט. זע, דאַרט גייט ער.

ליפמאן:

(קומט אָן; עס זעט אויס, ווי ער וואָלט נאָכגעיאָגט די גימכען).

שאַלקסנאַר:

הע, הע! וואָס הערט מען, ליפמאן שמיד? אליקום —
דער זוכט די ליבע שכינה. נו, און דו?
זוכסטו די שיינע גימכען?

ליפמאן:

נישט דיין זאך!

אליקום:

(דערזעט די גימכען, גייט צו)

וואָס טוסטו דאָ? האָסט אַנגסט געהאַט? איך בין
פון דיר דאָך נישט אַוועק אויף אימער, נאַרבען.
האַב מיר געמאַכט אַ שטיקל פּראָמענאַד —

גימכען:

פון וועגן דינע פּראָמענאַדן זאַלסטו
מיין לעגער נישט פּאַרלאָזן. זעל נישט אויס
אַ וויכטיגילד צו נסיונות. קאָן אַ וואָלף נישט
דיין אַרעם שאַף פּאַרצוקן? בין פון וואָלף
אַהערגעלאָפּן דורך די ענגע ליקן.

געזאגט האט מיר דאס הארץ: דו שלענדערסט דא.

און נישט פון אים אליין בין איך געלאפן —

שאלקסנאר:

נייערט אויך פון זיך. א, איך פארשטיי:

די תקיעת־כף פירט מיטן וואלף מלחמה.

אליקום:

ליב קינד, דו ביסט די טאכטער ר' עזריאלס —

ער שיצט אונדז פון די הימלען.

גימכען:

ברוך א מאן

מיד נישט שיצן אויף דער ערד דא אונטן? הער דאך:

די ראזלין וועט גאנץ זיכער מארגן לאכן

און זיטלין און די אלע יונגע ווייבלין.

דאס מיד מיין מאן אזוי באהאנדלט האט.

איך מוז די תקיעת־כף מיין הייליק האלטן —

נון, העלף מיר, העלף, אליקום! הער דאך אויף

מיט דינע פראמענאדן — זאגסט מיר צו?

ליפמאן:

(די האנט אויסגעשטרעקט צו יענער זייט מויער)

א דרויסן, דרויסן, ווו דאס איז גון ברעכט

און קייטן רייסט! אין נעכט, אין זעלכע נעכט,

רייסט מיד אהין, ווו ערד, ווו גוימס ערד איז,

רייסט מיד אויך פרויענליב צו ברעכן! גימכען,

איז קראכט! ס'קומט פרילינג אן! דו הערסט? איר הערט עס?

ווי מעכט איך ברעכן אלעס, וואס פארווערט איז!

אויך די מאכט פון גויים, דען געשפערט איז

א יד —

(קראך און געבריל פון פלאצנדיק איז)

טראגט זיך פון יענער זייט מויער).

י י ד נ ש ט א ט

גימכען:

(פארהארקט)

פאר וואַר, ווי ווונדערלעך עס ברעכט און ברילט!

אליקום:

(כאפט זי אַן ביים אַרעם, וויל זי אַוועקציען)

די קליפות ברילן, סיטרא-אחרא בילט —

גימכען:

(פארהלומט; צווישן ליפמאַנען און אליקומען)

איך בין אויף מיינעם נאַכטלעגער געלעגן

און נישט געוואוסט.

דאָס פעלדער שפרעכן אַזוי הויך איצונד

אַ שפראַך פון מעכטיקייט און גרויסער לוסט.

שאַלקסנאַר:

מעכט וויינען, דאָך איך לאַך. איז דען נישט שיין דאָס בילד?

די נאַכט — די ברילט.

דער ליפמאַן איז דערמאַיט.

אליקום זאָגט: עס בילט.

די גימכען חלומט און דער שאַלקסנאַר לאַכט.

ליפמאַן:

(מיט אויסגעשפרייטע אַרעמט)

אַהין, אַהין, וווּ שוואַרצע ערדנאַכט קראַכט!

אַהין, אַהין, וווּ מאַכט געבוירן ווערט.

אַהין, אַהין, וווּ קייטן רייסט די מאַכט!

רועכטער:

דאָס פלאַצן איזפעלדער פון גוים! אונדז

פלאַצט ניערט ס'האַרץ דאָס יידישע זייט ס'איז

צעשטערט גאַטס הויז און ס'וואַגלען די ישראל.

אליקום:

דאָרט ברילט די מאַכט, די פּייניקט אונדז, די מאַכט
פון קליפת קין — — (דער קאָפּ צום הימל)
ווי שוואַרץ די ערד! דאָך שטערן לייכטן קלאַרע
און טראַגן גאַטס מרפכה דורך די וועלטן.
(גליװערט אין שטילן עקסטאַז).

וועכטער:

(אויף אליקומען קוקנדיק)
ווי שטיל דער שטייט! גלייך בוים אָן ווינט!

ליפּמאַן:

געצעלטן
פון יעקב, ס'האַבן גויים אייך פאַרשפּערט.
צו די, וואָס האָבן אונדז אַהער פאַרשטופּט,
לייכטן שטערן, טראַגן די מרפכה
פון גויים, נישט פון גאַט. מיט שטאַרקן אַרעם
מעכט איך אַפּרייסן די הימלען, די דאָ לייכטן
איבער די, וואָס נעמען צו פאַר זיך די ערד,
און לעשן שטערן איבער זייער קאָפּ
און רויבן ביי זיי מאַכט פאַר זיך, פאַר אייך.

שאַלקסנאַר:

לאַכן נישט אויס אונדז די שטערנלייך די קלאַרע?
עס איז אויבן וויל זיי קיין עין־הרע.
דאָך אונטן איז קיין שלום. דאָ האָט יעדער זיין פאַרלאַנג.
אַ משומד וויל צוריק, אַ ליפּמאַן וויל אַרויס,
אַן אליקום וויל אַרויף, און איך, אַן אַרעם מויד,
שפּרינג הינאָן־הער: מײַן האַרץ איז מיר צו באַנג —
דאָס ווייב ליגט קראַנק, צו קראַנק, דער גלות לאַנג, צו לאַנג —
קלינג־קלאַנג, קלינג־קלאַנג! (קלינגט מיט די נאַרן־גלעקלעך).

(פאַרהאַנג)

ערשטער אַקט

מענער, פרויען, קינדער, אַלט און יונג — פאַרן געטאָ-טויער. וואַלקני-
דיקער טאָג. אין הינטערגרונט — די הויכע טונקעלע הייזער-געבייען
פון דער ייִדנשטאָט.

פּאָל ק:

(טרויערכאַר)

אין מויערן מיך איינגעריגלט,
אין פינצטערנישן איינגעזעצט,
אין ענגשאַפטן פאַרשלאָסן.
ווער בלויז ביי טאָג אויף שעהען עטלעכע
פון שטייג אַרויסגעלאָזט צום האַנדל.
תפוס בין איך ביי די פעלקער.
שטעקן בלייבט אין טויבע לופטן מיין געשריי.
מיך טוט אַיעדער שענדן און פאַרלענדן.
הינט רייסן פלייש
פון מיינע לענדן.
וויי.

איצונדער שטיי איך דאָ אין טרויער
פאַר דעם טויער אַ געבוקטער,
באַרייט צו נייע שלעג, דען צו מיין אויער
האַט געגרייכט,
דאָס דער קיניג איז אין שטאָט,
דער גויים-שטאָט,
און הויכע ריטערס פון דעם לאַנד,
די דאָ שטייען צו זיין רעכטער האַנט.
קומען היינט אין ייִדנשטאָט.

ווער וויסט ? ווער זאגט ?
שלעכט זענען די צייטן,
ס'האט אַ קריג פאַרשפּילט דער קעניג,
גרויס איז די באַסט פון זיינע לייטן,
און איך וואָרט אין אייטל ציטער.
טרערן־געשלייערט לוגט
מיין אויג נאָך מערב,
און נאָך מיזרח בליק איך: הילף וווּ איז ?

צפון זאָגט: איך טו זי נישט פאַרמאַגן,
דרום: זי איז נישטאָ אין מיר.

ס'איז טאָג, דאָך איך — מיר טוט נישט טאָגן.

(עס קומט אָן, ווי פון אַ באַראַט גייענדיק, דער רב, באַגלייט פון חשובים;
זיי רעדן צווישן זיך אין גאַנג, פאַרזאָרגט; אויף אַ טאַץ — שווערדן, מיט
איידלשטיינער אויסגעזעצט).

דער רב:

(רעדט, אַ געבויענער, צום פּאָלק)
אין גאָט געשטאַרקט זייט, דער דאָ שטראָפּט אונדז
נייערט מיט איין האַנט און מיט דער צווייטער
טוט ער בענעדייען,
אויבוויל די שטראַף פון וועגן זינד איז אָפּן
און די לויז איז פאַרבאָהאַלטן,
דערוואַרטן, אַז די בחירה
זאָל אָפּגעטאָן נישט ווערן. תפילה־טאָן
איז דאָס פּלירזיין פון די בני־ישראל
פון אייביק ביז צו אייביק, תפילה עושה מחצה.
און איז דען, פּאָלק, דיין שווערע אַנגסט נישט תפילה ?
און מוזן זיי דען ברענגען גזירות־רעות,

די ריטערס די דאָ קומען אין דער ייִדנשטאָט?

איך טוען מיר מקיים זיין: במנחה

אכפרה פניו — יעקב טראָגט צו עשו

אַ געשאַנק צו זענפטיקן זיין רישעות.

ש אַ ל ק ס נ אַ ר :

(ווי פון דער ערד אויסגעוואַקסן)

איך לויב די שווערדן,

אין יוועלן אויסגעזעצט. אַ קלוגער ראָט

איז דאָס געווען, די שררות צום געשאַנק

שווערדן צוצוטראַגן. שטייט דען נישט געשריבן:

ע ל ח ר ב ך ת ח י ה ? עשו ליבט די שווערדן,

גלייך יעקב — דאָס געשריי. ווען עשו הייבט די שווערדן,

הייבן מיר דאָס קול. מיר ציען אויס די פיס

און שטאַרבן שרייענדיק. דאָס שרייען איז אונדז זיס,

גלייך עשון — דער מאַרד.

ד ע ר ר ב :

(מיט דער טאָץ אין האַנט)

זאָל דאָס געשאַנק, דאָס איך זיי טראָג,

מיט השם־יתברכס גנאָד, אונדז העלפן

די שינאה שטיל מאַכן, די ווילדע וועלפן,

די אונדז אַקעגנהוילען טוט דורך נאַכט און טאָג,

און אַפּווענדן פון אונדז אַ נייַעם שלאָג.

ל י פ מ אַ ן :

(פון פּאַלק אַרויס)

איך גלייב נישט אין דעם שווערדגעשאַנק. מיין ראָט איז:

ווערט זעלבער שווערדיק. האָב אויף דעם פּאַרלאַנג

פון אונדזער רב ר' זאַלקינד און די חשובים

געשמידט הכנעה־שווערדן נאַרישע — —

ד ע ר ר ב :

וואָס איז

דיין ראט, דו ליפמאן?

ליפמאן:

שווערדן זענען גוט,
דאך נישט הכנעה. וועלן זען די ריטערס
ווי איר געבויגן שטייט — זיי מוזן דאך באקומען
לוסט צו טרעטן איבער אייך, אויך ווען זיי קומען
אן פוונות שלימע: איר, איר זעלבער,
קרעפטיקט אין זייער הארץ די לוסט צום מאַרדן.
ווייל-ווירדיק און מיט קעפ געהויבן הויך
טרעט זיי אַנטקעגן, אַלט און יונג, און נישט
אויף גאַט פאַרויכערט אייך — דען ווייסט: אויך אים
טוען קנעכט נישט ווילגעפעלן — נייערט
פאַרויכערט אייך אויף זיך. זיי האָבן אייך פאַרשלאָסן
אין מויערן פינסטערע, אין גאַסן ענגע,
דען איר, ווי קנעכט, די שטראָפן זיך, זיך זעלבער,
האַט אין אַ תפיסה אייך געלאָזט פאַרריגלען.
זינט שמידן, גלייך ווי איך אַ שמיד בין: שמידט
אייך גבורה אויס. איר צעגערט? נון, מיין ראָט
איז אייך געגעבן. (טרעט אָפּ אַן אַ זייט).

שאַלקסנאַר:

(גיט אַ שפרונג אַרויף אויף אַ קלאַץ וואָס פאַרן מויער)
אויך אַבערל שאַלקסנאַר האָט אַן עצה־טובה!
אויך איך, ביינער אויפקלייבט אונטער אייער טיש,
האַב ראָט, האָב ראָט!

דער רב:

(מיט אומווילן)

וואָס האָסטו אונדז צו ראָטן?

שאַלקסנאַר:

צו מילדערן דאָס האַרץ פון ביידן שטן

האָב איך אַ שיר אַ טייערן פאַרפאַסט,
אַ שיר אין ראַמען קעסטליך אינגעפאַסט.
איך מעכט מיט מיניעם ליד די געסט באַגריסן,
זיי צום געלעכטער וועקן. דען אַ שררה
ווען ער לאַכט — צוואַר ווערט ער קיין גערעכטער,
דאָך ווערט ער האַלבוועגס מענטש,
דען פּינד פון רישעות איז געלעכטער.

דער רב:

(שאַקלט צו מיטן קאַפּ)

דאָס איז נישט שלעכט. דו זאָלסט אָבער דיין שפּאַסליד
פאַרטראַגן פאַר זיי מיט אַכפּערונג.

שאַלקסנאַר:

(שפּרינגט אַרונטער)

האַץ-האַץ!

געוויס, מיט אַכפּערונג! אַן עדות איז דער קלאַץ.

פּאַלק:

(כאַר)

און העלפט קיין אַנדער זאָך —

וועט אפשר העלפן דאָס געלעכטער וואָס איך לאַך.

(ס'קומט אַן פון דער ייִדנשאַט אליקום).

אליקום:

פאַרנעמט. איך טראַג אַ ראַט צו אייך.

קולות:

נון ער שוין אויך, דער בעל-קבלה —

דער רב:

רייד!

אליקום:

מײַן ראַט איז — פּרייד. איך זאָג, דאָס איר מיט פּרייד

די גזירות אויפנעמט, אויב מיט גזירות נייע

פון מלכות קומען אן די הויכע לייט,
דען טרויער איז אַ זינד פאַר קודשא־ברין־הוא.
און צו מקדש זיין גאַטס נאַמען איז די העכסטע
פון אַל די מיצוות.
(צום רב)

האַט רבי עקיבא
די מיצווה נישט באַגערט אַ גרויס באַגערונג?
אויב מיר די העלדזער אויסשטרעקן, באהבה
מקבל זענען הייליקן טויט, דער קומט
נאָך פרומען לעבן, וועלן אונדז די שרים
נישט דעם קיניגס, ניערט
די אַנדערע, די אַלערהייליקסטע, מיט פתרים
פון אור־הגנוז קרוינען און באַלוינען
מיט לוינען, די נישטאָ אויף ערדן.

ליפּמאַנס קול:

(פּאַלק אַרויס)

מיר האָבן זעלכע רייד שוין טויזנט מאל געהערט.

דער רב:

(צו אליקומען)

פאַר וואָר, דו האַסט גאַר הויכע רייד געשפּראַכן
און וואָר איז וואָס דו זאָגסט, נאָר גיב זיי ראַט,
ווי יענע פרייד צו נעמען, די דו האַסט.

פּאַלק:

(כאָר)

צו אַ לייב איז מיר געוואָרן

יעדער טאָג,

אַ לייב, דער לויערט אין זיין צאַרן.

שוויגן שוויגט השם,

און מיר טוט באַוועלטיקן די קלעם:

מילשטיינער אַרום מיין האַלדז.

שאל קסנאר:

וואס טויג אייך דעם מקובלס הימלפרייד, רבותי?
מיינ פרייד איז זיכערער. און וועט מיינ שפאסליד
דערמאיען הערצער שטייגערענע פון המנס און ויזתאס.
הויך־וויילגעבוירענע רשעים —
וועט פארוואנדלט ווערן מיינ פרנסה פון א נאר
אין דער שענסטער פון פרנסות.

ליפמאן:

(טרעט אפער פון צווישן פאלק, טייטלט אויפן
שאַלקסנאר און אויף אליקומען)
ווינד און וויי!
איר נארן צוויי מיט פריידן פאלשע צוויי!

אליקום:

(הערט נישט; תפילהדיק)
ווען דו נישט העלפסט זיי, גאט, מאך אזוי,
דאס איך זאל העלפן זיי, דיין קנעכט אליקום,
און זיס זאל זיין דער קרבן מיינ צו דיר,
גלייך שמעכט פון די אַויריים העליונים.

פויקער:

(קומט אָן, פויקט האַפערדיק)
איך פויק, איך פויק, איך פויק!
יידן פאַרשאַלטענע, טוט אייך אַ בויג
פאַר אַ קריסטליך־געבוירענעם פויקער.
איך פויק, איך פויק, איך פויק!

איך פאַרקײנד, איך פאַרקײנד, איך פאַרקײנד!
איך פאַרקײנד צו קײנד און צו קײט,
דאָס די הויכווילגעבוירענע ריטערס
קומען אָן אין בישאָפּס באַגלייט.

זייט בערייט, זייט בערייט, זייט בערייט!
איך פארקינד, איך פארקינד, איך פארקינד!
גרויס איז די ערע — טראַטאַ!
מאָך מאַר עס, דו יידיש געזינד!

מאָך מאַרעס און הויקער דיק, הויקער!
טו זיך אין דרייען אַ בויג
פאַר אַ קריסטליך־געבוירענעם פויקער.
איך פויק, איך פויק, איך פויק!
(שטילקייט).

דער רב:

(צום פויקער)

וואָס זוכט אין אונדזער שאַטן, דו פארקינדער,
די ליכטיקע גענאָד פון הויכע ריטערס?

פויקער:

(פאַררייטט די נאָז; חשיבותדיק)

דו ווייסט: דער אַלערגנעדיקסטער, דער קיניג,
איז אין שטאַט. און נון, דו יידן־בישאָף,
באַוויליקט האָבן מאַנכע ריטערס זינע,
די נאַבלסטע פון זיין געבענטשטער מיט,
געוועט צו מאַכן צווישן זיך, אויב יידן
דאָס אויסזען האָבן פון דעם טייפל אַדער
פון מענטשנזין. דען פון די ריטערס האָבן
מאַנכע קיין מאַל נישט אַ ייד געזען,
און נון, עס מאַכט זיי שפּאַס אַהערצוקומען
און זען, אויב וואָר איז עס, וואָס ווערט געזאָגט,
דאָס אויך די יידן האָבן מענטשן־אויסזען.

קולות:

דאָס — און נישט מער? אומזיסט געציטערט! שפּאַס!
געוועט! נישט מער! געלויבט זיי גאַט, געלויבט!

שפאָס און געוועט זיסט, מיינען זיי קיין ביין.
(אויפגערודער).

ש א ל ק ס נ א ר :

א שפאָס, א שפאָס! נון מעג איך דאָך בוודאי
מיט גוטגעמיינטן שפאָסליד לוסטיק וויילן
די הויכע לייט און טאַנצן, זיי צו צינגן.
דאָס איך, אויב צוואַר אַ ייד, דאָך מענטש בין, מענטש,
מיט מענטשנשטיים שטאַט טיפּלשטיים און מיט
צוויי הויכע לאַנגע מענטשנפיס צום טאַנצן.
אַ מענטש גלייך זיי, מיט לעבער און מיט נירן,
מיט בלוט אין אַדערן און — געלויבט השם —
אויך מיט אַ האַר געהירן.

פ א ל ק :

(כאַר)

נון פרייז איך גאַט, דען זיי,
שטאַט מיך צום טויט פאַרצוקן,
מיך בלויז באַקוקן
און שטאַט פאַרטיליקונג
מיר שענקען שפאָט.
זע צו, אַ גאַט,
וואָס מיך טוט פרייען אַ געפריי.
אויך אין מיין פרייד איז וויי,
איז אייטל וויי.

ל י פ מ א ז :

און דאָך — מיט ווייב און קינד וועסטו דיר בוקן,
צו די פאַרשקלאַפער. ליבער טויט אַלס שפאָט!
איך גיי — פון מיין פאַרשטעקונג אויס צו קוקן,
ווי איר דעם קרומען רוקן
וועט פאַר די שפעטער בויגן. האַרץ, וואָס ברויזט

דיין בלוט? מיין צארן, דו ווערסט אין גאנצן פויסט.
(פאָררוקט זיך ערגעץ).

שאלקסנאר:

(זעצט זיך צו, באַטראַכט די זאַקן זיינע און די פיס)
ווייס די זאַקן און די פיס גאַנץ מענטשליך.
נישט באַקפּיס, ניין. גאַנץ מענטשליך און גאַנץ מאַגער,
גאַנץ יידיש, גאַנץ בעקבצנט. ווי עס שטייט:
הפיס פיס יעקב —

(קלויסטערגלאַקן פון דער שטאַט צעקלינגען זיך — פּייערלעך, שווער און
געדיכט דרינגען די קלאַנגען אין דער יידנשטאַט אַרײַן. די הויכע ריטערס
קומען אָן. אַ בישאָף — דער בישאָף פונעם פאָרשפּיל — טראָגט אַרויס אַ
קרוציפּיקס).

דער רב:

גריס גאַט, גריס גאַט, הויכווילגעבוירענע!
וואָס פירט צו אונדזער נידעריקן טויער
איך, פון ריטערטום די בלום?
דאָס פאַלק פון יידנשטאַט איז דאָ פאַרוואַמלט
איך, הויכגעבוירענע, צום רום.

פאלק:

(געמאַכטע פּייערלעכקייט, נאָך אַלץ געמישט מיט שרעק)
פּריד, פּריד צו איך, הויכווילגעבוירענע!
איך, הויכגעבוירענע, צום רום.

דער רב:

גערימט זיי גאַט, דער פון זיין כבוד איך
האַט צוגעטיילט. באַוויליקט נון צו וואַרפן
אַ בליק: מיר טראָגן מיט אַן אונטערטעניק האַרץ
איך שווערדן צום געשאַנק. מיר בעטן גאַט,
דאָס בויגן זאָל דער פּינד פאַר איך דעם נאַקן
און אייער שווערד זאָל אויספעכטן נצחון

פון אייביק ביז צו אייביק.

(שטרעקט אויס די טאָץ מיט די איידלשטיין־באַזעצטע שווערדן).

ע ר ש ט ע ר ר י ט ע ר :

(שטופט אָפּ דעם רבס האַנט; די שווערדן פּאַלן

אויף דר'ערד מיט געקלימפער)

מיר דאַנקען, ייִדן־בישאָף. דאָך די ייִדנשווערדן...

מיר נעמען גאַרנישט אָן פון ייִדנהענט,

נישט שווערדן און נישט אַנדערע געשאַנקען:

גענוג, דאָס מיר אייך דאַנקען.

פעלן אונדז דען שווערדן אייגענע? און דאָס־דאָ —

די איידלשטיינער — האָט איר דאָך פון וווכער:

איז עס נישט ביים גוטן קריסטנפּאַלק געשטוילן?

פון וועגן דולדן

אייער טיפּלשטאַם, דער וואַרפט אונדז טיף אין שולדן,

האַבן מיר דעם קריג געמוזט פאַרלירן.

(פאַרלעגנהייט און שרעק צווישן פּאַלק).

ב י ש אָ פ :

(הייבט דעם קרוציפיקס)

אין נאַמען פון פּאַטער, זון און הייליקן גייסט

רייד איך צו דער עלנדער געמיינדע

פון די אונגלייביקע, די שווער געפרוּוּטע,

די אַרעמע, די ווילן נישט געניסן

דאָס ליכט פון אונדזער קירך דער הייליקער. גיב גאָט,

דאָס זייער האַרץ אַ שליסל זאָל באַקומען

צו די טויערן פון וואַרן גלויבן.

ד ע ר ר ב :

(פּענטט)

דאָס גלויבן פון די אַבות איז אונדז הייליק.

מיר בלייבן דאָס, וואָס מיר נון איין מאָל זענען.

מיר היטן אייגן ליכט אין פינסטערנישן

און וויל מען רויבן עס — מיר וועלן גיין
אין פניער-פלאם פון וועגן אונדזער ליכט.
וואָס אונדז פון סיני איז געגעבן.
(אומרויקייט צווישן פאלק).

ע ר ש ט ע ר ר י ט ע ר :

שוויג דאָך !

נישט לאָז דיין צונג די אומבעדאָכטע לויפן.
מיר זענען נישט געקומען אייך צו טויפן,
איר יעזוס-מערדערס, ניערט אייך באַטראַכטן.
(אַ ביסל ליטזעליקער)

יא, גאַנץ מענטשן-ענליך זייט איר, יידן.
געוויס איז דאָס באַטרוג פון אייער זייט,
זיך מענטשן-אַנבליק אַנצוטון. דאָך איז עס
גאַנץ קלאָר: איר זייט גאַנץ מענטשן-ענליך. יא.

אַ נ ד ע ר ע ר י ט ע ר ס :

איז עס נישט ווונדערליך, ווי זיך די זין דעם טיזוולס
פאַרשטעלט האָבן? מען קען דאָך ווירקליך מיינען:
די זענען אַדמס זין גלייך מיר, גלייך אַלע.

ד ע ר ר ב :

(ווינקט צום שאַלקסנאַר)

ש אַ ל ק ס נ אַ ר :

פריד, פריד און רום! איך, אייער קנעכט און וואָרעם,
ערלויב מיך נון אייך, אַלערנאַבלסטע,
מיט אַ פרייליך שפאַסגעדיכט פאַרוויילן,
די איך, דער יידן-שאַלקסנאַר, האָב פאַרפאַסט.

ע ר ש ט ע ר ר י ט ע ר :

זאָל דען אַ יידן-שאַלקסנאַר אונדז פאַרוויילן?
צו הויך, פאַר וואָר, פאַר אונדזער קנעכט און וואָרעם.
(פלוצלינג באַשלוס)

דו קומסט מיר פאַר גאַר יעמערלעך, פאַר וואָר.

ס'וועקט מיטלייד זיך אין מיר. דיין שפאָסגעדיכט
איז נישט פאַר אונדזער אויער.
דאָך וואָרף איך דיר אַ זילבערשטיק צום לוינ
פאַר גוטמיינטער דומהייט.
(וואָרפט אים צו אַ זילבערשטיק; די ריטערט לאַכן).

שאַלקסנאַר:

(בייגט זיך נישט איין עס אויפצוהייבן).

ערשטער ריטער:

(באַפעלעריש)

הייב דאָך אויף!

בישאָף:

ער איז באַליידיקט.

די ריטערס:

כאַ-כאַ-כאַ! באַליידיקט!

איז עס נישט געמיינהייט, דאָס אַ ייד

זאל וואָגן זיך באַליידיקן?

ערשטער ריטער:

הייב אויף — האָב איך באַפוילן.

שאַלקסנאַר:

איך האָב געהערט. דאָרויף האָט מײַן געדאַנק

געענטפערט: הייב נישט אויף.

ערשטער ריטער:

(צאָרנדיק, צו גלייך פאַרווונדערט)

וואָס פאַלט דיר איין?

ווער וואָגט מיר ווידערשפרעכן? דו? אַ ייד?

אַן אַנדער ריטער:

דאָס איז דאָך אומערהערט! אַ זילבערשטיק, געוואָרפן

פון פּיינסטע ריטערהענט, נישט וועלן הייבן?

קולות:

(צום שאַלקסנאַר, באַגלייט מיט בליקן שרעקיקע און בעטנדיקע)

— נון, הייב! וואָס הייבסטו נישט?

— פאַר וואָס דען הייבסטו נישט?

שאַלקסנאַר:

(האַלב צום פּאַלק, האַלב צו די ריטערס)

ווער מיר אַ לוינ גיט — מוז אין האַנט מיר געבן,

נישט וואַרפן ווי דעם הונט.

ערשטער ריטער:

(נאָך פּעסדיקער, אָבער נישט אָן אומזיכערקייט)

האַסטו נישט זעלבסט

געזאָגט: איך קנעכט און וואַרעם — ?

שאַלקסנאַר:

דאָס איז שלעכט —

און איך באַדויער. מענטש בין איך, נישט וואַרעם.

מענטש בין איך, נישט קנעכט.

מענטש ווי אַלע איר.

ערשטער ריטער:

(פאַרבליפט)

ווי איך? ווי מיר?

(פּוּזע)

נון, זינג. מיר מעכטן הערן ווי דו מאַכסט עס.

קאָן אויך אַ ייד די זינגקונסט? איז עס מעגליך?

אַ ייד אַ שמוציקער ווי דו און קלעגליך

ווי דו?

די איבעריקע ריטערס:

(האַלב ניגער, האַלב פאַראַכטונג)

נון גוט. ער זאל דאָך ענדליך זינגען.

שאַלקסנאַר:

(פאַרנייגט זיך און זינגט)

געגריסט נון זייט, געגריסט נון זייט,

און הערט מיך צו, איר הויכע לייט!

צו אַלער נויט און אַלער פיין
האַב איך אַ ראַט גאַר וויל און פיין.

ווער דורשטיק איז — זאַל טרינקען וויין,
ווער רייך זיין וויל — זאַל זיין אַ שוויין.
ווער אַרעם איז — דער זאַל'ס נישט זיין,
דען אַרעם זיין איז גאַרנישט פיין.

ווער ווייבער קושן וויל, זאַל גיין
צו פרעמדע ווייבלעך, יונג און שיין:
ער מוז זיין ווייב נישט קושן, דען
זיין ווייב אַ צווייטער קושן קען.

ווער אַלטע ווייבער קושן וויל,
זאַל האַרטע שטיינער בניסן פיל.
אַ מאַן, דער האַרטע שטיינער בניסט,
קאַן אַלטע ווייבער קושן דרייסט.

און דער, דעם איז גאַר גרינליך קאַלט,
דער טוט געשייט, ווען ער נון האַלט
אַ יונגע פרוי אין אַלטער שויס,
ווי אונדזער קיניג דוד גרויס.

און ווער פול וויי און יאַמער איז,
דער זאַל צום טאַנצן הייבן פיס,
זאַל טרייבן שפּאַס ווי איך עס טו —
נון קלאַטשט מיר צו! נון קלאַטשט מיר צו!
(ביפּאָל).

ר י ט ע ר :

זינג ווייטער, נאַר. זינג ווייטער, ייד. זינג נאָך!

שאַלקסנאַר:

(טאַנצט אַרײַן צווישן די ריטערס)
דעם טויט, מיין אַלטן קאַמעראַד,
האַב איך באַגעגנט — אייִנציג איי!
— וואָס הערט מען, האָ? — גאַר ווײל איז, גאַר!
יוהאַשי און האַביטיי!

— איך האָב פיל אַרבעט, ליבער נאַר,
דען יידן שטאַרבן שפּעט און פרי.
זיי קומען אום פון נויט און שווערד —
האַביטיי און יוהאַשי!

— פאַר וואָס דען שטאַרבן, ליבער טויט,
די יידן מער אַלס קרעציק פי?
— מיין ליבער נאַר, איך זאָג'ס דיר באַלד —
יוהאַשי, אַ יוהאַשי!

דו נאַר, מיין נאַר, ס'איז גרייך קלאַר:
מיר העלפן האַרן, גרויסע לייט.
זיי ברענגען מיך אויף יידנס קעפּ —
יוהאַשי — צו יעדער צייט.
(אין ערשטן מאַמענט — צעמישונג).

ערשטער ריטער:

(אויסער זיך)
עס האָט דער נאַר אַ לעסטערליד געזונגען!
וואָס שווייגט איר, ריטער־לייט?

די ריטערס:

אַ לעסטערליד!
אַ לעסטערליד אויף ריטער־לייט!

פ א ל ק :

(זיין אומרו ווערט אויסגעלאָדן אין אַ קורצן
פּאַניק־אויסגעשריי.)

ד ע ר ר ב :

(נישט־דרייַסט)

פּאַרצני, אַ הויכער אַדעליקער ריטער,
דעם וויסטן נאַרנקנעכט, דעם שאַלק, און שענק אים
זיין זינד.

ש א ל ק ס נ אַ ר :

רב זאַלקינד, מיט אייך נישט. איך בין
דער זעלבער האַר וואָס זיי.

(צו די ריטערס)

יא, איך דער נאַר,

איך שפּאַסטרייבער, איך אַבערל, בין צוואַר
אַ ייד — און בין גלייך איר אַ האַר, אַ האַר,
און מער אַלס איר זויגאַר — יא, מער זויגאַר
אַלס אַלע איר!

ל י פ מ א נ ס ק א פ :

(שנעל אַ הייב זיך אַרויס און אַ טויך אַרונטער

אין דער געדיכטעניש פונעם געזעמל)

ר י ט ע ר ס :

דאָס איז דאָך אונזעהערט!

זאַל ענטפערן דעם יידן־שאַלק — די שווערד!

(דער עולם יידן גיט זיך כוואַליעדיק אַ וויג אויף צוריק).

ב י ש אַ ף :

(תחנונימדיק)

אין נאָמען פון פּאַטער, זון און הייליקן גיטט!

זאַל קריסטן־ליבע אייער ווט פּאַרטרייבן

און היטן אייער האַנט פון בלוט־פּאַרגיסונג.

ס'איז דאך א נאַר, א שפּאַסמאַכער — עס ווייסט דען
זיין קאַפּ פון וואָס זיין דומע צונג טוט ריידן?

ערשטער ריטער:

(טופעט מיט די פיס)

שווינגן, בישאָף, שווינגן! שאַנד איז עס און שמאַך.
זאַל בלוט זיין פּרעוול וואָשן!

(דער קרוציפיקס גיט אַ ציטער אין בישאָפּס האַנט; ער ווערט בלייך, לאַזט
אַראָפּ דעם קאַפּ. ערשטער ריטער וואַרפט זיך אויפן שאַלקסנאַר מיט זיין
שווערד. שאַלקסנאַר גיט אַ קורץ געשריי, פאַלט. מהומה. פאַלק צעלויפט
זיך, שלעפט מיט מיט זיך, אַנטלויפנדיק, דעם רב; דער רב פּרוווט זיך צו
ערשט קעגנשטעלן, וויל פּרווון באַזענפטיקן די ריטערס, נאַר ווערט אַוועק-
געריסן מיטן שטראָם. ווען אַלץ אַרום ווערט ליידיק, באַווייזט זיך אויבן
אויף דער מויער ליפּמאַן).

בישאָף:

(האַלב קרעכץ, האַלב אויסגעשריי)

וויי, וויי!

ערשטער ריטער:

(איז נאָך אַליין אונטערן איינדרוק פונעם מאַרד)
קיין מיטגעפיל! עס איז דער שטאַם פון האַסטיע־שענדער.

בישאָף:

(מיט ציטער אין קול)

מאַרד איז עס און זינד.

עס זאַל אַזוי נישט טון אַ קריסטנקינד.
(פּויעט).

ערשטער ריטער:

(קומט ביסלעכווייז צו זיך)

ער האַט דאָס הויכע ריטערטום געוואַגט
באַליידיקן צו וועלן.

(אָנגעשפּאַרט אָן דער שווערד — איבערן קערפּער

פונעם שאַלקסנאַר)

איצונד ביסטו דיר ערד צוריקגעקערט.

נון פיל איך מער קיין האַס. וואָס ביסטו? גאַרנישט.

און גאַט וועט ווייטער אונדזער אַרעם שטאַרקן

אויף צו פאַרטיידיקן דאָס קריסטנטום.

גאַט און דעם קיניג אונדזערן צום רום.

(די ריטערס מיטן בישאָף לאָזן זיך גיין. ווען זיי דרייען זיך אום מיטן פנים

צום טויער, שטעקט האַסטיק אַרויס זיין פנים — פונעם טויער אַראָפּ —

ליפּמאַן, וואָס האָט אַלץ צוגעזען און צוגעהערט. עס ברענען אויף זיין פנים

גבורה און גרימצאָרן. ער רייסט אויס פון מויער אַ שטיק שטיין, צילט.

גיט אַ מאַכטפולן שליידער, טרעפט דעם ערשטן ריטער אין רוקן, ווערט

נעלם).

ערשטער ריטער:

(טויטרוף)

אַ, יעזוס־מאַריאַ!

(פאַלט).

די ריטערס:

יעזוס־מאַריאַ, ווער?

ווער האָט דעם שטיין געשליידערט?

(ערשטער ריטער ליגט אַ טויער. די אַנדערע ריטערס, אַנטבלויזטע שווערדן

אין די הענט, רייסן זיך מיט אַ געשריי צו דער יידנשטאַט).

בישאָף:

(האַלב צו די ריטערס, האַלב צו זיך)

ווער? ס'איז אַלעס לער...

(אַ בליק אויף דעם שאַלקסנאַר, וואָס ליגט אויף דער ערד

אָן באַוועג)

איין ייד, איין ייד בלויז... אָבער דער ליגט טויט...

ריטער:

פארדארבונג! טויט! י'דנשטאָט צעשטערן!

פארדארבונג! טויט!

בישאָף:

(האַלט זיי אָפּ)

שטייט! פיל זענען די י'דן —

און איר זענט קליין אין צאָל. מען וועט אונדז אַלע

דאָ אומברענגען. די י'דן זענען גרויזאָם.

מיר מוזן זיך באַזינען. איז עס נישט געפערליך

אין זייער י'דנשטאָט צו גיין? מיר מוזן ערשט

אין שטאָט אַרײַן און דאָן צוריקקומען אַהער

מיט קנעכט באַוואַפנטע און קיניגלעכע קריגסלייט.

דאָס זאָל אַ קריג זײַן מיט די פּײַנד פון גאָט

פאַר דאָס פאַרגאַסענע געליבטע בלוט

פון אונדזער פילגעליבטן, קריסטלעכסטן

און אַלערשענסטן ריטער־העלד, דער דאָ

גאָר בליצלינגס איז געפאַלן.

די ריטערס:

(שאַקלען צו מיט די קעפּ און חזרן איבער מיט פעסטקייט)

...יא, דאָס זאָל

אַ קריג זײַן מיט די בייזע פּײַנד פון גאָט

פאַר דאָס בלוט פון אונדזער פילגעליבטן, קריסטלעכסטן

און אַלערשענסטן ריטער־העלד.

בישאָף:

(פיקסירט זיי די גאַנצע צײַט שאַרף מיט די אויגן;

וויל זיי אַפּקילן)

דאָך מײַן איך,

אַז נישט גאָר קריסטליך מעכט עס זײַן צו טױטן

דאָס גאַנצע י'דנהייט פון וועגן אַ פאַרברעכן

פון איין געהיימען פינסטערן פאַרברעכער.

מיר זאלן ניערט אים, דעם שולדיקן, באשטראפן.
מיר זאלן פאָדערן: דעם מערדער גיט אַרויס!
דעם שולדיקן! און ווען זיי דאָס נישט טוען —
נון, דאָן איז אייער ריטערליך געוויסן
נאָך ריינער אַלס די שטערן אין די הימלען.

די ריטערס:

(עקשנותדיק, פאַרביסן און אומברחמנותדיק)
יא, דאָן איז ריין דאָס ריטערליך געוויסן,
די שווערד גייט לויז און יידנבלוט זאָל פליסן —

בישאָף:

(מיט באַהאַלטענער איראַניע)
צום רוים פון יעזוס, אונדזער האַר דעם זיסן.
(ריטערס הייבן אויף דעם ערשטן ריטערס קערפער, טראָגן אים,
צוגעדעקט מיט שווערדן, לאַזן זיך גיין).
(דער בישאָף גייט־מיט; דרייט זיך אויס אין מיטן גאַנג
מיטן פנים צו דער יידנשטאַט און רופט:)
הושענא, אלוקים! הושיע־נא!

אַ ריטער:

(אין גאַנג)
בישאָף, ס'האַט אייער צונג אַרויסגעבראַכט
ווערטער אומפאַרשטענדלעכע.

בישאָף:

דאָס איז אַ פלוך.
אַ פלוך אויף די העברעער די פאַרדאַמטע
אין זייער שפראַך, דער גרויזאַמסטער פון שפראַכן.

דער ריטער:

בישאָף, איז דאָס וואָר, דאָס איר זענט אויך
אַ ייד געווען?

בישאָף:

(די אויגן אַראָפּגעלאָזט)

מיין זינד איז אויסגעקויפט.
דאָס הייליקע וואָסער האָט מיין לייב גערייניקט.
(הייבט די אויגן)
לישועתך קויתי, אלקים!
קויתי לישועתך, לישועתך!
(דערווייטערן זיך. פויזע).
שאַלקסנאַר:
(גיט זיך אַ הייב פון דער ערד, קוקט זיך אום,
לאַכט זיך פונאַנדער)
כאַכאַ! איך אַבערל שאַלקסנאַר בין קיין נאַר.
איך לעב און לייב, געלויבט השם־יתברך.
מיך האָט דער גוי דערשטאַכט, דאָך געשעט
אַ נס: תחית־המתים טו איך אויפשטיין.
איך האָב מיך טויט געמאַכט, און זיי — זיי האָבן
געמיינט, דאָס איך בין טויטגעשלאָגן. שענער נאָך
טוט גאָט: דער ריטער, דער מכלומרשט מיך געטויט האָט,
דער ווערט אַ וואָרער הרוג. ווונדער איבער ווונדער!
וואָס רעד איך? גאָט? דאָס האָט געטון אַ מאָן!
ווי הייסט דער מאָן, דער אים געטויט האָט? אַך,
דאָס איז אַ גרייליך טרויערפולער וויץ,
אַ וויץ, דער קאָן אונדו יידן־לעבנס קאָסטן,
אַ קליין פּתבותליין מיט פיל סכּנה.
דאָך וויל איך מיר מיין שימחה נישט פאַרשטערן
איצונד, ווען גאָט טוט לעבן מיר באַשערן.
איך לאָך אויס דיר, דו ליבער טויט, און שפּיי
אין דינע טויזנט אויגן טויזנט שפּיינען.
רשע, ביז דו וועסט מיך פאַרן נאַקן פאַקן,
קאָן איך נאָך פּראַלן טויזנט שטותעריינען.
(לויפט, דאָס פּנים צו דער יידנשאַט, און רופּט):
יהודים! יידן! קומט און זעט: כ'טו לעבן!

וואָס האָט איר אייך באַהאַלטן? קומט און לאַכט!
קאָן דען אַ שפּאַס אַ גרעסערער נאָך געבן
אַלס אַ טויטער, דער זיין טויט באַטראַכט
און אין ריימען חוזק אויס אים מאַכט?
(אַ ווייל שפּעטער קומט אַן צו לויפן ליפּמאַן,
שטייט אָפּגערוקט אַ ביסל און קוקט אויף אים זיטיק).

ש אַ ל ק ס נ אַ ר :

(גיט זיך אַ קלאַפּ אין שטערן)

האַסט דו געהרגעט, אַ?

ל י פּ מ אַן :

(שאַרף)

שווייג שטיל, דו נאַר!

ש אַ ל ק ס נ אַ ר :

(קוקט אויף אים, באַנעמט, מאַכט אַ טריט אויף צוריק)
איך שווייג, איך שווייג. זאָל זיין מיין צונג אַ שטייג
פאַר דיין געהיימעניש. האַסט פאַר מיר גענומען
נקמה — און פאַר אַלע. איך פאַרשטיי.
פון אייטל לוסט צו וועלט האַסט דו נקמה
גענומען פון דער וועלט —
און האַסט אין גרויס סכּנה אונדז געשטעלט.
דאָך שווייגן וועל איך שטילער נאָך אַלס שטיל,
אויב וויל זאָל אַ געהיימעניש אויסזאָגן נישט קענען —
איז פּורע פיין, אַ פיין נאָך גרעסער אַלס
זיך אַן אַלטער בתולה הענגען אויפן האַלדז.

(פאַר האַנג)

צווייטער אַקט

פארן געטאָטייער.

פּאָלק:

(טרויערכאַר)

צום רויבערוואָלד איז מיר די וועלט.

צום רויבערוואָלד די ווילדע וועלט.

צום וויסטן לאַנד.

די דריטע זון האָט נון געשטראַלט.

דער דריטער טאָג האָט נון געטאָגט.

און באַכן טרערן פליסט מיין אויג.

איך קלאַג נאָך אימער ווי געקלאַגט.

נאָך נישט שולדיקן אַנטדעקט.

דער יענעם ריטער האָט געטויט.

און טראַגן מוז איך אַלע שולד.

פון טרערן זאָל איך גיין צום טויט.

דער דריטער טאָג ברענגט דריטע זון.

און ברענגט קיין הילף. ברענגט ניערט וויי.

מיט ווייב און קינד דאָ שטיי איך נון

און אומגליק הויערט וווּ איך שטיי.

דער רב:

דער לעצטער טאָג איז. פּאָלק, מיין פּאָלק, ווען איינער

זיין קאַפּ פּאַרשולדיקט — פּאַלן מוזן דאַן

די קעפּ פון דינע קינדער אַלע, אַלע.

דאָס איז די פעלקער צו געזעץ געוואָרן.

געוואָרן צו געזעץ פון שטאַל און ערץ.

מיט בלוט, מיט יידנבלוט געשריבן איבער

גאָר דעם אַנגעזיכט דער ערדס.

איז א י י נ יד שולדיק — טויט דעם פאלק דעם גאנצן!
 און טיפער נאך איז אונדזער בראך איצונד,
 דען צווישן אונדז איז זיכער קיינער שולדיק
 אין יענעם ריטערס טויט. האט דען א ייד
 געשלינדערט יענעם שטיין? ניין, זיכערליך
 האט פון די גויים איינער דאס געטון.
 ווי דאס נישט איין מאל האט פאסירט.

א ח ש ו ב :

נישט איין מאל
 קומט איינער פון די פעלקער און פארבארגט זיך,
 אויף דאס ער רישעות טוט דעם יידנפאלק,
 און צילט פון זיין פארבארגנהייט אין די
 געקרוינטע אדער שררות.
 די זיך צו אונדז ארונטערלאזן — און
 דאן קומט גרויס בילבול, שמאך און מארד
 אויף אונדזער קאפ, די מיר נישט שולדיק זענען.
 און יענער, דער דעם פרעוול האט געטאן,
 דער פרייט זיך, דאס ער רישעות טוט די יידן,
 און זויפט זיין וויין מיט לוסטיקע געזעלן,
 דערווייל מיר אומקומען מיט ווייב און קינדער.

ש א ל ק ס נ א ר :

(האלב צו זיך)

— — גאר שנעל איז עס געשען און איך, דער שאַלק,
 דער איך מיד זונסט צום נ א ר נ מאך און דאן
 מיד צום ט ו י ט נ האב געמאכט — האב נישט געקוקט.
 האב נישט געזען קיין זאך. דען ווי געצימט עס,
 דאס א טויטער אויגן בליצלינגס אויפטוט
 און זעט? דרום ווייס איך גארנישט. און דאך ווייס איך.

פ א ל ק :

(ווי אויבן)

דער דריטער טאָג ברענגט דריטע זון
און ברענגט קיין הילף, ברענגט נײַערט שמאַך.
מיט ווייב און קינד דאָ שטיי איך גון —

באַלד ברענט גאָר העליש מיין געמאַך.
מיין פינסטער הויז ווערט אייטל פלאַם
פון גרונט ביז דאָך.

ליפּמאַן:

(טרעט אָפּער)

מוט! נײַערט מוט! זיי האָבן זיך דאָס רעכט
אויף ערד און לעבן מיט דער שווערד באַפעסטיקט.
גון שלאָגט אויך איר ווען זיי אייך איבערפאַלן —
דאָ זאָל מיט קראַפט צוריקשלאָגן דער קנעכט.
דען מוט גיט לעבן און בלויז מוט גיט רעכט.
נישט תפילה איז פליִזיין — ניין, רב זאָלקינד!
נישט תפילה און נישט ווייִגעקלאָג. פליִזיין
איז פליִזיין. עין תחת עין.

פּאַלק:

שפּאַט איז דיין וואָרט איבער מיין יאַמער —
ווי האָב איך דען פליִזיין?
אַ שמיד ביסט דו און קראַפט איז אין דיין האַנט.
דאָך איך בין שוואַך. ביי גוים איז דאָס וואָפּן.
ווי האָב איך דען פליִזיין?

ליפּמאַן:

איך ווייס. דו האַסט נישט. דאָך איז נישט צו שפּעט
זיי צו באַפאַלן, דאָס פליִזיין ביי זיי רויבן
און מיט זייער וואָפּן טויטן די באַפאַלער.
זיגסטו — לאַך, און פאַלסטו — לאַך און שטאַרב.
אַ טויט פון גלייכע זאָלסטו שטאַרבן, גלייך צו זיי

אין מוט. און פאלסטו — וועלן דינע קינדער אַרבן
דיין מוט און נישט מער שטאַרבן.

ד ע ר ר ב :

עס איז גאַטס ווילן, ליפּמאַן. ס'איז זיין ווילן,
דאָס יידן זאָלן נישט מיט גויים־שווערדן שפּילן.
זיסט ווערט פון יעקב — עשו. דען השם־
יתברך האָט פאַרטריבן אונדז אין גלות
און ניערט ער לאַזט לויז און ליטזעליקט זיין שאַף
אין טעג פון ענד, די טעג פון ביאת המשיח,
ווען ס'עקט זיין שטראַף.

ליפּמאַן :

איז דען גאַטס ווילן, דאָס באַצווינגער זאָלן
איך אומברענגען? ווען יאָ — וואָס פּאָלגט איר, שקלאַפּן,
זיין ווילן? האָט ער דען דערויף באַשאַפּן
אַ פּאָלק, דאָס זיצן זאָל עס אין געפענקעניש
און וואַרטן אויף פאַרדאַרבונג?

ד ע ר ר ב :

פּילסטו דען, ליפּמאַן, וואָס דיין צונג לאַזט הערן
דעם אויער פון באַטריבטע? ס'איז נישט רעכט,
די קנעכט פון גאַט צו האַלטן גלייך אַז קנעכט
פון עשו און זיי ראַטן: זייט גלייך עשו.
זאָג: מוזן מיר נישט בעסער זיין אַלס זיי?
מיר האָבן שווערד געהאַט אין אונדזער האַנט,
מיר האָבן מוט געהאַט און מאַכט און לאַנד.
דאָך גאַט האָט שווער געצערנט און געזאָגט:
דיך האָב איך אויסדערוויילט פאַר מיר אין סיני —
דאָרט האָב איך הויכן בונד מיט דיר פאַרשניטן.
דרום גיי, ישׂראל, אונטער די באַצווינגערס;
דיין שטאַלץ זאָל אויף הכנעה זיין געביטן,
און וואַרט ביז איך מיין גואל שיק דיר צו.

און היטסטו מיין געבאָט — איך וועל דיך היטן.
און שטרעקסטו אויס דיין האַלדז פון וועגן מיר —
שטייט אָפן דיר מיין הימלס העכסטע טיר,
דען אויך שטאַרבן זאַלסטו נישט גלייך עשו.
מיין נאָמען הייליק — און אין הייליקייט באַשטיי.
פון אייביק ביז צו אייביק. בדמיך
חייל! עס קומט צום ענד פון טעג בן־דוד —
און ווידער מאַכט צו זיינע פרינצן אונדז גאָטס ווילן.
יהודהס זינד ווערט אָפגעמעקט. זיין מלכות
וועט מער נישט אויפהערן; דאָן וועלן שווערדן
צו אַקער־אייזנס ווערן און דער לעמפערט
וועט ביי דער זייט פון פרומען לעמל הויערן.
ביז צו יענער צייט מוז אונדזער גלות דויערן.
פאַרבאָטן איז מיט שווערדן אונדז צו שפּילן.
צוואַר ביטערער אַלס ביטערנישן אַלע
איז אונדזער טייל און בלוטיק אונדזער טרער,
און ס'ברעכט דאָס האַרץ, ס'קומט אומגליק מער און מער,
דאָך איז די טרייסט די וואַרע נישט די דיינע.
נחמת־הַמ־שׁיח איז די טרייסט
די איינציקע פון ייִדנשטאַם, וואָס ווערט געטראָטן
און צום טויט געפירט דורך די רשעים
פון וועגן היטן גאָטס געבאָטן.

לִי פּמ אָן:

גאַנץ אַלט זענט איר, ר' זאַלקינד, און די ווערטער,
די איר געשפראַכן, זענען אַלט ווי איר.
(צום פאַלק)

וואָס האָסט דו צו פאַרלירן? גאַרנישט, זונדערן
אַ לעבן דאָס קיין לעבן איז. דיין רב
האַט די זעלבע אַנגסט אַלס דו, דרום וויל ער טרייסטן
דיך און זיך זעלבסט מיט זאַכן, די נישט העלפן.

משיח... ווען איך נון משיח בין,
וואָלט איך, ווי ער, געזעסן און צו הילף דיר
נישט געקומען. זאָל דיין קלאַג דיר העלפן!
זאָל דיין פאַרלענדונג דיר משיח זיין!

קולות:

- דער זאָל אונדז פירן!
- ליפמאַן זאָל אונדז פירן!
- ער איז אַן אפיקורס, איז אַ כופר!

שאַלקסנאַר:

(טרעט אָפער)

אַן אפיקורס? גרינליך מעגליך. דאָך עס ווערט
דאָס ווערטליין ערד גאָר וויל געריימט מיט שווערד.
ווער שווערד פאַרמאַגט — האָט ערד, ווער זי נישט האָט —
דער ליגט אין דר'ערד, איך מיינ: נישט האָט ער ערד,
זונדערן זי, די ליבע ערד, האָט אים,
און צוואַר ביי זיך, און צוואַר גאָר טיף אין דר'ערד.

אליקום:

(קומט אָן)

איך טראָג די טרייסט. איך טראָג
די רעטונג אייך צום דריטן טאַג.

פאַלק:

- די קראַפט אין דיניע רייד —
איך הער זי.
- די קראַפט, די דו פאַרמאַגסט —
ווי הייסט זי?
- די רעטונג, די דו טראָגסט —
וואָס איז זי?

אליקום:

איך קום צו רעכטער צייט. גלייך אַז דיין וויי
איז טיף מיין פרייד.

קולות:

- זיין פרייד?
- געזיכט ווי שניי —
- ער שטייט באַרייט —

אליקום:

גון הערט:

איך, לאַמע לאַם פון גאַטעס הערד,
וועל אויף זיך די שולד נעמען די שווערע
פאַר שלידערן דעם שטיין
און מיט מיין לעבן אויסקויפן דאָס לעבן
פון דער גאַנצער עדה.

ליפּמאַן:

דער פאַרריקטער!

דער רב:

(צו אליקום)

מיין זון, וואָס גייסטו טאָן? באַזין דיך. ביסט
גאַנץ יונג, נישט לאַנג ערשט נאָך דיין חתונה,
און אין דיין זכות, דער דו אַ צדיק ביסט,
ווי אויך אין זכות פון שווער דיינעם, המקובל
ר' עזריאל ז"ל — אין אייער ביידנס זכות
קאָן אַ נס געשען אין לעצטער רגע.
מיר ווייסן ווייל: אַ ניסתר איז געווען
דיין שווער, דער האָט פאַרהוילן זיינע וועגן,
אַ מלמד צו די דרדקי, און זיכער
האָט נאַכטס מיט אים געלערנט אליהו.
ס'האָט ער, דער שטילער אַלמן, דער דעם קליינעם יתום,
דיך, אליקום, צו זיין זון געמאַכט און שפעטער
זיין טאַכטער אים די איינציקע געגעבן,
מיט דיר געלערנט אַלע סודות,
די מיט אים געלערנט האָט דער תּשבי.

דרום איז וויל מעגליך, זאג איך, דאָס אין אייער זכות
זאָל אַ נס געשען.

ל י פ מ א ן :

און ווען דער נס געשעט נישט?
ווי אָפּט, ווי אָפּט האָבן די נסים נישט געוואָלט
געשען צו אונדז!

ד ע ר ר ב :

געשעט דער נס נישט — הייליקן מיר אַלע
זיין ליבן נאָמען. נישט אליקום בלויז —
מיר אַלע, יונג און אַלט. און דאָך — געשריבן שטייט:
ישועת־השם — השם־יתברכס הילף,
פהרף־עין — אין איין אויגנבליק געשעט זי,
ווען עס השם באַשערט.

דרום זיי נישט איבעראַייליק, טייער קינד.
דיין הייליקייט, דיין ווילן זיך צו מקריב זיין
פאַר אַלע, דאָס אַליין קאָן אויסקויפן די זינד
די פאַרבאָרגענע פון די ישראל. ס'קאָן דיין ליכט
בליצלינגס מאַכן בלינד
די אויגן פון די ריטער־לייט, דאָס זיי
די פלי־זיין אויפהערן צו זען
און צו זיי נישט גרייכן קענען. ס'האָט פאַסירט שוין
אַזוי אַ זאָך אין אַלטע צייטן און עס שטייט
אין כראַניקעס פאַרשריבן.

ל י פ מ א ן :

(גאַליק)

אַ נייער אומזין, אויף דער שטעל, אויף שנעל
געבוירן — —

ש אַ ל ק ס נ אַ ר :

ווי איז גימכען, מעכט איך וויסן?
קום, גימכען, זע, ווי אויס דיין יונגן אַרעם

דין מאן צום מלאך-המוות לויפט! ער איינער
וויל זיין דער הייליקסטער פון אלע, קרבן
פאר אלע ידנקינדער! ווערט ער קדוש —
נון, ווערסטו דען נישט אן אלמנה, גימכען?
אן מאן, אן קינד — — און איז עס נישט א שאד,
דאס איך באווייבט בין און באקינדערט בין.
זונסט מעכט איך, ווען דו בלייבסט אלמנהכען, חלילה,
נישט צעגערן חופה מיט דיר שטעלן על-פי דין,
און מעג די ידנשטאט די גאנצע טרייבן שפאט
ווען דו, די אלערשענסטע, מיך, דעם נאר,
זיך מאכט צום מאן. כא-כא — כא-כא — — א שאד,
דאס איך קיין בחור בין און נאך דערצו — דער נאר פון שטאט.
ליפמאן:

זויגאר

איצונד מאכסטו דיר, אבערל, צו שאנדן
מיט לערע רייד. דו ביסט די צונג דיר אפ
איי דו דעם גאמען גימכען טוסט דערמאנען.

שאלקסנאר:

איז זי דען הייליק? הייליק איז דאך ניערט
איר מאן. און איך, דער א גאנץ לעבן פלוידערט,
ווער וועט פארבאטן מיר צו פלוידערן איצונדער,
אום אין אנבליק פון דעם טויט מיך לוסטיק מאכן?

ליפמאן:

(אפ, מישט זיך אויס מיטן פאלק)

דער רב:

(צו אליקומען)

ווי זאלן מיר באווייליקן דין קרבן?
זאל דען איינער אומקומען פון וועגן כלל?
איז איין נפש אין ישראל דען נישט שקול
פנגד גאנץ ישראל?

פאלק:

וויי, איינער זאל פאר גאר דער עדה בלוטן!
וויי, אלע פאר דער שולד פון איינעם זאלן בלוטן,
פון איינעם, דער געוויס נישט אונדזער איינער!

שאַלקסנאַר:

ווער קאן עס וויסן? גרייליך מעג עס זיין,
דאס אויך א ייד זאל —

דער רב:

(צום שאַלקסנאַר)

שווייג! עס וועט קיין ייד
א גאַנצע עדה אין ספנה שטעלן.

אליקום:

איך ווארט.

דער רב:

אויף וואס, ליבהארציקער?

אליקום:

אויף א רשות

צו רעטן אייך — דורך מיר —
(שטילקייט).

דער רב:

(מיט א געבראכן קול)

וואס זאגסטו, פאלק?

פאלק:

אין שטילקייט מעכט איך ווארטן
ביז מיר באַשייד קומט. רייד, דו מאַן אליקום!
דיין קול איז מיר ווי שופר־שאל צו גאט.

אליקום:

וואס קוקסטו מיך מיט טרויער־אויגן אן?
דאס נפש הינגעבן פאר דיר, גאטס פאלק,
פאר שוואכע פרויען און פאר קינדער — איז עס

קיין פרייד? עס איז די פרייד די אַלערהעכסטע.

איר זאָלט מיך אום מיין פרייד מקנא־זיין.

קולות:

— זעט, זעט. ער שטראַלט.

— ישראל, זינג.

— פאַר וואָר, אים איז

דאָס שטאַרבן גרינג.

שאַלקסנאַר:

ער וויל דעם טויט, ווי איך דאָס לעבן וויל.

זיין ווילן מיר ליב, אויב אים איז ניחא.

איך גיין עס אים. ווילסט הייליק זיין? נון, זיי עס.

דען ווערסטו הייליק, איז מיין הילף אַ גיכע.

אליקום:

ענטפער מיר, פאַלק. זאָג: יא. האָב איך דען אַנגסט?

זעסטו אַ וואַלקן דען אויף מיין געזיכט?

פאַלק:

אויף דיין געזיכט איז שטראַלונג.

גימכען:

(קומט צו לויפן)

אליקום, איז עס וואָר? דו נעמסט די שולד

אויף זיך? און איך?

(פויזע).

אליקום:

אין חלום האָט מיר, גימכען, זיך געוויזן

דיין פאַטער און מיין שווער, מיין ליבער רבי,

און האָט זיין ברכה מיר געגעבן: טו עס!

אויף דעם האָב איך געוואַרט, דאַרויף געגרייט זיך —

האָט ער געזאָגט. וואָס וויינסטו, גאַלדן גימכען?

פאַרשטייסטו דען נישט, מיין גימכען, אַז איך גיב

אָוועק מיין נפש אויך פאַר דיר? ווען כ'בין זיי מציל —
 בין איך דען דיר, מיין אייגן ווייב, נישט מציל?
 בפרט, אַז איך פיר אויס דיין פאַטערס ווילן.
 וואָס וויינט מיין גימכען און וואָס וויינט די עדה?
 זיי זאָלן זיך דאָך פרייען אַלע ביידע.
 (צום רב)

געקומען איז דער נס. ער קומט דורך מיר,
 ר' זאָלקינד. לויט מיין שווערס באַגער און ברכה.

ש א ל ק ס נ א ר :

דאָס איז מיר גאַרנישט אינגעפאַלן, גימכען.
 זע, אונדזער רעטער איז ער — און אויך דייער.
 אויך דייער! וואָס איז גרעסער דען און פיינער?
 אַ גימכען, בילד פון גאַט אַליין געמאַלט!
 אַ שערבליין בין איך צווישן גאַלד און אייזן:
 אייזן איז ליפּמאַן, און אליקום — גאַלד.

א ל י ק ו מ :

— — — — די העכסטע

פון ערדפריידן איז מיר צו טייל געוואָרן —
 ס'האַט זי געשאַנקען מיר די טאַכטער רב עזריאלס.
 האָט דען די ערד אַ פרייד אַ גרעסערע? און גון
 בין איך געקומען צו דער העכסטער פון מדרגות
 און העכסטער פון די פריידן — צו דער פרייד
 פון זיין צו גאַט דעם האָר אַן עולה תמימה.
 מקיים זיין די הייליקסטע פון מיצוות.

ל י פ מ א נ ס ק ו ל :

(ערגעץ פון פאַלק אַרויס)

אויב דו אים ליב האַסט, גימכען — גיי דאָך, גיי
 מיט אים אין זיינע הימלען! און ווען נישט —
 קום, שטעל דיר צו מיין זייט. איך וועל דיר לערנען
 וואָס נישט געלערנט האָט מיט אים דיין פאַטער.

און זיי — זיי אַלע וועל איך לערנען שלאָגן.

דער רב:

פאַלק, דו זאָלסט נישט שלאָגן.

דו זאָלסט ווי זיי נישט זיין.

פאַלק:

איך זאָל נישט שלאָגן.

איך זאָל ווי זיי נישט זיין.

דער רב:

עס וועט נאָך טאָגן.

דערווייל מוז פינצטער זיין.

פאַלק:

עס וועט נאָך טאָגן.

דערווייל מוז פינצטער זיין.

אליקום:

(צום פאַלק)

איך בין דיין ליכט.

פאַלק:

זאָל איינער דען פאַר גאַר דער עדה בלוטן?

אליקום:

איז בעסער דען פאַרקערט —

דאָס בלוטן זאָל אָן עדה אין ישראל

פון וועגן איינעם בלויז, דער נאָך דערצו

נישט אונדזער איינער איז?

און געשטאַנען וואָלט ר' זאָלקינד אַ גענאַרטער:

עס וואָלט דער וואָרער שולדיקער גערויבט

פון זייער האַנט דאָס שפּילציג פון דער קדושה.

ליפּמאַנס קול:

(צום רב)

דער אַרעמער, פאַרריקטער מאַן!

אים גיט אים טויט און לאַזט אייך איבער לעבן —
און איז עס לעבן דען? דאָך ניערעט שמאַכטונג.

ד ע ר ר ב :

נישט לעסטער! ס'האַט דאָס פּאַלק אים צוגעטיילט
פון זיין אייביקייט. וווּלווירדיק איז אליקום
און ס'האַט דאָס פּאַלק דאָס רעכט אויף הייליקייט
געגעבן אים. ווען נישט — מיר מעכטן אַלע,
אַן צעגערן מיט הויכן שמע־ישׂראל,
צום טויט גיין, דער אונדז אייביק לעבן גיט.

בישאָף :

(ווּיזט זיך אין געטאַ־טויער)
איך בין צו אייך פון ריטערטום געשיקט.
האַט איר דעם שולדיקן געפונען, יידן?
ווען נישט — דאָ דינט דער בישאָף אייך מיט ראָט.
זאָל אייך דער טאַג דער פערטער נישט געפינען דאָ.
מיט קינד־און־קייט אַנטרינט הינט נאַכט. וווּהיין?
צו מיר אין קלויסטער. אונטער אים, זייט וויסן,
גייען היילן אונטערערדישע, די פירן
אין אַן אַנדער מקום.

ד ע ר ר ב :

גיסטו אים, פּאַלק, רשות פאַר דיר צו שטאַרבן?
(שטילקייט).

פּאַלק :

(עקסטאַז)
נון פיל איך,
נון וויס איך באַשייד.
פון זיין פרייד
דרינגט שיין אין מיין פיין אויף דער ערד.
(צו אליקומען)

ביסט ווערט, אליקום, ביסט ווערט,
מיין קדוש צו זיין.

ד ע ר ר ב :

ווי גרויס איז, אליקום, דיין זכות —

ל י פ מ א ז :

(שווימט אַרויס ווידער)

— — און זאל דער ווירקליך שולדיקער נון קומען
און זאגן: איך! איך האב דאָס בלוט פאַרגאַסן!
דאָס וואָלט, פאַר וואָר, זיי גרייך שווער פאַרדראָסן.
אליקום וואָלט געבליבן אָן זיין מיצווה
פון הייליקן דעם שם, אָן קרבן־פרייד,
די פרייד די אירזיניקע פון די שוואַכע,
דירדאָ פאַרבייטן ערד אויף הימל, דען די ערד
איז זיי פאַרווערט, איז גרויזאַם זיי פאַרווערט.
(צעוויינט זיך שטיל).

אַ קוּל פּוֹן צווישן פּאַל ק :

וואָס וויינט דער בישאָף? וויינען דען די מאַכטפולע?

ב י ש אָ פ :

(ביסלעכווייז צו זיך קומענדיק)

מיט יאָרן פיל צוריק בין איך אַוועק
און ס'פעלט מיר קראַפט, מיך אומצוקערן. אָבער
פאַרנעם דו, פּאַלק, און ווייס: ס'האַט דיר געדינט
שטילערהייט דיין לאַנג אַוועקגעאַנגען קינד.
כ'האַב מילדערן געזוכט דעם אַלטן האַט,
אויב וויל כ'האַב נישט געטאָן דיין גורל טיילן.
איך ברענג דיר רעטונג, די דיין אַנגסט וועט היילן.
האַסטו מיין גוטן אַנבאַט וויל פאַרשטאַנען?
דען האַסטו נישט דעם שולדיקן געפונען
אַדער ווילסטו אים נישט אויסגעבן — די היילן
וועלן זיך אַוועקפירן פון דאַנען.

שאלקסנאר:

(נייגט זיך פאר אים)

וואס מאַכט אַ יד אַ גלח? כ'טו מיך נייגן
דען אָן אַ צלם איז דאָס מאָל דיין האַנט
און כ'טו נישט זען דיין גאָט פאַר מיניצע אויגן.

בישאַף:

אויף ענטפער וואָרט איך, פאַלק. ס'איז קורץ די צייט.

אליקום:

געפונען איז דער שולדיקער! איך בין עס!

בישאַף:

דו? נין. איך גלייב נישט. ס'גייט פון דיר אַ ליכט.
ביסט ווי אויס ריין פרוכטיסאַמעט. דיין האַנט —
די האַנט דעם שטיין געשלידערט?

(פויז)

איך פאַרשטיי.

דער בלייכער דאָ גייט פרייוויליק צום טויט.
אום אייך צו רעטן. נישט באַשערט איז מיר,
דעם אַפטריוניקן, אייך צו רעטן און מיט טוי
פון גוטער טונג קילן
אַן אַלטע בראַנדווונד די מיר אייביק וויי טוט.

ליפּמאַן:

דאָס אַלעס איז צו הייליק פאַר מיין גומען,
נישט צום אַראַפּשלינגען.

דער רב:

(גייט צו אליקומען, רעדט מיט אים שטייל)
הקדוש ר' אליקום רופט דאָס פאַלק.
אין אַלטשול וועט מען די צוואַה שרייבן.

פאַלק:

— — — אין אַלטשול וועט מען די צוואַה שרייבן.
דער קדוש ר' אליקום רופט אין שול.

בישאף:

וויי, מיטגיין קאן איך נישט מיט זיי. איך בין
א זעל, די פון איר שבט איז פארשניטן.
די שול איז צו באטרעטן מיר פארווערט.
קלויסטער אדער שול? איך שטיי אין מיטן.

אליקום:

מזין גימכען-ליב, קום מיט!

גימכען:

(פארצווייפלט)

גיי, שרייב דיר דיין צוואה.

זאל איך אין וויבערשול מיך שטעלן הערן
ווי דו צוואות שרייבסט? איך קאן נישט גיין.
דא בלייב איך שטיין אין מזין געוויין, ביז ווערן
וועל איך צו שטיין, צו שטומען שטיין —

ליפמאן:

יא, בלייב דא. קאן דען מן פון הימל דיר פארבייטן
א מאן? איך מעכט דיר עפעס זאגן, גימכען.

שאלקסנאר:

און איך בלייב אויך.

ליפמאן:

ווער ברויך דיר, נאר, צו האבן?

דער רב:

קומט, קומט! מיר וועלן די צוואה שרייבן!

פאלק:

(חזרט איבער; ערפארט; געהויבנקייט)

מיר וועלן די צוואה שרייבן, קומט!

(פאלק, מיט אליקום און רב בראש, אפ, עס בלייבן: בישאף,

ליפמאן, גימכען און שאלקסנאר).

בישאף:

(אויף קיינעם נישט קוקנדיק)

די שול איז צו באַטרעטן דיר פאַרווערט.
 און רעטן זיי — נישט דיר איז עס באַשערט.
 און אַלטע שוועלן רופן. אייביק וועלן
 די אַלטע שוועלן רופן. און אין קלויסטער
 וועט שטיין אַ ייד, אַ גריזער ייד, אַ בישאָף,
 און אויפן זינען וועלן פסוקים אים אַרויף,
 און אַלטשול וועט פון יידנשאַט אים ווינקען,
 און טויבן וועלן אים צו חלום קומען,
 די אונטער אַלטע אַלטשול־פענצטער נעסטן,
 און פרי באַגינען טויבן־תפילות זאָגן
 און אַונטס שטילע טויבן־קריאת־שמע ברומען.
 (פּוּרִיע)

וואָס שטייסטו, בישאָף? גיי, די ליטן וואַרטן.
 גיי זאָג: עס איז דער שולדיקער געפונען.
 גיי זאָג: דער מערדער איז אַ ייד אליקום.
 אַ מערדער, דער אַ פליג נישט טויטן קאָן.
 דער הייליקער איז בלוטהונט, מערדער, טויטער,
 און יענער מאַן פון שווערד, דער ריטער, איז
 אַ קרבן, שולדנלאָז און לויטער —

ש א ל ק ס נ א ר :

(שטייט אָן אַ זיט)

אַ ייד אַ פּומר מוז געוויס, ווען קיינער זעט עס,
 שמונה־עשרה שטיין. ווער קאָן עס דען פאַרשטיין?
 מיך צינקט, עס קאָן נישט גאָט אַליין באַנעמען
 דעם סוד פון פּאַלק זינעם, דעם פּאַלק ישראל — ניין.

ג י מ כ ע ן :

דו האַסט געזאָלט מיר עפעס זאָגן, ליפּמאַן.

ל י פ מ א ן :

געוויס. איך וויל דיר זאָגן: צייט, שוין צייט!

אליקום גייט צום טויט. דיין תקיעת־כף
איז תקיעת־כף נישט מער. אליקום האָט באַפּרִיט.
אַליין באַפּרִיט דײַך. קום, באַנני די ליבשאַפּט.
איך בין דער מאַן, דער דײַך מיט קראַפּט באַשיצט.
בין דונער און אויך רעגן מעכט איך זײן,
דער דאָך באַפּרוּכפּערט. זעסט נישט ווי עס בליצט,
מיין אויג צו דיר?
(שטילקײט).

גימכען:

(19 טרערן אַרויס)
האַב ליב געהאַט דײַך, ליפּמאַן,
דאָך 'צינדערט טאַר איך נישט. זאַל איך פּאַרשווען
דעם הייליקן אליקומס אַנדענק? זאַל
די תקיעת־כף זײן תקיעת־כף אויף אייביק.
דען אויף זײן טײט האַסטו געוואַרט, און נון,
זײן טײט איז אַנדערש ווי די טײטן אַלע —
און אַנדערש מוז אויך איך זײן. בין געצווונגען
אַנדערש צו זײן.

ליפּמאַן:

דו נאַריש פּרויענצימער!

שאַלקסנאַר:

נון וועל איך דיר מײן וואַרט זאָגן, שײן גימכען.
דו קאַנסט נישט וויסן — איך בלױז איינער ווייס
ווי גאָר דו ביסט גערעכט. נון גיב מיר ענטפּער,
ליפּמאַן: הרצחת וגם ירשת?

גימכען:

וואָס רעדסטו לשון־קודש? איך פּאַרשטיי נישט.

שאַלקסנאַר:

זאַלט נישט פּאַרשטיין. ס'איז גאַרנישט. ס'איז אַ פּסוק,

(צו ליפמאָנען; העכער נאָך און שטאַרקער)
 הרצחת וגם ירשת? דו פאַרשטייט דאָך —
 נישט וואָר? האָסט דאָך אַ מאָל געלערנט פּסוק.

גימכען:

וואָס שטיי איך דאָ? איך האָב חרטה, ליפמאָן,
 דאָס איך געבליבן בין מיט דיר. איך לויף.
 איך מוז אין אַלטשול אַיילן, זיין מיט אַלע,
 אליקומען צו זען, צו הערן מיין אליקום.
 פאַרגעס אין מיר. פאַרגעס אויף אייביק, ליפמאָן!
 (האַסטיק אָפּ).

ליפמאָן:

(נאָך אַ שטילקייט פון טראַכטונג)
 זאל איך נון אויסזאָגן מיין סוד, דו קלוגער נאָר?

שאַלקסנאַר:

נקמה האָסטו אין דעם גוי גענומען —
 זאַלסטו נקמה נעמען אויך אין אים.
 אין אליקומען, אים צורויבן זיין קידוש־
 השם? — איך לויף. לויף איך. אין אַלטשול לויף איך.
 (אָפּ. עס בלייבן: בישאָף און ליפמאָן).

בישאָף:

נקמה אין אַ גוי גענומען? דו?
 ביסט דו דער שולדיקער?

ליפמאָן:

יא, איך. גענומען
 נקמה פאַר מיין פּאַלק.

בישאָף:

איז דאָס נקמה?

ליפמאָן:

נישט דו זאַלטט מוסר זאָגן?

בישאַף:

איך זאָג קיין מוסר נישט. טו נײַערט פּרעגן.

ליפּמאַן:

ווען הבל אייביק הבל בלייבט, דאָ טוט ער
בלויז מערן קינס.

(שטילקייט).

בישאַף:

ס'הויערט אויף דיר טרויער.

ליפּמאַן:

איך בלייב מיט גאַרנישט, גאַרנישט — און דערצו
פּייניקט דער טויט פון אַרעמען אליקום.

ער וועט אומקומען פון וועגן מיר —

און אייביק וועט ער שוועבן פאַר מיין פנים.

ווי קויף איך אויס מיין זינד? איך האָב גערופן

די הבלס קעגנשטעלן זיך די קינס —

איז ער נישט הבל? בין איך נישט זיין קין?

בישאַף:

ווי וויי דיין טרויער טוט מיר. כ'וועל פאַר דיר

גיין בעטן גאָט. אין קלויסטער מוז איך בעטן

פאַר דיר דעם אַלטן ייִדנגאָט. אַז וויי.

(אַפּ).

(פון יענער זייט מויער, פון דעם זונות־פּערטל, נאָענט צו דער ייִדנשטאָט —

אין מיטל־עלטער פּלעגט מען, צו דערנידעריקן ייִדן, אויפשטעלן זונות־

פּערטלען נישט ווייט פון די געטאָס — קומט טאַנצנדיק אָן די לוסטפּרוי.

וואַרפט מיט האָר און הענט, זינגט הייזעריק. פאַרשייט).

לוסטפּרוי:

איך בין די פּרוי, די לוסטיק־פּרוי —

האַט איר מיך וויל פאַרשטאַנען?

איי, קומט דאָך, נעמט

און רייסט מיין העמד.
איך רוף צו לוסט די מאַנען.

איך בין די פרוי : די לוסטיק־פרוי —
דאָס טוט גאָר פיל באַדייטן.
מיין ברוסט די ברענט —
און פול די לענד.
איך רוף צו פרייד די לייטן.

איך בין פאַר יונג, איך בין פאַר אַלט.
איך בין דאָס קינד פון פריידן.
אַ קריסט, אַ ייד —
קיינ אונטערשיד :
איך דין זיי אַלעביידן.

לי פ מ א ן :

זאָל איך צו איר דען גיין? ס'טוט גימכען מיך פאַרטרייבן
מיט איר פשרות צו דער שיקסעס לייב.
דאָך ניין. מיין טרויער איז צו שווער. ווי זאָל איך
לוסטיק מאַכן אַזאַ עלנד פּיך?
(יאָגט פון זיך די לוסט־פרוי).

לוסט־פרוי :

וואָס טרייבסטו מיך? איך האָב געמיינט —

לי פ מ א ן :

צום טיזוול!

לוסט־פרוי :

(שפייט אויס אַ דערצאָרנטע)

טפוי, יעזוס־מערדער קרעציקער! טפוי, טפוי!
(אַפּ. ליפּמאַן שטייט ווי פאַרשטיינערט).

(פ א ר ה א נ ג)

דריטער אַקט

תפיסה־קאמער אין אַ מיטל־עלטערלעכער פעסטונג. אליקום — אין קייטן, אין העמד פון אַ פאַרמישפטן. די טיר פון קאמער ווערט אויפ־געשלאָסן. ס'קומט אַריין דער תפיסה־וועכטער.

תפיסה־וועכטער:

(קלינגט מיט די שליסלען)

איך ברענג דיר, מערדער־ייד, אַ גוטע קונד.
אין נאָמען פון קריסטן־ליבע האָט דער בישאָף,
אונדזער קירכענהאַר, געטאָן זיך מצען
פון וועגן דיר אַ גרויסע מזונג. ווייס:
באַווייליקט איז געוואָרן אויפצושליסן
דעם לעצטן טאָג די קאמערטיר און זאָלן
אַריין די דיניקע דורך זען צום לעצטן מאָל,
דו טיילוולון.
(אַפֿ).

אליקום:

מיין לעצטער טאָג אויף ערדן.
ענגל צען שאַרנוויז און יובלען.
די פליגל העל אין הימלטוי געוואָשן.
עס גייט געזאַנג דורך הימלצלעטן אַלע.
עס וואָרט רבי עזריאל. אַ ווי שטראַלט זיין שמייכל!
שוין פיל איך, ווי די שכינה אונדזער מוטער
זיך נייגט אין לינטזעליקער ליבע איבער
מיין קאַפּ, דער פּאַלן וועט און פּאַלן וויל
פון וועגן קודשא־ברוך־הוא און ישראל.
איך וועל מיך וויינדן אין דער גוטער וויינד

און בני די וואַסערן פון מנוחות רוען
און זיכער איז מיין לוינונג.

ד ע ר ר ב :

(קומט אַרײַן, באַגלייט פון חשובים ; שטיל
און ייראת־הרוממותדיק)

ווען דו קומסט

אַרויף, בעט רחמים בני דעם מלך־המשיח.

עס זאָלן אויפגיין העלפערס צו דעם באַרג פון ציון

און אין ירושלים בלאַנקען זאָל זײַן קרוין

במהרה בימינו. ביסט ווי יצחק.

וואָס איז געבונדן יוואָרן אויף דעם באַרג מוריה

פאַר אַ גאַנץ־אַפער, און זאָל בן־דוד

זיך מיטן פאַר די אַרעמע ישראל.

דאָס פון וועגן דיר זאָל זײַן דערלייזונג

צום רעשטל פון אַברהם קינדער, אָמן.

א ל י ק ו ם :

פאַרהוילן אין קנ־ציפור איז בן־דוד.

דאָך שנת גאולי באה שטייט. ס'איז שנת גאולי

אַ יעדעס יאָר. די אתאערותא, רבי,

איז שטעטיגליך.

ד ע ר ר ב :

דו זעלבער ביסט אַ טייל

פון שנת גאולי. איך פאַרשטיי, פאַרשטיי.

א ל י ק ו ם :

בישיבה של־מעלה און של־מטה, רבי,

יידן אונטן גלייך אַז יידן אויבן —

מיר אַלע זאָלן אַלע צייט זיך מיטן.

משיח־ליכט צו ממשיך זײַן אויף ציון.

בן־דודס גאַנג צו אונדז פאַרקירצן.

דער רב און די חשובים:

(חזרן ערפֿאַרטיק איבער)

— מיר אַלע זאַלן אַלע צייט זיך מינען,

משיח־ליכט צו ממשיך זיין אויף ציון,

בן־דודס גאַנג צו אונדז פֿאַרקירצן. אַמֶן,

אַמֶן סלה —

(רב און חשובים טרעטן צוריקוועגס — מיטן פנים

צו אליקומען. שטיל אָפֿ).

גימכען:

(קומט אַרײַן, שטייט אָן וואָרט ווי אַ פֿאַרשולדיקטע,

דערוועגט זיך נישט די אויגן אויפצוהייבן).

אליקום:

דערנענטער דײַך, מיין גימכען. הייב דיין קאַפּ

און זאַלן טרעפן זיך די אויגן אונדזערע

און זיך געזעגענען.

גימכען:

(הייבט אויף דעם קאַפּ; שטיל — נאָך אַ שווייגן)

אויב וויי האָב איך געטאָן — זײַ מוחל. זײַ מיר מוחל,

אליקום.

אליקום:

מיר האָט דיין פֿאַטער, המקובל ר' עזריאל,

געגעבן דײַך, מיין טײַער קינד, פֿדי

דורך זיווג, פול פֿוונות און ייִחודים,

פון איין מדרגה צו דער צווייטער גרייכן.

דאַרום האָט ער גענומען פֿאַר זײַן פטירה

דיין תקיעת־פֿף.

זײַן תלמיד און זײַן איידעם

טוט זײַן צוואָה אויספירן: דורך העכסטער

פון מדרגות — פרייד פון הייליקן גאַטס נאַמען —

די גאולה צו דערנענען.

א ניצוץ פון משיח זון פון יוסף,
 דער פאלן טוט אין שלאכט מיט עשוס קליפות,
 טוט אויפבליצן אין יעדן דור, מאַכט קירצער
 דעם וועג אַהערצו פון משיח, זון פון דוד.
 (שטילקייט)

איך וויל די הענט דיר לייגן אויפן קאָפּ
 און בענטשן דיר. נעם צו די ברכות מינע.
 (לייגט אַרויף אויף איר קאָפּ בלאַס־לייכטנדיקע
 הענט, מורמלט בענטשונגען; דערנאָך):
 פון דיין תקיעת־פּף ביסטו באַפּרייט.
 נון גיי, מיין גימכען, נאָך מיין טויט און נעם דיר
 אַ מאָן, דער ר' עזריאלן איז ווערט,
 און קינדער און קינדסקינדער זאָלסטו האָבן,
 און זאָג מיר צו, דאָס דו נישט טרויערן וועסט.

ג י מ כ ע ן :

אליקום, זאָג מיר צו, דאָס נישט אַוועקנעמען
 וועסטו די אויגן דיינע פון דיין מאַגד
 און דאָס איר צוויי, דער פאַטער מיין און דו,
 מיך שיצן וועט פון אייער זיץ אין הימל.
 זאָגסטו עס צו, דאָ זאָג איך צו אויך דיר
 צו זיין אַ מוטער אין ישראל. טוט מיר העלפן ביידע
 פון אייער הויכן זיץ אַ מאָן דאָ אונטן
 צו געפינען אַ יירא־שמים.
 און גיב מיר דו אויף דעם אַ תקיעת־פּף,
 אליקום.

א ל י ק ו ם :

(גיט איר תקיעת־פּף, קושט איר אויפן שטערן.
 גימכען וויינט)
 האָסט צוגעזאָגט: נישט וויינען וועסטו, גימכען.

גימכען:

איך וויין דען? טרערן פרעגן נישט ביי מיר:
די טרערן טוען פון אליין זיך גיסן.
דאך וועל איך פרווון זיי אין הארץ פארשליסן
און ביז צום לעצטן אטעם טאן געדענקען
די ברכות. די דו האסט מיט דינע הענט
געלייגט מיר אויפן קאפ.

(קוקן איינס אויף ס'אנדערע אן ווערטער. גימכען פאלט פאר אים; ער הייבט
זי אויף. זי קוקט אים אן צום לעצטן מאל, גייט ארויס האסטיק, ס'פאלט
אריין דער שאלקסנאר).

שאלקסנאר:

געלאזן האב איך דרויסן אים, דעם נארן.
די דומע גלעקלייך טו איך נישט באוועגן.
איך טרעט קוים־קוים
און אטעם אן אן אטעם.
(צו אליקומען)
וויל דיך ניערט בעטן
רשות א קוש צו טאן דיין בגדס זויב.
אויבוויל עס איז קיין בגד, זונדערן קליידונג
פון א תפוס, דער צום גאלגן גייט.
(קושט דעם זויס פון זיין תפיסה־העמד).

(עס קומען אריין ליפמאן און דער בישאף. ליפמאן שווייגט; ווארפט א
פינצטערן בליק אויפן שאלקסנאר. שאלקסנאר אפ).

בישאף:

שטיל... שטיל... די צעל אליקומס איז געבעטהויוז...
אין ווינקל מעכט איך שטיין און מיך פארוואנדלען
אין פור געבעט, אין טוי פון קינדער־יאָרן,
אין טיפן טרוים, אין ווייטע טעג, די איך

אין יידנשטאַט פאַרבראַכט, אַ ייִדיש קינד
מיט חומשידיקע אויגן.
(שטילקייט).

דער הענקער:

(רייסט זיך אַרײַן; אין רויטער טראַכט; נאָך אים
משרתים זײַנע; פון דרויסן דערטראַגט זיך דעמפיק גערויש
פון אַ קריסטן־המוג, וואָס וואַרט אויף דעם יידס עקזעקוציע)
נון, שנעלער, שנעל!
(דערזעט דעם בישאָף)
וואָס טוט דער בישאָף דאָ?

בישאָף:

(פאַרלירט זיך נישט)

האַב אים געטויפט, באַשפרענגט מיט הייליק וואַסער.
ער האָט דעם קרוציפיקס געקושט. אים קומט
נייערט געקעפט צו ווערן, נישט גערעדערט
און נישט געפערטלט. בין געקומען מעלדן.

דער הענקער:

דאָך וווּ איז, פאַטער,
אין דיין האַנט דער קרוציפיקס?

בישאָף:

געטויפט שוין נעכטן
דעם פאַרדאַמטן.

דער הענקער:

נון, איך וועל דעם ייד דאָ
מיט קריסטנגנאָד אַרונטערהאַקן בלוין
דעם שוויינענקאַפּ.

ליפּמאַן:

די קריסטנגנאָד איז גרויס.
נעם מיך צום גאַלגן, גנאָדנפולער הענקער!
זאָל דיר קיין ווונדער זײַן. איך טו דיר מעלדן און דו מעלד

צו אלע דרויסן, דאס דער ווירקליך שולדיקער
בין איך. איך האב געטויט דעם פרעכן ריטער,
האב גוט געצילט און האב מיט שטארקער האנט,
דער האנט פון ליפמאן שמיד, דעם שטיין געשלינדערט,
דען פון מיין פאלק האט ער געטריבן שפאט.
אליקום:

דו, ליפמאן? נון, קיין אונטערשיד. עס ווערט
די פרייד פון הייליקן גאטס נאָמען נישט געמינערט.
ליפמאן:

(וואָרפט זיך אויפן הענקער)
אַ פלוך צו יענעם ריטער־שוויין! אַ פלוך
צו אלע, די איר אונדז די וועלט פאַרשטעלט.
אַ פלוך צו דיר, דו הענקעריונג! אַ פלוך
צו ייִדן־הענקער! זייט פאַרפלוכט, פאַרפלוכט
אויף אלע אייביקייטן! ליפמאן שמיד, דער ייד,
שפייט אין געזיכט דיר דעם געפאַקטן, שפייט
אויף דיר און אלע דורות אייערע, איר הענקערס,
די געווען און די נאָך קומען וועלן.
איך שפייט אויף דיר, אויף זיי און אויף די מערדערס,
די דרויסן זיך פאַרזאַמלט האַבן, מערדער
אין נאָמען פון אַ ייד, דער פון די גוים
געמערדערט 'וואָרן. נון, וואָס שטייסטו, הענקער?
(שפייט אים אין פנים אַרײַן. הענקער — פון איבעראַשונג —
פאַרלוירן אַ רגע. בישאָף גנבעט זיך אַרויס אומבאַמערקט,
אַ געבויענער)
דו ביסט פאַרנאַרט? איך בין באַרייט. איך גיי.
קאַנסט נישט אַראַפּוואַשן מיט ייִדנבלוט מיין שפיי
אויף דיר, דו מערדער, און אויף אלע זיי.
דער הענקער:
(לאַזט אים בינדן; צו די באַדינערס)

די טייוולקינדער! ווער פון ביידע איז
 דער גרעסערער פאַרברעכער — דאָס איז נישט
 מיין זאַך צו פאַרשטן. ביי דע וועל איך זיי
 שינדן, רעדערן, פערטלען. דען די צוויי —
 זענען זיי נישט דאָס זעלבע טייוולסקויט?
 (צו אליקומען)

ביסט געטויפט. עס זאָגט אַזוי דער בישאָף.
 געזעץ און ברויך
 פאָדערן. דאָס איך דיך בלויז קעפּן זאָל.
 דאָך טאָן וועל איך דאָס זעלבע צו דיר אויך,
 גלייך צו דעם פּלוקער דאָ. דער האָט געוואָגט
 דאָס קריסטנטום צו פּלוצן און צו שפּייען
 אַ הענקער אָן ערלעכן, אַ קריסט אַ גוטן,
 אין געזיכט.

אליקום:

בין ייד. בין נישט געטויפט.
 שינד פאַסן, רעדער, פערטל, טו דיין זאַך.
 מיר ביידע זענען קינדער פון איין גאָט.

דער הענקער:

בישאָף!

(זוכט, געפינט אים נישט)

איז'ס מעגליך? האָט ער דען גענאַרט
 אַ קריסט אָן ערלעכן, אַ הענקער אַ געניטן?
 זאָל וואָר זיין דאָס גערייד, דאָס ער פאַרמאָגט
 אַ ייד'ס געמיינע פינצטערע געבליטן?
 נון קומט, באַדינערס! שלעפט זיי! ס'וואָרט דאָס פאַלק
 אין אונגעדולד. מיר וועלן זיי נישט צערטלען,
 כאַכאַ... מיר וועלן ביידע זיי בייזאַם
 רעדערן, רעדערן, רעדערן — און פערטלען.

די סצענע ווערט פאָרוואַנדלט.
נאַכט, געטאָטויער, וועכטער און שאַלקסנאַר.

וועכטער:

מכּוּלָה איז די וועלט, מכּוּלָה.
שיץ אונדז, רבונו דעלמא פּוּלָא!
גיב פּרִיד צו גרויסע און צו קליינע.
פּן יִתֵּן
לידידוֹ שִׁינָה.

שאַלקסנאַר:

אַ גאַט מיטן אַלערגרעסטן גימל,
ס'איז ביידן זיי דער זעלבער ייִדנטויט באַשערט!
ווי איז אליקומס הימל —
און ווי איז ליפּמאַנס ערד?
(גייט הין און צוריק)
ייִדנקינדער צום פּאַרלענדן ברויכן זיי, די קינדער אדום,
און דו — דו שטעלסט זיי צו עקידת־יִיד.
אַ יִיד אַזאַ, אַ יִיד אַן אַנדערער — קיין אונטערשיד.
דו טראַגסט די שולד, דען אַלע, אַלע פעדעם
פירן דאָך צו דיר... ביסט גאַט — ס'איז דײַן אַחריות!
און אפשר... ווייס איך דען?
(שטעלט זיך אַפּ)
גאָר ווילד, גאָר נײַ איז
דער געדאַנק... ביסט טרויערפול ווי איך, דער נאַר.
ווען יאָ — דאָ טו מיר מוחל זײַן, אַ האַר,
און לאַך מיט מיר באַגלייך. ווי מעגן מיר פאַרשוועכן
מיט טרערן־וואַסער זייער טויט? מיר וועלן לאַכן —
כאַַכאַ, כאַַכאַ! לאַך, וועלטנהאַר, נישט וויין!
זאַל אדום טיפּער, טיפּער קריכן אין פאַרברעכן,
און מיר, דו אויבן, איך דאָ אונטן — ביידע זענען מיר אַליין.

און איבער אַלע, אַלע, אַלע זאַכן
זאַל זיין געלאַכט, זאַל זיין געלאַכט, געלאַכט!
וועכטער:

(נאָך אַ שטילשווייגן)

אַ בשר־ודם — ווי קאָן ער גאָר זיך מישן
אין בוראס טוונג? נישט ער וויינט און נישט ער לאַכט,
דער שומר־ישראל... ניין, ער וואַכט, ער וואַכט...
הנה לא ינום... לא ינום ולא ישן...

(סוף)

א ס ת ר ק ע

באטיילוקטע לויטן סדר פון זייער אויפטריט

זקנדל — צווייטער גנאם־געשטאלט	ספייטעק — א שררה
גאָראָרעק — שלאָסוועכטער	סוכוויילק — קאנצלער
זוואַנקא — קאָמויד	וועזשינעק — קראַקעווער ראַטהאַר
קאָד	קאַזימיר — קעניג
ריטער	באַרישקא — גלח
לעך — ריטער פון באַרקאוויטשעס	אַדעלאַידאַ — קעניגין
סוויטע	קאַכאַן — שלאָסוועכטער
דער ייִד מיפֿן זעקל	מאַרשקא באַרקאוויטש — וואַיעוואַדע
דער גײַסט פון אַסתרקעס טאַמן	יאָדוויגאַ — פירשטין
לאַקיעטעק — קעניג, גײַסט	לעווקאַ — דעם קעניגס ייִדישער
באַרקאוויטשעס לײַט	צאַלמאַנער
אַן אַלטער ריטער	רב
משונענער	ייִדן
ירוחם	אַסתרקע
פּרץ	נצחיאַל — דער אייביקער ייִד
מיצקעוויטש	פּאַסטעכל — גנאָם־געשטאַלט

א ס ת ר ק ע

ע ר ש ט ע ר א ק ט

ריטערזאל אין קעניג קאזימירס שלאס. בישאף יאן סוכיווילק — דער קאנצלער. וויעזשינעק — קראקעווער ראטהאר, שאמבעלאן. ספיטעק פון מעלשטין — א שררה.

ס פ י ט ע ק :

זיי האבן ווידער פארן פויפסט אין אוויניאן
פארמסרט פוילן.

ס ו כ י ו ו י ל ק :

די ליט פון קרייץ־ארדן? די דיטשלענדער?

ס פ י ט ע ק :

יא, זיי! וועט לאנג נאך ראסטן אין איר שייד
די שווערד לאקיעטעקס?

ס ו כ י ו ו י ל ק :

לאקיעטעק האט געפונען פוילן אויפן שלאכטפעלד.

זי א נאקעטע אהיימגעטראגן.

צוגעדעקט מיט בלויזער שווערד.

ארעם געווען די היים —

פון האלץ א כאטע, שטרוי דער דאך.

מוז איצט קאזימיר

אין אַ געמױערט אַרעמהויז אַרײַנזעצן
זײַן טאַטנס פּוילן.

ס פּיטעק:

צו וואָס זיך אײביק לאָדן מיט די שונאים
פאַרן שטול דעם הייליקן פון פּויפּסט?
איז די שווערד לאַקיעטעקס נישט דער בעסטער ענטפּער?

סוכיווילק:

רו דאַרף איצט פּוילן אויף צו ווערן גרויס.
און רעכט באַדאַרף עס.

וויעזשינעק:

כיטרע זענען פּוילנס שונאים —
זאַל באַזיגן זיי נישט שווערד, נאָר כיטרעקייט.
צו קליין די פּיינט, צו גרויס דאָס לאַנד
אין שאַטן פון קאַזימירס האַנט.
נישט מלחמות דאַרפן מיר אַצינד.
ווילזיין דאַרף מען — שטעט באַפעלקערן —
דוקאַטן — האַנדל.

סוכיווילק:

און געזעץ, וויעזשינעק.

ס פּיטעק:

גאַלד און האַנדל לאַזט לעווקאַן איבער,
דעם קעניגס יד, און רעכט איז איינס נאָר דאָ:
דאָס ריטעררעכט.

סוכיווילק:

די זון פון רעכט מוז לייכטן גלייך פאַר אַלע.

ס פּיטעק:

אויך פאַר קנעכט און ייד?

סוכיווילק:

געזעצן דאַרפן מיר געשריבענע. סטאַטוטן גלייכע
פאַר אַלע לענדער פּוילנס.

ס פ י ט ע ק :

נישט געהערט אַזוינס! זיין רעכט
האַט אַיטלעך לאַנד אין פּוילן און זיין רעכט
האַט יעדער ריטער.

ווי עז שײַנעק :

ספּיטעק, דאָס איז שלעכט
עס זאָגט דאָס דיר דעם קעניגס שאַמבעלאַן.

ס פ י ט ע ק :

ווי געווען — אַזוי מוז בלייבן.

סוכיווילק :

ס'וועט נישט בלייבן.

ווען אַלע וועלן גלייך זיין פאַר דעם קעניגס טראָן,
וועט פּוילן ווערן פּוילן. און אַז נישט —
האַבן מיר נישט פּוילן, נייַערט פּוילנס.

ווי עז שײַנעק :

קלוגע ווערטער, בישאָף יאַן.

ס'וועט קלינגען אין די קאַסטנס גאַלדענע מטבעות,
ווייל געזעץ איז גאַלד. און וואָס מאַכט גאַלד?
שטעלט טרעמס אויף, בויט פעסטונגשטעט — וואָס נישט?

ס פ י ט ע ק :

קראַקעווער ראַטהאַר, שאַמבעלאַן דעם קעניגס,
עס חלומט זיך דיר גאַלד. נאָר מיר, די ריטערס,
מיר דאַרפן אַיזן, דאַרפן שווערד, נישט קלוגן אַפּמאַך
און כיטרע לאַדעניש. בלויז שלאַכט מאַכט שטאַרק אַ לאַנד
און שלאַכט פאַרהייט עס. נאָך אַ זאַך: איך הער,
אַז די ריטערס קלייבן זיך אַהער —
מע גייט אַראַפּברענגען די קעניגין, אַ טומל מאַכן,
און די קירך העלפט מיט. באַצייטנס פרייט זיך
דאָס האַרץ פון די טעווטאַנען. אַלע אויף להכעיס
דאַרף זיך איבערבעטן מיטן ווייב קאַזימיר.

נאך וואס די שונאים שטארקן?

קאזימיר:

(קומט אן. אלע ניגן די קעפ).

ספיטעק:

קליין זענען די פיינט און גרויס איז פוילנס קרול*.

קאזימיר:

וואס חנפעסטו?

ספיטעק:

ביסט גרויס, האב איך געזאגט, און דאס איז וואָר.
נאָר צו פיל מיידסטו אויס מלחמה — דאָס איז אויך וואָר.

קאזימיר:

ס'איז אַ לאַנד מיר אַנפאַרטרויט, לאַקיעטעקס אַרב.
שליס איך אַפּמאַכן, טו מערן שפּע,
בוי און מויער. אויפגיין זאָל אין שלום
דעם פויערס מי. און זאָל אַן שטראַף נישט בלייבן
דער אומגערעכטער.

סוכיווילק:

גליקלעך בין איך דיר צו העלפן.
און שטעלט זיך דיר אַנטקעגן ריטערשאַפט, צי קירך —
שטעל איך זיך אַנטקעגן די, וואָס שטעלן זיך אַנטקעגן.
שטאַרק זיין מוז קאזימיר, פוילנס קעניג.

קאזימיר:

שטאַרק זיין מוז קאזימיר, פוילנס קעניג.
נאָר ס'איז פאַראַן אַן אַנדערער קאזימיר,
און יענער וויל אויך גליק פאַר זיך אליין.

וויעזשינעק:

האַט דען אַ קעניג רעכט אויף אייגן גליק?

* קרול = קעניג; מלך.

סוכיווילק:

עס האָט דיין וואָרט אָט ערשט אַזוי געלויכטן –
פאַרוואָלקן נישט דאָס וואָרט דינס.

ס פ י ט ע ק :

וויל מען גליק פאַר פּוילן –
מוז מען אייגן גליק פאַרגעסן. ס'מוז אַ הערשער
זיך שלאָגן. לאַנג קיין קריג שוין נישט געווען.
איז גוט דעם כלאָפּ, ער אַקערט און ער זייט,
און אַ כלאָפּעס־קעניג ווערט דער זון לאַקיעטעקס.
פירט אין שלאַכט אונדז נישט.

ד ע ר ג ל ח ב אַ ר י ט ש ק אַ :

(ווויזט זיך מיט אַ קרוציפיקס אין האַנט).

ס פ י ט ע ק :

פאַטער באַריטשקאַ גייט!

ב אַ ר י ט ש ק אַ :

ניעך בענדזשיע פאַכוואַלאַני! *

אַ ל ע :

אין אַלע אייביקייטן, אַמען.

ב אַ ר י ט ש ק אַ :

אין נאַמען פון דעם קעניג איבער קעניגן,
פון קריסטוס דעם געקרייציקטן.

ק אַ ז י מ י ר :

וואָס ברענגט דיך אויף מיין שוועל?

ב אַ ר י ט ש ק אַ :

דיין שלעכטיקייט.

ק אַ ז י מ י ר :

ווי רעדסטו צו דיין האַר?

* געלויבט זאָל זיין (יעזוס).

באַריטשקאַ:

דער האָר מײנער איז דער, וואָס הענגט דאָ אויפן קרייץ.

קאַזימיר:

וואָס ווילסטו?

באַריטשקאַ:

ס'וואָרנט דײך דורך מיר, זײן יונגן קנעכט.

באַדזאַנטאַ, פּאָטער פון דער קירך.

קאַזימיר:

וואָס קומט ער נישט אַליין?

באַריטשקאַ:

האַסט אים באַליידיקט.

קאַזימיר:

קומט מיך דערפאַר באַליידיקן זײן שליח?

באַריטשקאַ:

הייסט דאָס באַליידיקט, ווען איך זאָג: עס איז מיין האָר

נישט דו, נאָר דער געקרייציקטער? דײן נאַמען

דונערט איבער ווענגערלאַנד און רוס.

ווי גרויס דײן הערשאַפט איז און קלוגשאַפט — גרעסער

זײנען דײנע זינד. דעריבער גייט

ס'וואָרט פון גאַטס צאָרן קעגן דיר. ס'איז פאַרן קלויסטער

נישט פאַרהוילן, אַז צו פרעמדע ווייבער

גיט אַוועק זײן קראַפט דער זון לאַקיעטעקס,

און זײן ווייב, וואָס ס'האַט די קירך געהייליקט

זײן בונד מיט איר, זיצט עלנט און פאַרלאָזן

אין זשאַרנאַוויצער שלאַס. כ'ווייס: קלויסטערס בויסטו,

נאָר וווינט דען יעזוס אין דײן האַרץ? דאַרט וווינען ווייבער.

וויעזשינעק:

אויב ס'וויינט נאָר אין די קאַסטנס גאַלד — וואָס אַרט מיך,

וואָס ווייבער וווינען אין דעם קעניגס האַרץ?

אַבי זיי זענען נישט פון ייִדנשטאַם.

סוכיווילק:

באַריטשקאַ, האָסט פאַרגעסן, אַז דו שטייסט
פאַר דעם, וואָס ער און פוילן זענען איינס.
איך בין אַ בישאָף, ווי דו ווייסט, נאָר כ'בין דערצו
דער קאַנצלער פון דעם קרול: פון וואָנען ווייסטו,
וואָס דער געקרייזיקטער באַגערט? פון וואָנען ווייס עס
באָדזאָנטאַ? ס'דאַכט זיך מיר, ווען כ'הער דיך רעדן,
אַז דער געקרייזיקטער באַגערט אַראַפּצוגיין,
אַוועקצוגיין פון דיר און פון דינס גלייכן.

באַריטשקאַ:

ביסט אַ ליגנער
און אַ פאַררעטער. ס'דאַרף דיך נישט די קירך.

סוכיווילק:

עס דאַרף מיך פוילן.

ספּיטעק:

ריטערס זאַגן אויך:
דער קעניג גיט זיך אָפּ מיט ווייבער אַלערליי,
ווייל פון זיין אייגן ווייב קיין קינד נישט האָבן.
צי וועט נאָך אים אַן אייניקל לאַקיעטעקס
אַרויף אויף פוילנס טראָן?

באַריטשקאַ:

דו הער, קאַזימיר:
פון קעפּסווייבער ווענד אָפּ דיין האַרץ. דו פאַלגסט
דעם גלוסט פון אויגן זינדיקע.

קאַזימיר:

וואָס ווייסטו
און וואָס פאַרשטייסטו? קאַנטו וויסן, נאָר,
וואָס מיך, דיין הערשער, טרייבט פון ווייב צו ווייב?

באַריטשקאַ:

ווער טרייבט אַ מענטשנס האַרץ פון ווייב צו ווייב.

אז נישט דער פינצטערער בעל-דבב?

פאַרנעם: געקומען דאָ אַהער

בין איך נישט איינער. ריטערס, דינערס יעזוסעס.

וואָס שטייען אויפן צד פון קלויסטער, זענען

געקומען דאָ מיט מיר.

ס פ י ט ע ק :

ס'איז נישט אומזיסט

אַזאַ געטומל פאַרן שלאָס. איך הער דאָס קול

פון דעם באַרקאָוויטש.

ק א ז י מ י ר :

ווער? דער מאַטשקאָ? רעדט אויך ער

אין נאָמען פון געקרייזיקטן? באַריטשקאָ.

ס'האַט דאָך שוין געשיקט באַדזאַנטאַ דיר.

ב א ר י ט ש ק א :

געוויס. נאָר איז באַרקאָוויטש דען קיין קריסט נישט?

ס ו כ י ו ו י ל ק :

צי מיינט איר — איר וועט קרייזיקן דעם קעניג?

קעפ פאַרשווערערישע האַבן ליב

אַראַפּצופאַלן פון די אַקסלען.

ו ו י ע ז ש י נ ע ק :

גוט געזאַגט. וואָס גייט מיר אָן, מיט וועמען

ס'פאַרברענגט דער קרול,

ווי לאַנג די ווייבער זענען קריסטן־טעכטער?

ב א ר י ט ש ק א :

מיר האַבן נישט קיין מורא פאַר די קעפ, סוכיווילק,

מיר האַבן מורא נאָר פאַר גאַט. דער קעניג זינדיקט.

ס פ י ט ע ק :

ווייל ליב איז אים די רז. אונדז פעלט מלחמה.

פון לאַנגווייליקייט וואַקסן אַלע זינד.

ב א ר י ט ש ק א :

ווייס: מיט די ריטערס איז אַ פרוי געקומען.
דיין פארוואַרלאַזט ווייב, אַדעלאַידאַ.

ק א ז י מ י ר :

אַדעלאַידאַ! נישט־געפרעגטערהייט
זי אַהערגעברענגט פון זשאַרנאַוויצער שלאָס — — —
(צו באַריטשאַן)

כיִוועל דיך אין קייטן לאַזן שמידן!

ב א ר י ט ש ק א :

שמיד!

ק א ז י מ י ר :

כיִוועל אין אַ גרוב דיך וואַרפן!

ב א ר י ט ש ק א :

וואַרף! מיט מיר איז גאַט.

ס פ י ט ע ק :

(צו קאַזימיר)

איך וועל מיך איינשטעלן פאַר איר.
איז זי נישט די, וואָס טיילט מיט דיר די קרוין?

ק א ז י מ י ר :

דרייצן יאָר שוין ווי זי טיילט נישט, ספיטעק,
נישט די קרוין מיט מיר, נישט דאָס געלעגער. גאַרנישט.
און הינטער איר — זי ווייס אפשר אַליין נישט —
שטייען לאַנדגראַפן און ריטערס טייטשישע. עס קומען זיי צו הילף
ריטערס פוילישע. זאָל איך דערלאַזן, ספיטעק,
אַז מיין פאַטערס אַלטע שונאים און די שונאים פוילנס
זאָלן זייער הערשבאַגער דורך איר דערגרייכן?
מוז איך פאַר מיין פאַטערס שאַטן געבן רעכנשאַפט.
צי נישט?
(דרויטן שטאַרקט זיך אַלץ מער דאָס געטומל).

אדעלאידא:

(קומט אריג, אומזיכער און בלאט, ווי אַרבינגעשטופט
פון דעם ריטער־המון).

באריטשאַ:

פאַר דיין מאַן און קעניג בויג די קני.
האַט אייער בונד דער קלויסטער נישט געהייליקט?
האַט ער דיך פאַרשטויסן — זאַל דיין אַנבליק
דאָס האַרץ אין אים דערוועקן, אויב ער האַט נאָך
אַ האַרץ.

אדעלאידא:

(קניט פאַר קאַזימיר)

קאַזימיר... פייניק מיך נישט מער...
האַלטסט מיך פאַרשלאָסן אין דיין האַנט. מאַך אויף די האַנט!
לאַז מיך היפּן איבער איר, אַ קליינער פּויגל.

קאַזימיר:

איך ווייס, אַז דו האַסט יאָרן לאַנג געבענקט.

אדעלאידא:

(שטייט אויף)

כּהאַב דרייצן יאָר געהאַפּט.

קאַזימיר:

די זעלבע אויגן נאָך —
די ליפּן האָבן קיינעם נישט געקושט —

אדעלאידא:

צו דיר געהערן זיי, קאַזימיר. בלויז צו דיר.

קאַזימיר:

ווייבער־אונטערטעניקייט! דו טרויער פון פאַרשקלאַפּונג!
(האַרב)

אין שוואַרצער קאַכט! צי ווייסטו, וואָס דו ביסט
אין זייער האַנט? איך פרעג ביי דיר: צי ווייסטו?

א ד ע ל א י ד א :

איך ווייס נאָר, אַז דו ביסט אַ קינד מיר שולדיק.

ק א ז י מ י ר :

כ'זואלט זיך אליין צו ליבשאפט זיך געצוונגען
פון ריטערישער איידלקייט צו דיר,
דיין פאטער אָבער — ער און אַלע שונאים
פון פוילן — ווייסטו, אַז זיי רייסן זיך דורך דיר
צו מײן פאטערס אַרב? אַ קינד דיר געבן —
ווייסטו וואָס דאָס הייסט? מײן אַרב פאַרקויפן
צו שונאים און פאַררעטערס. פײנט האָב איך דיין טאַטן,
דאָס טײטשע לאַנדגראַפּל.

א ד ע ל א י ד א :

עס אַרט מיך נישט מײן פאטער
און כ'זווייס נישט וואָס די שונאים דאַרפן. דיך אליין
באַדאַרף איך.

ק א ז י מ י ר :

מיר איז לאַנגווייליק מיט דיר.
אַ שקלאַפּין ביסטו, פונקט ווי אַלע ווייבער.
זאָל בעסער ס'טײטשע לאַנדגראַפּל, דיין טאַטע,
אינצואַלן פאַר דיר דאָס צוגעזאַגטע געלט —
צוויי טויזנט קאַפּעס גראַשנס פוילישע. אַזוי פיל יאַרן —
און ער האַלט נישט וואָרט.

ב א ר י ט ש ק א :

טרייבסט שפּאַס פאַגאַנישן.
דאָס קלויסטער זאַגט: עס איז דיין ווייב. מוזסט פאַלגן.

א ד ע ל א י ד א :

איך גיי. נאָר ווייס, קאַזימיר — לאַנגע נעכט
ביז עלנטע פאַרטאַגן וועל איך האַרען:
קערט זיך אַלץ נישט אום מײן האַר צו מיר?

איביק וועט עס פרעגן ס'הארץ אין מיר.

איך גיי.

(גלייכט זיך אויס, וואָרפט אויף קאַזמירן אַ לעצטן בליק,

גייט פאַמעלעך אַרויס).

ס פּיטעק:

איז עס נישט די קעניגין? כ'פאַרשטיי נישט.

ס'איז דאָך די קעניגין אליין.

קאַזמיר:

זי בעטלט!

ליבע בעטלט זי בני מיר ווי אַ נדבה,

דיין קעניגין.

(דאָס געליאַרעם דרויסן ווערט דראַעוודיק.

ס'לויפט אַרײַן קאַכאַן, שלאַסוועכטער)

קאַכאַן:

אַ שטורעם, קעניג! אַלע ברויזן, שרייען.

העכער פון זיי אַלעמען שרייט איינער.

קאַזמיר:

יענעם לאַז אַרײַן. (קאַכאַן — אַפּ).

מאַטשקאַ באַרקאָוויטש:

(קומט אַרײַן, נייגט זיך).

קאַזמיר:

באַרקאָוויטש? דו?

באַרקאָוויטש:

עס בייגט זיך נידעריק מיין קאַפּ פאַר דיר, געביטער.

קאַזמיר:

וואָס האַסטו עס אַזוי געליאַרעמט דרויסן?

באַרקאָוויטש:

האַב איך דען, קרול מינער, אַזוי געליאַרעמט?

כ'האַב נאָר געזאָגט עפעס.

ק א ז י מ י ר :

וואס האסטו דען געזאגט?

ב א ר ק א ו ו י ט ש :

איך זאג: צי זאל קאזימיר זיין דער לעצטער פיאסט?
ווי איז זיין טראן-יורש? פאר וואס האט ער אויף סיני
פאריאגט פון זיך דאס ווייב זינס?

ק א ז י מ י ר :

ביסטו נישט איינער פון קאזימירס ראטלייט?
קאנסטו נישט רעדן אויפן קעניגלעכן ראט?
ווער רייצט דאס קעגן מיר דאס ריטערפאלק?

ב א ר ק א ו ו י ט ש :

דאס טוען אנדערע. איך — נישט. איך בין געטריי.

ק א ז י מ י ר :

דיין פאלשקייט איז מיר וויל באקאנט, בארקאוויטש.

ב א ר ק א ו ו י ט ש :

איך בין געטריי.
נאך איז נישט אפגעקילט מיין צארן.

ק א ז י מ י ר :

כיגעדענק אים נאך — דיין בונט קעגן וויעזשבענטאן, קעגן מיר.
א, איך געדענק נאך. היט זיך.

ב א ר ק א ו ו י ט ש :

(לאזט אראפ דעם קאפ).

ק א ז י מ י ר :

(רופט).

קאכאן, גאווארעק! העי, ווי זענט איר? שנעלער!
(קאכאן און גאווארעק, שלאסוועכטערס, קומען אריין).

ק א ז י מ י ר :

אלעמען אריינלאזן! איר הערט?
געעפנט טיר און טויער!

(די וועכטערס פירן אויס דעם באַפעל; דער זאָל ווערט פול מיט ריטער־לייט).

קאַזימיר:

(צו די וועכטערס)

אַריינפירן די פירשטיין, וואָס בני מיר אין שלאָס.

זאַגט: דער קעניג רופט!

(קאַכאַן און גאַוואַרעק — אָפּ).

ספיטעק:

וואָס גייט דער קעניג טאָן?

ווי עזשינעק:

אַליין געעפנט

פאַרן בונט די טירן!

סוכיווילק:

האַט נישט מורא.

עס ווייס דער קעניג וואָס ער טוט.

קאַזימיר:

(צו באַריטשאַקאָ, באַרקאָוויטשן און די ריטערס)

איר מיין,

איר נאָגט מיין טראָן — און ווילט מיין האַרץ צענאַגן?

איך אַלעמען דערווידער וועט אַרײַן דאָ

און אויף מיין באַפעל איר ליבשאַפט אויסטאַנצן

יאַדוויגאַ, שלעזיעס פירשטיין.

יאַדוויגאַ:

(ווערט אַריינגעפירט)

דעם קעניג לויב! איך קוש זיין שטויב!

וואָס וועט מיין האַר באַפעלן?

קאַזימיר:

דיין האַר... דו קנעכטיש ווייב! שטיי, שמייכל, קוק.

יאַדוויגאַ:

וויל דער קעניג — שמייכל איך אזוי פיל שמייכלען

ווי דער קעניג וויל. באפעלט דער קעניג —
 קוק איך מיט אזוי פיל אויגן וויפל ס'וויל דער קעניג.
 דער ווילן פון מײן האַר איז מיר געבאַט.

ק א זי מיר:

אַלע זענען זיי אזוי... דער האַר... דער קעניג...

ס ו כ י ו ו י ל ק:

זי בליצט!

ו ו י ע ז ש י נ ע ק:

ווי ס'ריינסטע גאַלד אין אוצר פון דעם רייכסטן מאַן.

ס פ י ט ע ק:

ווי אַ העלער העלדן־פּאַנצער.

ס ו כ י ו ו י ל ק:

ווי די ווייסל, ווען זי טרינקט פאַר נאַכט

די גאַנצע זון אויס.

ב א ר ק א ו ו י ט ש:

(כאַפט זיך אַרויס — אומגעריכט פאַר זיך אַליין)

אַ, ווען איך בין קעניג —

ק א זי מיר:

דערווייל בין איך דער קעניג, און אַצינד

טאַנץ אויס, יאָדוויגאַ, יענעם טאַנץ, וואָס דו האָסט ליב

פאַר מיר צו טאַנצן. זאָל דיך גאַרנישט אַנגיין,

וואָס דו וועסט פאַר מענטשן אין די אויגן

אים אויסטאַנצן. איז דען אַ מענטש דער מאַטשאַ,

זענען מענטשן אַט די אַלע וואָס מיט אים?

זיי זענען דאָ פאַראַן? ניין, נישט פאַראַן.

קאָן דער גאַרנישט זיין פאַראַן? זיי זענען גאַרנישט.

י א ד ו ו י ג א:

(מיט צוגעמאַכטע אויגן, אויסגעצויגענע הענט,

צעוואָרפענע פלעכטן)

מײן ליבער איז אַ לייב.

איך גיב דעם לייב מיין לייב —
גערן גיב איך, גערן —
מיין ליבער איז אַ לייב.

מיין ליבער איז דער שטאַרקסטער,
דער העלדישסטער פון מענער.
פרויען זענען מיך מקנא,
ווייל ער איז דער שטאַרקסטער.

ליפן האָט ער מאַכטיקע,
מאַכטיקע און זיסע,
ליפן פון אַ קעניג,
וואָס טרינקט די בעסטע וויינען.
זיינע בין איך, זיינע.
(נאָכן טאַג, באַגלייט מיט איר געזאַנג, פּאַלט זי,
אַ גליקלעך־אויסגעשעפטע, דעם קעניג צו די פיס).

קאַזימיר:

געפעלט עס דיר, באַרקאָוויטש? שוין, נישט אמת?
באַרקאָוויטש:
(ענטפערט נישט).

קאַזימיר:

יאָדוויגאַ, כ'דאַנק. קאַנסט גיין צוריק, יאָדוויגאַ.
שטיי אויף און גיי.
יאָדוויגאַ:

(שטייט אויף)

מיין מאַכטיקער! מיין האַר!
(אַפּ, נישט קוקנדיק אויף קיינעם).

קאַזימיר:

דו וואָלסט געוואָלט אַזאַ, באַרקאָוויטש? ניין?
געוואָלט? וואָס שוויגסטו, מאַטשאַק?

ב א ר ק א ו ו י ט ש :

כ'וואלט געוו — (כאפט זיך צוריק)

ניין...

(געלעכטער).

ק א ז י מ י ר :

און איך באדארף נישט, וויל נישט — —

ב א ר ק א ו ו י ט ש :

וואס זשע האלטסטו זי אין שלאס?

ק א ז י מ י ר :

ס'איז אַט די פרוי, דאָס פירשטנקינד, געקומען
מיר די ליבשאפט אירע אַנצובאָטן,
וויל פון דעם שלאָס נישט אַפטרעטן... נאָר איר פאַרלאַנג
האַט נישט געטאָן דער זעלביקער קאַזימיר,
וואָס אַלע ווייסט איר, אַז ער האָט מפלומרשט
פאַרפירט דאָס ווענגערישע הויפּמיידל, די קלאַראַ,
צוליב איר דעם גאַנצן שטאַם אירן פאַרטיליקט...
די שענסטע ווייבער זענען נאָכגעלאָפּן אייער קרול,
נאָר זיי אַלע האָט ער ליב געהאַט נישט מער
ווי די אַלדאָנאַ, יענע געצנדינערין די ליטווישע,
און ווי דעם דייטשן מאַרגראַפּס טאַכטער, די אַדעלאַידאַ.
שיין זענען געווען זיי אַלע, אַבער אַלע
האַבן זיי דאָס זעלביקע געזאָגט,
וואָס די יאָדוויגאַ האָט דאָ טאַנצנדיק געזונגען
אַט ערשט... איך ווייס: איר וועט עס מיר נישט גלייבן,
נאָר פון אַדעלאַידאַן, דער פאַרשטויסענער,
ביז יאָדוויגאַן, פירשטנקינד פון ליגניץ,
האַבן אַלע הינטיש מיר אין אויג אַרײַן געגלאַצט:
קעניג, הערשער, שטאַרקסטער פון די מענער —
און כ'האַב זיי אַלע פּיינט פון וועגן זייער קנעכטשאַפט.
עס ברענט אין דיר, באַריטשקאַ, מיט די תּאוות

פון א נזירדיקן קלויסטערמאן, און דו, באַרקאָוויטש,
ביסט פול מיט קינאה קאַזיקער. איר ביידע,
וואָס ווייסט איר פון קאַזימירן דעם צווייטן,
קאַזימירן, וואָס איז נישט האַר, נישט קעניג,
נישט ווייבער־יעגער, נאָר פון ווייבער אַ געיאָגטער?
איך קוויק מיין אויג מיט זייער פראַכט, איך הייס זיי טאַנצן,
פאַרברענג מיט זיי, נאָר אַז דאָס נאַכטלעגער איז גרייט —
ליג איך נישט מיט זיי, איך וואַרט — אויף וועמען?
איך ווייס אַליין נישט. אַדער זי מוז שטאַרק זיין,
ווי איך, אַז נישט — איז אומשולדיק ווי קינדער.
סיקאַן קיינע נישט פון זיי די מוטער ווערן
פון מיין יורש — קיינע נישט פון זיי!

סוכיווילק:

קינד פון דער תאוה — זאָגט איר — איז קאַזימיר.
אויף די קני זאַלט איר פאַר אייער הערשער פאַלן
און בעטן זיין פאַרגעבונג.

באַרקאָוויטש:

יא, אַבער אַ קעניג —
ער מוז אַ יורש האָבן, מוז ער נישט, לעכטיטן?

קולות:

ער מוז, גערעכט איז מאַטשאַק.

סוכיווילק:

(צו קאַזימירן)

ביסטו גרייט

דער לעצטער פון דיין שטאַם צו זיין, אַ קעניג,

דער לעצטער פון די פיאַסטן?

קאַזימיר:

איך בין גרייט.

קאַכאַן:

(קומט אַרײַן)

לײט פון שטאַם דעם ייִדישן, אין הויכע היט,
אין גאַרטלען, פאַרמעטן אין זייער האַנט,
בוקן זיך און ווילן צו דעם קעניג.
מיט זיי איז דער מטבעות־גיסער לעווקאַ.

קאַזימיר:

אַריינלאָזן!

(קאַכאַן אָפּ).

ספּיטעק:

זיי פלייצן אָן אַלץ מער,
די ייִדן. ס'טראַגט זיי אָן אַ בייזער ווינט
פון שוואַבן־לענדער, בעמער־לאַנד, פון אומעטום.
זיי מאַכן פּישוף, טרען גיפט אַריין
אין ברונעם־וואַסער —

באַרקאוויטש:

און ס'יאַגט פּוילן נישט אַרויס
די, וואָס שוואַבן האָבן זיי פאַרטריבן
פון וועגן זייער פּישוף־בונד מיט איר,
דער שוואַרצער פעסט.

באַריטשקאַ:

קאַזימיר לאָזט אַריין
אַלץ מער און מער די קריסטן־מערדערס, די
וואָס האָבן יעזוסן געקרייציקט. וויי אונדו.

וויעזשינעק:

מיט אומרו קוקן שלאַסהאַרן אויף זייער קומען.
די שטאַטלײט זענען נאַכמער נישט צופּרידן.

סוכיווילק:

פון וואָס איז פּוילן יאָ צופּרידן, ראַטהאַר?

קאַזימיר:

(צו סוכיווילקו)

מיר וועלן, יאָ, סטאַטוטן לאָזן שרייבן.

אין ווישליץ, יאן. סטאטוטן אויך פאר יידן.
רעכט געשריבענע אויף שטארקן פארמעט.

ס פ י ט ע ק :

באלעסלאוו, פירשט פון קאליש, האט באשאנקען
מיט סטאטוטן שוין די ליט זייערע — די
וואס זענען פריער נאך ארויף אויף אונדזער ערד
און אנגעשטאפט די זעק מיט פויליש גאלד.

ס ו כ י ו ו י ל ק :

וועלן מיר די יידנרעכט באנייען
און זיי באשטעטיקן.

ב א ר י ט ש ק א :

נישטא קיין רעכט
פאר קרייציקערס פון אונדזער גאט. א יעזוס,
דו זעסט עס צו — און שווייגסט!
(יידן, מיט לעווקאן בראש, קומען אריין).

ק א ז י מ י ר :

(צו לעווקאן)

וואס וויל דער ייד, דער דינער פון מיין קאמער?

ל ע ו ו ק א :

דעם קעניג טראג איך צאל,
אויפגעמאנט בני זינע קנעכט, די יידן.
אויך יידן האב איך מיטגעבראכט דאס מאל —
זיי ווילן רעדן צו דעם קעניג.

ר ב :

געלויבט איז דער, וואס פון זיין כבוד טיילט ער אויס
צו בלוט־און־פלייש.

ד י א י ב ע ר י ק ע י י ד ן :

(חזרן איבער די ברכה).

ר ב :

צוגעפאלן זענען מיר, אנטרונענע פון שווערד.

צום גוטן לייב פון פוילנס ערד.
 פה-לין! דא נעכטיק — האָט געזאָגט אַ מלאך,
 ווען איין מאָל אין אַ נאַכט
 זענען מיר, אַנטרונענע, געקומען
 מיט ווייב און קינד אויף דיינע פעלדער.
 די ערד האָט נאָך געציטערט אונטער אונדזער פוס,
 ווי מיר וואָלטן ערשט אַרונטער פון אַ שדימ־שיף.
 אונדז איז פאַרגעקומען: שוואַרצע מעסערס
 שאַרפט די נאַכט; עס וואַרגן שלעכטע ווינטן
 די שלאַפנדיקע פייגל, ווילן אויך דערוואַרגן
 די קינדער אונדזערע.
 האָט זיך געעפנט איבער אונדז אַ וואַלקן,
 אויף צווייען זיך געשפּאַלטן —
 און פון דער מיט האָט אויף אַ בליץ־שנור זיך געוויגט
 אַ מלאך, מיט אַ פינגער מיט אַ זילבערנעם געטייטלט:
 פה־לין! דאָ נעכטיק איבער! איז געוואָרן שטיל,
 און ווי פאַרצייטנס אין די טויערן פון כּנען
 זענען מיר אין לאַנד אַרײַן צו מאַרגנס.
 (שטילקייט).

ק א ז מ י ר :

ווונדערלעך איז דיין געשיכטע, אַלטער.
 נאָר פאַר וואָס בלויז איבערנעכטיקן? דינע ברידער
 האָבן אויף מיין ערד שוין נישט איין נאַכט גענעכטיקט.

ר ב :

עס שטייט געשריבן: וואָרעם טויזנט יאָר —
 אין דינע אויגן זענען זיי אַ נעכטן אַ פאַרגייקער,
 אַן אַשמורה אין דער נאַכט. אַזוי איז אויך די נאַכט
 פון פּאַלק ישראל. מעג די נאַכט פון אונדזער גלות
 טויזנט יאָר געדויערן אויף דינע ערדן —
 איז זי איין נאַכט בלויז, מלך.

ביז אויפגיין וועט אויף ס'ניי דער טאָג ירושלים
וועלן מיר דאָ איבערנעכטיקן איין נאַכט,
סיי די, וואָס זענען שוין געקומען פּרזער,
סיי מיר, וואָס קומען דאָ אָהער אַצינדער,
געיאָגט פון רישעות און בילבולים.
פהלין! דאָ נעכטיק!

ס פ י ט ע ק :

די יידן זענען קלוג. זיי קענען אויסטראַכטן.

ב א ר י ט ש ק א :

אויב ס'וועט באַשיצן זיי די קרוין — וועט זיי דער קרייץ
דער הייליקער צו רו נישט לאָזן.

ב א ר ק א ו ו י ט ש :

קרייץ און קרוין

מוזן גיין צוזאַמען.

קולות:

אמת, אמת!

סוכיווילק:

שטעלט זיך דער קרייץ דער קרוין אַנטקעגן — מוז

די קרוין דעם קרייץ זיך קעגנשטעלן.

ב א ר י ט ש ק א :

פאַלשער הירט!

לעווקא:

געוויינט האָבן מיר דאָ אין שאַטן פון די פירשטן.

און ס'האַט באַלעסלאָוו, פירשט פון קאַליש,

סטאַטוטן אונדז געגעבן, שוץ צו אונדזער האָב.

(דערלאַנגט קאַזימירן די פאַרמעטן)

מיט קעניג־זיגל בעטן מיר באַזיגלען

באַלעסלאָווס אַלט געשריפטס.

ווי איר, דיין לעווקא, בין דיין ייד און דיין געשיצטער,

אַזוי זאָלסטו זיי אַלע שיצן, די אַנטלאַפענע.

די נייגעקומענע צו דיר אין לאַנד —
 זיי אַלע זענען דינע.
 דעם קעניגס זענען מיר, ווייל מען פאַרשטייט אונדז נישט,
 ווי מען טוט אַ קעניג נישט פאַרשטיין.
 איינזאַם איז ישראל.

ק א ז י מ י ר :

מע פאַרשטייט זיי נישט, ווי מען פאַרשטייט אַ קעניג נישט...
 זיי זענען איינזאַם ווי אַ קעניג — און דעריבער
 געהערן זיי צום קעניג... גייט מיט גאַט
 און זייט געטרייסט. איך וועל איך געבן שוץ,
 איר איינזאַמע.

ר ב :

זאָל דער גאַט פון סיני דיר דיין חסד נישט פאַרגעסן.

ו ו י ע ז ש י נ ע ק :

די יידן־אויגן גלאַנצן.
 דעם קעניגס האַרץ ווערט איינגעוויגט.

ס פ י ט ע ק :

נישט גוט, נישט גוט, וויעזשינעק.

ל ע ו ו ק א :

(צו קאַזימיר)

וויי וועט זיין צו פּוילנע שטאַם,
 אויב ער וועט פּלאַגן ס'פּאַלק, וואָס גאַט אַליין
 האָט עס צעזיט און אין זיין גנאָד וועט ער עס זאַמלען.
 פאַר אַ נסיון איז געשטעלט דאָס פּאַלק דיינס.

ק א ז י מ י ר :

איך פאַרשטיי.

(אַ געוויינ דערטראַגט זיך פון הינטער די שלאָספּענצטער)
 ווער וויינט דאָס פאַר די פּענצטער מיינע?

ל ע ו ו ק א :

קעניג, פאַר אַ יידן־טאַכטער בעט איך.

זי איז אונדז באַרוועס נאַכגעלאָפֿן,
האַט דעם גאַנצן וועג געוויינט. זי וויינט ביז איצט נאָך.
עס לאָזן זי די דינערס דינע נישט אַרײַן.

קאַזימיר:

ברענגען זי צו מיר! מלאַכים מוזן אַזוי וויינען,
אויב זיי וויינען.

ספּיטעק:

ס'וויינען אַזוי פּאַלשע ייִדן־טעכטער.

וויעזשינעק:

(צו סוכיווילקו)

ווער פאַרהיט דעם קעניגס האַרץ?

באַרקאוויטש:

לעכטן,

דאָ רוקט זיך אָן אויף אייך אַ נייע כּמאַרע.

באַריטשקאַ:

דער קרייץ, וואָס אין מיין האַנט, וועט זי פאַרטרייבן.

אַסטראַקע:

(קומט אַרײַן וויינענדיק, דאָס פנים פאַרשטעלט מיט די הענט).

קאַזימיר:

(צו אַסטראַקע)

הענט אויפן פנים... לייכטנדיקע הענט...

נעם זיי אַראָפּ — באַווייז זיך!

ספּיטעק:

(לויפט צו צום מיידל)

ניין, נישט נעם אַראָפּ! אויב ס'איז דיין פנים שיין

ווי דיין געשטאַלט — וועסטו פאַרפּישופן דעם קרול,

דו קינד פון דעם מכשפים־פּאַלק.

קאַזימיר:

(צו אַסטראַקע)

איך וואַרט.

א ס ת ר ק ע :

(ציטערט אויף; נעמט אַרונטער די הענט פון פנים).

ס ו כ י ו ו י ל ק :

די זון האָט זיך באַוווּזן — וועלכער פּויגל וועט נישט טינקען?

ק אַ ז י מ י ר :

ווי רופט מען דיך?

א ס ת ר ק ע :

אסתרקע. כ'בין פון אַפּאַטשנע.

מיין מאַמע לעבט שוין נישט. ס'איז מיין געבורט

געווען איר טויט. מיין טאַטע האָט געהאַט

מ'יך בלויז — און אַ גאַסטהויז. פאַשקאַ, האָר פון דאַרף,

האַט געוואַלט מיך צונעמען ביים טאַטן.

האַט דער טאַטע נישט געלאָזט. אויך איך

האַב נישט געוואַלט. איך האָב מיך אויסבאַהאַלטן.

האַט פאַשקאַ, האָר פון דאַרף, געלאָזט פאַרברענען

דאָס גאַסטהויז — און — צוזאַמען מיטן גאַסטהויז —

מיין טאַטן. כ'בין אַנטלאָפן. פאַשקאַס קנעכט

האַבן מיך געפּינען נישט געקאַנט.

צו פּוילנס קרול בין איך געלאָפן, פאַר זיין טראָן

צו פּאַלן און גערעכטיקייט צו מאַנען.

האַב איך געטראָפן י'דן אויפן וועג צום קעניג.

בין איך נאַכגעלאָפן.

ק אַ ז י מ י ר :

באַטראַפּט זאָל ווערן פאַשקאַ. איך וועל הייסן

אין קייטן ברענגען אים אַהער. נאָר זאָג מיר, טאַכטער:

פאַר וואָס האָסטו מיט פאַשקאַן זיצן נישט געוואַלט?

ר ב :

איז דאָך אַ י'דן־טאַכטער, קעניג. זאָל זי דען פאַרלייקענען

דאָס גלויבן פון די אַבות?

קאזימיר:

(צו אסתרקען)

און ווען איך, דיין קעניג,

זאג: פארבלייב מיט מיר? ווען איך?

אסתרקע:

(שווייגט).

סוכיווילק:

ציטערט דעם קעניגס הארץ אין נעץ — און ווארט —

ווי עזשינעק:

ס'געשעט — א, אומגליק!

ספיטעק:

אומגליק! ס'איז אַ כישוף —

רב:

חלילה שמד —

די איבעריקע יידן:

אונדזער איינע... וויי אונדז... שמד חלילה...

לעווקא:

אסתר הייסט זי —

פאר וואָס דען נישט אַ צווייטע אסתר?

און שיצן זאָל אויך זי איר שטאַם,

זיך איינשטעלן פאר ברידער.

פאר וואָר, ס'וואָלט שיין געווען.

קאזימיר:

(צו אסתרקען)

ענטפער! ווען דיין קעניג הייסט דיר: זיי מיט מיר —

וואָלטו אויך אַנטלאָפן?

אסתרקע:

יא. כ'האָב פּיינט די שטאַרקע.

רב:

(צו די יידן אַרום, שטיל)

געלויבט איז גאט —

ל ע ו ק א :

דו נאָריש קינד!

ווי עזשינעק:

האַ! איר געפעלט נאָך נישט! וואָס זאָגסטו, ספיטעק?

ס פ י ט ע ק :

איך זאָג: זאָל זי שוין איצט אַנטלויפן — איצט — וואָס פּרזער!

ב אַ ר ק אַ וויטש :

(לאַזט נישט אַראָפּ פֿון איר ט'אויג)

צו שוין איז זי... צו שוין... דער גרעסטער ריטער

וואָלט זי געמעגט צום קעפּטווייב מאַכן, יאָ —

און דערנאָך — אַראָפּדרייען דעם קאַפּ.

ק אַ זי מיר :

האַסט פּינט די שטאַרקע... קוק מיך אָן. קוק שטיל.

וואָס זעסטו?

(פּוּזט).

א ס ת ר ק ע :

דו ביסט נישט פּריילעך. זענען אויך די שטאַרקע

נישט פּריילעך? קאָן מען אויך די שלעכטע שלעכטס טאָן?

ק אַ זי מיר :

איינער, וואָס האָט אַלץ, איז עלנט, אסטרקע,

גלייך איינער וואָס האָט גאַרנישט.

שלעכט זענען די שטאַרקע, נישט די שטאַרקסטע.

א ס ת ר ק ע :

(ווי פֿון חלום אַרויס)

ער רעדט... איך ווייס נישט וואָס מיר איז... די ווענט

רוקן זיך פּונאַנדער... כּוֹזע נישט קיינעם...

בלויז אים...

(מאַכט אַ פּאָר טריט צום קעניג).

סוכיווילק:

(צו קיינעם נישט)

מיין קעניגס חלום... דאָס באַגערטע ווייב...
דאָס קינד... די אומשולד... איז דער חלום גוט,
איז דער חלום שלעכט? ווער קאָן עס וויסן?

קאַזימיר:

בלויו דו און איך... בלויו דו און איך... ס'ווערט ליכטיק...

באַריטשאַ:

(צום קעניג)

פאַרשאַלטן זיי ווי יודאָס! זיי פאַרשאַלטן!

סוכיווילק:

דו לעסטערסט פוילנס קעניג! (רופט)

וועכטערס, בינדט אים!

(באַריטשאַ ווערט געבונדן. באַרקאוויטש, נאָך אים די ריטערס,

רוקן זיך אַרויס פון זאַל. ספּיטעק און וויעזשינעק שושקען זיך).

(אַ פאַנטאַם שאַטנט אַרײַן אין זאַל).

נצחיאַל, דער אייביקער ייד:

(רוקט אַרויף זיין הויכן דרייקאַנטיקן שאַטנהוט, גיט אַ באַוועג

מיט אַ דינעם געשפענסטיקן שטאַק, רוקט זיך צו אויף

שפּיץ־פּינגער; Ad spectatores)

מיט שאַטנשטאַק און שאַטנפּוס,

אין הילוך מיינעם דעם הוילן,

אַזוי בין איך געקומען

צו שפּרייזן דאָ קיין פּוילן.

דער ייד, דער ייד נצחיאַל

איז הינטער זייער רוקן.

זיי וועלן פאַר מיר שפּילן

און ס'וועט נצחיאַל קוקן.

(פאַר האַנג פאַלט שנעל)

צ ו ו י י ט ע ר א ק ט

א ווינקל אין אויף פון קעניגלעכן שלאָס. שטיינערנע טרעפּ פירן צו
 א געמױערטער גרוב מיט א קיילעכיקן אייזערנעם צודעק פון אויבן ;
 אויף דער אונטערשטער טרעפּ, די פיס אויף דעם צודעק, מיט אַלעבאַרדן
 אין די הענט, שאַטענען זיך די פיגורן פון צוויי וועכטערס, דעם קעניגס
 הוידינערס — קאַכאַן און גאַוואַרעק. זיי צופוסנס רויכערן זיך לאַמטער-
 נעס. פון אַ ברייטן ליידיקן פלאַץ רעכטס קומט אַן אַ גנאַם־געשטאַלט :
 ס'פאַסטעכל — מיט אַ בייטשל אין האַנט ; זקנדל — אַ ברייטער
 שוואַמעקאַפּ, ציטערדיקע פיסלעך — צווייטע גנאַם־געשטאַלט, גייט
 אים נאָך.

פ א ס ט ע כ ל :

(גיט אַ פינף, קנאַקט מיטן בייטשל, מאַכט אַ פאַר קאַזשעליקלעך,
 קוקט זיך אום, דערזעט ס'זקנדל)
 אַלטער קרעכצער, וווהין?

ז ק נ ד ל :

צו אסתרקען אין מלכס שלאָס.

פ א ס ט ע כ ל :

איך אויך.

ז ק נ ד ל :

גוטער חלום, שטיפער, פיפער, ליגנערוק!

פ א ס ט ע כ ל :

שלעכטער חלום, אַלטער זאַרגער, ציטער־פיסל!

ז ק נ ד ל :

בייטשל־קנאַקער, קאַזשעליק־מאַכער, ווייס־איך־וואַס, גענאַרניק!

פ א ס ט ע כ ל :

אמת־זאָגער, אמת־קלאָגער, קריכער, אַלטער רעטאַך!

זקנדל:

יונגער פעטאָק!*

פאַסטעכל:

יונג בין איך ווי אסתרקע, א טשערעדע
דאַכטענישן גיי איך פאַשען.

זקנדל:

וואָס וועט שפעטער זיין, דו הפקרניק?

פאַסטעכל:

שפעטער-שמעטער, זויערער פעטער! לאַמִיך לויפן —

דו קריך נאָך!

(ביידע אָפּ).

גאַוואַרעק:

(צו קאַכאַנען)

זאַל דאָס אַ הונט אַ ביל טאָן! גאַרנישט!

ביסט אַ הונט — טאָ ביל! אַ היטער — היט! אַ קלויסטערמאַן —

טאָ מאַדליע זיך! און ביסטו הערשער — הערש!

און העצט דער קלויסטערמאַן — אין גרוב אַרײַן!

כאַטש, וואָס אַן אמת, ס'מעג אים מישפטן דער קלויסטער בלויז.

קאַכאַן:

זינט סוכיווילק האָט אים דאָ געלאָזט פאַרשפאַרן —

ביז צום מישפט —

ליגט ער אויף אַ בינטל שטרוי,

צלמט זיך און הערט נישט אויף צו שעלטן

אונדזער קרול דעם גנעדיקן.

גאַוואַרעק:

נו, אויך דאָס איז רעכט.

האָט מען דיר שלעכטס געטאָן —

טאָ שוויג נישט, ברודער! שעלט!

* פעטאָק (אַקצענט אויף ערשטער זילב) — שוטה.

איעדער טוט זיך ס'זיניקע.

ק א כ א ז :

ברויט און וואסער לאָזט מען דיר אַרונטער?
זאָג אַ דאַנק.
וויילסט זיין אַ הייליקער — טאָ זיי,
נאָר דעם הערשער טשעפע נישט.
ווייל דען גאַט, דו זאָלסט אַ קעניג לעסטערן?

ג א ו א ר ע ק :

דער קעניג, ברודער קאַכאַן, האָט אים פּרײַ לאָזן געזאָלט.
סוכיווילק וויל שוין אויך. נאָר, ברודערל, מע קאָן נישט!

ק א כ א ז :

דער קרול און דער סוכיווילק זאָלן זאַלבענאַנד
נישט קאַנען טאָן די קלייניקייט, וואָס איך מיט דיר —

ג א ו א ר ע ק :

מיינסט, אַ ריגל־אויף דעם צודעק דאָ — און פאַרטיק?
ניין, די ריטערלײַט, וואָס קעגן אונדזער גנעדיקסטן,
וואַרטן נאָר, מע זאָל באַריטשקאָן פּרײַ לאָזן —
מאַכן זיי אים קירצער מיט אַ קאַפּ — און פּרעג נישט:
מ'עט זאָגן, אַז קאַזימיר האָט געטויט
דעם דינער פון האַר יעזוס.

ק א כ א ז :

רעדסט פון שלאָף!

ג א ו א ר ע ק :

אַ נאָר דאָס איז. כ'זאָג: קירצער מיט אַ קאַפּ — פאַרשטייסט?
און אַרויפגעוואַלגערט וועט ער ווערן,
דער קאַפּ, אויף אונדזער קעניגס אַקסלען.
וואָס דו הערסט!

ק א כ א ז :

טראַכסט אויס.

גאװאָרעק:

אַליין געהערט אין הויף...
אַנדערש האָבן מיר געהיט ביז איצטער,
אַנדערש היטן מיר אַצינד.
איצט היטן מיר, כדי עס זאָלן אים
נישט אַוועקטויטן דעם קעניגס שונאים.

קאַכאַן:

אַ לאַגל וואָסער צייט אַרונטערלאָזן אים אין גרוב.
(ריגלט אויף, בייגט זיך אַריבער, האַרכט)
העי, ווילסט טרינקען, פאַטערל באַריטשקאַ?
(לאַזט אַרונטער אויף אַ שטריק אַ לאַגל; פון אונטן טראַגט זיך
באַריטשקאַט אַ קללה־געשריי. קאַכאַן פאַרריגלט צוריק.
אויבן אויף די טרעפּ, וואָס פירן צו דער גרוב, ווייזט זיך
אַ סילוועט. ס׳איז דער קעניג — בלייך, אויפגעשוויבערט, נאַכטיק.
די וועכטערס בוקן זיך. קאַזימיר נידערט).

קאַזימיר:

וואָס מאַכט ער?

קאַכאַן:

דער גנעדיקסטער באַוויליקט אונדז צו פרעגן וואָס ער מאַכט?
ער ליגט און שעלט. מיר לאָזן אים נישט שטאַרבן.
וואָסער. ברויט. זיין ענטפער — קללות.

קאַזימיר:

ריגלט אויף!

(די גרוב ווערט אויפגעריגלט; דער קעניג גייט צו נאַענט)

באַריטשקאַ!

דערקענסט נישט ווער עס רעדט? דער קעניג רעדט.

עס שלאַפט זיך נישט, באַריטשקאַ.

באַריטשקאַס קול:

איז אויך דיין געלעגער שטרוי? צום ידן־קעפּסווייב גיי.

בראַך צו דיר, וואָוועל, בראַך!

(ווערט אַנטשוויגן).

ק א ז י מ י ר :

צוריק פאַרריגלען!

(די גרוב ווערט פאַרריגלט צוריק)

גאַט, וואָס טו איך דאָ?

אַ הימל פול מיט ליבשאַפט איבער מיר:

אסתרקע. און אונטן דאָ — אַ קללה.

אַ הימל פול מיט ליבשאַפט — און אַ גרוב.

אסתרקע, די פינגער דיניצע זוכן מיך געוויס.

האַט דיך נישט אויפגעוועקט אַ פלוצעמדיקע נאַכטקעלט?

א ס ת ר ק ע :

(אין נאַכטקלייד, איבערגעשראַקן, מיט אַ ליכט אין האַנט,

ווייזט זיך אויבן אויף די טרעפּ).

ק א ז י מ י ר :

איך קום צו דיר. איך גיי... זיי רויק, קינד.

(צו דער גרוב געווענדט)

פאַרשעלט מיך נישט צו שטאַרק, דו שוואַרצער אונטן.

(גייט אַרויף, וויל נעמען אסתרקען אויף די פלייצעס,

זי אַרויפטראַגן אין שלאַס אַרײַן).

א ס ת ר ק ע :

טו דאָס נישט. איך בעט דיך.

גענוג איז דיר דער טאַג פאַר דיניצע גבורות.

ווילסט מיך טראַגן ווי אַ שפּילצינג. ניין, מיט מיר

זאַלסטו נישט זיין קיין שטאַרקער.

(ביידע אָפּ).

ג א ו ו אַ ר ע ק :

געהערט? עס קומט איר נאָך, דער ידנמויד, אַ רעשט.

ק א כ א ז :

ס'איז איר ווייניק, וואָס ער האַט זי ליב —

גאָוואַרעק:

שלעכט איז ליגן אין אַ גרוב, נאָר ס'איז נישט בעסער
צו זיין אַ קעניג און נישט קענען שלאָפן.

קאַכאַן:

ס'האַט דאָך אים קיינער נישט געהייסן זיך פאַרליבן

גאָוואַרעק:

ער טאָר נישט?

ביסטו אַ הערשער — מעגסטו אַלץ.

קאַכאַן:

געוויס. אָבער די אויגן זיינען פרעמדע.

נישט קיין אונדזעריקע. וואָלט זי כאַטש געלאָזט זיך טויפן.

און וואָס וועט זיין, אַז ער וועט געבן איר אַ זון?

מיט אויגן ייִדישע אַ קעניג, האַ?

ווער וועט עס אַזאַ איינעם

אַ טראָן אַ קריסטלעכן געטרויען? קאָן די ברכה פון געקרייציקטן

רוען אויף אַ קאַפּ אַ ייִדישן?

גאָוואַרעק:

דער יעזוס, זאָגט מען, איז דאָך אויך געווען אַ ייִד,

נאָר אַז דער האַר אונדזערער, יעזוס קריסט,

האַט זיך געטויפט — איז ער געוואָרן אונדזער איינער.

וועט דער ייִדישקעס אַ זון דאָך קענען אָננעמען

די אמונה אונדזערע די הייליקע.

קאַכאַן:

אָבער יעזוס האַט דאָך אויגן אונדזעריקע, פוילישע,

און דער אַסתרקעס אַ זון, אַפילו אַ געטויפטער,

וועט האָבן אויגן צוויי, פאַרשלעפט ווער ווייס פון וואַנען.

אויגן פון די ווייטסטע, פרעמדסטע צייטן.

גאָוואַרעק:

אַ... אַ זוי מיינסטו?

(ווערן אַנטשוויגן).

ק א כ א ן :

(רײסט איבער די שטילקייט)

צו שטיל איז, אמת? און די נאכט — צו לאנג.

(גענועצט)

וואָלט כאַטש די קאָכמויד איצט געקומען, זױאַנקאַ.

ג א ו א ר ע ק :

אַט לױף איך באַלד און װעק זי אױף.

װאַס איז? דער קאָכאַן, מױד אײנע, איז הונגעריק —

כאַפּ, קאָך אים אָפּ אַ ביסל ליבע.

ק א כ א ן :

האַט דאָך צוגעזאַגט אַהער צו קומען

װי נעכטן און װי אײערנעכטן.

און נישט מען זעט און נישט מען הערט.

ג א ו א ר ע ק :

װאַרעם קאַלט איז איר, דער קאַץ.

גלוסט איר נישט פון נאַכטלעגער אַרונטערקריכן.

ק א כ א ן :

װײסט? ס'מוז זײן אין דעם די האַנט פון קאַך.

דער היט זי אָפּ מיט זיבן אױגן הינטישע.

ג א ו א ר ע ק :

אױך קײן נאַר נישט. װיל פאַר זיך.

(שטיל).

ק א כ א ן :

װאַס קאַן דאָס זײן? אַ צײט שױן װי עס בילן נישט די הינט.

(עס װײזט זיך אַ טונקעלע פּרױען־פּיגור אין אַ טוך).

ג א ו א ר ע ק :

אַט האַסטו זי!

ק א כ א ן :

װער? זױאַנקאַ?

זוואַנקאַ:

ניין, נישט איך.

קאַכאַן:

דו נישט, אבער דאָס קול דיינס; זאָל זיך ס'קעצעלע אַנידערזעצן
צווישן מיר און דעם גאַוואַרעק. זאָל דעם קעצעלע זיך דאַכטן,
אַז דאָ זיצן קאַטערס.

זוואַנקאַ:

(זעצט זיך)

צווישן קאַטערס צוויי — מיט אַלעבאַרדן אין די הענט —
איין בידנע קאַץ.

קאַכאַן:

זאָל זיך ס'קעצעלע נישט שרעקן, ווייל די קאַטערס זיינען גוט.

זוואַנקאַ:

און אַז דער קאַך וועט קומען?

קאַכאַן:

ווער? דער בעם? דער נאַסער האַן? די לאַנגע נאַז?
האַ'מיר אַלעבאַרדן, קעצעלע.

גאַוואַרעק:

אַ קאַך — און קאַן קיין רעכטן קוש נישט אַפּפּרעגלען.

קאַכאַן:

מע דאַרף אים נעמען ס'האַרץ, עס לייגן אריף אַ פאַן
און זען צי ס'קאַכט.

זוואַנקאַ:

און וויין פאַרמאַגט איר, קאַטערס?

קאַכאַן:

וויין צום וויין אַ צוגאַב? יונגען זיינען וואַסער?

זוואַנקאַ:

קאַלט, איר קאַטערס, וויל דאָס קעצעלע אַ טרונק.
(אויבן וויזט זיך דער קאַך).

א ס ת ר ק ע

זוואַנקאַ:

(טוליעט זיך דערשראָקן צו קאַכאַנען און גאַוואַרעקן)

ווענצעסלאַוו?

קאַד:

וואָס ווונדערסטו זיך? איך, דער קאַד.

זוואַנקאַ:

אויב דו ביסט ווענץ, בין איך נישטאַ. ס'איז נישט די זוואַנקאַ.

קאַד:

נאַר ווער?

זוואַנקאַ:

נישט איך.

קאַכאַן:

קום, ברודערל, אַרונטער. קריגסט אַ דריטל זוואַנקאַ.

גאַוואַרעק:

נישט בלויז דינע איז זי, הינער־פרעגלעך, נישט בלויז דינע.

קאַד:

(קומט אַרונטער)

שאַ, אַן געפילדער... האַלט זי אייך געזונטערהייט.

געזונטערהייט... איך זוך זי נישט... ווער דאַרף זי?

קאַכאַן:

וואָס דען, צעדרייטער קאַפּהאַן, זוכסטו פאַרט.

אַז נישט די זוואַנקאַ?

קאַד:

(כיטרע)

וואָס איך זוך?

עס שלאַפט זיך נישט. דערמאַן איך מיך, אַז גוטע־ברידער

זיצן אויף אַ גאַנצע נאַכט — אין קעניגס דינסט.

איז וואָס וועל איך דאָ אויסליגן? בין איך געקומען.

נישט מיט בלויזע הענט: פון קעלערן דעם קרולס

וויין געבראַכט צו טראַגן.

זוואנקא:

וויין?

גאווארעק:

וואס פרייסטו זיך? ער האט דאך דאס געגנבעט
ביים קעניג אונדזערן. נו, וועסט אים שווייגן, קאכאן?

קאכאן:

אזא מנווול וועל איך שווייגן?

צום קאך)

אזוי, דאס ביסל שווענקעכץ, גנב? עפעס רעכטס?

קאך:

פון ווענגערלאַנד, ווער ווייס ווי אלט —

זוואנקא:

מיר אויך. מיר אויך א ביסל, ווענץ.

קאך:

כאפט דיך דער טייוול, מויד. זאל דיך דער טייוול זעצן
אויף זיין וויידל און מיט דיר אוועקפארן אין גיהנום.
דיר אויך? דו ביסט דאך גאר נישטא, האסטו געזאגט.

זוואנקא:

צו אלע דיינע מעלות ביסטו בלינד? דו זעסט נישט?

קאך:

איך זע... יא, יא... איך זע שוין דווקא אלץ...

קאכאן:

איז טרינקט מען, ברידערלעך?

קאך:

מע טרינקט.

זוואנקא:

מיר טרינקען.

קאך:

נו, און דו, גאווארעק?

ג א ו א ר ע ק :

א ביסל גיב. עס קאן זיך נאך דער קאפ פארדרייען,
און מיר, דו קאך איינער, מיר דארפן היטן.
מיר זענען הויפוועכטערס. פארשטייסט?
נישט קיין קאכן דארט ביים פניערפאן.

ז ו א נ ק א :

שיין ליט ביסטו, גאוארעק.
האב איך דעם קאך שוין ליבער איידער דיך.
ווער ס'טוט צום זויפן נישט באגערן
באגערט אויך נישט צו עפעס אנדערש.

ק א כ אן :

צו עפעס בעסערס, מיינסטו
(צו גאוארעקו)
שעמסט זיך גארנישט?
די זוואנקא האט דאך אים אפילו ליבער,
דעם קאך, דעם קעכעריונג.

ק א ד :

(ביטער)

אויך מיך אפילו — הם — אפילו מיך —

ג א ו א ר ע ק :

נו, וויל, זאל זיין געטרונקען. נאר געדענק:
מיר היטן, קאכאן. ניין? מיר האלטן קאפ.

ק א כ אן :

אודאי היטן מיר. ווער זאגט, אז נישט?

ק א ד :

נו, היט! און איצטער — טרינקט!

(גיסט א)

טרינק, זוואנקא! ביסט דאך יא פאראן — טא טרינק.

ז ו א נ ק א :

געוויס בין איך פאראן. און טאקע דא.

נישט ביי דיר הינטערן אויוון, ווענץ.

קאכאן:

(צום קאך)

און דו?

קאך:

(א מאך מיט דער האנט)

עט, גארנישט, שוין געטרונקען. זיפט!

(קאכאן, גאווארעק, זוואנקא טרינקען.)

קאך האלט אין איין אנגיסן — אליין טרינקט ער נישט)

זוואנקא:

(דעם קאך א צונג אויסשטעלנדיק)

איז געווען ביים קרול קאזימיר,

איז געווען ביי אים א קאך,

איז א קאך ביי אים געוועזן —

איז צום קאך געווען א בראך.

(געלעכטער).

קאכאן:

יא, א בראך.

אד-אד-אד, ברודערל קאך.

גאווארעק:

א בראך פון אלע בראכן

צום קאך פון אלע קאכן.

זוואנקא:

וויסט, ווענץ? אט בין איך ווידער שוין נישטאָ.

(שיכורע געלעכטערס).

א קול פון אויבן:

שוין?

קאך:

א רגע!

(צו די דריי)

נאך ?

גאווארעק :

וואָס ? שוין ווידער טרינקען ? בעסער שלאָפן —
(בייגט שווער דעם קאָפּ).

זוואַנקאַ :

(זינקט)

שלאָפן... וויג מיר, קאַכאַן... שלאָפן...

קאַכאַן :

שלאָפן...

(די דרבי שלאָפן איין, איינס געלענט אָן אַנדערן).

קאָד :

(שפּאַנט, קוקט אויף זוואַנקאַן, דער שלאָפּנדיקער)

הורן־מויד ! דו אומריין פלייש ! אין מיטן נאַכט

צו קאַכאַנען געקראַכן ! און אַ קאָד,

אַ קאָד אָן ערלעכן, פאַרלאָזן.

(נישטערט ביי קאַכאַנען, גאַוואַרעקן ; געפינט דעם שלאָס

צום איזערנעם גרובצודעק)

אַט מיט דעם, איר העכטעלעך, וועט מען אויפמאַכן דאָס דעקעלע.

(רופט אויבן צו)

שוין פאַרטיק !

(טונקעלע געשטאַלטן לאָזן זיך שטיל אַראָפּ פון די טרעפּ,

מאָטשאַק באַרקאוויטש, נאָך אים — באַוואַפנטע ריטערס ;

טראַגן זעק, שטריק, איזנס, אַ לייטער).

קאָד :

(טייטלט אויף די דרבי)

זעט דער וואַיעוואַדע ?

ווי די טויטע שלאָפן זיי. אַ מויד אין מיטן.

ווי די הינט. ווי טאַטערן גישט־גלייביקע.

באַרקאוויטש :

פּראַל נישט. אויפגעריגלט.

ק א ד :

כ'רעד דאך נישט... נאָר כ'מיין... פאַר וואָס זאָל אַזאַ מויד — —
(ענדיקט נישט)

אַבער קאַכאַן מיט גאַוואַרעקן — זיי וועלן זיך שוין אויסריכטן
אַ שוואַרצן סוף פאַר אַזאַ היטן.

ב א ר ק א ו י ט ש :

אַהער דעם שלאָס! מיר זענען נישט געקומען הערן
די פלוידערייען פון אַ קאָך.

ק א ד :

(נאָכ) דערלאַנגען באַרקאָוויטשן דעם שלאָס)
דיך, מויד, וועט מען געפינען מאַרגן צווישן אַט די צוויי.
און די גרוב — אַ פוסטע... נאָך אַ מאָל פאַראַט נישט
אַ קאָך אָן ערלעכן.
(וויל אַוועק).

ב א ר ק א ו י ט ש :

(פאַרשטעלט אים דעם וועג)
ווהיין?

ק א ד :

אַ גוטע נאַכט. נישט אויסגעשלאָפן, וואַיעוואָדע.
ב א ר ק א ו י ט ש :

באַלד לייגן מיר דיך שלאָפן.
וועסט נישט גיין פון דאַנען, ליבער מענטש.

ק א ד :

כ'פאַרשטיי נישט.

ב א ר ק א ו י ט ש :

וועסט דען מאַרגן אַלץ נישט אויספלוישן. מע קען אייך, כאַמעס.

ק א ד :

איך האָב דעם האַר געהאַלפן. איך וויל שלאָפן גיין.

ב א ר ק א ו י ט ש :

פאַר דיין הילף אַ דאַנק. נאָר העלפן מוזסטו ביז צום סוף.

דו מוזסט זיך לאזן טויטן.

(צו אַ ריטער)

שטעך אים! שנעלער!

קאַד:

(איין טויטאַנגסט)

פאַר וואָס? פאַר וואָס?

דער ריטער:

עס ציטערט מיר די האַנט.

באַרקאָוויטש:

נישט געפלוידערט! שטעך!

דער ריטער:

(שטעכט דעם קאַד).

קאַד:

(פאַלנדיק)

זוואַנקאַ...

באַרקאָוויטש:

לאַזט אים ליגן. אַ געטרייער מענטש געווען. געהאַלפן.

(בייגט זיך איבער דער אויפגעפונטער גרוב)

פאַטערל באַריטשקאַ! פאַטערל באַריטשקאַ!

מיר זענען דיך געקומען אויסלייזן. דאַס רעדט אַ גוטער קריסט.

מאַטשקאַ באַרקאָוויטש.

באַריטשקאַס קול:

איך דערקען די שטים —

באַרקאָוויטש:

דערקען זשע אויך דאַס האַרץ. געקומען ראַטעווען.

אַט איז אַ לייטער. שנעלער. שנעל.

באַריטשקאַס קול:

געלויבט איז יעזוס קריסט.

באַרקאָוויטש:

(פרום)

אין אלע אייביקייטן.

(די לייטער ווערט אַרונטערגעלאָזט אין גרוב אַרין. באַריטשאַק,
פאַרוואַקסן אין גאַנצן, מיט טרייסלענדיקע הענט און פיס, קריכט
שלאַבעריק אַרויס, קוקט זיך אומרויק אַרום, צלמט זיך)
וונדער טוטטו, יעזוס, צו די גלייביקע צו דינע.

באַרקאַוויטש און די ריטערס:

(פרום)

אַמען.

באַרקאַוויטש:

און איצט — אין זאַק קריך, פאַטערל, אין זאַק.

באַריטשאַק:

פאַר וואָס אין זאַק?

באַרקאַוויטש:

דאָס מוז מען, פאַטערל, מען מוז. ס'אַזוי דער פלאַן.
(די ריטערס הייבן אָן צו שטופן באַריטשאַק אין אַ זאַק אַרין)
איר האָט דאָך שטריק — פאַרציט! איר הערט? פאַרציט!

באַריטשאַק:

איך ווער דערשטיקט. צו וואָס די שטריק, איר קריסטן?

באַרקאַוויטש:

דו ביסט אַ הייליקער און גאָט וועט נישט דערלאָזן,
דו זאָלסט דערשטיקט ווערן גראַד איצט,
ווען ס'ראַטעווען דיך מיינע לייט.

באַריטשאַק:

צו וואָס פאַרציען? יעזו, העלף! וואָס טוט איר?

באַרקאַוויטש:

דאָס מוז מען, מוז מען. מ'זאָל נישט כאַפן זיך,
וואָס מיר טראַגן דאָ און וועמען.

(צו די ריטערס)

שוין פאַרצויגן?

ב א ר י ט ש ק א :

(א לעצטער כאַרכל, ס'ווערט שטיל)

ב א ר ק א ו ו י ט ש :

דערוואַרגן, אַ? און ווער איז שולדיק? קרול קאַזימיר!
ס'איז אַלץ דאָך צוליב אים און איר, זיין יידן־טאַכטער,
דעם שיינעם אומגליק פון אַפּאַטשנע.
ווען נישט ער איז קרול און זי זיין קעבסווייב —
וואַלטן מיר אַ קריסט אַ הייליקן דערוואַרגן?
ניין, מיר וואַלטן נישט געטאָן אַזוינס.
הייסט דאָס: ער, קאַזימיעזש, ער און די עסטעראַ —
זיי זענען שולדיק! זיי! גאַנץ פּוילן וועט עס וויסן!

ד י ר י ט ע ר ס :

ער איז שולדיק — און זיין קעפּסווייב,
די יידן־טאַכטער. פּוילן וועט עס וויסן.

ב א ר ק א ו ו י ט ש :

איצט נעמט מיר אים, דעם הייליקן, פון זאַק אַרויס
און לייגט אים אויף אַ רגע דאָרט, וווּ ס'ליגט דער קאָד־יונג.
(דער באַפעל ווערט אויסגעפירט)
איך וויל אַרײַנקוקן אין זאַק. כּוּויל זען.
(הויקערט זיך איבער דעם ליידיקן זאַק, וואָס ריטערט
האַלטן פאַר אים)

עס פינקלט אויפן דעק פון אַט דעם זאַק
אַ קרוין פאַר מיר. די קרוין פון פּוילן. ווייסט:
איר אַלע וועט בני מיר אין גאַלד אַרומגיין.
איר וועט זען, אין גאַלד. איר דאַרפט נאָר פּאַלגן.
(פּריווע)

איר זעט? שוין נאָענט צום פאַרטאָג. דער שלאָס —
(גאַפט צום קעניגלעכן שלאָס, וואָס בלייכט אין הינטערגרונט)
דער שלאָס וועט מײַנער ווערן. ס'ווערט היינט נאָכט געבוירן
אַ נײַער הערשער: איך, גרויס־פּוילנס וואַיעוואָדע.

אהרן צייטלין

צוויי טויטן, איין געבורט אין אַט דער נאַכט.
און איצט — נעמט צו דעם זאַק פון מיר און לייגט אים,
דעם פאַטערל, אין זאַק אַריין צוריק.
(די ריטערס לייגן באַריטשקאַט קערפער צוריק אין זאַק אַריין.
באַרקאָוויטש ווענדט זיך צו איינעם פון די ריטערס, אַן אַלטן
בערדיקן קריגסמאַן)
צוויי טויטן, האָ? וואָס זאַגסטו, לעך? ביסט דאָך אַ קלוגער.

לעך:

צוויי. געוויס.

באַרקאָוויטש:

ביסט זיכער, האָ? אויך ער אַ מענטש — דער קאָך?

לעך:

אויך ער. געוויס.

באַרקאָוויטש:

רעדסט ליגן. זאַג, אַז ניין.

לעך:

איך מײן, אַז יאָ.

אַ גוטער קאָך געווען.

באַרקאָוויטש:

יאָ, ער האָט געהאַלפן. זאַגסטו: צוויי — ?

(צלמט זיך)

און ער, קאָזמירס פאַטער, דער לאַקיעטעק,
האָט דען ווייניק בלוט פאַרגאַסן? קרוין איז בלוט.

לעך:

שיצן זאַל אונדז דער געקרייציקטער.

באַרקאָוויטש:

שלעפּ מיר נאָך דעם קאָך אַהער, דעם נאַרישן.

איך דאַרף אים עפעס זאַגן.

לעך:

רױעט דען הערן?

ב א ר ק א ו י ט ש :

שלעפ און פּרעג נישט, אַלטער.

ל ע ר :

(שלעפט דעם קאַכט קערפּער, קרעכצט).

ב א ר ק א ו י ט ש :

(איבערן קערפּער)

אַזוי, דו קאַך... דו קעניגלעכער קאַך...

איין שטאַך —

און שוין אויס קאַך... אַ מענטש? לעך זאַגט: אַ מענטש.

דו מעגסט אַבער פאַרשטיין, אַז איך בין האַר,

וואָס גייט אַ קעניג ווערן. זיי זשע מוחל.

(איבערן זאַק, וווּ ס'ליגט דער קערפּער פון באַריטשאַקאַן)

ווי? דו האַסט נישט אויפגעלעבט צוריק,

נישט אויפגעשפרונגען פּלוצלינג.

נישט געלייגט אונדז ווי

נישט טויטע שלאַנגען צו די פּיס?

(פּויזע; קוקט צום אויפגעגרויטן מיזרח, צלחט זיך

אין געצנדינערישער שרעק)

דו, פאַרטאַג?

אויך נאָך אַ זאַ נאַכט קומסטו? ריטערס, קומט!

גנבעט זיך אַרויס! אַזוי! ס'איז אין הימלען

קיינער נישטאַ; אויב יאָ — איז ער ווי אונדזער איינער.

(שטיל זיך שאַרנדיק, אַפּ מיט די זיניקע).

(די דריי — קאַכאַן, גאַוואַרעק, זוואַנקאַ — שלאַפן. אַפּגעסמטע הינט ליגן

אַן באַוועג. דער שלאַס שלאַפט. ס'גייען שטיל צוריק פון שלאַס: פּאַסטעכל

— דער גוטער חלום, זקנדל — דער שלעכטער חלום).

פ א ס ט ע כ ל :

אי, האָב איך עס אַפּגענאַרט, דאַס מיידל פון אַפּאַטשנע...

מיט קיצלדיקע נאַרישקייטן עס פאַרוויגט... קאַטאַוועס־טשערעדעס

אהרן צייטלין

געפאָשעט... זיך אויפן קאָפּ געשטעלט... אין סאַמע האַרצן אַסתרקען
אַרײַנגעפּיפּט.

ז קנדל:

כ'האַב דעם טאַטן איר געוויזן, דעם ירוחם... און דעם קרול
האַב איך לאַקיעטעקן געוויזן...

פאַסטעכל:

אַוועק פון מײַנע אויגן. איך בין יונג —
און כ'שטעל דיר אויס אַ צונג.

ז קנדל:

הפקר-יונג! וועסט אויפהערן צו שמײַסן מיטן בײַטשל?

פאַסטעכל:

(יאַגט אַוועק דעם זקנדל, גיט זיך אַ קוליע-איבער, שטייט אויף
פון באַגײנען-טוי נאַס, טאַנצט אַוועק אין קשאַקעס אַרײַן).

נצחאל:

(קומט אָן, פאַכעט מיטן שאַטנשטאַק, קוקט אַריבער צו די פענצטער
פון שלאַס, זינגט שטיל אַ זמרל)
שלאַף, שלאַף אַסתרקע.
איך — איך קום צו שפּאַנען
פון פּוילנס שוואַרצע וועלדער,
נעפּל-גרויע לאַנען.

בייזע יאַרן, הונדערטער,
וועל איך מיר דאָ שפּאַנען,
בײַז איך וועל, בײַז איך וועל
אַוועקשפּאַנען פון דאַנען —
און קײן מאַל נישט צוריקקומען,
נאָך אַזוי פּיל דורות!

כ'זוייס נישט, נאָר אַזוי איז
דער באַפעל דעם בוראס.

כ'ווייס נישט וואָס ער וויל,
כ'ווייס נישט. נאָר כ'פאַרטרוי אים.
צרות מוז איך אויסשטיין דאָ
פון די ערגסטע גוים —
(קורצע פּוּזע)

שלאָף, שלאָף, אסתרקע,
גיסט זיך באַלד אַ וועק.
כ'וועל אַ מאָל אַוועק,
מיטנעמען, מיין שוועסטערקע,
צרות פעק אויף פעק,
אומגליק גאַנצע פאַלעס,
גלות, גלות, גלות.

(פאַרהאַנג)

דריטער אַקט

אסתרקעס שלאָס אין לאַבואָוו. קלאַנגען פון קלויסטערגלעקער טראָגן
זיך פון ערגעץ אין שטיל-וואַלקנדיקן טאָג אַרײַן. אסתרקע און לעווקאַ
אין שלאָסגאַרטן.

א ס ת ר ק ע :

אין איינזאַמקייט האָט מיך באַזעצט קאַזימיר.
די הייל דאָ.
באַהאַלטן צווישן ביימער, צוגעוואַלגערט מיט אַ שטיין,
ברענגט אים צו מיר בגנבה, פירט אים אָפּ צוריק —
און זעלטן איז מיין פרייד און קורץ. דו ווייסט דאָך: זײַנע שונאים
האַבן אויסגעקלערט, אַז דאָס האָט ער
געלאָזט באַריטשקאַן טויטן און אַז אסתרקע די ייִדישקע

האַט אים אָנגערעדט דערצו, און אסתרקען אליין
האַט אָנגערעדט איר שטאַם, דער פינד פון זייער גאַט
און זינע דינערס. כ'זיץ פון דעמאַלט אָן פאַרבאַרגן,
און מיין קינד —
ווי איז מיין זון, מיין פעלקא, וואָס איך האָב געבוירן
דעם קרול פון פוילנלאַנד? ס'איז ער אליין,
דער טאַטע פון מיין קינד, געווען געצווונגען
צו לאָזן עס פאַרשיקן ערגעץ אין אַ קלויסטער.
הערסטו די קלאַנגען? כ'ציטער אויף ווי נאָר
איך הער אַ קלויסטער קלינגען: ס'זוינט צו מיר מיין פעלקא.
וואָס שוויגסטו, לעווקא? וואָלט מיין טאַטנס בלוט כאַטש
געוואָרן אויפגעמאַנט. אַפילו דאָס
איז נישט באַשערט געווען.

לעווקא:

ניין, נישט באַשערט געווען אַפילו דאָס...
דער פאַשקא איז קיין אונגעראַלאַנד אַנטלאַפן,
ווי נאָר קאַזימירס שונאים האָבן אים געוואָרנט,
אַז דיך באַשיצט דער קרול אליין און אַז סוכיווילק
גייט אים אין קייטן שמידן... אַבער וואָס
קאָן טאָן דער קרול? ער איז אַ מלך־חסד,
נאָר אַ מלך איז ער איבער גוים —
זאָל ער מיט דיר צוזאַמען זיך באַהאַלטן?
ווער זשע וועט, אסתרקע, אַ מלוכה פירן?

אסתרקע:

וואָס גייט מיך אָן זיין מלוכה? כ'האַב דאָך ליב
נאָר אים אליין, און נישט אַ מלך. ווער דאַרף מלכים?
וואָס איז אַ קרוין? פאַר וואָס זאָל איך נישט טאָרן
ליב האָבן אַ מענטש דערפאַר בלוז, ווילל ער הייסט
קאַזימיר און איז מלך איבער פוילן?

ל ע ו ו ק א :

א קינד ביסטו, נאך גאר א קינד — — — איך, לעווקא,
 איך בין דער שולדיקער... חטאתי! ס'האט זיך מיר געחלומט
 א צווייטע אסתר, ס'וועט די צווייטע אסתר
 זיך איינשטעלן פאר אונדז, ווען ס'וועט זיך שטארקן
 די שינאה קעגן אונדז. וואס מיינע ברידער
 האבן באלד געוואסט, דאס האט דער חלום
 מיך נישט געלאזן זען... א נאר בין איך געווען,
 א, ס'ארא נאר!
 כ'האב נישט באנומען, אז דו קאנסט נאר זיין
 דעם מלכס א פילגש, נישט קיין מלכה
 אין א קריסטנלאנד, דערצו א נישט־געשמדטע.
 עס האט דער חלום מיר פארבלענדט די אויגן
 פון צו זען, אז צווישן דיר, אסתר בת־ירוחם,
 און א קאזימיר בן־לאַקיעטעק, ליגן תהומות
 פון דורות. כ'וואלט דיך צוכאפן געדארפט
 פון קעניגס אויגן. כ'האב מיך נישט געכאפט,
 אז אויב דער מלך וועט א זון דיר געבן —
 וועט ער א ממזר זיין א נישט־געמלטער,
 א ממזר בלויז — —

א ס ת ר ק ע :

דו רופסט מיין פעלקאן ממזר?

ל ע ו ו ק א :

יא, ווי אנדערש?
 עס איז אין פאלק אריין א מורא, טאמער קריגט עס
 מיט דער צייט א ייד פאר א הערשער;
 אפילו יאן סוכיווילק איז נישט דער וואס פריער.
 פעלקא מעג דערצויגן ווערן אין א קלויסטער
 און מעג אפילו פיינט האבן דעם יידנשטאם —

פאַר זיי איז ער דער זון פון מערדער קריסטוסעס,
זיי מיינען, אַז מיר, די טרעגערס פון גאַטס לוחות,
זענען גרייט צו מערדערן אויך זיי,
פעדערן זיי זיך צו מערדערן באַצייטנס אונדז.
וואָס פאַרשטייסטו פון דעם אַלעמען? ביסט בלויז אַ קינד,
בלויז אַן אסתרקע. און איך ווער בין?
אַ נאַר, אַ לעווקאַ נאַר —
(עס ווייזט זיך אַ ייד מיט אַ זעקל אויף די פלייצעס).

דער ייד מיטן זעקל:
פון צלמים, וואָס זיי האַלטן מיך אין הענגען
אויף זיי, בין איך אַרונטער. ס'האַבן רוימערס
מיך אַ מאַל געקרייציקט און פון דעמאָלט
קרייצן מיך גוים, פּיניקן אַז אויפהער
מיך און מיינע ברידער. כ'בין אַ פּראָסטער ייד,
ווייל איך מיט אַ זעקל אויף די פלייצעס
מיך לאָזן האַנדלען איבער דערפּער. כ'האַב נאַר מורא
פאַר דאַרפסהינט, אַז זיי זאָלן מיך נישט רייסן
בני די פּאַלעס. העלף מיר, ליבער גאַט!
(ווערט נעלם).

דער גייסט פון אסתרקעס טאַטן:
מיין הויז איז פאַרברענט צוזאַמען מיט מיר,
פאַרברענט איז מיין אַכסניא.
מיין קינד האָט פאַרבלאַנדזשעט צו גוים
און איך בלאַנקע אום אויפן עולם־התהוה —
אַז וויי מיר, מאַשטשיפּאַניע!
אַז וויי איז מיר און ווינד...
מיין קינד האָט דעם גווישן מלך
געבוירן אַ קינד —
(ווערט נעלם).

דער שטיין, וואָס וואָלגערט צו די הייל, ווערט אָפּגערוקט פון אינעווייניק
ס'קומט שטיל אַרויס — און לאַזט זיך גיין צו אַסתרקען און לעווקאַן —
דער קעניג קאַזימיר).

קאַזימיר:

ס'איז גוט צו זען דיך, לעווקאַ. זי איז איינזאַם
און דאַרף אַ מענטשן פון איר שטאַם.
(צו אַסתרקען, וואָס קוקט אויף אים שוויגנדיק)
הינט, פאַר טאַג, אויף דער יאַגד
האַט דיין בילד מיר געטאַנצט צווישן ביימער.
כ'בין דיר נאַכגעלאָפּן, אַנגעהויבן בלאַנדזשען.
ס'האַט מיר פּרישער חיה־ריח אין די נאַזלעכער געזעצט,
דער וואָלד האָט אויסגעשפּילט דיין נאַמען.
מיט אויגן צוגעשלאָסענע
האַב איך זיך צוגעהערט צום שאַל פון הערנער,
גענומען נאַכגיין נאַכן קלאַנג,
אַ וועג געפינען צו די מיניקע.
און מיר איז פאַרגעקומען: ס'רופן נישט די יאַגד־הערנער...
דו רופסט — איך גיי...

אַסתרקע:

נישט רעד פון יאַגד, עס איז די בלוטשפּיל פון די שטאַרקע.

קאַזימיר:

עס האָט דער וואָלד, דער גאַנצער וואָלד, פאַרשמעקט
מיט דינע האַר.

אַסתרקע:

נישט רעד פון וואָלד... נישט רעד!
ס'איז געשטאַנען ביי אַ וואָלד מיין טאַטנס גאַסט־הויז.
אַ דער דאַרפסהאַר פאַשקאַ
פלעגט אַרויספאַרן אויף יאַגד —
פלעגט אין אונדזער פענצטער אָפּשטאַרבן די זון,
הינט האָבן געבילט, די הערנער האָבן מיטגעבילט.

דאָס גאַסט־הויז האָט געציטערט.
נישט רעד פון יאָגד, נישט רעד פון וואַלד.
דאָס זענען רייד פון שטאַרקע.
לעוואָ:

(האַלב צו זיך)

נישט קיין אסתר, נאָר אַן אסתרקע... אַ פייגעלע אין ווינטער...
קאַזימיר:

עס האָט דער וואַלד געהאַט דעם אַנבליק
פון אַ גרינעם קלויסטער. דורך דעם קלויסטער,
דורך זיין גרין,
בין איך צו דיר, צו אסתרקען, געאַנגען.
אסתרקע:

נישט רעד פון וואַלד, נישט רעד פון יאָגד, נישט רעד פון קלויסטער.
האַסט אין אַ קלויסטער
געלאָזט פאַרשיקן פעלקאַן.
קאַזימיר:

(דעם קאַפּ אַראָפּגעלאָזט)

כ'האַב געמוזט.

לעוואָ:

האַסטו געהערט, מיין קעניג, אַז ס'באַהעלטעניש
פון אסתרקען איז אויפגעדעקט?
קאַזימיר:

איך ווייס דאָס, לעוואָ.

דערפאַר בין איך געקומען. לאַמיר זאַלבע דריט
אַריין דערווייל אין שלאָס. (אַלע דריי — אַ).

(ווינטער ריטער־גאַלאָפּ. אַ רגע ווערט שטיל. דערנאָך קומט אַן מיטן וועג
אַ געשטאַלט, אַ קליין־געוויקסיקע, מיט אַ קרוין אויפן קאַפּ, קוקט, האַרכט
זיך אײַן).

לאַקיעט עק:

פוילן, שאַל אויף — איך בין געקומען.

ווא ביסטו? דיין געקרוינטער רופט דיך.
 דער טויט האָט מיר קייטן
 געלייגט אויף די הענט.
 די שווערד נעם אין האַנט —
 און מיט דער שווערד
 האַק מיר די קייטן אַראָפּ.
 דאָס בין איך, לאַקיעטעק.
 (ריטער־גאַלאַפּ דערהערט זיך 19 דאָס ניין)
 מיין קרוין צוקאַפּנט
 הייבן זיך פּוילישע ביימער,
 זינגען: גרוס דיר, פּוילנס פּאָן.
 וואו איז מיין זון, מיין קאַזימעזש?
 (אַפּ).

(גאַלאַפּ דערנענטערט זיך אַלץ מער. ריטערס שטייגן אַראָפּ. פּאַרן שלאָס
 אַ טומל. צוויי מחנות: איינע — מיט באַרקאוויטשן בראש; אַ צווייטע —
 בראש מיט קאַנצלער יאַן סוכיווילק, וויעזשינעק און ספיטעק).

ב אַ ר ק א ו ו י ט ש :

אַנטדעקט קאַזימירס שאַנד! ער האַלט זי דאָ, באַהאַלט זי!
 אַהער דאָס קעפּסווייב!

ו ו י ע ז ש י נ ע ק :

מיר טאַרן איר קיין האַר פּון קאַפּ נישט קרימען.
 דער קעניג האָט באַהאַלטן זי פאַר אונדז —
 איצט וועלן מיר פאַר אים זי אויסבאַהאַלטן —
 דאָס איז אַלץ. וואָס שרייט איר?

ס פ י ט ע ק :

קעגן פּישוף
 איז דער גרעסטער נישט באַוואַרנט, שליאַכטע.
 וואָס איז דער קעניג שולדיק? און אויך זי —

עסטעראַ — איז נישט שולדיק: זי געהערט
צום מכשפים־פּאַלק, איז דאָ אין איר אַ פּישוף,
דאַרף מען זי דערווייטערן פון אונדזער קרול דעם קריסטלעכן
און גאַרנישט מער. זי האָט דאָך פאַרט געהערט
צום קעניג. נעמט דעם פּישוף פון אים צו —
און ווידער וועט ער זיין לאַקיעטעקס זון,
וועט פירן אונדז אין שלאַכט צו פּוילנס רום,
און די הַיזער, וואָס ער מויערט, וועט
די בלאַנקע שווערד באַשיצן.

סוכיווילק:

שטיל זאָלט איר זיין, ווייל אַלץ געשעט אין נאַמען פון דעם רעכט.
עס וויל דער שלום און דאָס ווויל פון לאַנד,
אַז אסתרקע די ייִדין, שולדיק אַדער אומשולדיק,
זאָל אַפגעטיילט פון קעניג ווערן. בלויו דערפאַר
זעט איר אויך דאָ מיד, דעם דינער פּוילנס
און קאַזימירס. רויק און באַדאַכט
מוז פאַרקומען דאָס אַלץ, וואָס טוט געשען
פאַר פּוילנס ווויל, וואָס איז צו גלייך דאָס ווויל
פון איר גרויסן הערשער.

באַרקאוויטש:

הערשער? גרויסער?
גרויס — מיט וואָס? איז דען נישט ער, דיין הערשער,
שולדיק אינעם טויט פון גוטן דינער קריסטוסעס,
דעם הייליקן באַריטשקאַ? און דיין הערשערס קעפּסווייב —
שטאַמט זי נישט פון די, וואָס האָבן קריסטוסן געטויט,
און האָט זי דען נישט אַנגערעדט דיין הערשער,
האָט זי נישט געשטאַרקט זיין בייזע האַנט?
פאַר באַריטשקאַס הייליק בלוט, איר שליאַכטע!

ריטער:

(פון מאַטשקאַס לייט)

פאַר באַריטשקאַס הייליק בלוט!
(אַנדערע פון זיינע לייט וואַקלען זיך, קערן שטייל
אין טוכיווילקס זייט).

סוכיווילק:

(צו באַרקאָוויטשן)
דו ווילדער העצער!
פאַררעטער דו!

באַרקאָוויטש:

ווען איך בין פוילנס קעניג —
האַ, וואָס זאַגט איר, שליאַכטע —
וואַלט איך באַפלעקט די הענט מיט בלוט פון קריסטוסעס אַ דינער!
וואַלט אויך איך אים אומגעבראַכט דערפאַר,
וואָס יענער וואַלט מיין בייזקייט נישט פאַרטראַגן,
פאַר מינע מעשים מיך געשטראַפט? וואָס זאַגט איר, שליאַכטע?

וויעזשינעק:

ווען דו ווערסט פוילנס הערשער, וואַיעוואַדע,
וואַלט איך אין מיין שאַצקאַמער אַרײַן
און וואַלט אַרויסגענומען פון די קאַסטנס גאַר מיין גוטס
און עס צעשלינדערט פאַר חזירים פון מיין הויף
און זיך אַליין וואַלט איך אַרויסגעשלינדערט אויך,
און אַריינגעשלינדערט אין דער ווייסל — שטאַרב, וויעזשינעק!

באַרקאָוויטש:

שטאַרב זשע! מיט דעם קעניג דינעם שטאַרב!
ווייל ווען איך בין פוילנס קעניג —
האַ, וואָס זאַגט איר, שליאַכטע —
וואַלט איך אויך אַזעלכע־אַ סטאַטוטן געלאָזט שרייבן,
ווי קאַזימיר דאַרט אין ווישליץ?
ניין, איך וואַלט די אַלטע ריטערעכט פאַרהיט,
איך וואַלט —

סוכיווילק:

פארגעסן, ווער עס שטייט דא? גיב זיך א דערמאן:
סוכיווילק! ס'קאן א צונג אַזא ווי דינע
דיר קאַסטן — ווייסטו וואָס? א קאַפּ.

באַרקאַוויטש:

מיר האָבן נישט קיין מורא.
ברידער שליאַכטע, ווער באַדאַרף דאָ יאַנען?
וואָס טוט ער דאָ? קיין קראַקע זאַל ער גיין!
קיין ווישליץ! רעכט! סטאַטוטן!
(לאַכט)

איצט זענען מיר די קעניגן, נישט וואָר?
(תאווהדיק)

אהער דאָס ווייבשטיק פון אַפאַטשנע!

סוכיווילק:

שיין איז זי און ריין, דו קרעציקער, דו מאַטשאַ.
וועסט זי נישט פאַראומרייניקן, חיה.

באַרקאַוויטש:

אַ שיינע וועט זי זיין ווי קיין מאַל גאַרנישט?
אַ ריינע אין אַ וועלט, וווּ בלוט איז רעכט,
וווּ בלוט איז קרוין,
וווּ ס'ווערט אַ מענטש אין בלוט געבוירן,
אין בלוט געטויט?
אהער דאָס ווייב! נאָך מיר!

סוכיווילק:

שרצים-בלוט! פאַרהאַלט אים! כאַפּט דעם טינול —
(באַרקאַוויטשעס ריטערס ציען די שווערדן און ריטן זיך צום שלאָס.
סוכיווילק, ספיטעק, וועזשינעק און אַנדערע קעניג־געטרייע
פאַרשטעלן די דורכגענג).

סוכיווילק:

איבער מיין קערפער! אַפטרעטן! צוריק!

(באַרקאָוויטשעס לײַט, אָפּהענטיק, הייבן אָן זיך צוריקציען).

באַרקאָוויטש:

וואָס הערט איר אים? ווער איז ער?

סוכיווילק:

מיר וועלן זי אַרויסרופן, נישט וואָר,

זיך נייגן און איר זאָגן וואָס מיר ווילן.

מיט ערפּאַרכט וועלן מיר דאָס טאָן, לעכטן.

וואָס דעם האָר איז ליב — דאָס מוזן ערן זיינע דינערס.

באַרקאָוויטש:

מיר ערן נישט דעם קעניג און מיר דינען נישט

נישט אים, נישט יאַנען.

(ס'באַוויזן זיך: דער קעניג, לעווקאַ; לעווקאַ פירט אסתרקען

פאַר דער האַנט).

קאַזימיר:

(צאַרנדיק)

דאָס ביסט דו, באַרקאָוויטש?

באַרקאָוויטש:

ווער באַדאַרף דיך?

(צו זיינע לייט)

ווער מיט מאַטשקאַן — שלאָג!

קולות:

פאַרן בלוט באַריטשקאַס — שלאָג!

לעווקאַ:

(צו מאַטשקאַן)

דו וואַלד־חזיר! מע דאַרף דעם קאַפּ דיר שפּאַלטן —

באַרקאָוויטש:

אויף שטיקער האַקט, צעהאַקט דעם ייד, דעם לעווקאַ!

סוכיווילק:

(האַלב צום קעניג, האַלב צום המון)

רעכט ווערט אין בונט פאַרוואַנדלט! ווילשטאַנד פונעם לאַנד —

אין אויפשטאנד קעגן לאַנד!
שווערד קעגן שווערד און שטראַף פאַר מאַטשקאַן — שלאַגט!
באַרקאָוויטשעס לײַט:
פאַר יאַנען — שטראַף! פאַר מאַטשקאַן — קרוין!
באַרקאָוויטש:
די ידנמויד אַהער! דערנאָך — קאַזימיר, אויך קאַזימיר!
באַרקאָוויטשעס לײַט:
ווער פאַר מאַטשקאַן — שנייד!
באַרקאָוויטש:
געדענק: אויך בראַנדענבורגיע איז אויף מאַטשקאַס זײַט.
קוק נישט — שנייד!
און פאַר דער קרוין — אַ לײַט!
(צום קעניג און צו סוכיווילקן)
ס'איז אויס מיט אײַך!
אַנדערע ריטערס:
לײַט? אַט שוין באַקומסטו, בונט!
סוכיווילק:
געטרײַע, צו די שווערדן! בונט —
ווי עזשינעק:
(צו באַרקאָוויטשן)
הונט משוגענער — פאַרשווערער — הונט — —
ספיטעק:
פאַרן קעניג! וואַרפט זיי אויפן גרונט!
(שווערדן־געראַנגל, אויף דער ערד — פאַרווונדעטע ריטערס.
סוכיווילקס מחנה שטאַרקט זיך איבער דער מחנה פון מאַטשקאַ
באַרקאָוויטש).
לעוואַ:
(לויפט צו צו באַרקאָוויטשן, כאַפט אים אַרויס פון האַנט די שווערד).
קאַזימיר:
בינדט דעם באַרקאָוויטש!

(די קעניג־געטרײַע בינדן אים).

ב א ר ק א ו ו י ט ש :

(ווילד)

וועמען בינדט איר? מיך?

(דערזעט זיך צוגעבונדן צו אַ בוים און אַרומגעשטעלט

פון ריטערוואַך)

איבערן בוים — אַ הימל. איך אונטערן בוים.

הימל, איך, אַ בוים אין מיטן.

ווי בין איך דאָ, לעכטן?

קולות פון זינע ליט:

געפאלן מאַטשקאָ! לויפט!

(אַ טייל לויפן).

סוכיווילק:

איצט זאָל ער קעניגן! איצט, וואַיעוואַדע, הערש!

אַ קול:

(פון צווישן די באַרקאָוויטש־ליט)

לויפט נישט! פאַרגעבונג בעט ביים קעניג און בני יאַנען!

אַן אַנדער קול:

אַנטלויפן? קאַנען מיר דען איבערלאָזן גוססע?

ב א ר ק א ו ו י ט ש :

פחדנים! שלאָגט! בינדט אָפּ! וואָס גאַפט איר? שטרױ!

סוכיווילק:

(צום קעניג)

פאַרגיב די דינערס דינע. און פאַרגיב,

וואָס דו זעסט מיך דאָ.

קאַזימיר:

וואָס טוען מיינע דינערס צווישן רויבערס?

סוכיווילק:

אַפּגעהאַלטן האָבן זיי פון רויב די רויבערס.

צוריקגעשלאָגן די, וואָס האָבן צורויבן געוואַלט

דעם קעניגס מאַכט און כבוד און זיין אוצר, די עסטעראַ,
געבונדן בונט און אומרעכט. אָבער —

קאַזימיר:

כ'הער.

סוכיווילק:

ס'האַט ברידערבלוט באַפּלעקט די ערד
פאַר דיין האַרץ־געליבטערס שלאָס. מיין קעניג.

קאַזימיר:

(שווייגט).

סוכיווילק:

מוזסט אַפּשייד נעמען, קעניג.

קאַזימיר:

דו, סוכיווילק, זאָגסט עס?

סוכיווילק:

(פעסט)

אין נאָמען פון דעם לאַנד.

קאַזימיר:

דו מיינסט אַזוי?

סוכיווילק:

דו זעסט אַליין, מיין האַר.

קאַזימיר:

(מיט אַ האַלב קול)

איך זע.

סוכיווילק:

מיר וועלן בוקן זיך פאַר דער עסטעראַ,
אוועקפירן זי ערגעץ אין אַ שלאָס אַן אַנדערן, אַ גאַר־גאַר ווייטן
און געבן היטערס איר און געבן קנעכט,
אַלץ וואָס איר האַרץ וועט באַגערן,
פון הימל — דאָס גאַלד פון די שטערן,
דאָס זילבער פון דער ווייסלס כוואַליעס.

און ברענגען איר די בעסטע וויינען,
 און אַנפילן איר שלאַפּקאַמער מיט ריחות פון געווירצן,
 מיט ווינטן, וואָס פאַרוויגן,
 און דעם קאַפּ דעם גאַלדענעם פון דער לבנה
 איר ברענגען צום געשאַנק,
 און געבן איר דאָס אַלץ, וואָס פליט נאָר דורך
 דורך די וועלדער פון געדאַנק —
 אַלץ איר געבן, אויסער דיך!
 דיך דאַרפן מיר פאַר זיך —
 מיר דאַרפן דיך פאַר פּוילן.
 (שטילקייט).

קאַזימיר:

(רעזיגנירט)

דורך דיר רעדט פּוילן, יא, איך האָב דערהערט.
 עס רעדט נישט אַזוי איינער — ס'רעדט אַ שטאַם.
 ס'איז אומגערעכטיקייט, נאָר נישט פון איינעם,
 נייערט פון אַ שטאַם אַ גאַנצן, יאן.

אַן אַלטער ריטער:

(פון באַרקאָוויטשעס מחנה, אויף דער ערד אויסגעצויגן,
 ערב דער גסיסה)
 איך שטאַרב... איך וויל... איך מוז... מוז זאָגן... אַז...

סוכיווילק:

(דערנענטערט זיך צו אים)
 וואָס ווילסטו זאָגן? אַז דו שטאַרבסט ווי נאָרן שטאַרבן —
 פון וועגן אַ באַרקאָוויטש?

באַרקאָוויטש:

(צום גוסטדיקן)

לעך, דו שטאַרבסט דאָך סיי ווי סיי... טאָ רעד נישט... שטאַרב!
 באַריטשקא האָט נישט אויפגעלעבט אין יענער נאַכט,

און גאָט — ער האָט געשוויגן. שווייג אויך דו.
קום אום — און שווייג —

ל ע ד :

גאָט רעדט דורך מענטשן... איצט דורך מיר... זינט וויסן...
באַריטשקאַן האָט געלאָזט דערווערגן מאַטשקאַ...
פאַר איין וועגס אויך דעם קאַך אין יענער נאַכט...
געלאָזט דערשטעכן... און באַריטשקאַס בלוט
אויפן קעניג און דער ייִדישקע אַרויפגעלייגט...
זיי מוחל, יעזו... מוחל...
(שטאַרבט).

ק א ז י מ י ר :

מערדערס האָבן זייער שווער געוויסן
אַרויפגעלייגט אויף מיר און איר. לעכטן,
איר האָט געגלייבט.
מיט איינז דאַרף מען הערשן איבער אייך —

ס ו כ י ו ו י ל ק :

און מיט רעכט —

ס פ י ט ע ק :

אַ, ווען אַ קריג דערצו!

ס ו כ י ו ו י ל ק :

איך הייב די האַנט און שווער אין פּוילנס נאַמען:
פאַרטיליקט מוזן ווערן אַלע מאַטשקאַס.

ב אַ ר ק אַ ו ו י ט ש :

פאַרטיליקט מוזן ווערן די סוכיווילקס.

ו ו י ע ז ש י נ ע ק :

פאַרטיליקט מוזן ווערן די באַרקאַוויטשעס.

ס פ י ט ע ק :

נאַר וואָס שווייגט לעווקאַ? און וואָס שווייגט עסטעראַ?

ס'מוז עפעס זיין אין איינער שווינגן, לעווקא.
כ'וויל וויסן וואס דו קלערסט.

ל ע ו ו ק א :

ס'איז געווען אַ חלום — און דער חלום
האַט אָפּגענאַרט ס'ני פּוילנס גרויסן הערשער
און ס'ני דאָס ייִדן־מייַדל פּון אָפּאַטשנע.
אַט דאָס איז וואָס איך קלער.

א ס ת ר ק ע :

(צו קאָזימירן)

איידער מ'נינע ווערטער ווערן ווערטער,
ווערן פון זיי קושן.

איידער מ'ניע קושן ווערן קושן,

ווערן פון זיי טרערן.

נאָר ניין, איך טאָר נישט וויינען.

(צו סוכיווילקן)

סוכיווילק, כ'האָב פאַרנומען דינינע רייד.

איך דאַרף נישט קיין באַהעלטענישן, ניין.

איך וויל נישט וואַנדערן פון שלאָס צו שלאָס.

קיין אָפּאַטשנע וויל איך גיין.

אויף די חורבות פון מ'נין פאַטערס גאַסטהויז

וועל איך שטיין. דאַרט וועל איך לאַזן בויען

אַ קלויז. דאַרט וועט מען נאָך מ'נין טאַטן זאָגן קדיש.

און איך אַליין —

וואָס וועט זיין מיט מיר? איך ווייס נישט. כ'גיי אַוועק.

כ'וועל גיין און ס'אַרט מיך נישט אויב כ'וועל פאַרגיין.

באַגלייט מיך, לעווקאָ.

(ביידע אָפּ. טיפּע שטילקייט).

עפילאג

אויף די חורבות פון ירוחמס גאסטהויז אין אפאטשנע.
סודותדיקע שטיל־אויסגעשטערנטע נאכט.

א ס ת ר ק ע :

דא איז געווען אַ מאָל מיין הויז.
דא איז געווען אַ מאָל מיין מאַמע :
מיך אויף דער וועלט געבראַכט און אין אַ וועלט אַן אַנדערער
אַוועק. דא איז געווען אַ מאָל מיין טאַטע.
דא איז געווען, געווען... און איך אַליין
בין אויך געווען. כ'בין אַ געוועזענע. איך שטיי
אויף געוועזנס, לעוואַקאַ.

ל ע ו ר ק א :

ס'דרייט זיך אום דאָ אויף די חורבות
אַ מענטש, דו זעסט ? העי, קום אַהער, דו מענטש !
זאָג : ווהיין קוקסטו ? אַדער גאַר — אין וואָס ?

מ ש ו ג ע נ ע ר :

איך קוק אין זאַכן צוויי, וואָס זענען איינס :
אין דעם, וואָס איז געווען,
און אין דעם, וואָס וועט נאָך ווערן ווער־ווייס־ווען.
זע איך, בראַנדן, שרפּות איינע גרעסער פון דער צווייטער.
עס ברענט, עס ברענט דאָס גאַסטהויז. אייביק ברענט
דאָס גאַסטהויז. ס'קראַכן באַלקנס, טירן, ווענט...
אין דעם גאַסטהויז ווערט דער ייִד פאַרברענט,
און אַ פאַרברענטער גייט ער, גייט ער, גייט ער...

א ס ת ר ק ע :

מיר ציען זיך די פינגער פון די הענט

שבת-ליכט צו צינדן —

ל ע ו ו ק א :

(צום משוגענעם, טייטלענדיק אויף אַ שאַטן)

ווער איז יענער?

מ ש ו ג ע נ ע ר :

פון דעם נישטאַנאַך, פון די דורות שפעטער...

גייט דורך פוילנס נאַכט און עפעס זוכט ער, עפעס רעדט ער...

פ ר ז :

פוילן, דיין נאַכט און מינע

האַבן זיך צונויפבאַהאַפטן.

שפין זיך, נאַכט טאַפלטע, שפין!

ווער אַזוי דין,

איך זאַל דורך דיין אינגעווייד קאַנען

אויף יידיש דערהערן דאַס קול

פון דער וועלט.

(פּוּזע)

ניין, כ'בין גענאַרט!

פוילנס נאַכט,

יאַגסט מיר, פאַריאַגסט מיר.

כ'מוז פון דאַנען גיין.

בין נישט פון דאַנען, ניין.

כ'מוז גיין — — מוז גיין — —

(אַ שאַטן אַ צווייטער קומט אים אַנטקעגן).

מ י צ ק ע ו ו י ט ש :

מיין טאַטע — פון אדום,

מיין מאַמע — פון יידן,

און מיין נאַמען — אַדם —

איז דערווייל נאָך דם.

פ ר ז :

פון פּראַנקיסטן קומסטו,

פיר און פערציק הייסטו —
גייסט אויך — ווהין גייסטו?
מיצקעוויטש:

פיר-און-פערציק הייס איך.*
דם — און ס'פעלט דער אַלף.

פּרָץ:

ווער דו ביסט — דאָס ווייס איך,
דאָך ווער איך בין ווייסטו נישט...
פון דיין מוטערס שטאַם!

מיצקעוויטש:

אַדם איז נאָך דם...
אַדם איז נאָך דם...

פּרָץ:

בלאַנדזשעסט אויך...

מיצקעוויטש:

ווי דו...

סיאַגט פּוילנס נאַכט אויך מיך.
האַבן מיך אַוועקגעשטעלט —
שטיי ביי אונדז, באַדענקמאַלט זיי —
כ'קאַן אַבער נישט שטיין ביי זיי.

כ'מוז פון דאַנען גיין.

בין נישט פון דאַנען, ניין.

כ'מוז גיין, מוז גיין.

דער ייד מיטן זעקל:

אויך איך מוז גיין.

בין נישט פון דאַנען, ניין.

זיי האַבן מיך אַרויפגעהאַנגען.

* „פון אַ פרעמדער מאַמען, אַלט גיבוריש-בלוט זיין בלוט, און דער נאַמען זיַנער — פיר און פערציק“ (די גרויסע אימפּראַוויזאַציע).

ס'קרייזיקן מיך צלמים —
נידער איך צו גיין
צום אמתן משיח,
צום ווייטן אַחרית־ימים.

י ר ו ח ם :

גיי איך, גיי איך, אַלע גיי'מיר —
אסתרקע, קום מיט!

א ס ת ר ק ע :

אַלע גיי'מיר, גיי'מיר —
טאַטע, איך קום מיט!

ל ע ו ק א :

גיי'מיר אַלע, אַלע —
מיט די זעלבע טריט —
(צום משוגענעם)
נו, און דו — און דו?

מ ש ו ג ע נ ע ר :

נעם פון מיר צו
דיינע אויגן די קלוגע — —
פון יידישע צרות
בין איך משוגע.
אָודאי גיי איך!
איך גיי נאָכן ריח
פון יידישע שרפות —
טרייף איז זי, טרייף איז
די וועלט — ביים מיזבח
וואָרט אויף מיר אויבן
מיכאל דער שר,
איז מקריב נשמות
פאַר גאַט אונדזער האַר.
(האַרכט)

שאַ סקאַצל קומט!
דער אייביקער ייד!
וואָס מאַכסטו, נצחיאַל?
זינג מיר אַ ליד...

נצחיאַל:

(אַנגעלענט אַן זיין שאַטנשאַטאַק, שטייט ער, קוקט
אין ערגעץ אַרײַן, זינגט שטיל)
פה לײַן! פּה לײַן!
אַזוי דער גור־דין.
נעכטיקן מוזסטו דאָ די נאַכט.
דו מוזסט.
פאַר וואָס?
אין די ערגעצן איז דאָס באַוווּסט.
און אַ מאָל, ווען די נאַכט
וועט נעמען נאַכטן
מיט אַ טיװולשן כּוח
אַ נישט געדאַכטן,
וועט נאָך דעם ווערן
אויס פּה לײַן.
און אין ירושלים
גייט אויף אַ באַגין
און קיין ירושלים וועט מען גיין,
קיין ירושלים וועט מען גיין.

(סוף)

איבערגעאַרבעטע ווערסיע — 1967.

יעקב פראנק

דראַמע אין זעקס בילדער

די געשטאלטן

א המון — שבת־צביניקעס	יעקב־יוסף פראנק
א המון — פראנקיסטן	אודאָמשאַ — זיין טאָכטער
דער לץ	מאַלי־וודאַ
ירוחם	דער אַלטער אלישע
פראַנצישעק	יאָזעף דער צווייטער
גולמל	פירשט פאַן־קאַניץ
דער שליה	גרויס־פירשט
נערות	ישראל בעש"ט
בעל־קבין	זיין ווייב
א בעל־קב — אויף שטאַלצן	דער ניסתר — אַ באַהאַלטענער העל־
דריי קאַנפּער־עראַטן — מאַלי־וודאַס	פער דעם בעל־שמש,
יונגען	א רואה ואינו נראה
פראַנקיסטן אולאַנער	שכתי צבי
שענקער	נתן העזתי
שענקערין	אַברהם היכיני
זעלנערס	שמואל פרימו
א מויד	נחמיה חיון

ציט — אין אַכצנטן יאָרהונדערט

יעקב פראנק

דאָס ערשטע בילד

רויטע דעמערונג איבער די קארפּאַטן.
פאַר דער טיר פּון אַ הייל אין די קארפּאַטן־בערג — דער בעש"ט
מיט זײַן ווייב.

דאָס ווייב: די זון פאַרגייט. צײַט שלאָפּן גיין. ישראל, שלאָפּן גיין.
דאָוון אָפּ מעריב — און לאַמיר אַרײַן אין דער הייל.
בעש"ט: אַ גאַנצן טאָג זיך אַנגעהאַרעוועט, ליים געגראָבן. ליים.
אַ ליימענער טאָג. און דו, אַרעמע אישה, מיטן וועגעלע ליים ביסטו געפאַרן
איבער דערפער. געהערט אַ ביסל, ווי זי האָט דאָס אַ גאַנצן טאָג געזונגען?
דאָס ווייב: ווער, ישראל? איך — געזונגען?
בעש"ט: (שמייכלט) די זון. זי האָט אָפּגעזונגען. איצט פליט זי
אָוועק.

דאָס ווייב: (טוליעט זיך צו אים) קאַלט, ישראל. קאַלט איז אין די
בערג, ישראל. און פאַר וואָס וווינען מיר אין די בערג, ישראל? מיר
קאַנען נישט וווינען אין אַ שטעטל, ווי אַלע יידן? וואָס?... — שאַטענער
קריכן... פון אַלע זײַטן... דאָרט, זעסט? שאַטענער מיט פּנימער... קום,
ישראל. כ'האַב מורא, ישראל, מירן פאַרקריכן אין הייל אַרײַן.
בעש"ט: שרעק דיך נישט, קינד מײַנס. די בעסטע צײַט אַצינד.
אַ טאָג זיך אַנגעהאַרעוועט — איז דאָס באַצאַלט פאַר דער האַרעוואַניע

מיט דער מי ס'ביסל איינקוקן זיך. לאָז קוקן, אישה. די לופט איז רייך.
דאָס ווייב: אָבער איך פאַרכט מיך. איך האָב גרויס פאַרכט, ישראל.
וואָס קוקסטו אַזוי?

בעש"ט: מורא! מורא! שייך מורא האָבן? לאָז אַראָפּ דעם קאַפּ.
דאָס ווייב: (ציטערט) וואָס גייסטו טאָן, ישראל? איך וועל שרייען!
אוי!

בעש"ט: (רויק) שלאָף איין.
דאָס ווייב: ס'איז מיר שווער דער קאַפּ. האָסט אויף מיר אַ באַרג
אַרויפגעלייגט. האָסט אויף מיר אַ שלאָף אָנגעוואָרפן, ישראל (שלאָפט אײַן).

(בעש"ט שמייכלט צו זיך. פיפקעט פויעריש פון דער ליולקע. שאַקלט זיך. באַרד
און קאַשקעט באַוועגן זיך פאַמעלעך, ווי גראַז אויפן ווינט. ער קוקט, ווי אַ
העלפט פון קעגנאיבערדיקן באַרג איז אָנגעטאָן אין ברענענדיק גאַלד און ווי
די צווייטע העלפט ווערט אַלץ שוואַרצער... אין דער אומגעהייערער שטילקייט
הערן זיך בת־קולס, וואָס קומען און פאַרגייען, ווי אונטער דער ערד. זילבערנע
גלעקלעך פון אַ פערדגעשפּאַן קלינגען ראַפּטעם אויף, לאַכן אָפּ אַ זילבערן געלעכ־
טערל און ווידער ווערט שטיל. פאַרציטערט און פאַרזיכטיק צו גלייך, ווי קינדער,
וואָס האָבן מורא צו שטעלן אַ פּוס אין הייס וואַסער, שלייכן שאַטנס צווישן און
איבער די קאַרפּאַטן־בערג — אַ רוק פאַרויס און אַ טראַט הינטערזיילעכץ, אַ שטעל
אַ פּוס און אַ גיי אויף צוריק. דאָ און דאָרט נעמען זיך ווייזן אומבאַשטימטע שווינדל־
פּנימער, ווירבל־פרצופים, וואָס איילן פאַרביי, פאַרפלעכטן זיך אין רעדער, האַלבע
רעדער, מנורות, קוואַדראַטן — און פאַרגייען, האַלב־לאַכנדיק, האַלב־וויינענדיק.
דער בעש"ט זיצט רויק פאַר דער הייל, קלאַפט אָפּ די ליולקע, די פּיס אויסגעצויגן
פאַר זיך, און קוקט פאַרויס, אין דער לופט אַרײַן — ווי ער וואַלט מעין געווען
אין אַ ריזיקן ספר.

אַ רגע האַקט זיך אָפּ דאָס שפּיל פון די פּנימער. די לופט בלייבט הענגען אויסגע־
ליידיקט, קלאַר ווי אַ ים. אַ שטיק פאַרגייענדיקע זון גיט אַ שפּריץ איבער די בערג,
פלאַקערט אויף אַ ווייל, ווי אַ בריליאַנטן־בלינצנדיקער קוויט — און דערנאָך ווערט
ווידער ווי פּריער. די פּנימער און שאַטנס הייבן זיך ווידער אָן צו שאַרן. צוויי
ריזיקע, טונקלע הענט הייבן זיך אויף, ווי פליגלען פון אַ פּויגל, גיבן אַ פּאָך
אויף פיר זיטן און מאַכן צייכנס. גלייך דערנאָך, ווי אויף דעם סיגנאַל פון די
צוויי הענט, ווערט אין די בערג אַ גערודער: עס הערט זיך דאָס ראַשע פאַרן פון
אַ וואָגן. דער אומגעזעענער וואָגן קוילערט זיך פאַרביי אין די בערג, ווי אַ קורצער
דונער. עס זעען זיך נאָר אַרויס בעתן דורכפאַרן לאַנגע, פאַכעדיקע לייצעס, וואָס
פאַרשווינדן אין די בערג, און ס'הערן זיך אַרויס געלעכטערלעך מיט גרילציקע
מיאַקערעניען פון די אַוונט־לצים, וואָס פאַרן דרינען, אין וואָגן, אומגעזען).

בעש"ט: (שאַקלט מיטן קאַפּ) חברה קונדסים הייבט זיך שוין אָן

נאָריש צו מאַכן. אוי, איר חברהניקעס, פוסטע מזילער, ליידיקגייערס פריי-
לעכע! אַמער וואָלט איר אַזוי געהאַרעוועט, ווי איך. אַ טאָג זיך אָפּגע-
פּראַצעוועט. אַ מערכה, איר טוט גאַרנישט! כ'לעבן, איך איז ווויל, איר
קונדסמילער, סטרא-אחראניקעס קליינע, בערעלעך-וואַרפערס! איר פאַרט
זיך אַרום, ווי די כראַביע-פאַטאַצקעס. און איך, פאַרשטייט איר מיך, בין
מיר אַנאַרעם מענטש. קדי!... נישט פאַר ישראלן! אונדזערס אַ מענטש,
פאַרשטייט איר, פּראַצעוועט זיך אַן — קאַן ער מיט אַ גליד נישט רירן.
זיצט און קוקט.

(צווישן די עולם-התורה-שטאַטנס איבער די קאַרפאַטן טיילט זיך ביסלעכווייז אויס
אַ לעבעדיקע פיגור פון אַ מענטש. גייט אַנגעטאָן ווי אַ בעטלער. אַ זאַק פאַרוואַרפן
איבער די פלייצעס, אַ שטאַק. שטינגט אַראָפּ פון די קעגנאיבערדיקע בערג צום
בעל-שם. עס זעט אויס, ווי די זון וואָלט אים אַרויסגעשיקט פון הינטערן באַרג.)

בעש"ט: (זעט אים אַראָפּשטייגן, פריילעך) אַ גוטן אַוונט דיר, לייבל!
זע-נאַר, ביסט דאָך עפעס קוים מיט צרות געקומען!
דער ניסתר: אַ גוטן אַוונט, אַ גוטן אַוונט! חברה האָט פאַרשטעלט
ניזועג (וואַרפט אַראָפּ דעם זאַק, לייגט אַוועק דעם שטאַק און זעצט זיך צו
צום בעל-שם).

בעש"ט: (באַטראַכט אים) אַזוי... אַזוי... חברה חיצונים האָט אַ ביסל
דעם וועג פאַרשטעלט. נו, איז וואָס? מעגן שטיפן. נעבעך אַ רחמנות.
ליידיקגייערס! זאַלן זיי אַ ביסל הנאה האָבן. דאָס ביסעלע שימחה, לייבל.
קאַטאַוועסניקעס. ורחמיו על כל מעשיו. (פּויזע) איצט זאָג מיר אַקערשט,
לייבל, וואָס איך וועל דיך פּרעגן: געווען מלאַכה דעם טאָג?

דער ניסתר: אַוודאי געווען! דאָ געהאַנדלט סחורה אויפן יאַריד,
דאָ צום משוגענעם פּריץ אין פאַלאַץ אַוועק, דאָ גאַר צו שבת-צבניקעס
זיך אַוועקגעשלעפט... זיך אין מיטן טאָג פאַרשפאַרט מיט ווייבער... גילויי-
עריות... טאַנצן מיט וואַקסענע ליכט אין די הענט... הוילע ווייבער שפּרינגען,
וואַרפן זיך... פּיס, האָר, הענט — אַלץ אין דער הייד!
בעש"ט: (זאַכט).

דער ניסתר: מיטן פּריץ שוין געווען ס'גרינגסטע... מיט אים גראַד
נישט לאַנג איינגעטענהט. יאַגסט אַרויס — מאַך איך — מאַשקען פון

קרעטשמע ארויס, גייסט אים בדיל-הדל שטעלן, זיי זשע וויסן, אדוני-פריץ,
אז כן-וכן...

בעש"ט: און דאס יארידל? עפעס געלייזט?

דער ניסתר: ס'יארידל? נישט צום פארזינדיקן. מיצוות איינגע-
האנדלט. נשמהלעך. (פארקלערט) שטיי איך אין געוועלבל, וואס איך האב
מיר געדונגען, און קוק אויס קונים. א געפילדער — וויבער אין פאטשיי-
לעס מאכן נדבות פאר ארעמע כלות, נעבעך — א ייד שלעפט א קו פאר
די הערנער — א מלמדל קומט מיט א ציג — א בער טוט טאנצן ביי א
ציגינער — קונצן-מאכערס — פויערימלעך אין סערמענגעס... א מערקה,
די וועלט האוועט. קיינער זעט נישט, אז ר' לייבס קלייטל איז פוסט...
הוילע פאליצעס... לייט גייען פארביי און שמעקן נישט אריין... זעען נישט
— נישט דאס קלייטל, נישט מיד... ווארט איך טאקע אויף דעם רעכטן קונה,
עס זאל עפעס איצטער פארבייליפן פון סאמע געדיכטן עולם-התוהו ארויס
— וועל איך אים שוין אליין אריינרופן, דעם קונה, נישט לאזן מיט לידיקן,
חלילה...

בעש"ט: און געפאקט?

דער ניסתר: נאך א מין!

בעש"ט: א קונה אין די יארן?

דער ניסתר: א צוויי טויזנט שנים! לויפט — דורות!

בעש"ט: אפגעשטעלט?

דער ניסתר: ביי דער סאמע פאלע אנגעכאפט! ווו לויפט א ייד?
גארנישט! מוז לויפן! האט קיין צייט נישט... און אזוי — דורות... און האט
קיין צייט נישט... א מינוט נישט... קרוע-בלוע, דאר — א האקן, הענדעם-
פענדעם, די הענט אין דער לופטן — א ווינטמיל! מאכט עפעס מיטן מויל...
אים דאכט זיך, אז ער שרייט! א נעכטיקער טאג — עס דאכט זיך אים!
בעש"ט: (מיטפיליק) און — צעהיצט, לייבל? פארשמייצט, נעבעך?
דער ניסתר: קוים אפגעשטעלט! ער מוז — מאכט ער — לויפן
צום פריץ!

בעש"ט: אוי, נשמהלעך! רק געלאפן, נעבעך, און רק געשוויבלט...
עולם-התוהו געשעפטן! פארהאוועט! און קליפות יאגן אן מיט זיי, מען

שטעלט זיי אויס אַ צונג — זיי זעען נישט... פערדלעך בלינדע — קיין ברונעם נישט אויפן וועג, קיין קרעטשעם... בייטשן פון הינטן, משוגעתן פון פֿאַרנט... דרייען זיך ווי מילן אויף אַ באַרג, מאַכן אַן ווינט אויף דער וועלט!

דער ניסתר: היינט געזען אין איוואַניע אַזאַ מיל...

בעש"ט: און דאָס מעל שוואַרץ — אַ? חושך?

דער ניסתר: ס'אַ מיל גאַר אַ גרויסע!

בעש"ט: וווּ מאַלט זי? בני די שבת־ציניקעס?

דער ניסתר: בני די שבת־ציניקעס.

בעש"ט: און דער וואָס גראַבט דאָרט, גראַבט טיף?

דער ניסתר: ביז אונטער די וואַרצלען! עס זאָל ווערן פול־חייב...

(אַ פֿאַרציטערטער) פול־חייב וויל ער...

בעש"ט: אַ מדרגה!

דער ניסתר: רשעים אין גהינם מעגן רויט ווערן... וואָס ער צעטוט

אַלץ בני זיך אין איוואַניע! קינד־און־קייט — אַלע בני אים... וויבער

אַנטלויפן פון מענער, קומען אַן אין מיטן גידה צו לויפן, די האַר צעפלאַך

שעט, טוען זיך אויס נאַקעט — מען טאַנצט... געווען דאָרט... גאַרנישט

אויפגעטאָן... דערזען ס'פֿייער, צוריקגעגאַנגען... סדום ברענט אין איוואַניע!

בעש"ט: אַלץ ער, לייבל! שבת־צבי, זאָג איך דיר, זיין האַנט!

ער רוט נאָך נישט!

דער ניסתר: דאָס רחמנות אויף די לייט — אַין־לשער...

בעש"ט: וואָרט, לייבל, מ'דאַרף אַ פּרעג טאָן בני אים אַליין.

(עלית־נשמה־שטילקייט. בעש"ט מאַכט צו די אויגן, פֿאַרשטעקט די ליולקע אין גאַרטל, זיצט אומבאוועגלעך. אין די בערג טונקלט אַלץ מער, אַבער שטיקער זון, ווי שטיקער בלוט, שפּייט אַרויס דער מערב פון צייט צו צייט אין די בערג אַרײַן. בעש"טס ווייב כאַפּט זיך אויף, וואַרפט אַ דערשראָקענעם בליק אַרום זיך, לאַזט אַרויס אַ טיפּן קרעכץ און דרימלט אין צוריק, ווי אַ פֿאַרכישופּטע, מיט אַ קרומען שמיכל אויפן פנים. דער ניסתר שטעלט זיך אויף, ער בלייבט שטיין אין דער גאַנצער הייך פון זײַן גיבור־געשטאַלט פֿאַר די בערג פון קעגנאיבער, האַרסט זיך אײַן, קוקט פון בעש"ט אויף די קאַרפּאַטן — פון די קאַרפּאַטן צוריק אויפן בעש"ט, און מורמלט שטיל למד־וואַוישע תפילות. הינטער די בערג הייבט זיך ווידער אַן צו באַוועגן... ווייטע אויסרופן, וואָס ווערן אַלץ נענטער).

דער ניסתר: אַראָפּברענגען שבתין אַ קלייניקייט!
בעש"ט: (עפנט צוריק די אויגן) קום אַהער. זעץ דיר.
דער ניסתר: (גייט צוריק אויף זיין אַרט) ער גייט?
בעש"ט: ער — און די זיניקע.
דער ניסתר: זיך געלאָזט?

בעש"ט: מיט צרות... איך קום — חברה טאַנצט... מאַכן נאָך אַלץ
די קונצן... און ער — אין טורבאַן... וואָס דאַרפסטו — זאַגט ער — מיר זאָלן
גיין צו דיר? ביסט געקומען — בלייב זשע! אלא וואָס? ווילסט פּרעגן און
צוריק אַוועקגיין — פּרעג זשע און גיי! מאַך איך: ניין, ליבערשט קומט
אַריבער צו מיר אַ ביסל. איך האָב מורא, אַז איך בין בני אַיך איין מינוט
לענגער — בלייב איך שטעקן... און קיין צייט האָב איך נישט — אַ מענטש
אַ פאַרנומענער: דאַרף מאַרגן פרי אויפשטיין, ליים גראָבן...
דער ניסתר: (אומגעדולדיק) טאָ וווּ איז חברה?

בעש"ט: גייען שוין. געמוזט פּאַלגן — אַ ברירה? פאַר נאַכט איז
דאָס ביסל נשמה, וואָס אינעם מענטשן, ריין נאָך דעם טאָג האַרעוואַניע.
אַז מען איז ריין — טוט מען אַלץ אויף. אומריינע מוזן פּאַלגן ריינע. אַז
די לופט איז ריין און דאָס ביסל נשמה איז אויך ריין, קאָן איטלעכער זען
און הערן. קיין טויט איז דאָך נישט בנימצא, לייבל. ווייסט דאָך. אַלץ איז
פאַראַן. מען דאַרף נאָר דערלאַנגען אַ צי צו זיך, אַ רוף — שוין! קומט עס!

(קעגן איבער, צווישן די פעלדון פון די קאַרפּאַטן, ווייזן זיך געשטאַלטן: שבת-
צבי אין אַ טונקעלן דערווישן-מלבוש, ווי גענייט פון גרינע שאַטנס. די הענט אין
דער הייד. דער טורבאַן זינער לייכט מיט אַן אומהיימלעך פּאַספּאַרישן אַוונטליכט.
נעבן אים — שרה זיין ווייב, די האַר ווילד צעפּלאַשעט. באַרוועט. אין איין העמד
אויפן לייב. אין די מאַגערע הענט — אַ פּויק. אַרום די ביידע און הינטער זיי —
נתן העזתי, אַברהם היכני, שמואל פרימו, נחמיה חיון, אַ גאַנצער המון יובלענר
דיקע, שרייענדיקע מענער און פרויען. שרה פּויקט — די געשטאַלטן דרייען זיך
און טאַנצן מיט געשריי. טייל פּאַלן אויף די פּנימער און זאָגן נביאות מבולבעלע.
אויף גיך געשריגענע ווערטער).

בעש"ט: (צום ניסתר) איצט, אַז זיי זענען שוין יאָ אין אונדזער
מחיצה — מעג מען אַ פּרעג טאָן (צו שבת-צבי) שבת, הער: מיינסט דאָס
נאָך אַלץ אויף אַן אמת?

(צווישן די געשטאלטן ווערט שטיל, זיי קוקן זיך אום, ווי זיי וואלטן ערשט דערזען, ווו זיי געפינען זיך. שבת־צבי ציטערט אויף פון קאפ ביז פיס. שרה לאזט הענגען די פויק אויפן אָרעם און קוקט אָן דעם בעש״ט נייגעריק).

בעש״ט: וואָס ענטפערסטו נישט?
 שבת־צבי: (שטיל) דערויף האָסטו מיך גערופן?
 בעש״ט: קוק מיר אין די אויגן, שבת־
 שבת־צבי: וואָס באַגערסטו?
 בעש״ט: איך פרעג: מיינסט עס נאָך אַלץ אויף אַן אמת?
 (פויע, די געשטאלטן קוקן זיך איבער).

שבת־צבי: (נאָך אַ לאַנגן שטילשווייגן) אויף אַן אמת.
 בעש״ט: (קוקט אים שאַרף אָן) מיינסט, ס׳וועט דיר העלפן?
 שבת־צבי: אַז מען קאָן נישט מיט ריינקייט — איז מיט זינד!
 אַז מען קאָן נישט אויסלייזן מיט מיצוות — דאַרף מען נישט די מיצוות!
 אברהם היכיני: משה האָט אײַן מאָל צעבראַכן די לוחות —
 דאַרף מען צעברעכן אַ צווייט מאָל!
 נתן העזתי: (מיטן רוקן צום בעש״ט; זינגט אין המון אַרײַן) הענט
 איר טייערע, קניפט אויף אַלע באַנדן!
 אַלע: (הייבן די הענט) אויפקניפן! אויפקניפן!
 שרה: זינדיקן!
 אַלע: זינדיקן! זינדיקן!
 שרה: ביז ער וועט מוזן אויסלייזן!
 אַלע: (ווי אַן עכאַ) מוזן! מוזן!
 דער ניסתר: (קאָן נישט אויסהאַלטן, ער שטעלט זיך אויף, טענהט,
 דאָס קול ציטערט אים) יידן, אַ רחמנות אויף אײַך, יידן. ס׳איז דען, אַ פנים,
 שוין אין גאַנצן נישט מעגלעך קיין פולרזפאי?
 יידן, ס׳איז גאַרנישט אַזוי שווער. איך שווער אײַך, יידן, אַ ביסל
 פונת־הלב איז שוין גענוג. מיטן דאַשעק פון היטל איז צו שאַרן ליכט.
 אַזוי פיל ליכט וואַלגערט זיך.
 בעש״ט: (ציט אים בײַ דער פּאַלע) זעץ דײַך, לייבל. (דער ניסתר
 זעצט זיך) שבת־, וואָס קלערסטו וועגן פולרזפאי?

שבת־צב־י: כול־זכאי — א ליגן!

אלע: (ווי אן עכא) א ליגן! א ליגן! א ליגן!

אברהם היכיני: מען מוז צווינגען גאט, ער זאל אויסלייזן דעם בן־אדם.

נחמיה חיון: אפילו ער, דער האר אונדזערער, אפילו ער, דער לייב פון וואלד דעם אייבערשטן, אפילו ער, שבת־י, האט נישט געקאנט ריין בלייבן — וואס זשע איז ריינקייט?

שמואל פרימו: און קדושה? און גאט האט נישט געראטעוועט נאך ת"ח און ת"ט, ווען ס'איז א שטאם פון לויטער קדושים געווארן דאס גאנצע פאלק זיינס. — טא וואס איז קדושה? מיר האבן אזוי געוואלט אויסגעלייזט ווערן און אויסלייזן מיט זיך אלע פעלקער פון דער וועלט, מיר האבן אזוי זיך געלייטערט און אזוי זיך געהייליקט, און געזונגען האבן מיר צו גאט, דעם האר, פון אונדזער פארגאסן בלוט ארויס, און מיט גרויס געזאנג זענען מיר פון אלע וועלטעקן און אלע ימען געקומען צום טאג פון גאט אין ירושלים דער שטאט, און ס'האט נישט געהאלפן, און גאט האט נישט אויסגעלייזט זיין שטאם, און די וועלט נישט אויסגעלייזט — וואס זשע העלפט קדושה? וואס דארף מען קדושה? וואס איז קדושה?

נתן העזתי: (אין המון ארצו) און א קול איז געווען צו מיר:

גיי בייט דינע קליידער און מאך זיך נישט דערקענען צו מיר און לאז זיך אויף די וועגן פון די זינדיקע און שטרויכל אויף צו פלייסן און ווארף אוועק די געזעצן!

שרה: הייליקע האט ער נישט געראטעוועט — זאל ער זינדיקע ראטעווען!

בעש"ט: זאג נאר, שבת־י! און דעם מענטש, וואס ווינט אין איוואניע, קענסטו?

שבת־צב־י: ער? אים איז געגעבן צו ענדיקן, וואס איך האב אנגע־הויבן! זיינע הענט שטארקן מיר און זיין צוקאפנס באוואכן מיר, מיט אים אונדזער ווילן, מיט אים אונדזער ווילן!

נחמיה חיון: (מיט א ניגון) דרך כוכב מיעקב — א שטערן איז

אַרויסגעטראָטן פון יעקב, וקם שבט בישראל — און אַ שטאַם, אַ נײַער שטאַם, איז אויפגעקומען אין ישראל.

אַלע געשטאַלטן: אַ שטערן איז אַרויסגעטראָטן פון יעקב, און אַ שטאַם, אַ נײַער שטאַם, איז אויפגעקומען אין ישראל.

נתן העזתי: (נביאי'ש) פון יעקב אַרויס דער שטערן — און צו דער וועלט זײַן וועג! אין ישראל אויפגעקומען דער שטאַם — און צו אַלע פעלקער זײַן וואָרט!

נחמיה חיון: אַז מיר מענטשן וועלן מאַכן נאַכט און די מעשים אונדזערע וועלן אַנוואַרפן אַ פינצטערניש אויף אַלע וועלטן — וועט זיך גאַט דערוען אין אַ חושך־מצרים. וועט ער מוזן ליכטיק מאַכן זיך אַליין, וועט ער מוזן אַנצײנדן ליכט אין די וועלטן זײַנע, אַז ער אַליין זאָל נישט פאַרלוירן גיין — וועט ממילא ליכטיק ווערן אויך אונדז, מענטשן, אויך אונדז!

אַלע געשטאַלטן: (שטיק) אויך אונדז, מענטשן, אויך אונדז...

שמואל פרימן: אַ, וואָלט איך געהאַט קראַפט נאָך אין מײַנע הענט — איך וואָלט געווען דער שרײַבער פון דעם מענטש אין איוראַניע און וואָלט בריוו צעשיקט איבער דער וועלטס מדינות, אַז צושטיין זאָלן צו אים אַלע, אַלע.

אברהם היכניני: דאָס ווערק פון אונדזערע הענט וועט ער דער־פירן צום סוף! צו שפעט האָבן מיר זיך אַרומגעזען, ער אָבער גייט זיכער זײַן וועג! יעקב הייסט ער און דער צווייטער יעקב איז ער, וואָס וועט שליסן שלום און ווערן איינס מיט עשון זײַן ברודער! און זײַן לייטער, די לייטער פון צווייטן יעקב, גייט אין אָפּגרונט. פון אָפּגרונט וועט ער דערהייבן די וועלט, דען פון הימלען וויל די ישועה נישט קומען.

אַלע געשטאַלטן: (שטיק) פון די הימלען וויל זי נישט קומען.

שרה: איז נישט פון די הימלען! אָבער מוזן וועט ער! נישט צוליב אונדז — צוליב זיך! אַזאָ וועלט וועלן מיר אים מאַכן! אַזאָ וועלט! מיר ביידע! איך און שבתאי! טאַנצט אַרום אונדז! לאַכט אַרום אונדז! זינגט אַרום אונדז!

(לאַכט זיך הילכיק און ביזו פונאַנדער, צעשפרייט די אַרעמס, וואַרפט די פּויק צום בעש"טס פּיס. די פּויק פּאַלט מיט גערודער. יונג און אַלט — אַלע דרייען זיך אַרום שרחה און שבתי צבין אין אַ ווירבלטאַנץ. דורכגעפלאַכטן מיט הויכע, התלהבותדיקע געלעכטערס. פּרויען און מענער מיטן זיך אויס אין איין שנעל-טאַנצנדיקער שאַטן-מחנה. דער קלאַפּ פּון דער געפּאַלענער פּויק וועקט אויף דעם בעש"טס ווייב. זי קוקט זיך אום בלייך און פאַרבליפט. דערזעט די געשטאַלטן און כאַפט אָן דעם בעש"ט ביים בגד).

דאָס ווייב: אוי, ישׂראל, מיט וועמען רעדסטו דאָס? ווער איז עס?
בעש"ט: קיינער נישט.

דאָס ווייב: טאַקע אַזוי. קיינער נישט. ס'האַט זיך מיר אויסגעדאַכט.
בעש"ט: שלאָף בעסער.

דאָס ווייב: מען האָט געלאַכט.

בעש"ט: נישט אמת.

דאָס ווייב: טאַקע. מ'האַט נישט געלאַכט.

בעש"ט: ס'איז שפעט. שלאָף איין.

דאָס ווייב: באַלד, באַלד, ישׂראל... (שלאָפט ווידער איין).

(דער טאַנץ אויף די בערג ווערט אַלץ שוואַכער).

שבתי צבי: (פּלוצלינג) גענוג געטאַנצט! איצט לאַמיר חוזקן פּון

אים.

שרה: (ווייזט אויפן בעש"טס ווייב) די, וואָס שלאָפט בני דנין זייט —

ווער איז עס? אַ קעבסווייב?

דער ניסתר: (רייסט זיך צו די געשטאַלטן). בעש"ט פּרוווט אים איינ-

האַלטן) און איך, יידן, זאָג אייך נאָך אַ מאַל, אַז דאָס ליכט איז

אומעטום. און אַז מען וויל — וואַלגערט זיך עס אונטער די שוועלן.

עס שפּראַצט אומעטום, אַט ווי גראַזן. און צו וואָס פינצטער מאַכן, יידן,

אַז ס'איז ליכטיק, יידן, ס'איז גאַלע ליכט... (צו שרחה) שרה! ביסט דאָך

פאַרט אַ יידישע טאַכטער.

שרה: (קריימט איבער) יידיישע טאַכטער! כאַכאַ! טאַכ-

טער! (די געשטאַלטן לאַכן מיט).

(שבתי צבי, חיון, פרימ, אַברהם היכיני און נתן העזתי נעמען די לאַכנדיקע

באַרוועסע שרה אויף די אַקסלען און פאַרשווינדן מיט איר. אויף די קאַרפּאַטן פּאַלט

צו די נאַכט).

דער ניסתר: (פארצווייפלט, דעם קאפ צווישן די הענט) וואס טוט מען?

בעש"ט: גארנישט!

דער ניסתר: זיי וועלן אַנטאָן חורבנות... אין איוואַניע ברענט... דער מענטש יעקב פירט ערגעץ...

בעש"ט: אין איוואַניע דאַרף ברענען און דער מענטש יעקב דאַרף פירן.

דער ניסתר: (איבערראַשט) וואָס זענען דאָס פאַר אַ רייד?

בעש"ט: (כאַפט אָן דעם ניסתר פאַר דער האַנט, שטעלט זיך אויף און רעדט האַסטטיק) דער מענטש פון איוואַניע לייגט פונאַנדער אַ פניער, וועל איך, ישראל, נעמען ליכטיקייט. און איך וועל קנעטן דאָס ליכטיקייט און וועל מאַכן דערפון ברויט.

דער ניסתר: (כאַפט אים אָן ביי אַ האַנט) גייסט ניתגלה ווערן?

בעש"ט: איך גיי מאַכן ברויט און ער דאַרט. יענער יעקב, מעג מאַכן פניער. מיר וועלן זיך נאָך טרעפן מיט אים. די וועלט דאַרף ברויט.

(פּוּזע. בעש"ט פאַרשטעקט די לילקע הינטערן גאַרטל. דער קאַשקעט — אַרױפֿ געשאַרצט, ער הייבט אויף די פּוּק, וואָס שרױה האָט געוואָרפֿן צו זײַנע פּױס. און נעמט שפּאַנען מיט איר הײַן און צוריק. דער ניסתר פון פאַר דער הייל קוקט אים שטום אָן. מינוטן־לאַנגע אַפּוואַרטונג. בעש"ט כאַפט ר' לייבס שטאַק, באַשטייגט מיט דער פּוּק אין האַנט אַ קעגנאיבערדיקן פעלדז — און הייבט אָן צו פּוּקן).

בעש"ט: (פון פעלדז אַראָפּ) איך, ישראל, זון פון אליעזר פון אַקופּ, שטעל מיך אויף דעם זעלבן אָרט, וואָס זיי, און איך נעם די זעלבע פּוּק, וואָס די טומאה האָט אַוועקגעשלידערט, און לאָז אַרויס אַ געפּוּקערני: „לכו נרננה לד'! לכו נרננה לד'! לכו נרננה לד'!" (פּוּקט און זינגט צו).

דער ניסתר: שבת! שבת! (הייבט די הענט, ווי צום דוכנען, און בלייבט גאַפּן פאַרשטאַרט קעגן דריי מאַיעסטעטן: בעש"ט, קאַרפּאַטן און פּאַלנדיקע נאַכט).

(סוף פון ערשטן בילד)

דאָס צווייטע בילד

צײַט — פּוילישע באַר־קאָנפּעדעראַציע און באַלאַגערונג פון טשענסטאַ-
כאָו דורך דער רוסישער אַרמײ.
הויף פון טשענסטאַכאָווער תּפּיסה.
שוואַרצע ביימער, נאַכט איבער פּעסטונג־מויערן, לאַנגדויערנדיקע שטיל־
קײט. אין דער שטילקײט גײען אויף טריט, הינטער די ביימער ווייזן
זיך פּאַקלען, געזאַנג דערנענטערט זיך. גוואַלדיק, ווילד, וואַלדיק גע־
זאַנג. סױ און סױ קױט. ע. אויפן הויף ווייזן זיך, צווישן די ביימער,
פּיגורן פון פּראַנקס סוויטע — זײ גײען פּאַרלעכווייז, ברודער נעבן
שוועסטער, קעפּ פּאַרוואַרפן אויף אַהינטער, פּאַקלען ברענענדיקע אין
די הענט. פּרויען מיט אַנטבלויזטע בריסט און אַרעמס, תּאוה־דופּטנ־
דיקע, קליינע און הויך געוואַקסענע, וואַנדלען ווי אין חלום. מענער
אין זאַקן און סאַנדאַלן. אַלע גײען אַנגעטאַן ווייס, די פּאַקלען וואַרפן
מיט גאַלד. די ביימער זעען אויס שרעקלעך שוואַרץ. די פּראַנקיסטן —
אַ וואַנדלענדיקע שטיקער שניי. ירוחם, ערשטער אין דער פּראַצעסיע,
אַ הויכער זקן מיט לאַקן לאַנג אַראַפּהענגענדיקע, לאַזט זיך אַראַפּ צו
דער ערד מיטן פּאַקל אין די הענט, לייגט צו צו דער ערד דאָס אויער,
ווי אַ יעגער, און רופּט אויס נאָך אַ רגע האַרכן :

באַהעפּטן די פּלאַמען!

געטאַנצט צוואַמען!

אַרויף די שטורקאַצן!

הייבט זיך אויף מיט אַ פּלינקן שפּרונג, לאַזט זיך דער ערשטער אין
טאַנץ מיט זײַן שוועסטער — אַ הויכע ווי ער, ווייס ווי אַ יום־כּיפור־
ליכט, אַ פּיגור פון אַ משוגענער, תּאוה־צעפּלאַמטער נזירה. נאָך דעם
פּאַרל — אַלע איבעריקע. ברידער און שוועסטער פּלעכטן זיך צונויף
אין איין פּאַקלענטאַנץ. שלאַנגיש־קאַנווילסיווע באַוועגונגען. דער טאַנץ
ווירבלט זיך, ווי אַ שטורעם. געזאַנג. איינע אַ שוועסטער טיילט זיך
פּלוצעם אַפּ פון איר ברודער, — אַ בלייך מיידל מיט לענגלעכע, זיך
וויגנדיקע בריסט. זי לויפט אַרויס פון צווישן די פּאַקלען, נעמט ביידע
בריסט אין די דאַרע הענט און שרייט אין טאַנצנדיקן עולם אַריין.

די שוועסטער:

האַב איך בריסט, האַב איך קליינע —

אַ פּאַר פּערדלעך אין שטאַל.

שפאנט מיר אויס מיינע פערדלעך,
לאזט זיי לויפן צום קוואל!
האָב איך בריסט, האָב איך קליינע —
אַ פאַר פערדלעך אין שפּאַן.
אויף די פערדלעך די יונגע
לאזט רייטן דעם מאַן!

(דער טאַנץ האַקט זיך ראַש איבער. פון צווישן עולם
גייט אַרויס אַקעגן דער שרייענדיקער שוועסטער —)

אַ ברודער: (שטעלט זיך איר אַנטקעגן, ציט אויס צו איר זיין פאַקל
— בייַדנס פאַקלען רירן זיך אָן. ער זינגט)
דער וועג צו אַדום גייט דורך דיר.
דורך דיר און טייוול איז די טיר!
אַלע: (אַרום ברודער און שוועסטער, וואָס בלייבן שטיין אין דער
מיט)

בייַגט דעם אַלף צו דער תיו!
לאזט דעם אַלף טרינקען גיין.
תיו איז ברונעם, אַלף — שאַף!

פירט דעם אַלף צו דער תיו!
לאזט דעם אַלף שלאָפן גיין:
פירט אים זינגענדיק צום שלאַף!

בייַגט דעם אַלף, בייַגט דעם אַלף,
בייַגט דעם אַלף צו דער תיו!
(די שוועסטער הענגען זיך אָן אָן די אַרעמס פון די ברידער).

ירוחם: (דער הויכער זקן, וואָס האָט זיך פריער אַראָפּגעלאָזט צו
דער ערד מיטן פאַקל אין האַנט און געגעבן דעם סיגנאַל צום טאַנץ, הייבט
אויף זיין פאַקל איבער אַלעמענס קעפּ, גיט דרייַ מאָל אַ דרייַ און שרייַט
אויס)

פארלעשן די שטורקאצן!

אלע וויינטרויבן זענען פול!

אַ שוועסטער: (כאָפּט אים אָן ביי דער האַנט) זיי ווילן פּלאַצן!

(שטורקאצן ווערן אויסגעלאָשן. פינצטער. אַרגיעס הינטער די ביימער. רוישיקע געזאַנגען פון מאָן, שטילע תּאוּה־געוויינען פון פּרוי. יללות, שעפּטשערניצען, אויס־געשרייען, שיר־השירים־פּסוקים — אַלץ שווימט אין דער נאַכט אַרײַן).

אַ שוועסטער: (וויינט אַרויס פון הינטער הויכע ביימער) איך בין אַרויס פון מיין קלייד, איך האָב צעפּליקט מיין קלייד, איך האָב נישט מער קיין קלייד! אָבער איך האָב אַ פּרייד, איך האָב אַ קלייד פון פּרייד: איך און דו — מיר האָבן זי זאַלבע צווייט!

אַ צווייטע שוועסטער: (האַלב געזאַנג, האַלב יאָמער) איך האָב צעריסן מיין העמד און בין אַרײַן אין טײַך! צי מיך אַרויס! שלעפּ קרום, שלעפּ גלייך! שלעפּ — פאַר די צעפּ! שלעפּ — פאַר די בריסט! (סאַפּערייען, ספּאַזמאַטישע אויסגעשרייען, פּלוצלינגדיקע געלעכטערס).

(פּראַנק באַווייזט זיך, אַנקומענדיק מיט קרעפּטיק שנעלע טריט. הויכגעוואַקסענע שטאַלצע פיגור; רויטע אַריענטאַלישע טראַכט; גרינער שפּיציקער טורבאַן, אונטערן טורבאַן — אַ ברענענדיק געגאַלט פנים. אַן אַדלערנאַז — האַלב הערשער, האַלב דערלייזער. אים פאַרויס שפּרינגט זײַן לץ — אַ קאַרליקל, וואָס טראַגט אַ רײַקן שטורקאָץ און לויפּט אַרום זײַן האַר ווי אַ ווילד הינטל).

פּראַנק: (באַפעלעריש) קינדער! (אויף זײַן קול קומען צו לויפן פון אַלע פאַרשטעקענישן שוועסטער און ברידער).

ווי ס'האַט גאַט אַ מאַל געפּרעגט אין גאַרטן — אַזוי פּרעגט יעקב, אַינער האַר: וווּ זענט איר?

(ווערט אַרומגערינגלט דורך מאָן און פּרוי, גרויס און קליין. אַ רירעוודיקע מחנה אין דער פינצטער. בלויז דער רײַקער שטורקאָץ אינעם קאַרליקס הענט באַלייכט פּראַנקס הויכע פיגור און וואַרפט שטראַלן אויף דער אַרומיקער, ווימלענדיק־שאַטנדיקער מחנה).

ירוחם: (טרעט אַרויס) איז עס דען אַ נאַכט ווי אַלע נעכט, אַ האַר? האַסט אונדז באַפוילן פּרייד איבער פּריידן, האַסט אונדז באַפוילן טאַנץ איבער טענץ, האַסט אונדז באַפוילן ייִחוד. זענען מיר אַוועק הינטער ביימער ייִחוד אַפּריכטן.

פראַנק: גוט, קינדער. אָבער אויך יעקב איינער האָר וויל זיך פרייען מיט אייך און אַרויס איז ער צו זיין פּאַלק. (שטיל. פּלוצלינג — צו איינער פון די שוועסטער).

דו ביסט עס? עס זעט דיך נישט דער האָר דינער יעקב. נאָר דעם ריח פון לייב דינעם שפירט ער, ווי דעם ריח פון אַן עפּלאָרטן — אויפֿ־געאַנגען איז דיין לייב, שוועסטער, אויפּגעאַנגען איז דער נאַכט. עס האָט דעם האָר פאַרשמעקט דיין לייב, ער האָט דערקענט דיין לייבגערוד. ווי רוישיק וואָסער נעמט אַרום אַן אינדזל — אַזוי וויל דיך אַרומנעמען דיין האָר! קום — אפשר וועל איך, מיט דיר שטייענדיק, פאַרגעסן אַן דער וואָס איר לייב האָט מיר געלויבטן ווי דער ליכטיקער ים.

(ער שטעלט שנעלע טריט, גייט צו צו דער שוועסטער, נעמט זי אַן ביים קלייד. די שוועסטער בייגט אַראָפּ דעם קאַפּ הכּנעהדיק, שפּרייט אויס די הענט, ווי פּליגלען, און וואַרפט זיך אין די אַרעמס פון האָר).

פראַנק: שטיי מיט מיר. דו האָסט אַ סך געזינדיקט און דינע לענדן זענען הייס, ווי אַ טאָג אין תּמוז.

דער לץ: (מיט אַ ייִנגלש קול) דו האָסט אַ סך געזינדיקט, ביסטו אויס־דערוויילט! ווייבער, אפשר האָט ווער פון אייך מער געזינדיקט די נאַכט — שווינגט נישט!

אַ שוועסטער: וואָס ווייסן מיר? דער האָר ווייס אַלץ. ער שפירט די לייבער אונדזערע. ער שפירט די הערצער אונדזערע.

פראַנק: שוועסטער, אַוועק פון מיר. דיין האָר האָט זיך שוין אַנגער־זאַפט מיט דיין נאַכט־ריח... גענוג... חנה... נישטאָ חנה... קאָן דער ריח פון דער זינדיקסטער און שענסטער צווישן אייך זיך גלייכן צום נאַכט־ריח חנה? חנה... חנה מיין ווייב... (פאַרשטיינערונג, דערמאַנונג).

אַ טאַכטער האָט זי מיר געלאָזט, דעם ווונדערשפּראַך פון מיין זאַמען. דאָס ליכט פון דער וועלטס אויגן. צו איר וועט אָבער יעקב איינער האָר נישט צוגיין נאָנט, ווי צו איינער פון אייך. הייליק איז זי צו דער העכסטער זינד, וואָס דאַרף נאָך קומען. איר זינד איז נישט געקומען נאָך!

אומבאַפּלעקט און אומבאַרירט — אַוואַטשאַ!

אַלע: (פאַרבענקט, האַלב געשריי, האַלב תּפילה) אַוואַטשאַ!

אַ שוועסטער: (פאלט אויף די קני) אַ האַר, איך ברען! איך קאָן
נישט וואַרטן! אַ ווילדער ווינט איז אַרײַן אין מײַנע האַר! פאַרקירץ די
שעהען! גיב די הילף אונדז!

אַלע: פאַרקירץ די שעהען! צו לאַנג די נאַכט!

פראַנק: צו לאַנג? די לײַט פון מאַסקווע־לאַנד קומען באַלד און
נעמען די טשענסטאַכאווער פעסטונג איבער. איידער איר קוקט זיך אום —
הויכט אויס די נאַכט איר לעצטן אַטעם און ס'קומט די הילף נאָך דרײַצן
יאָר. ערשט איצט, אַ קינדער, וועלן מיר צו אַדומען גיין אַ גאַנג, ווי מיר
באַגען, און לערנען וועלן איך מײַנע מענער זעלבער, זיי איבן אין געפעכט,
עס זאָלן ווי אַדלערס פלײען די שווערדן בני זײ. אַרײַן וועלן מיר מיט
שטורעם און געפעכט אין עשום הויז. און די יידן מיט די גוים וועלן מיר
ווייזן, וואָס פאַר אַ זאָך מיר זוכן. מיר גייען אויפהייבן אַ זאָך!

דער לץ: מיר גייען אויפהייבן אַ זאָך! און איך — לאַך! און איך
— לאַך!

פראַנק: (בייז) שווינג!

דער לץ: וואָס טוט נישט אַ לץ צוליב אַ גראַם, אַ האַר!? (בייגט
אַראַפּ דעם קאָפּ, דער שטורקאַץ אין זײַן האַנט ציטערט).

ירוחם: אין גאַנצן פוילן, אין מעהרן, אין דער טערקיי — אומעטום
גרייטן די ברידער זיך. אַלע וואַרטן זיי אויף דער שעה, וואָס קומט אַט
באַלד, וואָס דערנענטערט זיך. אַלע, אַ האַר — פון שבת־צביס פאַריתומטער
עדה, וואָס ריכט אַפּ אירע טאַנצעכט אין די היילן פון סאַלאַניקי, ביז די
ברידער אין קאַפּיטשיניעץ, הוסיאַטין און לאַנצקאַראַן. די שעה גייט באַרוועס
שוין אין טיפער נאַכט — פאַר טאַג דאַרף זי קומען צו אונדז. האַר אונדזער
רעה, ווהיין וועלן מיר גיין, ווען די שעה וועט אונדז פריז לאָזן? ווהיין וועלן
מיר גיין, ווען די לײַט פון מאַסקווע־לאַנד וועלן אַרויסלאָזן אונדז פון
טשענסטאַכאוּ?

פראַנק: דו, ירוחם, פרעגסט עס? קענסטו דעם וועג נישט פון יעקב
דײַן האַר? לוסטיק וועלן מיר זײַן, טרינקען וועלן מיר ווייזן, ליכט וועלן
מיר אַנצינדן. צום גרויסן ברודער וועלן מיר גיין! און צו דער שוועסטער!

און צו דער שוועסטער! (כאפט פלוצלינג אַרויס אַ שווערד פון שייד, ווייזט צום הימל אַרויף).

דער הימל וועט רויט ווערן, די נאַכט וועט אַוועק. פון איצט אַן — רויט! אַדום! דם! אַדם! ניי בלוט! נייער מענטש! אַלץ רויט! יעקב, צו אַדומען מיט די שטיינער! און פון אַדומען — אַדם! נעשה אַדם בצלמנו — אַ מענטש וועלן מיר שאַפן אין אונדזער פאַרעם!

דער לץ: (שטעקט אַרויס די צונג קעגן הימל, שטעלנדיק זיך אויף אַלע פיר) שוריים-בורים! אַ הונט וועלן מיר שאַפן אין אונדזער פורעם! אַ הונט! אַ הונט!

פראַנק: דו קרימסט איבער דיין האַר, לץ. נישט גוט זענען דינע שפּאַסן היינטיקע נאַכט, לץ. ביסט משוגע, לץ.

דער לץ: (שטעלט זיך אויף) וואָס טוט נישט אַ לץ צוליב איבער-קרימעכץ, אַ האַר?! (ווערט טרויעריק און פאַררוקט זיך אין אַ ווינקל).

פראַנק: (צו דער מחנה) הערט! פון ישראל שטאַם זענט איר אַוועק, צו עשון נישט אַרײַן נאָך. וואָס זענט איר? יידן? גוים? משומדים! נאָר פון אייך זאָל אָנהייבן זיך די וועלט. דער גרויער שטיין, פאַרעקלט פון די בויערס, ער זאָל ווערן צום ווינקלשטיין. אַוועקגעאַנגענע פון ישראל אַלטע דורות און אַלטער פּײַן — זיי זאָלן צום גרויסן ברודער גיין, צו דער גרויסער שוועסטער אַרײַן. און ווער איז דער גרויסער ברודער? אַזוי זאָגט יעקב איינער האַר: דער גרויסער ברודער היט דעם וועג צום גוטן גאַט, ער און די אישה היטן דעם וועג, און די משיחים — זיי האָבן נישט געוואָסט דאָס. גלייך האָבן זיי געוואָלט צום גוטן גאַט גיין. צום טיורל מוז מען פרייער גיין, דעם גרויסן ברודער פון דעם מענטש, און צום טיורלס געליבטער — דער אישה. די צוויי היטן דעם וועג, די צוויי מוז איבערקויפן דער מענטש. דעם טיורל און די אישה — ביידע זאָלט איר איבערקויפן. און ווי אַזוי? דורך דינען זיי, ווייל זיי ווילן געדינט ווערן. פרייער זאָלט איר צום ברודער דינען, פרייער זאָלט איר צו דער גרויסער אישה קניען — צום גוטן גאַט דאָרף מען אַנדערש גיין, ווי ישראל גייט און ווי אדום גייט. איר האָט צעטראָטן די געזעצן פון משה, איר אַפּגעריסענע קינדער פון אַברהם זע. איצט גייט צו אַדומען — און נעמט אויך אים מיר אַפּן.

קנעט מיר אויס דעם מענטש, וואָס איך באַדאַרף. אַלע לאַוון האָבן מיר אויסגעמעקט. מיט ביזן וועלן מיר צום גוטן קומען, מיט גוטן קומט מען צום גוטן נישט. שבת־צבי — דרייפּאָך זאַל זיין געבענטשט דער נאַמען פון דעם ערשטן — ער האָט געמוזט די לבושים ענדערן און שפּילן אַ שפּיל. אויך מיר מוזן שפּילן אַ שפּיל. פאַרשטעלן וועלן מיר זיך צוליבן ברודער, מיט זינד אים איבערבעטן, דען ער היט דעם וועג צו גאָט, און פאַרשטעלן וועלן מיר זיך צוליב דער שוועסטער, מיט מענערשיקייט איר האַרץ גע־ווינען, מיט שטאַרקער פּויסט און זעלנערני, מיט שווערד און בלוט איר ווילגעפעלן. שוואַך זענען געווען די גערעכטע — איין אויג זייערס האָט זיך באַהאַפּטן מיט דער מיצווה, דאָס צווייטע האָט בגנבה אַרויסגעקוקט צו זינד. דערום האָט זייער גערעכט זיין קיינעם נישט אויסגעלייזט, קינדער! איר אָבער זאַלט שטאַרק זיין אין דער זינדיקייט. מענער זאַלט איר פאַר דער אישה זיין, טמאים פאַר דעם ברודער זיין. ווי ס'פּלאַצט די בלוט־איגל, מיט בלוט אָנגעזויפט, מוז פּלאַצן ס'שלעכטס נאָך דעם, ווי איר וועט האָבן אויסגעינדט, איר זעלנערס דעם טייוולס, ליבהאַבערס דער אישה! זעט: אַ מידבר אַרום אייך, געזעצן ליגן טויט — אין מידבר ברענט אַ שוואַרצער סנה, דאָס פּייער פון אַלע חטאים. דורכן פּייער פון אַלע חטאים וועט איר גיין, ביז קיין חטאים וועלן נישט בלייבן. ביז אויפגעפנט וועט אייך שטיין דער וועג צום גוטן גאָט, צום באַהאַלטענעם גאָט, צום נאָך נישט אַנטפלעקטן גאָט!

אַלע: (חזרן איבער תפילהדיק) צום גוטן גאָט, צום באַהאַלטענעם גאָט.

צום נאָך נישט אַנטפלעקטן גאָט!

פראַנק: אַ, די שוועסטער, וואָס דער גרויסער ברודער האַלט אויס! גאַלד איר קרוין, קאַלטער פערל איר קערפער! וויסער ווי וואַסער די פינגער פון אירע פיס! איר שיינקייט צו פאַנגען, איר גלאַנץ אויף זיך לאַזן רוען, איר בלענד צו באַנעמען — קוקט אויף חוהן מין טאַכטער! אַוואַטשאַ איז דאָס אונטערשטע בילד פון דער אישה דער אייבערשטער. איז איר קערפער נישט קאַלטער פערל? איז איר קרוין נישט גאַלד? און אַז זי קומט אַרויס, און אַז זי קוקט אייך אָן —

ירוחם: אַ, האַר אונדזערער יעקב! אַז אַוואַטשאַ קוקט אויף אונדז

— עפענען זיך טויערן פון אַ ווייסער שטאַט. און מיר אַלע, יונג און אַלט, שווימען אַריין אין די טויערן.

אַ יונגער ברודער: אַז אַוואַטשאַ קומט אַרויס צו אונדז — לייגן מיר די הערצער אויף אירע אַקסלען.

אַ שוועסטער: ווער ווייס דען נישט, אַז נישט ווי מיר איז זי, אַז צו געהיימט איז זי באַשטימט, צו ווערן פרוי צו אַ קעניגמאַן?

דער לץ: (טרויעריק צו פראַנק) מיר האָט שפּאַסן זיך געוואַלט וועגן דעם קעניגמאַן און אַ ווייץ איז אין מיר אויפגעגאַנגען, האָר. נישט צאָרן, האָר, אויף דיין אַרעמען לץ. דעם ווייץ וועל איך נישט זאָגן.

פראַנק: (אומרויק, מיט אַ פּחד־בליץ אין אויג) האַלטסט דעם שטור־קאַץ — האַלט זשע! העכער האַלט! נאָך קיין מאָל האַסטו אַזוי נאַריש נישט געפלאַפּלט.

דער לץ: דעם קאַפּ וועל איך בייגן און דעם שטורקאַץ וועל איך הייבן, ווי דו באַפעלט, אַ האָר!

ירוחם: דיין ווייב חנה — געבענטשט איר נאָמען צווישן די אייביק רוענדיקע אין דער מערה פון אַלשטין — זי האָט אונדז אַוואַטשאַן געגעבן צו לייכטן פאַר אונדז. דער זון דייער ראָך און דער זון דייער יוסף — אין וואַרשע דער קרוינשטאַט לערנען זיי אַדל־מינהגים און אַלערליי וויסנ־שאַפטן און פּערדרייט און שפּיל. אַוואַטשאַן אָבער האַלטסטו מיט אונדז, זי זאָל לייכטן פאַר אונדז און זאָל טראָגן איר בילד פאַר אונדז. זאָל זי אַרויס — מיר ווילן איר דינען!

פראַנק: רופּט זי אין דער נאַכט אַריין! רופּט זי מיט תּפּילה־קול! רופּט זי מיט האַרצעבעט!

אַלע: אַוואַטשאַ! אַוואַטשאַ! אַוואַטשאַ!

(די קולות צעטראָגן זיך אין באַגייסטערטע, פאַרצוקטע, ווייט הילכנדיקע עכאַס. ערגעץ הייבט אַן ברענען אַ שטיק הימל. אַנגעצונדענע וואַלקנס, וואָס זאָגן אַן דעם פאַרטאַג, פאַרציען זיך איבער די ביימער).

דער לץ: (שפּרינגט אויף קעגן הימל) עס טאַגט, ווי איר זעט מיך אַ לץ! וואַלקנס טראָגן אויף די רוקנס אַן אייבערשטע אישה... איר זעט? (מיט לצניש־אומעטיקע העוויות, הענט און שטורקאַץ הייבנדיק, זיך אַרויף

אהרן צייטליך

צו ציענדיק מיט דער גאַנצער קאַרליק־בענקשאַפט צו ווערן הויך און העכער) אייבערשטע אישה! נעם מיך אַרויף אין דיין בעט אַרײַן, נעם מיך אַרויף אין דיין בעט! אַך, אַך! אַ קוש, אייבערשטע אישה, אַ גלעט! (פראַנק קוקט בײַז אויפן לץ).

אַלע: (בלײַבן שטיל, גאַפן צו די וואַלקנס).

אַ ברודער: (אַנטוישט) אַ ליגן זאַגט דאָך דער נאַר! מען זעט קײן

זכר פון אַן אישה נישט!

דער לץ: (קניט הכנעהדיק) מחילה, ברידער! מחילה, שוועסטער!

וואָס איז אַ לץ און אַ חלום? קײנע קושט מיך נישט, דען צו מיאוס בין איך פאַר די שוועסטער, און מײַן גרויסער האַר איז אַזוי בײַז צו מיר הײַנטיקע נאַכט, ווייל מײַנע וויצן געראַטן מיך נישט אַזוי — טאָ וואָס איז דאָס ווונדער, אַז געוואַלט וואַלט איך אין הימל אַרויף, איך, אַרעמער לץ, און אויסגעדאַכט האָט זיך מיר אַן אישה אויף די וואַלקנס... אַן אישה אַן אייבערשטע... אַ צעשויבערע... (שפּרינגט ראַפטעם אויף, ווייזט אַן מיטן שטורקאַן אויף קעגן איבער. אַלע קוקן זיך אום. אין צאַנקנדיקן ליכט פון דעם אויפּטאַגנדיקן הימל ווערן בולט די דרויסנטרעפּ, וואָס פירן צום ערשטן שטאַק פון דער תּפּיסה־מײַער. אויבן אויף די טרעפּ, אין גאַלד־קרײַן און סאַמעט־קלייד, שטייט — ווי אַ זענונג — אַ וואַטשאַ. אַ פאַר מינוט שטייט זי אומבאַוועגלעך. רײַט־צאַנקנדיקער הימל וויקלט זי אַרום. אונטער איר — די נערות אירע, אין ברייטע זײַדענע טיכער, פעכערס אין די הענט. זײ קוקן פון די טרעפלעך צו אַוואַטשאַן, וואָס שטייט סאַמע אויבן, ווי אַ מלכּה איבער זײ, גלײַך דינערינס, וואָס וואַרטן אויף באַפּעל).

פּראַנק: (אַנטציקונג און אומדן) טאַכטער!

אַלע: (אויף די קני) געלויבט זאַל זײַן די בתּולה! געלויבט זאַל זײַן

די בתּולה! געלויבט זאַל זײַן די בתּולה!

דער לץ: (קניט נישט, פאַרלעשט דעם שטורקאַן און ווענדט אַפּ דאָס

געזיכט) איך, אַרעמער לץ, קאַן אויף איר נישט קוקן, ווייל זי געפּעלט מיר.

ירוחם: (מאַכט אַ פאַר טריט צו אַוואַטשאַן, ווי ער וואַלט זי פאַנגען

געוואַלט, ציט זיך צוריק און זינגט קעגן איבער איר מיט אויסגעשפּרייטע אַרעמס).

לייגט די קעפ, לייגט די קעפ
אויף די טרעפ, אויף די טרעפ —
איבער אלעמענס קעפ.
פאר די טרעפ, אירע טרעפ!

א שוועס טער: א, בתולה! אלע תאוות ווארטן אויף דיר, אלע
מענער גלוסטן צו דיר, ווער וואלט נישט געפאלן אויפן האלדו דיר — גאר
דו בלייבסט ריין און דערהויבן איבער אלע תאוות, איבער אלע מענער.
צו אן אנדער שלאף ביסטו באשטימט, צו אן אנדער תאוה, צו אן אנדער
מאן!

ירוחם: די ערשטע דריי ספירות ווארטן אויף דיר, כדי צו ווערן
איינס אין דיר. ווער וואלט נישט געוואלט פארזינקען אין דיר? דו ביסט
תפארת!

פראנק: אריבער זענען דרייצן יאר, זינט די פעסטונג האט פאר-
שלאסן אונדז — די הילף קומט אן, די הילף קומט אן. א, טאכטער, גיין
וועלן מיר מיט דיר צום אדום-קוואל, צו הויכן שטאם, צו קעניגלעכער גזע.
גיין וועלן מיר מיט דיר פון פאלק צו פאלק — און זוכן פאר דיר א
קעניגהויז.

אלע: א קעניגהויז!

פראנק: אן לאנד, אן ערד האבן דורות לאנגע אונדזערע עלטערן
געוואגלט. דיר אבער וועל איך לאזן ווי א ווארצל טיף אין לאנד אריין,
טיף אין ערד. דורך דיר וועל איך זיי צום ברודער פירן, דורך דיר צו
שוועסטער-אישה פירן. איך וועל דיר אויסזוכן מלכים-בלוט!

אלע: מלכים-בלוט!

פראנק: נישט פאר קיינעם פון זיי, אוואטשא — באשטימט האב איך
דיך פאר אן אנדער מאן! זיין בלוט מוז זיין דאס בעסטע אדום-בלוט, פון
הערשערשטאם א שפראך א מעכטיקער. צו א פרעמדן מלך, א באצווינגער
פון צווישן די גוים, וועל איך דיר פירן, א טאכטער! חוה איז דיין נאמען,
מוטער פון אלעם לעבעדיקן. דו זאלסט ווערן די מוטער פון נייע פעלקער!

אלע: מוטער פון נייע פעלקער!

אָוואַטשאַ: גוט־פּאַרטאָג צו אייך, גלויביקע! עס איז די צייט פון
מיין שפּאַצירן גיין מיט די נערות דורך די ביימער דאָ. נאָר נישט דער
פּאַרטאָג האָט מיך אַרויסגערוּפּן דאָס מאָל, נייערט אייער קול, וואָס האָט
צו מיר געשרייען. וואָס זאָל איך זאָגן אייך? דאָס איינע נאָר צום צווייטן
מאָל: גוט־פּאַרטאָג צו אייך, גלויביקע!

דער לץ: (טרויעריק, פּאַרליבט) גוט־פּאַרטאָג, אָוואַטשאַ!

אָוואַטשאַ: גוט־פּאַרטאָג, דו קליינער, גוט־פּאַרטאָג, איר אַלע, גוט־
פּאַרטאָג, וועלט, גוט־פּאַרטאָג, הימל!

פּראַנק: איר אָפּגעטיילטע, איר, וואָס האָט פּאַרלאָזן ישראל, איר, וואָס
גייט אייננעמען אדום, איר, וואָס גייט צום דעת! האָב איך אייך נישט
געלערנט, אַז אויסלייזן מוז פּרזער דעם גוף, ווער עס וויל אויסלייזן דעם
גינסט? געבענטשט זאָל זיין דער ערשטער, געבענטשט זאָל ווערן שבת־
צבי, וואָס ער האָט מתיר געמאַכט די עריות און האָט דערלויבט דאָס פּאַר־
באַטענע פּאַר די קינדער פון אַברהם!

ירוחם: ברוך מתיר עריות!

אַלע: (פרום, נאָך) ברוך מתיר עריות!

פּראַנק: (ווייזט אויף דער טאַכטער) קוקט אַן אָוואַטשאַן! איר אַלע
לייזט שוין איצט דעם גוף אויס — אָוואַטשאַ האָט איר גוף נישט אויסגע־
לייזט ביז איצט! פּאַר אַ גוף, ווי אָוואַטשאַס, צו אייערן נישט ענלעך, איז
אויך אַן אַנדער אויסלייז באַרייט! אַ שרפה וועט זי אַנצינדן אין אַ דער־
הויבענעם מאָן פון אדום — וועט דער מאָן פון איר ברונעם שעפּן, די
שרפה אין זיין בלוט צו לעשן. ברונעם וועט שרפה לעשן, שרפה וועט צו
ברונעם גיין — און אויסגעלייזט וועט ווערן די ערד!

אַלע: (פּאַרזחלומט) אויסגעלייזט וועט ווערן די ערד!

אַנערה: יונגפרוי, צייט צום פּאַרטאָג־שפּאַציר.

אָוואַטשאַ: צום פּאַרטאָג־שפּאַציר רופּט מיך דער ווינט, מייע
נערות קוקן מיך אַן. איך וועל אַראָפּ פון די טרעפּ, וועל מיך לאָזן צווישן
די ביימער.

פּראַנק: (צו די אַרומיקע) דאָס בילד פון דער אייבערשטער אישה.

די יונגפרוי, דארף מיט די נערות שפאצירן גיין! די אייבערשטע אישה — אויך זי גייט שפאצירן איצט דורכן גארטן פון גרויסן ברודער. קומט אָוועק!
(די ברידער און שוועסטער מיט פראַנקן בראש דערווייטערן זיך זינגענדיק. דער לץ שלעפט זיך נאָך נישט־גערן, קערט אויס דעם קאַפּ אויף צוריק, קוקט נאָך פאַרבנקט אַוואַטשאַן מיט די נערות און שלעפט זיך אָוועק ווייטער).

אַ וואַטשאַן: נערות מיינע, אומרוק בין איך. אַ פויגל זיצט מיר אין מיטן האַרץ, קלאַפט אויס מיטן שנאָבל: קליפ־קלאַפּ... קליפ־קלאַפּ... וואַלקנס טראַגן רויטע עמערס באַגינען־ליכט, און איך — מיט די שאַטנס וויל איך גיין, אָן אַ זייט, אָן אַ זייט. אומרוק בין איך, נערות מיינע... (נידערט אַראָפּ פון די טרעפּ, נאָך איר — די נערות).

צווייטע נערה: וואָס איז דער האַרין? פויקט איר אפשר אַ חלום נאָך אויף די טויערן פון האַרץ, אָן איבערבלייבעניש פון נאַכט? אַראַפּצו האַלט זי די טייערע ברעמען — ווער זאָגט פאַר וואָס? אַרויפצו ציט זי די גאַלדענע ליפּן — ווער ווייסט פאַר וואָס?

דריטע נערה: האַרין, דינע ליפּן זוכן — וואָס זוכן דינע ליפּן, האַרין?

אַ וואַטשאַן: דאָס גראַז איז קיל ווי דאָס מיידל־געלעגער, וואָס איך האָב אַט ערשט פאַרלאָזט. איך ווייס נישט, וואָס מיר איז. איך וויל בלייבן אַליין. איך וויל גיין, גיין — אַליין.
ערשטע נערה: אין טיפּן גראַז, אין קילן גראַז מוז עפעס ליגן. אין טיפּן גראַז, אין קילן גראַז מוז זיין אַזוינס, וואָס רופּט דער האַרינס פּוס צום וואַנדערן. נישט אומזיסט ברענט דער טוי אַזוי!

צווייטע נערה: נישט אַנדערש, אונדזער האַרין וויל תפילה טאָן פאַר זונשפּראַך. ווען אַ תפילה דריקט דאָס האַרץ — איז עס ווי אַ קינד, וואָס גייט געבוירן ווערן, ווי איז, וואָס וויל צעגיין. לאַמיר גיין — און בענטשן דער האַרינס איינזאַמזיין.

אַ וואַטשאַן: עפעס דערנענטערט זיך אַהער. די ביימער — אַט הייבן זיי אָן צו רעדן.

דריטע נערה: קומט, לאַמיר זיך דערווייטערן אויף שפיץ פינגער

און לאָזן אונדזער האַרין אַליין. אַ חלום דערנענטערט זיך צו אונדזער האַרין. באַרוועסע פיס האַט דער חלום, ער קומט פון גראַז אַרויס. די איבעריקע נערות: (איינע צו דער צווייטער) לאַמיר אַוועק־גיין. (נערות, אָפּ).

אַוואַטשאַ: (אַליין) דער ווינט איז פריש. איך פיל דעם ווינט אויף מיניצע ליפן. פאַר וואָס פיל איך דעם ווינט אויף די ליפן? (פּוּזע) צו אַ קעניגפּרוי האַט ער באַשטימט מיך, אויף קעניגלעך בלוט זאָל איך וואַרטן. זיי האָבן געזאָגט: אונדזער אַלעמענס טויער זאָלסטו זיין — אין אַ נײַער וועלט אַרײַן דער טויער. אַן אָפּן טויער בין איך. איך זע מיך אָפּן. ווער קומט דער ערשטער אין מיין טויער אַרײַן? (נעמט פאַרזיכטיק אַראָפּ די קליינע גאַלדענע קרוין, לייגט זי אַרויף אויף דער דלאַניע, שפּיגלט זיך אין איר, קוקט מעלאַנכאָליש־מיידליש, וואַרטנדיק־אויסשפּירנדיק אויף דעם גאַלד).

אַ קעניג וואַרט אויף מיר — אַזוי זאָגן זיי. ווי הייסט דאָס לאַנד, וווּ עס קעניגט מיין מאַן? (טוט אָן די קרוין צוריק, גייט פאַרטראַכט צווישן די ביימער.

מאַליודאַ: (שפּרינגט איר אַרויס אַנטקעגן פון צווישן די ביימער און שפּרייט די הענט צו איר. אַוואַטשאַ גיט אַ לייכטן געשריי, וויל צו ערשט אַנטלויפן, מאַליודאַ שפּרינגט איר נאָך, כאַפט זי אָן ביי אַ זײַם פון קלייד און קוקט זי אָן מיט ברענענדיקע, לאַנגע בליקן; צווישן אים און אַוואַטשאַ אַ בליק־געראַנגל. זי רוקט זיך צוריק, ער — אַלץ נענטער צו איר. אַנגעטאַן — מעשה קאַנפּעדעראַט; שלאַנק, באַקנבערדיק, רירעוודיק. לאַנגע, דינע הענט און אַ פּיערדיק פנים. אַוואַטשאַ פּיגור בלייבט קעניגלעך שטאַלץ, נאָר די אויגן גיבן זיך ביסלעכווייז אונטער).

אַוואַטשאַ: (שטיל) ווער ביסטו? אַן פאַטערס וויסן, פון די נערות נישט באַגלייט, פאַר אַ פּרעמדן מאַן — אַליין!

מאַליודאַ: (מיט דער האַנט אויפן האַרץ) דינע בריסט מוזן מורא־דיק ברענען. געגרייט איז דיין טיש — און מען ווייסט נישט פאַר וועמען.

אַוואַטשאַ: נישט פאַר דיר און דינס גלייכן.

מאַליודאַ: כאַ, כאַ, די אויסדערוויילטע אַוואַטשאַ!

אָוואַטשאַ: בײַ אונדז מעג מען אַלץ. איך אָבער בין די ריינע. די יונגפרוי בין איך. זיי זינגען צו מיין בילד.

מאַליודאַ: (רייסט איבער) געהערט!

אָוואַטשאַ: געהערט? טאָ וואָס זוכסטו דאָ בײַ מיר? ווייסטו נישט, אז באַשטימט בין איך פאַר אַ מאַן, וואָס טראַגט די קרוין פון אַדום?

מאַליודאַ: דיין בלוט איז יונג, מלכים־בלוט איז אַלט. (מיט צאַרנ־דיקע פּויסטן) אַלץ דיין טאַטע!

אָוואַטשאַ: קענסט אים?

מאַליודאַ: צי מאַליודאַ קען פּראַנקן?

אָוואַטשאַ: (איבערראַשט) מאַליודאַ! דער, וואָס האָט אונדז אַרויס־געגעבן צו די ביסקופן אין וואַרשע! פאַרשאַלטענער!

מאַליודאַ: צוליב מיר זענט איר דאָ דרייצן יאָר געזעסן (וויזנט אויף דער תּפּיסה־מױער).

אָוואַטשאַ: איך האָב געהערט דיין נאַמען, איך ווייס. אַוועק פון מיר! ווען מיין פּאַטער זעט עס! ווען די נערות זעען עס! ווען מיין פּאַטער כאַפט דיר — דיר, מאַליודאַ, אַדער קאַסאַקאַווסקי, אַדער ווי דו רופּסט זיך אַלץ... ווען ער ווייס, אז דו שטייט דאָ מיט אָוואַטשאַן, זיין קינד —

מאַליודאַ: פון קראַקע קום איך — געפאַלן קראַקע! אין טשענ־סטאַכאווער פּעסטונג, פאַרן אַנקום פון די מאַסקאַלעס, אין דער לעצטער מינוט געקומען צו פּלויגן — זען חנהס טאַכטער! (פּױזע) קליינע וועלפּין מיטן קרוין אויפן קאַפּ, שטיק גוף אונטער אַ פּאַנצער פון הייליקייט — וואָס ווייסטו פון מאַליודאַ? נאָר זאָג: האָט נישט דיין פּאַטער קיין מאַל דער־ציילט דיר אין די לאַנגע טעג פון דער תּפּיסה, ווער מאַליודאַ איז? (גיט זי אַ רײַס צו זיך) קום נענטער! ווייסט, ווער דו ביסט? חנה!

אָוואַטשאַ: חנה, מיין מוטער, רוט אין דער אַלשטינער הייל. דער אַלטער אלישע היט זי. ווי קומט זי אויף דיין צונג, פאַררעטער? אַ קינד בין איך געווען, ווען צוליב דיר זענען מיר קיין טשענסטאַכאוּ אַוועק, אין

דער תפיסה אַרײַן. מיט צײַנקרײַץ פֿלעגן די אַלטע דײַן נאָמען דערמאָנען, און אײך, נישט האָבנדיק דײַך געזען, האָב אַלע מאָל דײַך פֿײַנט געהאַט. מאָליױודאַ: הויף־שאַמבעלאַן פֿון סטאַניסלאַױ אויגוסט! װײַסט, װאַס דאָס הײַסט, ײִדיש מײַדל דו, אײַן תפיסה אויפגעכאַװעט? דערנאָך... אַװעק אײַז פֿון פֿױלן־לאַנד קאַסאַקאָװסקי, צו אַנדערע זױנען אַװעק און צו װײַבער אַנדערע, און געבײַטן דעם נאָמען האָט ער — פֿרעג פֿראַנקן דײַן פֿאַטער! ער װײַסט! פֿלעגן נישט אײַן סטאַמבול די טערקן פֿאַלן פֿאַר מײַר. װײַ קעמלען פֿאַרן אַנקום פֿון שטורעם?

אַװאַטשאַ: גרױ דײַן האָר, יונג דײַן געשטאַלט, פֿײַער דײַן פֿנים. אויגן פֿון אײַזן און אַ קול פֿון אײַזן. (פֿלוצלינג) װאַס שטײ אײַך נאָך? װאַס אַנטלױף אײַך נישט? (לײַדנשאַפֿטלעך) זאַג: פֿאַר װאַס האָסטו אַרױסגע־געבן מײַן פֿאַטער צו די גלחים?

מאַליױודאַ: חנה! (פֿױע) אײַבער אַן אײַנדזל האָט געהערשט מאַלױױ־דאַ, דער אַנטלאַפֿענער הויף־שאַמבעלאַן. פֿאַרגעסן שװערד און װײַן, סטאַ־ניסלאַױ־אויגוסטס הויף, דער שלײַאַכטעס צאַנקערייַען, װאַס האָבן אומגע־בראַכט דאָס לאַנד... אַן אײַנדזל געװען. ײִדן און מוסולמענער, צײַגיבער און גרײַכן, אַלע פֿאַרלאָזן די װעלט פֿון געקלײַדטע... נאַקעטע מענער, נאַקעטע װײַבער... און פֿאַר װאַס אַנטלאַפֿן? אַן אומחן געװאַרפֿן אויף קעניגהויף, אויף דאַמען, װאַס האָבן קײַן לײַבע נישט, אויף שטײַפע װאַנסן, הערצער געפֿרוירענע... אַװעק אַװאַנטורעס זוכן... דורך טערקנלאַנד דורכגעשטור־רעמט... אײַבער גרײַכלאַנד זײַך דורכגעטראַגן... אויף דער יבשה שױן זײַן נישט געקענט — און אויפֿן אײַנדזל געװאַרן האָר אײַבער נאַקעטע, בײַם נאַקעטן ים געלעבט, פֿון תּאווה נישט געװוסט... קלײַד אײַז תּאווה, אומ־שולדיק — דאָס נאַקעט זײַן... װאַס װײַסטו פֿון דעם אַלעם? װאַס דערצײַל אײַך דאָס דײַר? װאַס פֿאַרשטײַסטו? אַבער דו קוקסט מיט חנּה ס אויגן אויף מײַר — דאָס האַרץ מײַנס װערט משוגע.

אַװאַטשאַ: (חלומט) נאַקעטע מענער... אַקסלען — װײַ װאַגשאַלן קופֿערנע... הענט — טונקל־שטראַלנדיקע... פֿרױען — מיט העלדזער הויכע, זילבערנע, װאַרעמע, װײַ דער האַלדז פֿון מײַן מאַמען. (פֿאַרוואַרפט דעם קאַפֿ)

א. ווי דער ווינט קילט די ליפן מיר! איך בין אַ בוים — טוי ברענט אויף מיינע צווייגן!

מאַליודאַ: אויסער דיר האָט קיין שום פרוי זיין מאַמעס האַלדז נישט, אַוואַטשאַ. ווען נישט יענץ געשטאַלט — ווען נישט פראַנק קומט מיט חנה —

אַוואַטשאַ: ווהיין?

מאַליודאַ: (אַ מאַך מיט דער האַנט) אַלטע געשיכטעס... אַז איך וועל זאָגן — וועסטו דען וויסן? אויף זיין וועג צום שלאַנג האָט פראַנק פאַרבלאַנדזשעט צו מיר. וואַלט ער חנה נישט מיטגענומען, דער מכשף! ער האָט געבראַכט די תאוה אין גרעדן. צום הערשער פון אינדזל איז געקומען די תאוה, פון דער יבשה געקומען און פון די אַנגעטוענע, דער גרייכט צו אים, ביים קאַרק אים אַנגעכאַפט: „קום, שלאַכטיצל, צוריק!“ דערנאָך האָט פראַנק געזאָגט, אַז נישט דאָס איז דער וועג צום שלאַנג, אַז דורך פוילן גייט דער וועג און דורך דער וועלט פון אַנגעטוענע גייט ער, אַז צו יידן אין פוילן דאַרף מען אַוועק, אויסלייזן דעם גוף פון די בנייעקב, יעקבן צו אדומען אַריינברענגען און פון אַט די ביידע... המ... פון אַט די ביידע... פאַרשטייטו דאָס, חנהס טאַכטער? (לענט זיך אַן אַז זיין שווער) גאַרנישט פאַרשטייטו פון דעם! אַבער דו קוקסט מיט חנהס אויגן אויף מיר! מיט חנהס ביידע אויגן!

אַוואַטשאַ: האָסט ליב געהאַט די מאַמע?

מאַליודאַ: (ענטפערט נישט; דערציילט ווייטער) און מיר זענען זאַלבע דריט קיין פוילן געקומען... צוליב וועמען איז מאַליודאַ צוריק אַריינגעקראַכן אין מלבושים? צוליב וועמען איז קאַסאַקאָוסקי נאָך יאָרן פון נעלם זיין צוריקגעקומען אַהיים, אַ פאַרשטויסענער פון אייגענע, אַן אויסגעלאַכטער, אַן אַפּטריניקער, אַ העלפער פון עפעס אַ ווילדן ייד אַן אַ באַרד, אַן אַ היים, אַן אַ גאַט, וואָס איז באַקאַנט צו מענטשן?! און דערנאָך — צוליב וועמען האָט ער פראַנקן מיט די זייניקע פאַרמסטר פאַר די פאַטערס־יעוויטן?

אַוואַטשאַ: שטילער... נישט אַזוי הויך... איך וועל אַנטלויפן... (פלוצ־

לינג) זאג... טאקע... צוליב וועמען? ביסט אזא מאדנער... ווי א חלום...
ווי א פארנאכט-וואלקן... אבער שטילער... שטילער...
מאליודא: צוליב דער, וואס מיט אירע אויגן קוקסטו אויף מיר!
מאליודא האט אויסגעפירט... כא-כא... מען האט פראנקן אפגעפירט אהער,
אין טשענסטאבאווער פעסטונג, און חנה, זיין ווייב, איז געבליבן אפגע-
שיידט פון אים. אפגעשיידט... וואס נאך האט מאליודא געדארפט? געמיינט:
חנה איז שוין זינע. נאר מיט זיבן אויגן האט דער אלטער זי געהיט פון
תפיסה ארויס. נאריש קינד, מיינסט, דיר דערצייל איך דאס? זיך דער-
צייל איך, און טויזנט מאל וועל איך זיך דאס דערציילן... זינע לייט האבן
זי אין ווארשע נישט געלאזט זיין, פון שטעטל צו שטעטל געשלעפט, געהיט
פאר מאליודאן, ווי מען היט פאר שדים א נייגעבוירנס, ביז זיי האבן זי
געבראכט קיין טשענסטאכאו. ער האט זי פארט ארויסבאקומען, דער אלטער
עקשן...

א וואטשא: אירע אויגן האבן אויפגעהערט אויגן צו זיין, איר
ווייסער האלדז האט אויפגעהערט צו זיין ווייס. אין דער תפיסה איז גע-
שטארבן מיין מאמע, מאליודא, (דערמאנענדיק זיך) אבער זי לעבט ווייטער.
אין דער אלשטינער הייל איז זי. אלישע היט זי. קיינעם לאזט מען נישט
צו צו איר, אחרץ אלישען. אפילו מיך נישט.

מאליודא: געוואלט האב איך פארגעסן אן חנהן און אן פראנקן,
דיין פאטער — בין איך צוריק אוועק מיין אינדזל זוכן. האבן אים די אנגע-
טוענע פארכאפט. מיינע נאקעטע האב איך נישט געטראפן. אין קליידער
זענען זיי אריין זינט מיין אוועקגאנג און זיך צעשפרייט איבער דער וועלט.
א מאך געטאן האט מיט דער האנט מאליודא, מיטן ווינט איז אוועק
מאליודא. קיין פערסנלאנד איז ער אוועק, א הארעם זיך איינגעפירט, אויף
דיוואנען געזעסן, לילקעס גערייכערט און געקלערט פון חנהן. דרייצן
יאר, ווי דרייצן כוואליעס. דערהערט ער איין מאל, אן זיין היימלאנד גייט
פאלן, דאס פוילישע. קאסאקאווסקי, הויף-שאמבעלאן פון סטאניסלאוו אוי-
גוסט, וואס טוסטו אין הארעם דא? לילקעס וואס רייכערסטו? דער לעצטער
פון פולאווסקיס האט גענומען די שווערד! שעם דיר, קאסאקאווסקי! א
חרפה אויף דיר, מאליודא! ראטעווע פון די מאסקאלעס פוילן, המ... און

דערגי אקארשט פאר איין וועגס, צי לעבט נאך פראנק דער עקשן... אפשר איז ער טויט שוין לאנג... און חנה... כא-כא, און חנה... אפשר לעבט זי נאך... אפשר געפינסטו זי...

א וואַטשאַ: (תמימותדיק) זי לעבט. אין דער אַלשטינער הייל איז זי. אָבער מען לאַזט קיינעם נישט צו צו איר. זי מוז איצט האָבן אַנדערע אויגן, אַנדערע האַר און אַן אַנדער האַלדז, מאַליוודאַ. אָבער זי לעבט.

מאַליודאַ: (גלעט זי איבער די האַר) זי לעבט נישט אין קיין הייל — זי לעבט אין דיר, אַוואַטשאַ. ביסטו דען אַ הייל? (לאַכט) ביסט אַ גאַרטן אַ פאַרשלאַסענער. אויף דיין טויער איז אַנגעשריבן: חנה... (פּויוז) פּראַנק־רייכס אַפיצירן, פּולאַווסקיס שווערד — ס'האַט גאַרנישט געהאַלפּן, אַוואַטשאַ. קראַקע איז געפאַלן. ווייסטו, וואָס דאָס הייסט, אַוואַטשאַ?.. און טשענסטאַכאַוו... טשענסטאַכאַוו האָבן די קאַנפּעדעראַטן געמוזט אָפּגעבן די מאַסקאַלעס... באַלד קומען זיי אַהער... אין קראַקע האַט אַ יאַט מיר פאַר ציילט פון איין. „ברודער — זאָגט ער — האַט דער משוגענער פּראַנק אַ טעכטער! מיר, זעלנע־יונגען, זענען זי אַ מאַל באַפאַלן... האָבן דעם אַלטנס לייט זי אָפּגעשלאָגן פון אונדז, פּשיאַקרעוו!“ פּרעג איך: „ — און חנה?“ — „ווער? זיין ווייב? געשטאַרבן!“ — „דערצייל — זאָג איך — ווי די טאַכטער זעט אויס!“ דערציילט ער — ערשט ס'גיט אויף מיר אַ יאָג מיט חנה... כ'קום נאָנט צו טשענסטאַכאַוו — אויס מיט טשענסטאַכאַוו! אָבער אַוואַטשאַ... אָבער דו... דו... הינטער ביימער בין איך דאָ געשטאַנען, אַוואַטשאַן, חנהס טאַכטער, אויסגעקוקט — (כאַפט זי אַן ביים האַלדז און ציט צו זיך) כ'האַב דיך... גיכער...

א וואַטשאַ: כ'וועל שרייען — לאַז אָפּ — כ'וועל שרייען —

מאַליודאַ: מיינע יאַטן מיט די פּערד... זיי וואַרטן... וועסט זען די וועלט נאָך יאַרן תּפּיסה... אַ פּערד וועט דיך אַוועקטראַגן, ווינטן פון אַלע וועלדער וועלן דיך נאַכיאַגן... האַסטו דען ליב די ווייסע יידן, אַוואַטשאַ, די ווייסע יידן פון דיין פאַטער, וואָס זייערע הענט זענען ווי שווערדן פון פאַרשווערערס?! דיין ליב וויל ליב, דיינע ליפּן ווילן ליפּן — און דו וואַרטסט אויף מלכים־בלוט? צו די פּערד! פלי מיט מיר!

**אָוואַטשאַ: וואָס טוט זיך — רופסט דינע ליט? ראַטעווע, אלישע!
באַשיצער אונדזערער, ראַטעווע!**

(מאָליודאַ מאַכט סיגנאַלן. פּערדגאַלאַפּ אין פּאַרטאַגישטילקייט. אָוואַטשאַ וויל שרייען, ס'געשריי בלייבט איר שטעקן אין האַלדז, זי פאַלט אום פּאַרחלשט און בלייבט ליגן אויסגעשטרעקט אָן רייד. מאָליודאַ בייגט זיך איין איבער איר. הינטער די ביימער הערט זיך, ווי רייטערס שפּרינגען האַסטיק אַראָפּ פון פּערד און הייבן אָן לויפן אין גראַז. באַלד ווייזן זיך דריי יונגען — באַוואַפנט, אין זעל-נערישן אַנטאָן. זיי לויפן צו צו מאָליודאַ, דערנאָך צו אָוואַטשאַ, הייבן זי פּאַר-זיכטיק אויף און נעמען זי טראַגן. מאָליודאַ טראַגט נאָך די גאַלדקרוין, וואָס האָט זיך אָוואַטשאַ אַרונטערגעקוילערט פון קאַפּ אין גראַז אַריין).

מאָליודאַ: טראַגט זי ווייך, איר יונגען.

אַ יונג: (אָוואַטשאַן טראַגנדיק, אויף אָוואַטשאַן בליקנדיק) יעזוס-מאַריאַ, ס'אַראַ ליפעלעך, לאַקנדלעך...

(פון אַ צווייטער זיט הויף קומען אָן צו לויפן די נערות, וואָס זענען אַרויס זוכן זייער האַרינטע. די מיידלעך שרייען אויף דערשראָקענע, לויפן נאָך די יונגען און וויינען ווי פּאַרצייטישע קלאַגערינס — הויך, מאַוימדיק. די יונגען לאָזן אָוואַטשאַן און וואַרפן זיך אויף די נערות. מאָליודאַ, אַ בלייך געוואַרענער, בלייבט אַ רגע צעמישט, ברעכט די הענט, פרוווט אַפּרייסן די יונגען פון די נערות, נאָר יענע האַבן שוין אַרויסגעכאַפט ס'פּלייזין, געוויין און מהומה. דערווייל ווייזן זיך פון אומעטום פּראַנקיסטן, לויפן צו מיט אַנטבליזטע שווערדן, נאָך זיי קומט אָן לויפנדיק פּראַנק).

מאָליודאַ: (רייסט מיט גוואַלד אַוועק די יונגען, און באַמערקן-דיק דעם אַנקומענדיקן פּראַנקן גיט ער אים אַ שלידער אָוואַטשאַס קרוין צו די פּיס) ס'גאַלד נאָ דיר צוריק. מיר וועלן זיך נאָך טרעפן (פאַרשווינדט צוזאַמען מיט די רייטערס. שטאַרקער פּערדגאַלאַפּ הינטער ביימער-געדיכט-טעניש).

פּראַנק: (האַט מאָליודאַן נישט דערקענט) וואָס האָט ער געזאָגט, דער פּרעמדער?

(די נערות רינגלען אַרום אָוואַטשאַן. מען הייבט זי פון גראַז, מען מינטערס זי. פּראַנקיסטן און פּראַנקיסטינס, ווי מענטשן, וואָס מען האָט אַקערשט אויפגעוועקט פון אַ חלום, קלעבן זיך אַרום איר, רעדן און זשעסטיקולירן אומרויק. פּראַנק שטייט פון דער זיט אַ פּאַרשטיינערטער און קוקט זיך צו. פון ערגעץ שפּרינגט אַרויס דער לץ. ער ווישט זיך טרערן מיט אַן עק פון אַן אַרבל און זינגט).

דער לץ:

זיצט זיך חוה אין טיפן גראָז,

לאַלאַ!

חוה, חוה, וואָס איז דאָס?

לאַלאַ!

אַ שוועסטער: (צעוויינט זיך פלוצלינג אויף אַ האַרב, זינגענדיק קול) וויי, צי נישט פאַרשוועכט איז געוואָרן די הייליקע בתולה? וויי, צי נישט פאַרשוועכט איז געוואָרן די הייליקע בתולה? (אַלע קוקן זי אָן).

אַ ברודער: (מיט דער זעלבער פלוצלינגדיקייט) וויי, ווי וועלן מיר אַרײַן אין הויז, אויב שוין אויף דער שוועל האָט אונדז ס'אומגליק גע־טראָפֿן? וויי, צי נישט אונטערגעגאַנגען איז דאָס ליכט דער וועלטס?
דער לץ: דאָס ליכט דער וועלטס, דאָס גאַלד דער וועלטס — אויף שמעלץ, אויף שמעלץ, לאַלאַ!

אַ וואַטשאַ: (קומט קוים צו זיך, זיצט אויפן גראָז, קוקט מיט אויגן, וואָס זענען אַלץ און גאַרנישט, שפרייט די הענט, ווי צו כאַפֿן עפעס, און שמייכלט בלייז) גאַרנישט... גאַרנישט...

(פראַנק — הענט פאַרלייגט. בליקן אָנגעשטעלט אין דער ווייט. אים צופוסנס — אַוואַטשאַס צוגעוואַרפענע קרוין. עס רינגלען אים אַרום די תלמידים. עס הענגען אויף אים די אויגן פון די שוועסטער. די נערות אַרום אַוואַטשאַס וואַרטן עפעס אַפּ פאַרשטיינערט).

ירוחם: (טוט אויס די סאַנדאַלן און זעצט זיך אין די זאַקן אויף דער ערד, נישט ווייט פון פראַנקן; איכהדיק) אשר אמרנו בצלה נחסה בגויים — די וואָס מיר האָבן געמיינט, אַז אין איר שאַטן וועלן מיר זיצן צווישן די פעלקער — זי האָבן מיר אַן אויסגעשטרעקטע געפונען אין גראָז, ווי אַ קינד אַן הילף, ווי אַ פייגעלע פון נעסט אַרויסגעוואַרפֿן. אַ, וויינט מיט מיר! וויינט מיט מיר! וויינט מיט מיר אַלע!

פראַנק: (קוקט אויף אַוואַטשאַס און אויף די אַרומיקע מיט בליענע אויגן, וואָס באַפּאַלן, ווי אַ דונער, שווייגט לאַנג. דערנאָך — מיט אַ שטיל, עקשנותדיק קול, בליקנדיק ערגעץ ווייט איבער די ביימער) אויב דער

גאַנגען וועט ווערן אַז דו, אישה אייבערשטע, וואָס דיר דין איך און באַפעל צו דינען, האָסט דין ערדיש בילד, וואָס וואַנדלט צווישן אונדז, אויף באַהעפטונג מיט אַדום וואַרטנדיק, געלאָזט פאַראומרייניקט ווערן צו מענער נישט איר גלייכ, און נישט אַפּגעהיט האָסטו איר בלוט, וואָס איז ווי וויין אין טיפּן קעלער געלייטערט געוואָרן יאָרן לאַנג — גיי איך אַוועק פון דער וועלט דער דאָזיקער, און פון די וועלטן די אַנדערע זאָג איך מיך אַפּ. דעם גרויסן ברודער זאָג איך: „ביסט קליין“, און צום גוטן גאָט, וואָס צו אים מײַן גאַנג: „ביסט שלעכט“. און איך לאָז פונאַנדער מײַן סטאַדע די עלנטע און זאָל זי פאַרלוירן גיין אין טאָל פון די פעלקער, און אונטערגיין זאָל אויף אייביק ס׳גאַנצע ווערק פון מײַנע הענט — פון סטאַמבול ביז איזאַניע, פון איזאַניע ביז איצט. און בלייבן זאָל דער אמתער גאָט אַ נישט־אַנטפּלעקטער שאָטן אויף אַ וואַקלדיקן שטול, און בלייבן זאָל אייביק די אונטערשטע וועלט אָן אים. ער — אָן דער וועלט, און איך — אָן בייִדן! (געוויין צווישן די גלייביקע).

א וואַטשאַ: (שוואַך) פאַטער...

פראַנק: (שטרענג) שוויג!

א וואַטשאַ: (מיט אַ פינגער ווייזנדיק) מײַן קרוין...

ירוחם: (וואַרפט זיך, וויל אויפהייבן).

פראַנק: הייב נישט... וואַרט! הייב נישט...

דער לץ: (מיט אַ ניגון) וואָס איז ווערט אַ קרוין, ווען די קעניגשאַפט איז פאַרשוועכט? מיר געפעלן נישט אַזוינע נעכט! מוחל אַזוינע נעכט! (זעצט זיך צו אויף דער ערד, שפּילט צעשטרעמט מיט דער קרוין, בליקט מאַדנע אַרויס צו אַוואַטשאַן).

(פון יענער זײַט פעסטונג דערהערט זיך אַ יויכצענדיק־לוסטיקער ווירואַר פון קולות, בלאַזערײַ פון פּיף און פּלייט און קלאַפּערי פון קריקעס. ס'איז ווי אַ פּריילעך, מבולבלידיק גערודערי פון שיפורע קלעזמאַרימלעך. עס דערנענטערט זיך אַלץ מער. באַוועגונג צווישן די פּראַנקיסטן... אויף קלאַפּנדיקע הילצערנע קריקעס קומען אַרײַן צו הינקען די בעלי־קבין און זײַ פאַרויס — ווי אַ פּירער — גײט דער אַלטער אלישע, אַ מקובל מיט אַ באַרד האַלב זילבער און האַלב תּכלת, רײזיקע ברעמען צונויפגעוואַקסענע און אַ ספּרײַצירה אונטערן אַרעם).

אלישע: (שטאַרק אינגעהויקערט, נאָר די אויגן פליען אים אַרויס פון דער הויקער־פיגור, ווי צוויי בליצנדיקע פייגל) שלום־עליכם, קינדער!

פראַנק: (מיט אַ האַלב קול) וואָס פאַר אַ וויסטע חתונה, אלישע? וועמען ברענגסטו דאָ?

(די בעלי־קבין מיט קליינע אַרונטערהענגענדיקע בערדלעך ווי ביי ציגן, אין לייונטענע בגדים און רויטע מיצלעך, פּיפּן, פּינקלען, היפּן אונטער אויף די קריקעס און פרייען זיך. אַ פאַר פון די בעלי־קבין הינקען צו אין לאַמען געלאָף צו פּראַנק, באַשמעקן און באַטאַפּן זיין קלייד. איינער פון זיי, אויף הויכע שטאַלצן שטייענדיק, וויל אַראַפּכאַפּן דעם טורבאַן פון פּראַנקס קאַפּ. ער באַגעגנט זיך מיט אלישעס שטרענגע אויגן און ציט די האַנט צוריק, בליצנדיק שטיין, ווי פאַרשטאַרט, אויף די שטאַלצן).

אלישע: אין דער הייל זיצט אלישע און היט ס'גאַלד, וואָס ווערט פון די מדינות געשיקט פאַר יעקבן דעם האַר און פאַר אונדזערע ברידער און שוועסטער. יאָרן האָט אלישע צירופים געמאַכט. טאָג איז אים געוואָרן צו נאַכט, נאַכט צו טאָג. נאָך יאָרן איז די מי געקרוינט, ס'זוכן באַלוינט. די בעלי־קבין האָט אלישע אַרויסבאַקומען, פון פינצטערניש זיי אַרויסגע־צירופט, פון הייל־פאַרבאַרגעניש אַרויסגעפאַנגען. איז ער מיט זיי געקומען, ברידער און שוועסטער משמח זיין, און אויף באַפעל פון פּחות אייבערשטע געשעט דאָס גראַד די זעלבע נאַכט, וואָס ברידער און שוועסטער גייען באַפּרייט ווערן, די וועלט פון אַלע לאַוון צו באַפּרייען, זיך און וועלט צו באַנייען. צו פּוס בין איך מיט דער קאַפעליע אַט־אָדער געקומען פון אַלשטיין. גרוס דיר, פּראַנק, פון חנה, דיין ווייב, און גרוס פון אַלע די, וואָס רוען אונטערן שאַטנדאַך פון דער אַלשטינער הייל.

פראַנק: פאַרשטערט איז געוואָרן אונדזער פּרייד, אלישע פון אַלשטיין. אַ וואַלקן איז אַראַפּ אויף דער מחנה פאַרן אויפגאַנג פון דער זון. באַפויל די בעלי־קבין, זאָלן זיי שטילשווייגן. ס'קוקט אונדז אַן אַ געוואַלדיקע שעה.

אלישע: שווייגן, בעלי־קבין. (די בעלי־קבין שטילן זיך אַיין. זיי בלייבן שטיין צונויפגעדריקט אין די ווינקלען, שושקענדיק זיך שטילער־הייט. אַלע אַרום פאַרהאַלטן דעם אַטעם. דער לץ דערנענטערט זיך צו די בעלי־קבין, צוקריכנדיק צו זיי אויף אַלע פיר, ווי אַ קינד. ער פּרוּווט אויס־

אהרן צייטלין

שטעלן זיי אַ צונג, באַטראַכט זיי נייגעריק. יענע דרייען אַוועק דעם קאַפּ
און רעדן עפעס צווישן זיך).

אלישע: (דערזעט אַוואַטשאַן, וועלכע זיצט נאָך אַלץ אויפן גראַז,
אונטערגעלענט פֿון אַ פֿאַר פֿאַרוויינטע נערות) וואָס איז געשען דער טאַכטער
דינער? אַ?

פראַנק: פרעמדע זענען זי באַפֿאַלן, נישט צו וויסן ווער.

אלישע: באַפֿאַלן?

פראַנק: מיר האָבן אויפן גראַז זי געפונען אויסגעשטרעקט, דעם
קאַפּ פֿאַרוואַרפֿן, די קרוין פֿאַרוואַלגערט. (פֿלוצלינג) אלישע! טרייער
היטער! קום אַהער —

(אלישע גייט צו צו פֿראַנק, פֿראַנק בייגט זיך איין און רוימט אים עפעס אויפן
אויער. די בעלייִקבין, מיט דעם אויף די שטאַלצן בראש, קוקן שווינגנדיק אויף
אַוואַטשאַן און מאַכן צו איר פֿון דער ווייטנס ווילערישע העוויות).

אלישע: הייבט אויף די בתולה און זאָל זי אַרויסגיין מיט מיר!
(די פֿרויען הייבן אַוואַטשאַן פֿון דער ערד, אַוואַטשאַן מיט אלישען גייען
לאַנגזאַם אַרויס).

פראַנק: (פֿייערלעך) דער אַלטער אלישע וועט אַרויסקומען און
זאַגן: ריין אַדער אומריין. אים איז רשות געגעבן צו זען, אים איז רשות
געגעבן צו זאַגן. (אַוואַטשאַס נערות וויינען) וואָס וויינט איר? איצט וואַקלען
זיך די וואַגשאַלן דער וועלטס — דעם אַטעם איינהאַלטן — וואַרטן —
ירוחם: איצט וואַקלט זיך דאָס באַשאַף, נישט צו וויסן, צי די זון
וועט אויפגיין, אַדער נישט. נישט צו וויסן, צי וועט זיין גרויס פֿרייד, אַדער
אַ גרויס געוויין, צי וועט געזאַגט ווערן: „יאָ“, צי וועט דערהערט ווערן:
„ניין“.

אַ נערה: האַרין אונדזערע! דינע לאַנגע ברעמען וועל איך דיר
אויסקושן, דינע קיילעכיקע לענדן מיט די הענט אַרומנעמען, מײַן מויל
אויף דיין ליכטנדיק מויל אַרויפלייגן, און בליטבן מיט דיר, און שטאַרבן
מיט דיר, צי יאָ, צי ניין, צי אומריין, צי ריין.

אַ צווייטע: האַרין איינציקע, ליב דו גלאַנצנדיקס, גאַלדענער
בשמים־קרוג! (אַ שטילקייט).

דער בעל־קב מיט די שטאל צן: (טרעט אַרויס פֿאַרנט, חוצפה־
דיק) וואָס דויערט דאָס דאָרטן? מיר זענען געקומען פּיפּן. בלאָזן זענען
מיר אַהערגעקומען. זינגען?

אַנדערע בעל־קבין: פּיפּן! בלאָזן זינגען! (טרעטן אַרויס
פֿאַרנט, קלאַפּן רוישיק מיט די קריקעס).

פּראַנק: (מיט פּויטן) שטומט, הינקעדיקע! אין די ווינקלען אַרײַן!
איז צײַט צום זינגען איצט? צײַט צום וואָרטן.

(די בעל־קבין, מיט געמאַכטער קינדישער דערשראַקנייט, פֿאַרוקן זיך צוריק אין
די ווינקלען, שושקען זיך, טײַטלען מיט די פינגער אויף פּראַנקן און די אַרומיקע,
און זעען אויס ווי שפּיאַנען, וואָס קוקן אויס די מחנה פון שוּנאַ).

דער לך: אײַ, בעל־קבינדלעך! עפעס דאַכט זיך מיר, איר זענט פון
דעם זעלבן פּאַך, וואָס איך. זײַט זיך מודה! ס׳וואָר?

ירוחם: (צום לך; בײַז) אַז דער האָר האָט זיך געבײזערט, מעג שוין
דער קנעכט אויך פּראַלן? צו וועמען רעדסטו דאָס אַזוי, לך? דאָס זענען
דאָך די בעל־קבין! די בעל־קבין פון די „תיקוני־זוהר“! די וואָס אלישע
האַט געבראַכט אונדז די נאַכט צום גוטן געוויין! דאַנק גאַט, וואָס דו גײסט
אַרום צווישן אונדז, אומווערדיקער, וואָס דו ביסט געבליבן נאָך פון די
צײַטן, ווען דער האָר איז מאַגנאַט געווען אין דער טערקײַ, און ביסט ביז
איצט נישט אָפּגעשאַפּט, דו קאַרליק לאַנגצונגיכער! קום, וועל איך דיר
אַנדרייען די אויערן! (ער דרײַט דעם לך די אויערן, דער לך שרײַט).
פּראַנק: אַפּלאָזן.

(עס קומט אַרויס דער אַלטער אלישע, נאָך אים, בלײַך און צעשוּיבערט, אַוואַטשאַ.
פּראַנק לויפט צו צו זײַ. אלישע זאָגט אים עפעס. פּראַנק נעמט אַרויס די טאַכטער
און האַלט זי אַ לאַנגע צײַט אין די אַרעמס. באַגײסטערונג, דויערנדיקע שטילקײַט.
דערנאָך פּלאַצן אַרויס הויכע, צעצויגענע יובלערייען. דער הויכער זקן פּאַלט מיטן
פנים צו דער ערד און זינגט. שוועסטער לויפן און שרײַען: רײַן! זי איז רײַן! רײַן!
אַוואַטשאַן ווערט צוריק אַרױפּגעזעצט די קרוין אויפן קאַפּ. די בעל־קבין שטעלן
אַן פּלײַט און פּיפּל).

אַלישע: (עפנט דעם ספּרײַצירה, קוקט אַרײַן און גיט די בעל־קבין
אַ סימן, ווי אַ קאַפּעל־מײסטער — זײַנע מוזיקאַנטן) אין נאַמען פון די רל"א

אהרן צייטלין

שערים פון די הייליקע אותיות — שפילט אַ פריילעכס! שאַצמיסטער
אלישע האַט באַפוילן!

פראַנק: (ברייט) מזל־טוב! איצט מעגט איר שפילן! איצט הער איך!
(די בעלי־קבין פויקן, פייפן און דונערן מיט די קריקעס).

דער בעל־קבין מיט די שטאַלצן: מירן דיר אַ זינג טאַן!
(זינגט, נאָך אים — אַלע איבעריקע, קלאַפנדיק מיט די קריקעס צום טאַקט
פון ליד).

איינס — צוויי — דריי — פיר —
אַלץ דיר — אַלץ דיר —
בלוט — גאַלד — בלוט — גאַלד —
גליק — פרייד — דיר — פראַנק —
אַלץ דיר — אַלץ דיר —
קלינג — קלאַנג!

פראַנק: (מיטן פּינגער אויף אַוואַטשאַן) און איר? מיין קינד וואָס
גיט איר, בעלי־קבין ווילע?

דער בעל־קבין מיט די שטאַלצן: (קוקט אויף אַוואַטשאַן מיט אַ
קרומען שמייכל) און דיר, פּיין טאַכטערשי, דיר שענקען מיר דעם עפל!
דעם שלאַנגס עפל!

אַלע איבעריקע: (לאַכן) כאַ־כאַ! און דיר, פּיין טאַכטערשי, דעם
עפל! דעם שלאַנגס עפל! אַ ברכה אויף דיין קעפעלע — חוה מיטן עפעלע!
דער בעל־קבין מיט די שטאַלצן: און ביים דעם עפל מיט אַלע
פוחות! ביזן לעצטן צאַן! ביזן לעצטן צאַן!

אַלע: (לאַכן) כאַ־כאַ! מיט אַלע פוחות! ביזן לעצטן צאַן! ביזן לעצטן
צאַן!

דער בעל־קבין מיט די שטאַלצן: דאָס טעכטערל איז, כּלעבן,
שיין! דאָס טעכטערל איז, כּלעבן, וויל! (שטאַלפּערט צו צו אַוואַטשאַן,
כאַפט זי העפטיק אָן ביי אַ האַנט).

אַוואַטשאַ: (דערשרעקט זיך, רייסט אַרויס די האַנט, שטויסט אָפּ
דעם בעל־קבין) טאַטע, נעם זיי צו פון מיר! טאַטע!

פראַנק: נאַריש קינד, די גוטע בעלי־קבין זענען דאָך דאָס. וואָס האָסטו מורא? פרייד איז מיט זיי. אָט לאַכן זיי אַ ביסל. (צו די בעלי־קבין) ליכטיקע גניסטרע פון הילף, אינער ליד ווי הערלעך און ווי פריילעך די רייד! וואָס מער איר וועט מיר געבן — שטאַרקער וועט דער בוים זיין, וואָס איך גיי פאַרפלאַנצן. עס דאַרף דער מענטש, אויך דער שטאַרקסטער פון מענטשן, די הילף פון די גניסטרע. שטייט מיר ביי, בעלי־קבין! (צו אלישע) און דו, אלישע, דינער געטרייער, מיט וואָס קאָן איך צאָלן דיר פאַר דיין דינסט צו מיר און דיין געטריישאַפט? די אַלע יאָרן, וואָס מיר זענען דאָ געלעגן טיף פאַרמויערט, גלייך די קינדער פון די יידן אין די מויערן פון מצרים, ביסטו געזעסן אין דער הייל אַ פאַר מייל פון אונדז, און האָסט אונדז דאָס גאָלד געהיט, און האָסט חנהן געהיט, מיין ווייב, און האָסט צירופים געמאַכט, און האָסט תפילה געטאָן פאַר דער זאָך. און אַצינד ברענגסטו די בעלי־קבין אַהער, די, וואָס קאָנען אַלץ, די וואָס באַווייזן אַלץ...

אלישע: אין מיין ספר־צירה האָב איך אַרטינגעבליקט נישט לאַנג — האָב איך באַשנימפערלעך דערזען, ווי מען קאָן די בעלי־קבין אַרויס־רופן, זיי זאָלן זיך אַנטאָן אין געשטאַלט און קומען באַהילפיק זיין דער זאָך. אַ לעבן האָב איך אוועקגעלייגט אויף אָט די בערדיקע, (ווייזט אויף די בעלי־קבין) אויף אָט די שטיפערס, אויף חברה פייפערס. (לאַכט גוטחוטירק) פון בחורווייז ביז איצט זיך געמיט, און מיט גרויס התמדה, און מיט ערנסט געמיט... קוקסט אָן די הענט! וויפל פאַרמעטן האָבן זיי צעאַקערט מיט אַ גענדזענע פעדער! וויפל מגילות באַזייט מיט צירופים פון אותיות צוואַנציק און צוויי! כ׳האָב געמיינט: איך ווייס — און דאָס וויסן איז אַוועק פון מיר. מיט אַ מאָל — נישט געדאַכט, נישט געטראַכט — גייט אויף ס׳פאַרזייטע... געעפנט דאָס ספר די טעג — האָבן זיך די אותיות, וואָס איך באַדאַרף, פלוצלינג אַליין אָפגעפונען, פון זיך גופא אַרויסגעשפרונגען, ווי פייגל, וואָס זעצן זיך אַ מענטש אויפן האַנט... ווי זעלנערס צום באַפעל זיך אויס־געשטעלט — און געזאָגט: אלישע, שיק אונדז... און זע: אין אונדזער מערת־המכפלה, אין דער הייל דער פאַרבאַרגענער פון אַלשטיין, זענען זיי פון צווישן קברים פון די גלייביקע אַרויס, די גוטע בעלי־קבין... דערלעבט האָבן

מיר נחת, האָר, און די גייסטער זענען מיט אונדז, און די זאך הייבט זיך אָן.
פראַנק: (האַפּערדיק) נאָך אַ מאָל זאָגט, בעלי־קבין: וואָס גיט איר
דעם האָר אייערן יעקב?

די בעלי־קבין: האָסט געהערט! דו ווייסט!
פראַנק: נאָך אַ מאָל! שווערט זיך! תקיעת־כּף גיט!
די בעלי־קבין: שווערן זיך וועלן מיר נישט! גלייבסטו נישט,
דאַרף מען נישט. מיר גיבן דיר אַלץ און די מאַכט איבער אַלץ. אָבער מיר
ווילן באַצאָלט, אָבער מיר דאַרפן אַ לויין. (פראַנק, אלישע און אַלע איבער־
ריקע איבערראַשט).

דער לץ: (קלאַפט זיך מיטן פינגער איבערן שטערן) פאַר לצנות —
אַ לויין פאַרלאַנגט איר? אַ?

די בעלי־קבין: (מיט וואַקסנדיקער חוצפה; שטעלן זיך אַרום
פראַנקן און זיין טאַכטער, קלאַפּנדיק שטאַרק מיט די קריקעס) די טאַכטער!
די טאַכטער! גיב די טאַכטער! באַלויין מיט דער טאַכטער! (דער בעל־קב
אויף די שטאַלצן רוקט אַרויס אַ שפיציק לאַנגע, שפיציקע אַרונטערציטערנ־
דיקע צונג).

פראַנק: האָ... וואָס? די טאַכטער?.. אייך?.. (ביי אַלע אַרום —
שטוינונג און פּחד).

דער בעל־קב מיט די שטאַלצן: (זינגט, און די איבעריקע —
נאָך אים).

האַסט זי ליב?

ס'טוט דיר באַנג?

לויין דערלאַנג!

טאַכטער גיב!

ווילסט נישט? ניין?

טאַמער פאַרט?

מיר גיבן אַלץ!

מיר האַלטן וואַרט!

אלישע: (ייִאושדיק די הענט אויסגעשטרעקט) דערויף האָב איך יאָרן
פאַרבראַכט? דערויף טאָג ווי נאַכט צירופים געמאַכט? און די אויערן מיינע

הערן דאָס? איר, אויגן מיינע, זעט דאָס? באַקלערט אייך, בעלי־קבין. טוט אייך באַזינען, טייערע. רחמנות האָט אויף די יאָרן אלישעס. פאַרשטערט נישט ס'ווערק פון זיינע הענט די אַלטע! אפשר שפּאַסט איר בלויז... זאָגט: „מיר האָבן נאָרן געוואַלט, גוטע קונדסים זענען מיר.“ ווער האָט אייך אָנגעקליידט? נישט אלישע? געשטאַלט האָבן אייך געשאַנקען אלישעס אותיות! די צירופים, וואָס אלישע האָט נאָך אייך געשיקט, זיי האָבן אייך געפורעמט! איר, בעלי־קבין, קעגן מיר... זיך פאַרשווערן... קעגן מיר, בערדיקע... קעגן אלישען... איר... גייסטער זאָלן שער וועלן... איר אַ שער?..

דער בעל־קב מיט די שטאַל צן: וואָס איז דער יחוס מיט דיר? האָסט גערופן — זענען מיר געקומען! געוואַלט, מיר זאָלן זיין — זענען מיר געוואָרן! האָסט אונדז געבוירן — און מיר וועלן דיך הרגענען! צווייטער בעל־קב: כאַ, כאַ! מיר זענען די גייסטער פון די זיבן הבלים! מיר זענען פון אַלץ און פון גאַרנישט! זיבן מאַל גאַרנישט! אַלע: אַלטער אלישע! אַלטער נאַר!

(די בעלי־קבין שטעלן זיך אין אַ ראַד אַרום אלישען, הייבן אים אָן צו שלאָגן מיט די קריקעס, דער מיט די שטאַל צן פירט אָן. זיי לאַכן גרילציק און וויען. אלישע פאַלט אום. בהלה. אַלע לויפן צו, נאַר ס'איז שוין שפעט. די בעלי־קבין פאַרשווינדן מיט געלעכטער און אויסגעשרייען).

פראַנק: אלישע! אלישע! (בייגט זיך אַריבער איבערן גוף) דער הרגעט אלישען! (די אַרומיקע שוויגן אין טויטשרעק) פאַרשאַלטן דער וועג זייערער! איצט זע איך: זיי האָבן אונדז אויסגענאַרט. איצט זע איך: זיי האָבן אונדז אויסגעלאַכט. איצט זע איך: זיי האָבן אַ בייז אויג אויף דער יונגפרוי געוואָרפן. אַ שרעקלעך ליד האָבן זיי געזונגען, שרעקלעכע רייד גערעדט... אַוואַטשאַ — טאַכטער — מען האָט זיך פאַרנומען אויף דיר — מען האָט זיך פאַרנומען אויף אונדז... אין דיניע הענט — די האַפענונג! דו ביסט די יונגפרוי! (צו די אַרומיקע) נישט געוויינט! מען האָט זיך פאַרנומען אויף אונדז. איך אָבער זאָג אייך: לאַכט! אויף להכעיס! געהרגעט אלישען — טאַנצט אַרום אים! זעט — (ווייזט אויפן לץ, וועלכער טאַנצט ווילד אַרום אלישען).

לץ: (טאַנצט) האָסט יאָרן געגעבן אויף צו פאַקן בעלי־קבין, און

האַסטו זיי געפאַקט, אלישע, האָבן זיי דײַך פאַרראַטן ווי אַן אישה! כאַ, כאַ!
פאַרראַטן ווי אַן אישה! אַ בייזער סימן — ס'רעכענונגל וויל גישט שטימען!
פּראַנק: וואָס פּלוידערסטו? אָבער דו טאַנצסט — דאָס איז וויל!
טאַנק! און איר? וואָס שטייט איר? זאַגט! וואָס שרעקט איר זיך? פאַר
וועמען? איר גייט אַ וועלט איבעראַנדערשן. אַוואַטשאַ! טאַכטער! יונגפּרוי!
העי, איר אַלע! מען האָט זיך פאַרנומען אויף אונדז! זיך פאַרנומען אויף
איך! איז וואָס? לוסטיק! טאַנצט! לוסטיק! (אַלע טאַנצן אַרום דעם טויטן
קערפּער פון אלישע).

ירוחם: (טיילט זיך אָפּ פון די טאַנצנדיקע. האַרצט פאַרשטיינערט אַ
לענגערע ווילע, לויפט צו די טאַנצנדיקע צוריק און שרייט אויס אין דער
מחנה) הערט! הערט!
אַלע: וואָס איז?
ירוחם: די חיילות!

(פון יענער זייט מויער — טופּערי פון פּערדפיס, אָפּגעהאַקטע, ווייטע קאַמאַנדאָס,
דעמפּער מאַסן-גערויש).

אַשוועסטער: (מיט אַ פאַרוואַרפענעם קאַפּ און צעשפּרייטע אַרעמס;
וואַרפט זיך צו דער געדיכטעניש פון די ביימער) די הילף! די הילף!
פּראַנק: (מאַיעסטעטיש) לויבט אייער האַר, וואָס האָט איך אָפּגע-
טיילט פון צווישן די בלאַנדזשענדיקע און האָט איינגעפלאַנצט צווישן איך
די זינד און פירט איך דורך טומאה צו גאולה. באַלד ווערט איר באַפּרייט
אויף צו באַפּרייען די וועלט. דאָס וואָס איך האָב איך געלערנט אין אינזאָניע
און אין טשענסטאַכאָוו, דאָס דאַרף גיין איצט איבער אדום, דאָס דאַרף
גיין איבער אַדום. (די ברידער און שוועסטער קניען פאַר פּראַנק).
אַוואַטשאַ: (טיילט זיך אָפּ פון אַלעמען, שטעלט זיך אין אַ ווינקל
צווישן ביימער, מיטן פנים צום יונגן זונאויפגאַנג, און רעדט אַרויס שטיל,
די הענט פאַרלייגט ווי צו אַ תּפילה) מאַליוודאַ...

(סוף פון צווייטן בילד)

דאָס דריטע בילד

נאָכן איינגעמען וואַרשע דורך די רוסן. דער זעלבער טשענסטאַכאווער תּפּיסה־הויף, וואָס אין פּאַריקן בילד. פּון צײַט צו צײַט וואַרפּן זיך דורך ערגעץ הינטער די ביימער בערדיקע פּנימער פּון רוסישע סאַלדאַטן מיט פּיקעס אין די הענט. די סצענע שטייט ליידיק אַ פּאַר מינוט. שפּעטער קומט אַן הענדעס־פּענדעם דער לץ, קוקט זיך אום אויף אַלע זײַטן, לאַכט לאַנג, הויך, בייז־שורהדיק, זעצט זיך אויף דער ערד אַנדיער, די פּיס אונטער זיך, און הייבט אויף אַ פּינגער צום שטערן.

לץ: אפשר ווייסטו, לץ, וואָס דאָס געלעכטער איז מיט דיר? האָ?
נאָ דיר גאָר אַ לאַכן! געהערט אַזוינע זאַכן? נאָר מילא, מאַלע וואָס ס'קאָן זיך מאַכן. אַט וויל דאָך מיין האַר פּאַרהאַנדלען צו אַ קעניג אַ טעכטערל חוה, וואָס איך האָב זי ליב מיט אַזאַ מיין אהבה — האָ, וואָס האַסטו געזאָגט, לץ? בײַס דיר אָפּ די צונג, קלאַפּער־שלאַנג איינע! ווי פּאַלסטו אויס ליב צו האָבן אַ מויד, וואָס איז באַשטימט פּאַר אַ מלך? האָ? (פּוויזע) מיין האַר איז, כ'לעבן, אַן איינגעשפּאַרטער. אויף וואָס וואַרט ער? אויף אַוואַטשאַס אַ קינדעניו? אויף אירס אַ זינד, אַ זינדעניו? (ווידער פּוויזע) מען גייט, אויב כ'האַב קיין טעות נישט, צום טייוול! אַז מען לאַזט נישט אַ מענטשן קלערן אין תּוֹר־זאַכן (קוקט זיך אום).

פּראַנק: (קומט אָן מיט האַסטיקע טריט) דאָס ביסטו, קליינער?
וואָס טוסטו דאָ?

לץ: וואָס איך טו? איך באַטראַכט די וועלט.

פּראַנק: אַ מאַל, אין דער טערקיי, פּלעגסטו פּריילעך מאַכן און גוטע שפּאַסן אויסקלערן, ווי ס'פּאַסט פּאַר אַ לץ. דרייצן יאָר תּפּיסה האָבן דיין פּריילעכקייט אויפגעפּרעסן. (קלאַפּט אים איבער דער פּלייצע) נו, נישט געדאָגהט, קליינער. וועסט אַרויס מיט אונדו אַלע אויף דער פּריי — וועסטו פּריילעך ווערן, ווי אַ מאַל, און זײַן אַ ריכטיקער לץ.

לץ: אַוודאי, אַוודאי. דיר — אַ מלכל פּאַר אַן איידעם, אַוואַטשאַן —

אַ קינדל, מיר — אַ וויל לצנותל. איטלעכער איינער וועט באַקומען ס'זיניקע.

פּראַנק: (קוקט אויף אים פאַרשנדיק) פלוידערסט שוין ווידער.

לץ: אפשר שטער איך דעם האַר?

פּראַנק: שטערסט.

לץ: גיי איך.

פּראַנק: גיי. איך בין דאָ אַרויסגעקומען צו זיין מיט זיך. זאָג אָן די ברידער און שוועסטער, זיי זאָלן מיך נישט זוכן. דיין האַר וויל דאָ תפילה טאָן אין איינזאַמקייט (לץ קוקט אים אויפּמערקזאַם אָן. אָפּ).

פּראַנק: (אויף די קני) דו, ברודער גרויסער, און דו, גרויסע שוועס־טער, מיט אייך וועל איך רעדן צינד. בייגעשטאַנען זענט איר מיר, גע־האַלפן האָט איר מיר. געלויבט, געלויבט, געלויבט. צינד, אַז איך און די סטאַדע מיינע ווערן פריי געלאָזט, וועל איך דער גאַרער וועלט וויזן דעם וועג צו אייך, דעם וועג צו דיר, ברודער, און דעם וועג צו דיר, שוועסטער, ווי עס האָט מיך געלערנט יששכר, דער חכם פון סמירנאָ. דרייפאַך לויב איך זיין נאָמען אין איצטיקער שעה, דען דער סמירנער — ער האָט אייך געזען, דיר, ברודער, און דיר, שוועסטער, און מיר אויסגעזאָגט האָט ער דעם סוד אייערן, און מיר אויפגעזיגלט די קוואַלן פון וויסן, און מיר אויפגעדעקט די סודות פון דעם ערשטן, די לערע פון שבתין, און מיר אַנפאַרטרויט די שליסלען. יענער פון סמירנאָ דער שטאַט — ער האָט אין מיין קראַפט מיך דערזען, ער האָט מיך, אַ יינגל נאָך, אויסדערוויילט און דערקענט, ווי שמואל האָט שאולן דערקענט און אויסדערוויילט. געלויבט געלויבט, געלויבט! אויך דיין נאָמען לויב איך דרייפאַך צינד, היטער אומ־געקומענער, פעסטער דינער פון דער זאַך — אלישע! ביסט געפאַלן — די זאַך גייט ווייטער. און איצט וועל איך דרייפאַכע לויב אָפּגעבן דיר, מיין חנה! דו, וואָס דו האָסט מיר ירושה געלאָזט — זיך אַליין! דו, וואָס האָסט אַוואַטשאַן מיר געגעבן — דיין עבן־בילד! מיט איר גיי איך טורעמער שטייצן! ווי אַ פּאָן וועל איך זי אויפהייבן איבער פעלקער! יששכר, אלישע, חנה! צו אייך מיין לויב און רוף, צו אייך מיין געבעט אין שעה פון פרייד, פון דאָרט, וווּ איר זענט — קומט מיט! גיין! גיין! ברודער, איך וויל גיין!

שוועסטער, גיין! צום גוטן גאט — גיין! צום באהאלטענעם גאט — גיין!
 צום נאכנישט אנטפלעקטן גאט — גיין! (פויזע) אבער — ווהיין? גיין, גיין,
 אבער ווהיין? ברודער, זאג! שוועסטער, ענטפער! יששכר, אלישע, חנה!
 איך ווארט!

דער לץ: (לויפט פארויס, טיטלט מיטן פינגער אויף פראנקן) אט איז
 ער! אט איז ער! (נאכן לץ — דער שליח, א הויכגעוואקסענער יונגער
 ייד מיט גליענדיקע אויגן, הינטער ביידן — אן עולם ברידער און שוועסטער).
 דער שליח: (פאלט פאר פראנקן מיטן פנים אראפ).

פראנק: ווער ביסטו?

דער שליח: צום האר אונדזערן דעם מעכטיקן — פרידן! און צו
 זיין טאכטער, דער יונגפרוי — פרידן! א גרוס פון דעם זון דיינעם ראך און א
 טער אין ווארשע דער קרוינשטאט, א גרוס פון דעם זון דיינעם ראך און א
 גרוס פון דעם זון דיינעם יוסף. געווארט האבן מיר, דער וועג זאל פריי
 ווערן צו די אונדזעריקע, דען אלע וועגן האבן פארשטעלט די חיילות פון
 די מלוכות, וואס הערשן נאך איצט אויף דער וועלט, ביז ס'ווערט גער
 גרונטפעסטיקט דיין הערשאפט. לויב דער שוועסטער מיט דעם ברודער,
 וואס די וועגן האבן זיך געעפנט — אזוי זאל זיין דער ווילן, דאס אונדזערע
 הערצער זאלן אפן זיין צו פארנעמען די ווערטער פונעם האר.

פראנק: וואס האסטו מיטגעבראכט?

דער שליח: א בריוו פון דער עדה דיינער אין ווארשע.

פראנק: שטיי אויף און לייען.

דער שליח: (שטעלט זיך אויף, שפרייט פונאנדער א פארמעט און
 לייענט).

צום האר, וואס זיצט אויף רום, דעם העכסטן איבער די פעלקער פון
 דער ערד, און צו דער יונגפרוי, וואס שטייט ביי זיין זיט, דער אלער
 שענסטער פון צווישן טעכטער ערדישע און הימלישע — פרידן!

פון די ברידער און שוועסטער אין דער קרוינשטאט ווארשע.

פארכטיקער און גרויסער האר, אטעם פון אונדזערע הערצער! מיר,
 דיינע קנעכט און מאגדן, קומען צו דיר מיט א געשריפטס, פארכטיקער
 האר! מיר זענען געקומען דיך בעטן, דו זאלסט אפוענדן דעם אומוילן

פון פאַר דעם זון דינעם ראַך און פון פאַר דעם זון דינעם יוסף. מיר, דינע קנעכט און מאַגדן, קאַנען נישט פאַרגעסן, דאָס ראַך און יוסף זענען די זין פון אונדזער האַרין און דיין געליבט ווייב חנה, געבענטשט איר נאַמען צווישן די אייביק רוענדיקע אין די קברים פון אַלשטין. דינע זין בעטן דורך אונדז, דו זאָלסט זיי נישט איבערלאָזן אין דער קרוינשטאַט וואַרשע בני די פריצים, ווי ביז אַצינד. ניערט זאָלסט זיי מיטנעמען מיט אונדז צו גלייך, ווען מיר וועלן אַריבערפאַרן די גרענעץ פון פוילישן לאַנד און וועלן גיין צו די פעלקער און שטאַמען פון דער ערד.

פראַנק: (ריסט איבער דאָס לייענט, טופעט מיט די פיס) מינע זין, זאָגסטו? דאַרף איך דען אַזוינע זין? אַן אַנדער זון באַדאַרף איך — אַ קינד פון אַ בני געשלעכט. ראַך און יוסף זענען גוט צום פערדרייט, ראַך און יוסף זענען גוט צום שפיל. אָבער נישט גוט זענען זיי פאַר דער זאָך. נישט מיטנעמען וועל איך זיי, בני די פריצים אין וואַרשע מעגן זיי פוילן, דען אַפילו דער לץ איז מער מינער, ווי זיי. די יונגפרוי — זי וועט מיר ס'קינד געבוירן, מיטן קינד וועט איר געבוירן ווערן אַלע, נייע מענטשן וועט איר ווערן און אַ שטאַם, וואָס גייט דורך די צוויי צום דריטן: דורך טיטוול און אישה — צום גוטן גאַט. (צום שליח) וואָס קוקסטו מיך אַן? לעז ווייטער!

דער שליח: (לייענט) און איצט באַוויליק, האַר, צו פאַרנעמען די בשורה וועגן פרישע פעסער גאַלד וואָס זענען אָנגעקומען פון אונדזערע ברידער און שוועסטער אין דער מדינה מערן. אונדזערע ברידער און שוועסטער פון דער מדינה מערן האָבן אונדז געשריבן, דאָס מיר זאָלן אַראַפּקומען קיין עסטרייך. דען דאַרט איז אַ פּלאַץ צו פאַרפּלאַנצן אונדזער ווינגאַרטן און אַרײַנצוגיין אינעם דע.ת. אויך איז דאַרט דער הערשער אַ מעכטיקער אַדלמענטש, יאַזעף דער צווייטער גערופן און ס'איז דער מאַן אַ גרויסמוטיקער און עפנט זינע טויערן פאַר אַלע, וואָס קומען צו אים, און נעמט אַן אין זיין פּאַלאַץ יעדן איינעם פון פּאַלק אויף געהער און פאַרנעמט די רייד פון די, וואָס זוכן שוץ אונטער זיין שאַטן. אונדזערע ברידער און שוועסטער אין מערן שרייבן ווייטער, אַז ווי גאַר און ווי גריילעך וואָלט זיך געקוויקט זייער האַרץ און געפרייט זייער געמיט, ווען

די יונגפרוי, געלויבט איר נאָמען ביז אייביק, וואָלט אין באַגלייט פון האַר גענענט צום טראָן פון אַלמעכטיקן יאָזעף, וואָס ער איז אַן אַלמן נאָך צוויי פרויען און זיין דריטע איז נאָך נישט געקומען. וואָלט זיין דריטע געוועסט זיין די יונגפרוי — ווי אַנדערש וואָלט אויסגעזען די וועלט און ווי דער פרייט וואָלט געוואָרן דאָס האַרץ פון גרויס און קליין!

און איצט לייגן מיר אַ סוף צו די רייד און מעלדן דעם האַר אונטער טעניק, אַז דאָס גאַלד וואָרט אין די פעסער און אַז זינע קנעכט און מאַגדן וואָרטן מיט אויסגייענדיקע אויגן און אַ גלוסטיק האַרץ אויף באַהעפטונג מיט דער מחנה פון אונדזערע טייערע ברידער און געליבטע שוועסטער אין טשענסטאַכאָוו (שטילקייט. אַלעמענס אויגן געווענדט צו פראַנק).

פראַנק: יאָזעף? יאָזעף דער צווייטער? (שאַקלט מיטן קאַפּ).

דער לץ: (פון אַ ווינקל) דער צווייטער, דער צווייטער! דער שידוך

איז אַ גרייטער!

ירוחם: (טרעט אַרויס פון צווישן עולם און בוקט זיך פאַרן האַר) וואָרהאַפטיק, ווי שוין וואָלט דאָס געווען, אַ האַר, ווען די יונגפרוי שטעלט זיך צו דער זייט פון יענעם געזאַלבתן מאַן און פירט אַן מיט פעלקער און געבוירט דאָס קינד און באַנייט דאָס פנים פון דער ערד!

פראַנצישעק: (אַ צווייטער זקן) און ווי גוט וואָלט אויך געווען, ווען דו, האַר אונדזערער, נייגסט דיין אויער צום געבעט פון די ברידער און שוועסטער אין דער קרוינשטאַט וואַרשע און פאַרנעמסט די בקשה פון די אַרעמע זין דייע, ראָך און יוסף, און נעמסט זיי מיט מיט אונדו, און מאַכסט זיי ווידער צו דייע קינדער.

דער שליח: (נישט דרייטט) צאַרן נישט, האַר: געוויינט האַבן דייע יונגען. די קינדער דייע האַבן געזאַגט: וואָס וויל דער פאַטער פון אונדו? פראַנק: קינדער... קינדער... ווי לאַנג וועט איר דאָס זאָגן? ווי לאַנג וועל איך דאָס הערן? אַנדערע קינדער דאַרף איך! אַן אַנדער קינד! דער שליח: (מיט אַן אומבאַוועגלעך פנים) דער ווילן פונעם האַר זאַל געשען.

פראַנק: דעם ברודערס ווילן זאַל געשען און דער שוועסטערס. נאָך איז שוואַך אייער טריט, אייער פוס — נישט פון אייזן און פלייער, נאָר דער

אהרן צייטלין

גאנג איז אנגעהויבן — זינט געגרייט! אצינד ווייס איך, אצינד ווייסט איר אלע: נישט קיין מאסקווע-לאַנד, נישט אין קיין אנדער לאַנד — קיין עסטרייך דארף מען גיין, צו יאזעפן דעם קייזער!
פראנצישעק: (חלומט) שלעסער איבערן דונאי — שלעסער — שלעסער —

דער לץ: (מאכט אים נאך) א קרוין שוימט איבערן דונאי — א קרוין — א קרוין —
ירוחם: (הייבט די האנט, קוקט ערגעץ ווייט, אלע קוקן נאך) אהין דער וועג!

אלע: (פארבענקט) אהין, אהין...
ירוחם: און די קברים אונדזערע, האר, די קברים, וואס אלישע האט געהיט?.. די ביינער פון אונדזערע טויטע אין אלשטין?..
פראנק: טויט זענען די קברים און טויט איז זייער היטער. אלישען וועלן מיר אוועקטראגן קיין אלשטין צוריק און אים באגראבן צווישן די קברים, וואס ער האט געהיט. לויבן וועלן מיר זיין נאָמען, זיין גייסט בעטן מיטגיין מיט אונדז — זיין גוף אָבער וועלן מיר לאָזן און זאָלן אונדז טויטע אויפן וועג נישט פארהאלטן.

ירוחם: און חנה?.. דיין ווייב חנה איז דאך דארט! די האַרין אונדז דזערע... חנה...

אלע: (ערפאָרעטיק געמורמל) חנה... חנה... אַוואַטשאַס מאַמע... דעם האַרס ווייב... חנה...

פראנק: אויך זי וועל איך לאָזן, ירוחם, אויך חנהן. האַסט געהערט? און גיין וועלן מיר. מיר האָבן חנהן — מיר האָבן איר עבן־בילד, ירוחם, מיר האָבן אַוואַטשאַן. (שטילקייט) פאַר וואָס חנה איז געשטאַרבן ווייסטו? איצט ערשט קאָן איך עס אַנטפלעקן דיר און זיי אַלעמען. זיין האַט זי מיר געגעבן, איז פון זיי קיינער נישט געווען דער מענטש, וואָס אויף אים האָב איך געוואַרט, וואָס אים האָב איך באַדאַרפט. האַט דאָס דער גרויסער ברודער דערוען און די גרויסע שוועסטער, און זיי האָבן מיין חנהן די אויגן פאַרמאַכט צוליב דער נישטיקייט פון די זין אירע. דען געוואַסט האָבן זיי, אַז נישט פון איר טראַכט וועט אַרויס דאָס געגאַרטע קינד. איז זי רוען

אוועק צווישן די קברים פון אַלשטין און אויף איר אָרט איז געקומען
 אוואַטשאַ, וואָס האָט אויפגעשפראַצט, ווי הויכער גראָז, און איר האָר איז
 אויסגעוואַקסן, און אירע בריסט זענען געוואָרן ווי בוימל שמעקנדיקער,
 און זי איז געוואָרן די זעלבע חנה! (שטאַלק) איז זי נישט חנה איר מוטער?
 חנהס אויגן, איר קול! אירע הענט! חנהס עבן־בילד און דער גרויסער
 שוועסטערס עבן־בילד! מיר און אייך זאָל זי דעם זון געבוירן. וואָס מיר
 איז נישט באַשערט געווען ביי מיין ווייב — זאָל אַ מעכטיקן אין אדום
 באַשערט זיין. זאָל ער דער פּאַטער זיין פון מיין טאַכטערס קינד, אדומס
 בלוט מיט יעקבס בלוט צונויפגיטן אין אים — אין דעם נייעם מענטש,
 דעם נישט־געוועזענעם מענטש, דעם נאַכנישט געבוירענעם מענטש!

אַלע: (תפילהדיק) אין דעם נייעם מענטש, דעם נישט געוועזענעם
 מענטש, דעם נאַכנישט געבוירענעם מענטש (קעגן איבער ווייזן זיך שאַטנס).

פראַנק: זעט! זעט!

אַלע: (קוקן פאַרבליפט) ווער? ווער?

פראַנק: שבת־צבי! שרה! נתן העזתי! אברהם היכיני! אַלע! זיי
 אַלע! און זיי הייבן הענט, און זיי קוקן אונדז אָן, און זיי בענטשן, זיי
 בענטשן —

אַלע: (באַדויערלעך) מיר זעען נישט! מיר זעען נישט! (לויפן מיט
 ברייט צעעפנטע פינגער, די שאַטנס צו כאַפן, בלייבן שטיין אַנטווישט).

פראַנק: (פאַלט אויף די קני).

די געשטאַלטן: (שטייען שטום, געבויגן די הענט).

אַלע: וווּ זענען זיי? (די געשטאַלטן פאַרשווינדן).

פראַנק: (שטייט אויף) קומט! גיין! נישט געוואַרט! נאָך מיר!

(אַלע מיט פראַנק — אָפּ. די סצענע בלייבט ליידיק. ס'דערהערן זיך זעלנער־לידער.
 דערנאָך ווייזן זיך אַלטער סאַלדאַט, שיכור, קוים אויף די פיס, פלאַקסענע
 באַרד און יונגער סאַלדאַט, הויך, דאַר, מיט אַ פיקע).

יונגער סאַלדאַט: געזען דעם ייד, דעם רויט־קליידיקן? פון דער
 תפיסה דאָ, פון דער פעסטונג! אַ מערדער, זנאַטשיט, אַן אַטאַמאַן אַזאַ,
 פאַרשטייטטו, אַ זשידאָוסקער. גייט אים דער גענעראַל אונדזערער, דער
 קנישער, פריי לאַזן, פאַרשטייטטו! פאַטאַמו, ווייל אַליין אויך אַ מערדער־

יונג! דער גענעראל אונדזערער, אַ רוח אין זײַן מאַמעס טראַכט אַרײַן, האָט זיך געבייזערט, האָט ער. דעם ייד, זאָגט ער, לאָזט ער נישט שטעכן, זײַן טעכטערל אויך נישט. געהערט? פּאַטאַמו, ווײַל ער גײט אים פּרײַ לאָזן, זאָגט ער, ער איז קײן מערדער נישט, זאָגט ער, נאָר אַן אונדזעריקער, זנאַטשיט, פון די פּאַליאַקעס געליטן, זײ מיט די זשידעס, זאָגט ער, האָבן אים דאָ, זנאַטשיט, אַרײַנגעזעצט.

אַ ל ט ע ר ס אַ ל ד אַ ט : (שאַקלט זײַך) עך, קאַטערינושאַקאַ, קאַטערינושׁ קאַ! אין דײַן מאַמעס מאַמעס טראַכט אַרײַן — אַ רוח אין מאַל און אַ צווייטן מאַל און אַ דריטן מאַל! דו הער, וואָס איך זאָג, דײַטשישע מאַרדע דו. וואָס מיר פּאַלשע, הורישע טאַכטער דו אַזעלכענע, ווער מיר פּאַלשע? וואָס מיר פּאַר אַ טשענסטאַאָוו? נו, זאָל שוין אַ רוח אין דעם גענעראַל אונדזערן דעם הינטישן און אין אַלע גענערעלער דײַנע און אין די אַפּיצירן — וואָט טשטאַ!

י ו נ ג ע ר ס אַ ל ד אַ ט : און דעם ייד, זאָגט ער, נישט טשעפען, זאָגט ער. און די טאַכטער אויך נישט. די קעפּ, זאָגט ער, וועל איך אייך אַראַפּ־האַקן. און אַ טאַכטער נישט קײן שלעכטע; אויגן אַזעלכע. אַ מײַלעכל! קעפּן זי, די פּאַרשאַלטענע! פּאַרשלעפּן, אַ פּײַניק טאַן, פּאַרשטיסטו, קעפּן און מיט די פּײַס — טרעטן!

אַ ל ט ע ר ס אַ ל ד אַ ט : ווי קומסטו קריסטן שעכטן, סוקין סין? וואָס? באַסורמאַנעס זענען דאָס דיר אומגלויביקע, אומקריסטן פּאַרשאַלטענע? דו פּאַרשטיי, גענעראַל איינער: אין מאַריאַן, דער מוטער גאַטס, גלייבן זײ, ווי מיר, פּאַדליעץ דו אַזעלכער. (פּאַלט אויף די קני מיט אַ שיכור געוויין) הייליקע בתולה הימלישע, דו נישט קוק, וואָס מיר זענען נשמות פּאַרזינ־דיקטע, סאַלדאַטן פּאַרפּאַלענע — שטעל דיך איין פּאַר אונדו, אַרעמע! גיב די טאַכטער דעם זשידס. דאָס זעלנערשע בלוט צו דערקוויקן!

י ו נ ג ע ר ס אַ ל ד אַ ט : דו נישט טענה צו דער מוטער — זי הערט נישט! גענוג דיר, אַלטער, שטיי אויף! די וואַך גײט! (ער הייבט אים בגוואַלד און שלעפט אים אַוועק מיט זיך הינטער די בײַמער).

דאָס פערטע בילד

זוניקער סוף־זומער־זונטיק, שאַסיי פון ווין קיין מעריש־ברין (ברנאָ).
פון יענער זייט שאַסיי — די שוואַרצע וואַנט פון אַ וואַלד. פון דער
ווייטנס — טורעמס פון אַלטערטימלעכע שלעסער, קלויסטערשפיצן,
מילן אויף היגלען. לינקס — אַ וויינהויז. נידעריקע פענצטער;
דאָרפיש. עס טראָגן זיך פון דאָרט געשרייען פון שיפורע זעלנערס.
דרויסן פאַרן וויינהויז, בני אַ דעמבענעם טיש, איבער פינקלדיקע וויינ
גלעזער — דריי: יאַזעף דער 2טער, מיטרעגענט פון עסטרייך,
דער אַלטער עסטרייכישער קאַנצלער פאַן קאַזניץ און אַ רוסישער
גרויספירשט, וואָס פאַרט אינקאָגניטאַ איבער אייראָפּע. דער
גרויספירשט איז אַנגעטאָן אין אַ גרינעם יעגערקלייד מיט ווייסע פעדערן
אויפן הוט און רויט־לעדערנע שטיוול. אויך יאַזעף דער 2טער און
פאַן קאַזניץ — אינקאָגניטאַ, אַנגעטאָן ווי עסטרייכישע אַדללייט פון
יענער צייט. יאַזעף האָט דאָס אויסזען פון אַן עטלעכע און דרייסיק
יעריקן. דאָס שאַרפע גלאַט ראַזירטע געזיכט — קיל און פאַרמחשבה.
שטרענגע, ווייטבליקנדיקע אויגן. האַבסבורגישע, גראַב אַרונטערהענדיג
גענדיקע אונטערשטע ליפּ. די רינגען אויף זיינע הענט בליצן שאַרף
אויף דער זון. פון צייט צו צייט גייט אַרויס פאַר דער טיר פון וויינהויז
אַ קאַפּצינער אין שוואַרצן, באַרוועט, דעם קאַפּ אַראַפּגעלאָזט, און קוקט
פון דער זייט אויף די דריי.

יאַזעף: אויף! ווי דאָס רייטן מאַכט מיד! (צום רוטישן גרויספירשט)
זעט, גרויספירשט, ווי שיינ דאָ איז! דער סוף־זומער ליגט איבערן לאַנד
ווי אַ שלייצער. בני אייך אין רוסלאַנד פאַלט נישט איצט קיין שניי?
כאַכאַ! אַ ווינטערדיק פאַלק די רוסן... בלויז יעקאַטערינע אייזערע
איז אַ וואַרעמענקע... (געשרייען פון זעלנערס אין וויינהויז) מיר'ן דאָ זיצן.
כ'האַב ליב צו הערן, ווי ס'קוויטשעט דאָס ביסל פאַלק, ווען עס נואַפט און
שיפורט אַוועק די זונטאַגס. ביז פאַר נאַכט וועלן מיר נאָך באַווייזן אַנקומען
צו פראַנקן.

פאַן קאַזניץ: (מיט פאַראַכטונג) שיפורע חזירים.
גרויספירשט: פאַרט פאַלק! כ'האַב האַלטער אַ מויד מיט אַ זעל־
נער, איידער די געקרוינטע זונה יעקאַטערינע מיט אירע באַשלעפּערס די
אַפיצירן. פאַסקודנע בני אונדז, אַט וואָס!

יאזעף: פון דעסטוועגן בין איך אייך מקנא, גרויספירשט. איר פאָרט
אייך אזוי איבער אייראָפע, און וווּ איר קומט — קאַנט איר זיך אויסמישן
מיטן פּאַלק... אַדער מיטן פּאַלקס פּרישע טעכטער... ווי איר ווילט... כאַ-כאַ...
(פּלוצלינג, ערנסט) אַך, דאָס שוואַרצע בלוט פון אונדזער איינעם!
פּאַן קאַוּניץ: איך באַליידיק מיך פאַר אייער מוטער, מאַיעסטעט.
דאָרף איך אייך דערמאַנען, אַז אייער בלוט איז דאָס זעלבע העל-בלויע
מלכים-בלוט פון דער איידעלער מאַריאַ-טערעזאַ, רעגענטין פון עסטרייך?
גרויספירשט: כאַ-כאַ, דאָס בלוט... זענען נישט אַלע בלוטן גלייך?
רעדט ווייטער, קייזער, איך הער.

יאזעף: בין איך נעכטן אזוי שטיין געבליבן קעגן איבער דעם ביסל
פאַמיליען-פּאַרטערטן. אַ באַנדע געזאַלבע קעפּ! איך האָב מיך אַנגעלענט
מיט דער האַנט אַן טיש און האָב אַרײַנגעקוקט אין די פּנימער... וואָס איך
האָב דאָרט געזען אזוינס, גרויספירשט? הם... וואָס איך האָב דאָרט געזען...
אויגן שיכורע, נעזער תאוהדיקע, מאַכטדאַרשיקע, ליפּן אַראַפהענגענע
דיקע, משוגענע. אַ ביסל ריטערלעך פייער און אונטערגאַנג... שקלאַפּן,
גרויספירשט. שקלאַפּן צו מאַכט און תאוה, שקלאַפּן צו משוגעת און אונטער-
גאַנג... איך בעט אייך: נאָך וואָס האָט מיין מוטער מיט אַ פּיצל קינד
אויף דער האַנט געדאַרפט אויסוויינען בנים פאַרלאַמענט אַ טראַן? ווייבער!
ווי נאַריש! אַזאַ מאַריאַ-טערעזאַ... זי וואַלט דאָך געקאַנט זיין אַ גוטע
קלויסטער-נאָנע...

פּאַן קאַוּניץ: (מיט פּאַרווורף) מאַיעסטעט...

גרויספירשט: (לאַכט) אַ נאָנע? יעקאַטערינע איז שוין דווקא
ווייט פון די זאַכן... פון איר, קייזער, לאַזט זיך עס נישט זאָגן. וואָס זי האָט
געטאַן מיט איר מאַן און קרבן, מיט פּיאַטערן, בלייבט דער בלוטיקער סוד
פון אירע באַשלעפּערס און געליבטע. אַן אַפּגורנט איז דאָס דאָזיקע ווייב.
אירע הויפּדאַמען פאַרנעמען זיך מיט דעמאַראַליזירן יונגע אַפּיצירן. און
זי אַליין... (אַ מאַך מיט דער האַנט).

יאזעף: די פרומע מאַריאַ-טערעזאַ, די זונה יעקאַטערינאַ — אַלץ
איינס! אונדזער הערשערבלוט איז שוואַרץ. די פון אונדז, וואָס זענען באַ-
שטימט צו טראַגן קרוינען, זעצן זיך מיט אַ געבויגענעם רוקן אויף טראַנען

צו הערשן איבער פעלקער. איינגעהויקערט זיצן מיר אויפן מלוכה־שטול, ווייל אויף אונדזערע פלייצעס זיצן דורות. אויף אונדזערע רוקנס ריטן שרעק, תאוה און מאַרד.

פּאָן־קאַוּניץ: איר רעדט ווי אַ היפּאָכאָנדריקער, מאַיעסטעט. ווען נישט דאָס וואָס איך ווייס, אָז די קעניגן האָבן צוליב צייטפּאַרטרייב ליב צו רעוואָלוציאָניזירן אַ ביסל... זינט איר האָט פּאַרלירן ס'צווייטע ווייב, זענט איר אַ מרה־שחורהדיקער אַלמן, מאַיעסטעט. (כיטרע) קלערט בעסער, מאַיעסטעט, וועגן דער ווּנדער־שיינער אַוואַטשאַ... באַלד וועט איר דאָך זי זען, די שייניטשקע...

יאָזעף: (ווערט אויפגעלעבט) אַזאַ מין פּוילישע אַוואַטשאַ, גרויס־פירשט... אַט דאָס קליינע קעפל מיט דעם גרויסן קערפּער... ס'קעפל איז שמאַל און דער גוף בליט אַזוי גוואַלדיק — איז עס ווי אַ שלאַנג אויבן אויף אַ בליענדיקן בוים! וואָס ווייסט איר, גרויספירשט, וואָס פאַר אַ שלאַנגקעפל דאָס איז! דער סולטאַן, דער רוצח, ווען ער האָט אַזוינס אין די האַרעמען זיינע — וואַלט ער רק געשלאָפּן און וואַלט געלאָזט געמאַך...

פּאָן־קאַוּניץ: כאַ־כאַ... ס'וואַלט אפשר אַ פּלאַן געווען, מאַיעס־טעט. דער הונט וואַלט זיך פּאַרנומען מיט דער שוואַרצער אַוואַטשאַ און וואַלט אויפגעהערט צו חלומען פון דעם בלויעם דונאַי... און די אונגאַרן — זיי וואַלטן געלעגן אין די לעכער...

יאָזעף: (צום גרויספירשט) ווער איר פאַטער איז — ווייסט איר דאָך שוין. איך האָב דאָך אייך געזאָגט. פון דער טערקני, פון פּוילן, פון גאַר דער וועלט, פון... ווער ווייס אים. זינט איך האָב אים מיט דער סעקטע זינער באַזעצט אין ברין אויף אַ שלאַס — גייען אום וועגן אים פלערליי קלאַנגען. פירשט פּאָן־קאַוּניץ! איך האָב אייך באַפוילן אויסצופאַרשן זיין אַפּשטאַמונג. (צום גרויספירשט) איך וויל אים מאַכן פאַר אַ באַראָן. (הייבט דעם כּוּס) פאַר אַוואַטשאַן!

גרויספירשט: פאַר אַוואַטשאַן (אַלע דריי טרינקען).

פּאָן־קאַוּניץ: פון די ידיעות, וואָס איך האָב באַקומען, איז נישט צו זען, פּראַנק זאַל זיין פון הויכער אַפּשטאַמונג... ליידער, מאַיעסטעט...

און עס מוז זיין שטרענג... עס מוז שטרענג זיין, מאַיעסטעט! די גאַלדענע לייטער... ווען אַלע זאָלן אָנהייבן קלעטערן...

יאָ זעף: (ביטער) ווייס איך... אייער גאַלדענע לייטער... (צום גרויס־פירשט) אַז מיר'ן אַנקומען אַהין — וועט איר זען, ווי דער פראַנק האָט אין זיין פיגור מער קעניגלעכקייט, איידער די געזאַלכטע.

פאָן־קאָניץ: אַ פראַצעסיע דערנענטערט זיך.

גרויס־פירשט: אַ זונטיק־פראַצעסיע? (די דריי האַרן).

(פון יענער זייט שאַסי, פון הינטערן וואַלד אַרויס, טראַגט זיך פאַרשוועמען, הייס געזאַנג פון אַן אַנרוקנדיקן המון; דאָס געזאַנג רייסט זיך צייטנווייז איבער און דאַן גייט פּייערלעך אויף דאָס זילבערנע קול פון אַ האַרן. די ערשטע ווייזן זיך פראַנק און זיין טאַכטער. פראַנק — אין אַ גראַנאַסטאַיענעם מאַנטל און אַ הייכן פירקאַנטיקן הוט. אַוואַטשאַ זעט אויס אין איר הוט און מאַנטל ווי אַ הויפּישע גראַנדדאָמע. ברייטער האַלדודעקאַלט; בריליאַנטענע רינגען אויף די הענט. נאָך פראַנק און אַוואַטשאַן גייען די נערות און טראַגן אַ קרוין. נאָך זיי — ברידער און שוועסטער פון האַר, אַלע אין רויטע און גרינע קליידער. פּייערלעך געזאַנג פון דער פראַנק־קיסטן־מחנה הינטער דער סצענע. די דריי גאַפן איבעראַשט. די מחנה קומט אַלץ נענטער).

יאָ זעף: פראַנק! און אַ קרוין! אַוואַטשאַ! וואָס קומט דאָ פאַר?
פאָן־קאָניץ: (האַסטיק) מאַיעסטעט! זאָטלען די פּערד און צוריק קיין ווין!

גרויס־פירשט: (בשעת די מחנה קומט אָ, צו פאָן־קאָניצן) וואָס איז ווערט אַן אינקאַגניטאַ, וואָס ווערט קיין מאָל נישט אַנטדעקט? מיר דאַרפן פון צייט צו צייט באַווונדערט ווערן פון גרויסע קינדער.

פאָן־קאָניץ: אַבער דער כבוד פון דער דונאַי־מאַנאַרכיע! (אַנט־שלאָסן) מאַיעסטעט, צוריק!

יאָ זעף: אַבער אַוואַטשאַ! פאַרט, אויב איר ווילט! אַוואַטשאַ דאַך צווישן זיי, דאָס געשטאַלט, וואָס היילט מיין בלוט — — (פאָן־קאָניץ פאַר־שטעלט זיך מיט די הענט דאָס פנים).

פראַנק: (גיט מיט דער האַנט אַ צייכן, די מחנה זאָל זיך אָפשטעלן, פאַלט אויף די קני פאַר יאַזעפן).

יאָזעף: שטיי אויף! נישט ווערט איז יאָזעף, דו זאָלסט פאַר אים קניען! (דערלאַנגט אַ האַנט און העלפט אים אויפצושטיין).

פראַנק: פרידן צו דיר, יאָזעף, און פרידן צו דינע באַגלייטערס די ביידע! פרידן צו דיר, גרעסטער אין אדום! איך זע אַיך זאָלבע דריט! ווי ספירות דריי אין מענטשנכלייד קומט איר מיר פאַר, ווי ספירות דריי אין געשטאַלט פון מענטש — און פאַר דער טיר פון הויז שטייט איר, ווי פאַר דער טיר פון אַ ווונדער, וואָס איר היט, עס זאָל פאַר דער צייט נישט אַרויס! זאָג איך אַיך: לאַזט אַרויס דאָס ווונדער, ווייל געקומען די צייט! אַוואַטשאַ: פרידן צו דיר, יאָזעף, און צו דינע באַגלייטערס פרידן! מיין גרוס טראַג איך דיר און מיין ליב — דאָס ליב, וואָס דו האָסט דער־קענט. פון די לענדער, וואָס דו הערשסט אויף זיי, איז מיין ליב דאָס לאַנד, וואָס דו קענסט צום בעסטן, איז מיין ליב דאָס לאַנד, וואָס דו קענסט צום ווינציקסטן. פרידן צו דיר, יאָזעף! פרידן, מיין יאָזעף! (יאָזעף קוקט אויף איר פאַרשנדיק).

די מחנה: רום דעם קייזער, רום, רום! (יובל).

פראַנק: היינט פרי איז איינער פון אונדזערע פאַרבייגעריטן — האָט ער דערזען קיין ברין דריי רייטערס פאַרן, און האָט צווישן די רייטערס דעם קייזער דערקענט. און ס'האָט דער מענטש פאַרשטאַנען גלייך, אַז צו אונדז גייט דער וועג. האָט ער אין פרייד אין גוואַלדיקער געלאַזט זיין פערד אין אַ גאַלאַפּ און ווי אויף פליגל געקומען מיט דער בשורה אין מויל, אַז אין איבערגעטאַנענע קליידער פאַרט צו אונדז דער מלך פון אדום. האָב איך וואַרטן אַ מינוט נישט געקאַנט, גענומען די לייט, וואָס מיט מיר, און בין דיר אַנטקעגנגעקומען אין פרייד. האָב איך דיך איצט, דערהויבענער, מיט דינע באַגלייטערס פאַר דער טיר פון אַ נידעריק הויז געטראָפן. די נידעריקע פעצטער היטן אַ הויכע זאָך, רום, רום, רום!

די מחנה: רום דעם קייזער, רום, רום!

(פון וויינהויז לויפן אַרויס זונטאַגדיק שיכור: דער שענקער, די שענקערין, אַ פאַר זעלבנערס און אַ מויד מיט אַ צעשויערטן קאַפּ).

דער שענקער: (וואַקלט זיך, שטופט דאָס ווייב) הערסט? זיי

זאָגן: דער קייזער! נבלה איינע, דער קייזער!

אהרן צייטלין

די זעלנערס: (לאַכן שיפורעהייט) דער קייזער! פלעשער אים אין קאַפּ! וווּ די פלעשער?

די מויד: (רייסט די האַר פון קאַפּ און וויינט, טייטלענדיק אויף יאַזעפּן און זינע באַגלייטערס) **האַרן! הינט! וויפל גיט איר? קניפּן קענט איר? האַרן—הינט—האַרן!** (אַ גרופע יונגע פּראַנקיסטן, געקליידט ווי אולאַנער, שפּרינגט צו מיט אַנטבלויזטע שווערדן, כאַפּט אַן די שיפורים פון הינטן און שלעפט זיי אויף ס'געוואַלד מיט זיך; די שיפורים ווערן זיך. נאָך אַ געראַנגל גיט זיך איין זיי אַריינצושלעפּן אין ווינהויז. חברה שרייט אַרויס, וויינט, פּלוכט, הייבט פּויסטן, וואַרפט זיך צו טיר און פענצטער. אַ פּאַר אולאַנער־פּראַנקיסטן גייען אַריין אינעווייניק, אַ וואַך בלייבט ביי דער טיר דרויסן. די שיפורים ווערן ביסלעכווייז באַרויקט, אינעווייניק ווערט שטיל. די אולאַנער־יונגען קומען אַרויס צוריק).

איינער פון דער וואַך: (קוקט אַריין דורכן פענצטער) איינ־געשלאָפּן!

צווייטער: עפעס איינער אַ שוואַרצער דרייט זיך נאָך אַרום.

אַן אולאַנער־יונג: אַ קאָפּצינער. אַבער ער איז ניכטער (די וואַך טרעט אָפּ).

פּראַנק: (צו יאַזעפּן) מיט ווייניק מענטשן בין איך געקומען אַהער אין דעם לאַנד. איצט גיב אַ קוק און זע: איז נישט אויסגעוואַקסן מײַן מחנה ווי אַ בוים איבער וואַסערן, גרויס אין צאָל און שטאַרק ווי דער דונער? איז נישט אַזוי פּאַרציטנס יעקב מיט דעם גאַנצן פּאַרמעג זיינעם געגאַנגען אַנטקעגן דעם ברודער זיינעם?

פּאַן־קאָניץ: (צום גרויספּירשט) הם... דער פּאַרגלייך איז דרייסיג! ברודער! וואָס פּאַר אַ ברודער איז ער אים, גרויספּירשט?

גרויספּירשט: ער זעט אַבער קעניגלעך אויס, דער דאָזיקער... און די טאַכטער! ווי אַ גרויס פּאַרביק שפּילצייג, ווי אַ פּאַנטאַסטישער אַפּריקאַנישער פּויגל, מיט גאַלדענע פעדערן, אויף שלאַנקע פּיס... (קוקט אויף אַוואַטשאַן מיט שמייכל פון תּאוּוה און באַוונדערונג).

יאַזעף: גוט האַסטו געטאַן, דו אַלטער, וואָס דו ביסט אַנטקעגן־

געקומען. און בעסער נאך, וואס דו האסט די טאכטער נישט פארגעסן מיטצונעמען, די פרייד פון מענעראויגן, דעם יונגן בליטנצווייג...

אָוואַטשאַ: (וואָרפט זיך מיט ברייט־צעשפּרייטע אָרעמס צו יאָזעפּן) איצט דערקען איך דיך ווידער, יאָזעף, מיין יאָזעף! מייןער ביסטו, מייןער! דיין בליטנצווייג בין איך — טאָ דערברעך דעם צווייג, וואָס דו האָסט אָנגעבראַכן, יאָזעף! דערברעך ביז צום סוף! די געכט, וואָס איך בין געווען בני דיר אין לאַגער — האָט נישט איין שאַטן אונדו אינגעדעקט? איז נישט איין קישן געלעגן אונטער דיין קאַפּ און מייןעם? געליבטער... קייזער... יאָזעף... (אָוואַטשאַ פּרוּווט פּאַרוואַרפּן די הענט אַרום יאָזעפּס האַלדז. איבער־ראַשט פון איר דריסטקייט בלייבט יאָזעף אַ רגע צעמישט. אַ געמורמל אין פּראַנקס מחנה. יאָזעף לענט אַפּ מיט צאַרטער פּאַרזיכטיקייט אָוואַטשאַס הענט, רוקט זיך פון איר אַפּ אויף אַ פּאַר טריט און בלייבט שטיין, שמייִכלענדיק צו איר מיט גרויסמוטיקער פּאַרצייילעכקייט, ווי צו אַ קינד, וואָס כאַפט זיך אַרויס מיט אַ שטות).

פּאַנקאַניץ: (אויפגעבראַכט) שווייג, דו איינע! צו וועמען רעדסטו אַזוי? (באַגעגנט זיך מיט די בליקן יאָזעפּס און בייגט אַראָפּ דעם קאַפּ).
פּראַנק: (מיט אַ שטראַלנדיק קול, ווי אַ פעלדהער צו די זעלנערס) דער מלך פון אדום האָט איבערגעטאָן די לבושים! אין קליידער פון גע־וויינלעכן אַדל שטייט דער מלך פון אדום! גרויס איז דער סוד פון לבושים איבערגעטאָנענע! און בני זיין זייט — ווער שטייט? יעקבס טאָכטער בני זיין זייט! קינדער! צייטיק ווערט די זאך, פּלאַצן וויל די פּרוכט, באַלד פּאַלט פון בוים דער עפל. זינגט! זינגט! (מאַסן־געזאַנג).

בייגט דעם אַלף צו דער תיו!
לאַזט דעם אַלף טרינקען גיין;
תיו איז ברונעם, אַלף — שאַף!

פירט דעם אַלף צו דער תיו!
נאַכן טרינקען — שלאַפּן גיין;
פירט אים זינגענדיק צום שלאַף!

בייגט דעם אַלף, בייגט דעם אַלף,

בייגט דעם אַלף צו דער תיו!

(די גאַנצע צייט פון געזאָנג שטייען אַוואַטשאַ און יאַזעף קעגן איבער זיך און קוקן זיך אָן לאַנג, דורכדרינגלעך, פאַרעקשנט, ווי וועלנדיק דערגיין איינער דעם צווייטנס מחשבות. דער גרויספירשט הערט זיך איין מיט נייגער פון אַ גאַסט, דער אַלטער פּאָן-קאַוּניץ מאַכט זיך נישט זען און מורמלט עפעס, ווי ער וואַלט אין דער שטיל, פאַר זיך, געשאַלטן).

דער וואַנדער-קאַפּוצינער: (שטייט אין פענצטער פון וויינ-הויז, קוקט שטיל און אומבאַוועגלעך אַ פאַר מינוט, נישט ווערנדיק פון קיינעם באַמערקט).

פּאָן-קאַוּניץ: (קאָן זיך נישט איינהאַלטן, צום גרויספירשט) נישט וואַר, אויסטערליש? אַ געזינדל פאַרביקע אַזיאַטן מאַכט זיך משוגע, און קיינער יאַזעף צווישן זיי, ווי זייערס גלייכן!

גרויספירשט: איך פאַרשטיי נישט דאָס געזאָנג זייערס, פירשט. פרעמד זענען די טענער און ניי פאַרן געהער. איך הער, ווי אונטערערדישע קוואַלן שרייען... ביימער, וואָס וואַקסן דורות לאַנג אין היילן, נעמען פליען צו דער זון... די היילן עפענען זיך... די ביימער פליען אַרויס... איר זעט, ס'אַראַ אויגן די מענטשן האַבן? ווען איך וואַלט געקאַנט קניען מיט זיי צוזאַמען... זינגען צו עפעס... אַרויפפליען צו עפעס...

פּאָן-קאַוּניץ: גרויספירשט, איר ווערט אַ דיכטער, און איך בין אַן אַלטער דיפּלאַמאַט. היילן... זון... אַרויפפליען... און איך זאָג, אַז דאָס האָט אייך אַלע פאַרדרייט די קעפּ דער משוגענער רוּסאַ! (דרייט פאַר-דראַטיק די וואַנצן און קוקט מיט שינאה אויף פּראַנקן און אַוואַטשאַן) דעם קיינערס שפּיל ווערט געפערלעך.

(דער וואַנדער-קאַפּוצינער, וואָס איז פריער מינוטן לאַנג געשטאַנען אין פענצטער און איז דערנאָך פאַרשווונדן, קומט פּלוצלינג אַרויס אין אַ שוואַרצער מאַסקע אויפן פנים און שטעלט זיך פון דער ווייטנס קעגן איבער יאַזעפּן מיט אַ פּייערלעך געהויבענער האַנט, ווי איינער וואָס גיט אַ צייכן, שטומע סצענע. קיינער וואָגט נישט צו ריידן אַ וואַרט. אַפּוואַרטן. שרעק. פּייערלעכקייט. התעוררות אין פּראַנקס מחנה).

פּאָן-קאַוּניץ: (שטערט דער ערשטער די שטילקייט, דרייט צו

יאָזעפּן) מאַיעסטעט! מען קאָן פֿון זינען אַראָפּ... שדים אין מאַסקעס... זינט דער פֿראַנק איז אַהערגעקומען — איז דאָס לאַנד פֿול סודות... איך דערקען נישט עסטרייך!...

גרויספירשט: (נעמט אים אויף אַ זיט) ערגערט זיך נישט, פירשט. נעמט עס אויף ווי אַ צושויער. אַ געהיימענישפולער וואַנדער־קאַפּר צינער! און אין אַ מאַסקע! שטייף! מיט אַ געהויבענער האַנט! ווי אַ גייסט פֿון אַ טויטן! אַזוינס געשעט נישט יעדן טאָג.
(דער קאַפּוצינער אין מאַסקע שטייט נאָך אַלץ אומבאַוועגלעך, די האַנט געהויבן).

יאָזעף: (צו פֿראַנק) ווער איז עס?

פֿראַנק: איך קען אים נישט, קייזער. (פֿרויזע).

(קאַפּוצינער קוקט אויף יאָזעפּן, ברענט אים דורך מיט די אויגן און שוויגט. דערנאָך הייבט ער פֿאַמעלעך אָן צו ריידן, די האַנט האַלטנדיק געהויבן).

קאַפּוצינער: איך וואָרן דיך: פֿראַנק גרייט אַ פֿאַרשווערונג.

פֿאַן־קאַוניץ: אַ פֿאַרשווערונג!!

גרויספירשט: (נייגעריק) אַ פֿאַרשווערונג?...

קאַפּוצינער: פֿראַנק שיקט מענטשן אין דער טערקיי! נישט לאַנג האָט ער אַהינגעשיקט מאַטשעוּשעוּסקין! קוק אָן זיינע לייט — און זע: זיי טראָגן שווערדן ביי דער זיט! זיי איבן זיך אין געפּעכט! זיי גרייטן זיך צו מלחמות! אַצינד זענען זיי דיר אַנטקעגנגעקומען, אָבער אומברענ־גען דיך איז זייער מיין! פֿאַלשקייט אין זייער האַרץ! אומריין די מעשים זייערע! דער פֿאַלשסטער פֿון זיי, דער ערגסטער — פֿראַנק!

יאָזעף: ווער ביסטו, וואָס איך זאָל דיר גלייבן?

קאַפּוצינער: איבער דיין לאַנד גיי איך אַרום, אַלמעכטיקער, און מיין וועג איז פֿון דאָרף צו שלאָס, און מיין וועג איז פֿון שלאָס צו שטאָט. איך קוק מיך איין, איך הער מיך צו — און זוך די שפורן פֿון אומטריישאַפט און פֿאַראַט.

יאָזעף: (נאָך אַ רגע נאָכדענק) אַ דאַנק, קאַפּוצינער. נאָר נישט פֿון נעכטן קען איך פֿראַנקן און נישט קעגן מיר זענען די שווערדן פֿון זיינע לייט געווענדט. ס'זענען אַנדערע שווערדן. (צו פֿאַן־קאַוניץ) ווי מיינט איר,

פירשט? דער כטרער קאפוצינער מוז זיין אונטערגעשטעלט פון די גלחים. זייערע קלויסטערס פארמאך איך און פראנקן מיט זיין סעקטע האב איך אוועקגעגעבן אַ שלאָס — קאַנען זיי נישט רוען.

קאַפּוצינער: (שטרענג) איך האָב געזאָגט. איך האָב געוואָרנט. איך האָב מיין האַנט געהויבן — און געוואָרנט.

קולות צווישן דער מחנה: פאַר וואָס ווערט זיין צונג נישט צעבראַכן אין מויל? וואָס זינקט נישט איין אונטער אים די ערד? וואָס פאַלט זיין האַנט נישט אַראָפּ ווי אַ דאַרע צווינג!?

ירוחם: (וואָס שטייט צווישן די ערשטע) לאַז מיך, האָר, און מיט דער שווערד וועל איך די מאַסקע אים פון פנים אַראָפהאַקן!

פראַנק: (מיט זיכערקייט פון טיפן גלויבן) אַז יעקב איז אַנטקעגנ־געגאַנגען עשון זיין ברודער — האָט אים אויך געטראָפן עמעצער און האָט זיך געראַנגלט מיט אים. און דערנאָך האָט יענער עמעצער געזאָגט צו יעקבן: בענטש מיך! (צו יאַזעפּן) קייזער! אַט וועסטו זען: צוגיין וועל איך צו אַט דעם שוואַרצן און אים זאָגן, וואָס איך האָב צו זאָגן — וועט דער שוואַרצער אויפהערן צו רעדן שלעכטס אויף מיר און אויף מיין מחנה און וועט אַראָפּלאָזן די האַנט און וועט שטיין און וועט שטילשווינגן. (לאַזט זיך גיין צום קאַפּוצינער).

פאַן־קאַניץ: דער סעקטאַנט האָט פאַנטאַזיע... הם... (יאַזעף און דער גרויספירשט שווינגן).

ירוחם: (שרייט אין דער מחנה אַרײַן) ס'איז אַ נסיון! ס'איז גאַר־נישט! ס'איז אַ נסיון! דער האָר וועט זיך נישט לאָזן! מחנה, גרייט זיך! (שטאַרקע באַוועגונג צווישן דער מחנה).

אָוואַטשאַ: טאַטע! וואָס וויל דער שוואַרצער? וואָס מישט ער זיך אין אונדזער פרייד אַרײַן?

פראַנק: האַסט מורא? (צום קאַפּוצינער) ווייס איך דען נישט, אַז דו פאַרשטעלסט זיך? ווייס איך דען נישט, אַז דו ביסט פּייער אין שוואַרצע קליידער? ווייס איך דען נישט, אַז דו קומסט מיין כּוח אויספרוּוון? און דו אַליין — ווייסטו דען נישט, אַז פראַנק איז דער פּריינד פון דעם, וואָס האָט דיך געשיקט אַהער — פון דעם גרויסן ברודער? ווייסטו נישט, אויס־

פרווער, ווייסטו נישט, פארשטעלטער, אַז געקומען בין איך שלום מאַכן צווישן דעם גרויסן ברודער, דיין האַר, און דעם גוטן גאַט? טאָ לאַז די האַנט אַראָפּ! לאַז די האַנט אַראָפּ! לאַז אַראָפּ, זאָג איך!
 (קאַפּוצינער וואַקלט זיך, דענקט נאָך, לאַזט אַראָפּ צום סוף די האַנט. יובל אין פּראַנקס מחנה).

ירוחם: (באַגייסטערט) ברילט דער לייב — ווער פאַרכט דען נישט? דער האַר האָט געשפּראַכן — ווער ווידערשפעניקט? פאַרכטיק זיין וואַרט, פעלדו — זיין באַפעל, גוטס און שלעכטס איז אים אונטערטעניק!
 קולות פון דער מחנה: לויב דעם האַר! לויב! לויב!
 פּראַנק: שד פאַרשטעלטער! אַ וואַרט גיב, אַז דו וועסט רוּק זיין!
 קאַפּוצינער: גוט. ווילסט — קאָן איך שטיין און מיך צוקוקן, וואָס דאָ וועט זיין. סיי ווי איז מיין פנים פאַרדעקט — און דו זעסט נישט, וואָס אויף אים שטייט, ווען איך זאָג דאָס דיר. (שטעלט אָן ביידע אויגן אויף אַוואַטשאַן; קוקט לאַנג, דאַרשטיק, אומבאַוועגלעך; אַלע שווייגן).
 אַוואַטשאַן: (מיט פחד) וואָס קוקט ער מיך אָן אַזוי? בליצן שיקט ער צו מיר! שוואַרצע בליצן!

קאַפּוצינער: ווען דו וואַלסט זען מיין פנים!
 פּראַנק: וואָס שרעקסטו דיר, קינד? האָסט דאָך געזען: איך האָב אים שטיל געמאַכט (צו דער מחנה) און איצט, אַז אויך דער אויספרווער איז אונדזערער, שטייט אויף, קינדער, און האַרכט, שטייט אויף און זעט, שטייט אויף און זיט געגרייט צו דעם, וואָס געשעט פאַר אייערע אויגן און אין אייערע טעג! (צו יאַזעפּן; שטאַלץ) מעכטיקער פון צווישן אדום, געזאַלבער פון רוימישן רינד! פאַרנעם די רייד פון יעקב — און זאָלן הערן מיט דיר הימל און ערד! דיר גייט אַ קינד געבוירן ווערן, קייזער, דאָס קינד, וואָס וועט אונדז טרייסטן, דער ערשטער שפּראַך פון אַ נייעם פּאָלק, פון אַ שטאַרק געשלעכט, פון אַן אויסגעלייזטן שטאַם! באַצווינגער פון פעלקער, אַ בשורה ברענט אויף מיין צונג און אַ וואַרט פון גרויסער פרייד. בענטש יעקבס טאַכטער, וואָס שטייט דאָ מיט דיר! זינט ס'איז דאָרט אין פעלד, אין לאַגער, אויפגעגאַנגען איר אומבאַפּלעקט לייב ווי יונגער

קארן פאר דיין אָנגעזיכט און זינט געהייליקט איז געוואָרן צו דיר, הערשער פון אדום, די יונגפרוי, וואָס איז געהיט געוואָרן פון אַ מאַנס באַרירונג — קוקן אַנדערש אויס די טעג. די שעהען האָבן דעם גאַנג געענדערט, אַלע זייגערס ווילן טאַנצן. דען נישט ווי אַלע יונגפרויען איז אַוואַטשאַ, די ריינע פרוכט פון מיינע לענדן, געגאַנגען צום געלעגער פון אַ מאַן. מיט איר, אַ קייזער, איז צום געלעגער דיינעם געגאַנגען די וועלט, אַלע ספירות האָבן זי באַגלייט מיט ליכט אין די הענט, אַלע שטערן האָבן איר אויפן וועג געזונגען אין דער ערשטער נאַכט און אין די ווייטערדיקע. נישט ווי רות האָט זי פאַרגנבעט זיך צום שנייער פון אַ פרעמדן מאַן און נישט אויף שפיץ פינגער איז זי צו דיר געקומען, נייערט אויף דיין רוף איז זי געגאַנגען שטאַלץ און מיינ מחנה האָט געוויסט פון יעדער נאַכט, ווען אַוואַטשאַ גייט צום קייזער, און דאַפלט האָט זי זיך געפרייט אין אַזאַ נאַכט, און האָט געטאַנצט. ווונדערן פלעגן זיך די איינוווינערס פון ברין: וואָס ברענט אַזוי, וואָס דונערט אין דער נאַכט אַריין דער אַלטער שלאָס פון זיבנבורגער פירשטן? אַ, די נעכט, ווען אַוואַטשאַ איז צום קייזער אַוועק, צום קייזער פון אדום! פאַרזייט איז געוואָרן אין יענע נעכט דער גאַרטן! אין יענע נעכט האָבן אדום מיט יעקבן זיך געטראָפן און די הייליקע יונגפרוי איז געוואָרן די מוטער פון נייע דורות! (צו אַוואַטשאַ) נעם, טאַכטער, אַראַפּ דיין הוט, און וואַרף אַרונטער דיין מאַנטל, און אַנטפלעק זיך אין דיין מלכות-קלייד, און טו דיין קרוין פון גאַלד אָן, און שטעל דיר, קעניגין, צום קייזערס רעכטער האַנט! (עקסטאַז) העי, נערות! די קרוין דער לאַנגט!

(די נערות טראָגן צו די קרוין זינגענדיק, העלפן אַוואַטשאַן אַראַפּנעמען הוט און מאַנטל, פראַנק נעמט די קרוין אין האַנט. אַוואַטשאַ שטעלט אונטער דעם קאַפּ. דער האַרן שאַלט).

יאָזעף: (צו ערשט נייגעריק, דערנאָך — אַלץ מער פאַרווירט, צו לעצט צאַרנדיק, הערשעריש, אויסער זיך) ביסט פון זינען אַראַפּ, אַלטער! האַסט אַ שרפה אין קאַפּ! פאַראַיקט איז וואָס דו טוסט. נישט צום פאַרשטיין דינע רייד. ווי אַ מעסער אין אַ שיכורס האַנט — די ווערטער אויף דיין צונג. פאַרשאַלטענער! אומגליקלעכער!

פאן־קאָניץ: מאַיעסטעט, דער משוגענער ייד וויל אייך אומ־
גליקלעך מאַכן!

גרויספירשט: שטערט נישט, פירשט. די שענסטע בלעטער פון
שענסטן ראַמאַן — וואָס זענען זיי קעגן דעם, וואָס איך זע דאָ?!

פראַנק: (פייערלעך צו אַוואַטשאַן) איז אַ פאַלש וואָרט אַרויף אויף
דיין צונג? האָסטו אפשר מיך גענאַרט און די מחנה מינע? זאָג: וועט
נישט דער קייזער זיין דער פאַטער פון דיין קינד, אַוואַטשאַ? (אין דער
מחנה — שטוינונג).

אַוואַטשאַ: (שרייט, טיטלענדיק אויף יאַזעפּ) פאַר אים, פאַר דיר
און פאַר אייך אַלע זאָג איך: ער! ער — דער מאַן! ער — דער פאַטער!

דער קאַפּוצינער: (פלוצלינג; צעצויגענע ווערטער) נאָך וואָס
ביסטו, אַוואַטשאַ, געגאַנגען צו די קעניגן? נאָך וואָס ביסטו, אַוואַטשאַ,
געגאַנגען צו די קעניגן? (קיינער הערט נישט).

ירוחם: (אין דער מחנה אַרײַן) געהערט! ער! ער!

אַלע: (נאָך אים) ער! ער!

יאָזעף: משוגעים! משוגן מיידל דו! (צו פראַנק; מיט פאַראַכטונג)
ס'איז אפשר געווען אומזיסט? און ווער האָט דיין טאַכטער די הענט אין
רינגען אויסגעזעצט? ווייניק נאָך? אַ קרוין דאַרף איך איר אויפן קעפל
אַרויפּזעצן? אַ קרוין, אַלטער אַפּנאַרער איינער? ווייניק נאָך ווייבער טראָגן
קרוינען? דאַרף נאָך אפשר צו יעקאַטערינאַן און טערעזאַן אַן אַוואַטשאַ
צוקומען? ווי? (צום גרויספירשט) איך ווער בעסטיאַליש, גרויספירשט.
איר זאָלט אויף מיין בנישפּיל לערנען, ווי מען טאָר זיך קיין מאַל נישט
אַראַפּלאָזן צום המון אַזוי טיף, ער זאָל אונדז קאַנען אַרײַנשלעפּן אין זיין
בלאַטע... זיי זאָגן: נאַטור... כאַ־כאַ... נאַטור... טאַלעראַנץ... אין דער ליבע
זיין טאַלעראַנט ווי אין דער פּאָליטיק איז געפערלעך, נישט וואָר? וואָס
קוקט איר? קומט! לאַמיר לויפן פאַר דער קרוין, ווי קין פאַר הבלס שאַטן
— און זיי קומען מיט אַ קרוין אין האַנט... דער ווילדער ייד מיט זיין ווילדער
טאַכטער זענען קרוינדורשטיק, כאַ־כאַ, טראַנדורשטיק... וואָס מיר איז צום
עקל שוין — איז זיי צום חלום... (צו אַוואַטשאַן) דו טראַגעדיקע מויד...

אהרן צייטלין

דו עקלדיקע... (צו פאן־קאָניצן) גענוג פאר מיר! צו די פערד, פירשט פאן־קאָניץ! (לאָזן זיך גיין).

פאן־קאָניץ: (דרייט זיך אום צו פראַנקן און זיין מחנה) זיין מאַיעסטעט האָט שוין גענוג די אַוואַנטורע!

גרויספירשט: (גייענדיק, צו פאן־קאָניצן) איך בין נייגעריק צו וויסן, ווי וועט דאָס אויסזען שפעטער. איר רעכנט זיי גאַרנישט צו טאָן? פאן־קאָניץ: זאָלן זיי טאָן, וואָס זיי ווילן. (אַפּ זאַלבע דריט. הינטער דער טצענע הערט זיך ווי ריטערס פאַרן אָפּ. שטומע פאַרלוירנקייט אין דער מחנה).

פראַנק: (פאַרשטיינערט).

(דער קאַפּוצינער קוקט דורך דער מאַסקע מיט גליצענדיקע אויגן, וואָס הערן נישט אויף צו רעדן).

אַוואַטשאַ: (לאָזט זיך לויפן מיט צעשפרייטע הענט) אָפּגעפאַרן? אוועק? נישטאַ מער? דיין קינד אין מיר, דיין קינד, און דיך אַליין וועל איך נישט האָבן מער? דיך נישט האָבן מער? ניין? יאַזעף! קום צוריק, יאַזעף! (וויינט און ריסט דאָס קלייד אויף זיך).

פראַנק: זיין קינד אין דיר איז נישט דאָס וועלטקינד! נישט אַזאָ קינד האָט דיין פאַטער געמיינט! (צו דער מחנה) דער מלך פון אדום האָט די יונגפרוי פאַראומרייניקט. דאָס קינד זאָל שטאַרבן אין איר. נישט עפענען זאָל עס די אויגן צו זען די זון.

אַוואַטשאַ: פאַטער, דו האָסט אים דערצאָרנט! נאָך וואָס האָסטו מיך קרוינען געדאַרפט? נאָך וואָס?

קולות פון דער מחנה: צו אַ זונה האָט ער געמאַכט די יונג־פרוי... צו אַ זונה געמאַכט די יונגפרוי...

נערות: וועט אַ ממזר־יונג געבוירן די יונגפרוי... אַ ממזר־יונג... אַ ממזר־יונג...

ירוחם: (אין דער מחנה אַרײַן) געפאַלענערהייט איז זי אַלץ נאָך יונגפרוי! פאַרדאַרט זאָל ווערן די צונג פון אומגלויביקע! רעדט נישט און וואַרט אויף באַפעלן פון יעקב דעם האַר.

דער לץ שפרינגט פלוצלינג ארויס פון צווישן דער מחנה, ווו ער איז ביו איצט געשטאנען, שטעלט זיך אפ אין מיטן לויפן צווישן פראנקן און אוואטשאן, טיטלט אויף זיי און אויפן קאפוצינער, שטעלט זיך דערנאך אויף אלע פיר ווי א הונט און שאקלט מיטן רויטן מיצל).

דער לץ: א הייליק מיידל, וואס טראגט, א נביא, וואס שטייט פאר געזעצט, א שווארצער אין א מאסקע אן רייד, אן ריר — און א לץ אויף אלע פיר!

ירוחם: (שטויסט אים מיטן פוס) אנטשטומט ווער, לץ! צוריק, הונט איינער, אין דער מחנה אריין! (יאגט אים).

דער לץ: (וויינענדיק) וואס שטופסטו זיך? וואס שלאגסטו זיך? איך בין דאך א לץ, איך בין דאך א תם! איך מוז מאכן גראם! איך מוז מאכן גראם! (אנטלויפט אויף אלע פיר אין דער מחנה אריין).

פראנק: (מיט אויפגעהויבענע הענט צום המון) שווערדן האב איך איך געגעבן — און איר שוויגט! אויף פעלדזן האב איך געזייט מין ווארט און צו די פעלדזן רעד איך ווידער, אפשר באקומען זיי אן אויער צום הערן. איך, אייער האר, באפעל איך! די שווערדן הייבט! אן דעם מלך פון אדום נקמה נעמט! (די מחנה שוויגט) איר ווילט נישט? איר צעגערט? (פויעז) א פערד גיט אהער און איך יאג נאך אים! זיין קאפ וועל איך אים אראפ-נעמען! ארויפלייגן וועל איך דעם קאפ אויף דער דאזיקער זון, וואס איבער איך אין הימל גייט, און זאל דאס בלוט פון קאפ זינעם אראפטריפן אויף איך!

אוואטשא: (לייבנשאפטלעך) פאטער! יאזעפס קאפ וועט פון דיין האנט נישט פאלן!

פראנק: דו וואגסט?

אוואטשא: יאזעפס קאפ האב איך געגלעט, יאזעפס קאפ האב איך געקושט, יאזעפס קאפ האב איך אין מיינע הענט געהאלטן! (צו דער מחנה) הערט! איך בין ווי אלע!

ירוחם: (פארדעקט מיט די הענט דאס געזיכט) וויי, שווער איז דער וועג פון אונדזער האר און טיף איז ער. קומט אויס צו הערן אזוינע רייד

אהרן צייטלין

— דארף מען די אויערן נישט געטרויען און נאך מער שטארקן זיך אין גלויבן. דער האר ווייסט ווו ער פירט.

אן אלטער פראנקיסט: (דערנעבן) ווען מען פלאנצט א ווייניג גארטן, גיט ער דען גלייך זיין פרוכט? מיר גראבן א ברונעם. מוז ארויס צו ערשט מוטנע וואסער, דערנאך וועט זיך ווייזן קלאר וואסער!
די נערות: (האלב באדויער, האלב מיידלפרייד) ווי אלע! ווי אלע!
זי זאגט, זי איז ווי אלע!

קולות צווישן דער מחנה: יעקבס טאכטער איז גארנישט און איר קינד איז גארנישט!

יונגער פראנקיסט: (רעדט אין דער מחנה אריין) און אויב איר קערפער איז ווי אייערע קערפערס — וואס קניט איר צו שטייב? און אז הונדערט מאל וועט זיך בוקן שטייב צו שטייב — וועט זיך בעסערס באַ-קומען ווי שטייב? עפעס אנדערש ווי שטייב?

איינצלנע קולות צווישן דער מחנה: שטייב, שטייב, שטייב!

א) פאר אלטע פראנקיסטן לויפן צו צום יונגן און הייבן אים אן צו רייסן און שלעפן ביים קלייד).

דער קאפוצינער: (ווי פריער) נאך וואס ביסטו, אוואטשא, געגאנגען צו די קעניגן? נאך וואס ביסטו, אוואטשא, געגאנגען צו די קעניגן? (הייבט אן שטעלן טריט צו אוואטשא).

אוואטשא: (איבערגעשראקן, דערנאך תחנונימדיק) קאנסטן מיר העלפן, שווארצער? ווער ביסטו? (דער קאפוצינער רייסט אראפ די מאסקע).

אוואטשא: דו... פון יענער נאכט... מאל... מאליוודא...

מאליוודא: איר זעט? איר זעט? דאס האט דער האר אייערער מיד, זיין אלטן שונא, אנגענומען פאר א שליח פון גרויסן ברודער!

פראנק: (קוקט אים לאנג אן; דערנאך, ווי דערמאנענדיק זיך) דו?...

מאליוודא: האסט דערקענט, פראנק? איך, מאליוודא! דער וואס האט דינע רייד איבערגעזעצט אויפן לעמבערגער וויכוח, ווען דו ביסט, ווי אן עלנטער וואלף, געזעסן צווישן רבנישע בערד פון איין זייט און

גלחישע צלמים פון דער צווייטער! דער, וואָס האָט דײַך פאַרמסרט פאַר די ביסקופן אין וואַרשע...

פראַנק: (מיט פאַראַכטונג) און איצט ביסטו, עלנטער, געקומען מיך פאַרמסרן פאַר דעם פאַרפירער פון מיין טאַכטער?

מאַליוודאַ: דאָס פאַרמסרן איז אומזיסט געווען דאָס מאָל. משוגע־נער ייד! זיך אַליין האָסטו פאַרמסרט. אויף שינאה בין איך געגאַנגען און אויף מסירה, נישט געהאַפט אויף ליבע און — אויף אַוואַטשאַן... אַבער יאַזעף איז אַוועק, האָסט אים פאַריאַגט פון זיך — און איצט? (צו אַוואַטשאַן) איצט באַגען איך די שעה, וואָס איך זוך פון יענער נאַכט אָן! אויף די גאַסן פון ווין האָב איך געלויערט און פאַרן שלאָס אין ברין האָב איך געוואָרט. די שעה האָט זיך באַהאַלטן פאַר מיר. איצט טרעף איך זי דאָ, אויף דעם טראַקט, צווישן פעלדער און האַרבסטוון, און איך דאַרף מער נישט קומען בײַ נאַכט. ווי אַ הערשער רעד איך צו דיר איצט אין די אויגן פונעם טאַג. די שעה מאַכט מיך שטאַרק.

אַוואַטשאַן: אַזוי גרויס קאַנסטו ליב האָבן? אַזוי גרויס? און פון יענער נאַכט נאָך? פון יענער? און דײַך אַרט נישט, וואָס אַן אַנדערער איז געווען פאַר דיר? און דײַן האַרץ, מאַליודאַ, קאַן נאָך אַלץ נישט פאַרגעסן? אַזוי לאַנג האָסטו דײַן חלום געהיט? (שטיל) ער איז אַוועק, דער שטאַלצער. ווי קליין איז ער אין מינע אויגן, ווען כ׳קוק דײַך אָן אַצינד. זײַן נישט קענען מחל זײַן, נישט קענען ליב האָבן... און דו... (אַנטציקט) שטאַרקער!!

מאַליוודאַ: (ווייזט אויף פראַנקו) נישט דער קייער האָט דײַך פאַרפירט, אַוואַטשאַן, נאָר ער! ער! (כאַפט זי בײַ דער האַנט און ציט איר קאַפּ צו זײַן ברוסט) קום! דו ביסט חנה!

פראַנק: (פאַרציטערט) חנה?!

מאַליוודאַ: אַז איר וועט געבוירן ווערן דאָס קינד — וועל איך אים זײַן צום פאַטער!

אַוואַטשאַן: הערט, אַז מיר וועט געבוירן ווערן דאָס קינד — וועט ער אים זײַן צום פאַטער!

מאַליוודאַ: די ליפן דינע...

אהרן צייטלין

אָו אַט ש אַ: די ליפן מיניע... (גיט אים די ליפן, זיי האַלדן זיך).

(עס הערן זיך אומרויקע געשרייען צווישן דער מחנה, פראַנק ווערט פלוצלינג אַרומגערינגלט פון המון. בייע, עלנטע, אָפגענאַרטע אויגן קוקן אים אָן).

קולות: און אַצינד? וואָס וועט זיין?

דער לץ: (קומט צו שפּרינגען; מיט אַ ניגון) געמאַכט אַ משאַמתן!

דאָס קינד האָט שוין אַ טאַטן! דאָס קינד האָט אַ טאַטן!

ירוחם: (בלייך) האַר, וואָס זאָלן מיר טאָן אַצינד? זאָג!

פראַנק: (מיט אַ פינגער צום הימל) לעשט אויס די זון!...

(סוף פון פערטן בילד)

דאָס פינפטע בילד

אַ קעלער אונטער פראַנקס פּאַלאַץ אין אָפּנבאַך. אין מיטן איז פּונאַר
דערגעלייגט אַ פּיער, וואָס מאַלט פּאַנטאַסטישע פיגורן אויף די ווענט
און באַלייכט אין הינטערגרונט אַ ריי טרעפּ, וואָס פירן צו אַ שווערער
איזערנער טיר. אויף אַ מאַסיוון דעמבענעם טיש שטייט אַ הויכער,
בלאַס־גלאַנצנדיקער טראָן. אויפן טראָן, דאָר און אומבאַוועגלעך, זיצט
אַ שאַטן־געשטאַלט — דער גולם.

נישט ווייט פון שייטער־הויפן זעט מען זיך וואַלגען אַ גראַבע רעטאַר־
טע און פאַרשידענע אַלכעמישע מכשירים.

אין דער פינצטערער שטילקייט הערט זיך מינוטן לאַנג דאָס זשומענ־
דיקע געזאַנג פונעם פּיער.

די איזערנע טיר עפנט זיך. פון די טרעפּ נידערט אַראַפּ אין קעלער
דער בעש"ט. אַנגעטאָן ווי אַ בעל־עגלה. גיט אַ קנאַק מיט דער
בייטש, קוקט זיך אַרום איבערן קעלער און נעמט מיט די פּאַדקאַוועס
פון די הויכע שטיוול אויסקלאַפן אַ טאַנץ, מיט דער בייטש אין לופטן
פּאַכענדיק. ס'פּיער זינגט הויך און העכער, דער בעל־עגלה טאַנצט,
די בייטש פּיפט און וואַרפט זיך אויף אַלע זייטן.

בעש"ט: (טאַנצנדיק) לעבעדיק, פּאַדקאַוועס, לעבעדיק! ממזרדיק,

בייטש, ממזרדיק! ליכטיק אויבן, ליכטיק אונטן, גאָט אויבן, גאָט אונטן,

פריילעך אין הימל, לוסטיק אין קעלער — וויאָ! כוחות אומרייניע — וויאָ

צו גאט! וויאָ, פּערדלעך, וויאָ! לעבעדיק, פּאָדקאוועס — וויאָ! לעבעדיק, שראַליק — וויאָ! פּיף, בייטשל, בהרחבה פּיף! און טאַקע יאָ ליכטיק, טאַקע יאָ! וויאָ! (אַפּגעטאַנצט, זעצט ער זיך אויף דר'ערד און קוקט — מיט דער בייטש אין האַנט — מינוטן לאַנג אַרויף צום גולם אויפן טראָן. לאַנג־דויערנדיקע שטילקייט).

בעש"ט: ליבער, האַרצעדיקער גאָט! ווייסט דאָך, אַז איך און די מייניקע גייען מיר אים נאָך, אַט דעם פּראַנק דעם דאָזיקן, טריט ביי טריט. מיר צעשטערן אים פון דער ווייטנס זינע אַלע אַדלערישע געסטן. פון אַלע הויכקייטן שלעפּן מיר אים אַרונטער. קום איך, ישראל בן־אליעזר פון אַקופּ, אים אַוועקצונעמען ס'לעצטע. זאָל דיין נאָמען דערהויבן ווערן איבער און אַריבער און זאָל אַפּטרעטן זיין נשמה פון אירע בלאַנדזשעריען און זאָל זי זען, אַז מען באַדאַרף דיר נישט, חלילה, אַרומזוכן מיט ליכט אין מיטן טאָג, באַווייל דו ביסט פּאַראַנען אַט וווּ נאָר מען גיט זיך אַ דריי. אַ ראיה: דאָ, אינעם קעלער, ביסטו מיט ישראלן דיין קינד און אַז איך גיב מיט דער בייטש אַ טראַסקע — זאַגסטו: „ווייל געטראַסקעט, ישראל!“ (דער־לאַנגט דריי פּריילעכע קנאַקן מיטן בייטש און לאַכט הויך) וועל'מיר טאָן אונדזער מלאַכה אַווערנאָך. מיר'ן נעמען פּראַנקס גולמל, דעם מלך־אביון, און מיר'ן אים אַרײַנלייגן ס'שם־המפורש אין מויל און זאָל ער ס'ביסל חיות באַקומען און זאָל ביי זיך גרויס ווערן פּראַנק, זיין טאַטע.

שפעטער צו, אַז מיר וועלן אים צוריקנעמען דעם שם מיט אַ קנאַק פון אונדזער בייטשל, זאָל לעבן, זאָל זיך פּראַנק די האַר פון קאַפּ ריזן און זאָל מען אויבן און אונטן וויסן, אַז ביי ישראל'יקן איז ער נישט קיין מאַכער (הייבט זיך אויף, טרעט צו גאָר נאָענט צום גולם, שלעפט אים פון טראָן אַראָפּ, נעמט אין האַנט, באַקוקט אויפּמערקזאַם, און שטעלט אים דערנאָך מיט אַ האַטטיקער באַוועגונג אויף דר'ערד).

גו, יאַלעפּ איינער, געזען. ווי איך טאַנק? טאַנק אויך אַ ביסל! קאַנסט נישט? פּראַנקס בהמהלע געבעך! אַוודאי, פאַר וואָס זאָלסטו קאַנען? אַז פון גאָט ביסטו נישט, נאָר פון אַ בשר־הדם. מאַכט דוד המלך: וויל גאָט נישט בויען אַ הויז — האַבן אומזיסט געהאַרעוועט די בויערס (מאַכט איבערן גולם השּבעות. מען זעט ווי ער איז ממשיך המשכות — ציט אַראָפּ כוחות

אהרן צייטלין

אייבערשטע — מיט דער בייטש. ער שעפטשעט עפעס מינוטן לאנג, ביז דאָס ווונדער געשעט: דער גולם עפנט צוויי שמאַלע אויגן־ריטשקעלעך. באַוועגט שוואַך מיט די פיס און כאַפט זיך אָן אַן דעם בעש״ס פּאַלע).

בעש״ט: נו, גולמל, שוין אָפּגעגולמט?

גולמל: (מיט אַ פינצטער פנים) לאַך נישט פון מיר, הערסט? נישט גאַט האָט מיך באַשאַפן, נאָר אַ מענטש, ווי איך. דער נייער מענטש בין איך. אַ מענטש פון מענטש באַשאַפן.

בעש״ט: וואָס איך זע! אַזוי גאָר? גייסטו דאָך גאָר אין גדולות! אַבי איך האָב פון דיר חווק געמאַכט! זע נאָר, זע! וואָס איז מיט דיר? רעדסט דאָך גאָר! און אויגן האַסטו אויך! ווי זשע, אַ שטייגער, רופט מען דיין טאַטן?

גולמל: (שטאַק) כּווייס נישט. ווי מען רופט אים ווייס איך נישט. נאַכט ביי נאַכט האָט ער דאָ געהאַרעוועט איבער מיר — אַ מענטש איז ער — אַ מענטש ווי איך — אַ גאַט ווי איך — אַ גאַט —

בעש״ט: דיין טאַטע איז, זע איך, גאָר נישקשה פון אַ מכשף! אַ וווילער בעל־מלאַכה, נישט צום פאַרזינדיקן! נאָר צום רבונר־של־עולם, מענטשעלע, קומט ער נישט! (שאַקלט מיטן קאַפּ) ער האָט נישקשה איבער דיר געהאַרעוועט, זאָגסטו? אַוודאי, מען זעט דאָך, גולמל —

גולמל: (באַליידיקט) גולמל! וואָס פאַר אַ גולמל בין איך דיר? קוק מיך אָן. איך בין דאָך אַ מענטש. איך רעד דאָך. איך קוק. איך בין אַ מענטש ווי דו. ניין, מער ווי דו... איך בין דער נייער מענטש, וואָס מענטש איז זיין טאַטע.

בעש״ט: אַוודאי, ביסט נאָר אַ ביסל צו קליין. ווען נישט דאָס — גולמל: (קאַכט זיך) פאַרשטייסט? דיך האָט גאַט באַשאַפן, און מיך — אַ מענטש. און אויב דער מענטש האָט מיך באַשאַפן איז ער דאָך אַ גאַט. און איך בין אויך אַ גאַט. וואָס? נישט אמת?

בעש״ט: אַוודאי, קינד, פאַר וואָס נישט? ביידע זענט איר געטער. רעד ווייטער, מענטשעלע, רעד...

גולמל: (פאַרטרוילעך) ווייסט? כּהאַב ערשט מיט אַ מינוט צוריק נישט גערעדט. כּהאַב ערשט מיט אַ מינוט צוריק נישט געזען. כּהאַב נישט

געקאנט געבוירן ווערן. אַ מאַדנע זאָך! מײַן טאַטע האָט גרויס פאַרדרוס געהאַט. איך האָב דאָס געפילט, פון מײַן לײם אַרויס האָב איך דאָס געפילט. מײַן טאַטע האָט רק געוואָלט, איך זאָל מיך אַ ריר טאָן. ער האָט געוואָלט איך זאָל הייבן אַ פוס, אַ האַנט. איך זאָל רעדן, טאָן, לויפן, וויינען, לאַכן. נאָר ס'פּוכטע לײם האָט נישט געלאָזט. צינד ביסטו געקומען און האָסט גענומען אָפּשפּעטן פון מיר. בין איך געוואָרן בײַן. בין איך פון די פּלים אַרויס. ס'האַט מיך אויפגעקאַכט. איך האָב פון פּעס מיך אַ טרייסל געטאָן אויף מײַן טראָן. און מיט אַ מאָל: איך לעב. דער טאַטע ווייס דאָך נאָך גאַרנישט, אַז איך לעב. גײ זאָג אים. זאָל ער קומען, כּווייל אים זען. צינד לעב איך, פאַרשטייסט? פון גרויס בײזקײט איבער דיר בין איך לעבעדיק געוואָרן. נאָר ס'חיות אַלײן, ס'קערנדל, האָט פאַרזײט אין מיר ער, מײַן טאַטע... דער גאַט...

בעש"ט: (לאַכט) ס'וואָלט דיר אַ סך געהאַלפן דיין בײזערניש, שוטהלע, און דיין טאַטנס האַרעוואַניע, ווען נישט דער שם! ס'מינדסטע ישל, געבעך, רעדט זיך איין מײזידע וואָס. עך, די גאווה, די גאווה! (קרעכצט גוטמוטיק, גלעט דאָס גולחל איבערן קאַפּ).

(גולמל וויל גיין, מאַכט אַ פאַר טריט, אַבער פאַלט אום, שלאַגט זיך אָפּ אָן דרײער און וויינט).

בעש"ט: (הײבט אים אויף) מענטשעלע, מענטשעלע, נישט וויין. אַז דער טאַטע וועט קומען צו גיין, וועט ער דיך אויסלערנען ס'ביסל גיין. געבעך, אַ בהמהלע! וואָס זאָל מען טאָן? ס'טעלעטער ווערן אַ ביסל — וועסטו מיטן טאַטנס הילף זיך אויסמענטשעלען. דו וואָרט נאָר אַ קאַפעטשקע — וועט, כ'לעבן, אַלץ וויל זיין.

גולמל: (וויינט פּסדר) וואָרטן וויל איך נישט! כּווייל שוין! און קיין קלײנער וויל איך אויך נישט זיין! ניין!

בעש"ט: ס'טעלערל פון הימל, וואָס?

גולמל: כּווייל טאַנצן! כּווייל פליען! כּווייל מיך אויפן קאַפּ שטעלן! (קוקט זיך אַרום, זעט ס'פּייער) אין רעכטן מיטן פּייער וויל איך טאַנצן! אין מיטן העלן פּייער! (ציט צום פּייער די לײמענע הענט) איך וויל, מײַנע

אהרן צייטלין

הענט זאלן גאלד ווערן! גאלד זודיקס, קלינגענדיקס! גאלדענע הענט וויל איך! זינגען וויל איך! רוישן! טאנצן! ווער מאכט מיר רויטע קאכעדיקע הענט? מיין טאטע ווו איז? גיי רוף מיין טאטן! (בעש"ט זעצט אים צוריק ארויף אויפן טראן).

גולמל: (וויינט) וואס האסטו געטאן? נעם מיך אראפ, מענטש. איך וויל ארונטער. איך קאן שוין מער נישט זיצן. איך קאן נישט.
בעש"ט: כילעבן, פאר וואס זאלסטו עפעס נישט קאנען? ביסט דאך עפעס פון סאמע שטייטל, א? א קלייניקייט, אזא באשעפעניש, ווי דו!
גולמל: דו לאכסט פון מיר. (דרויסן פארן קעלער דערהערן זיך טריט).

בעש"ט: (הארכט אויף) וואס וויינסטו? ביסט א נאר. הערסט טריט, צי ניין? אט גייט דיין טאטע — וועט דיר אפוישן די ליימענע טרערן דינע.

(פון דרויסן הערט זיך, ווי דער שווערער טירשלאס ווערט אויפגעריגלט. בעש"ט שארט זיך אוועק און גייט פארלוירן אין דער קעלער-פינצערניש. צווישן אלטע שווארצע פעסער. אויף די טרעפ פון קעלער ווייזט זיך פראנק. שמעקט עפעס אין דער לופטן, ווי א פרעמדע מאכט, א באהאלטענע, שפירנדיק. נאך דעם בלייבט ער פארן פניער שטיין, דעם קאפ אראפגעלאזט).

פראנק: נישט געטאָרט אַפטרעטן! אַרויס אויף אַ שעה — און שוין נישט דאָס זעלבע. וואָס? ווי אַזוי? נאָר ס'האַט זיך געענדערט. ווער איז ער? ווי זעט ער אויס, דער, וואָס ראַנגלט זיך מיט מיר? עמעצער געפינט זיך דאָ. דער קעלער איז מיין שלאַכטפעלד. אויפן לעצטן שלאַכטפעלד שלאַגט זיך מיט מיר עמעצער. איך ווייס נישט ווער, ווייס נישט ווי, ווייס נישט ביז וואָנען.

(פויזע).

דער גרויסער ברודער? די גרויסע שוועסטער? (לאַכט) זיי האָבן נישט געהאָלפן. זיך נישט אָפּגערופּן, קיין צייכן נישט געגעבן. ווער האָט מיר געזאָגט, אַז זיי זענען דאָ? איינער האָט געזאָגט, אַז ער האָט זיי געזען. עפעס אַ יששכר, און איך האָב געגלייבט. אין מיר האָט ער געגלייבט — האָב איך געגלייבט דערפאַר אין אים און אין זיין זעונג. זיי האָבן נישט

געהאלפן, דער ברודער מיט דער שוועסטער. און דער אלטער אלישע איז געהרגעט געוואָרן, געהרגעט... און די בעלי־קבין האָבן זיך אויסגעלאַכט... און אויב צו מיר האָט זיך שבתֿי געוווּזן מיט די זיניקע און מיך געבענטשט — וואָס איז פון זייער ברכה געוואָרן? (פּוּיזע).

און דער מלך פון אדום האָט גענאַרט. און מיין אייגענע טאַכטער? — מיין שונאס איז זי. וואָס זענען מענטשן? כ'האָב גאַרנישט געקאַנט מיט זיי מאַכן. האָב איך גענומען אַלץ מאַכן אַליין. אויף כוחות אייבערשטע אויפגעהערט צו וואַרטן און אויף כוחות אונטערשטע: אַלץ — אַליין. פון ערגעץ אַ מלכים־הערב פאַרשאַפט זיך, אַ קרוין אַן אייגענע געלאַזט זיך שמידן, נאָך ברודער און שוועסטער דענקמעלער צוויי געשטעלט, ווי מצבות ווייסע, אַ פּאַלאַץ זיך געקויפט אין אָפּנבאַך אונטער יאָזעפּס נאָז — כאַר כאַ... און צינד וויל איך, קעניג געמאַכטער, מיט אייגענע הענט מיר מאַכן דאָס, וואָס איך דאַרף: דעם מענטש. (לאַכט ביטער) נישט געקאַנט האָט דאָס מאַכן מיין טאַכטער חוה, אפשר וועל איך דאָס מאַכן בעסער... כאַר כאַ... ווייבער... אָדער גאַרנישטן געבוירן זיי, אָדער ממזרים. צוויי גאַרנישטן האָט מיר געבוירן חנה, אַ ממזר־קינד — חוה... כאַר כאַ, ווייבער־טראַכט... גיי וואַרט, ביז אַ ווייב וועט עפעס רעכטס געבוירן! (שטילקייט) מיט קראַפט פון אייביק לעבעדיקן פּייער, מיט אַלטן שפּראַך, מיט צויבערוואַרט, גיי איך אַ קינד געבוירן, דאָס נייע מענטשניג, איך אַליין, איך איינער. משוגע? וויל איך נאָך משוגענער ווערן... (שטילקייט) פאַר וואָס לאַזט נישט די לופּט אין קעלער? זי בייזערט זיך איבער מיר. דאָס פּייער זינגט אַזוי, ווי ס'וואַלט פון מיר חזק געמאַכט. ס'לאַזן די ווענט נישט. ווי ס'האָבן די אלוהים אין גן־עדן דעם מענטש געקנאַטן — אַזוי קנעט איך מיין מענטש פון זאַמד און ליים. אויפן פּייערפלאַם האַלט איך אים שעהן לאַנג, באַשווער דעם פּלאַם — און ליים בלייבט ליים אַלץ. מיין מענטש זיצט אַן ריר אויפן טראַן, מיין מענטש וויל מענטש נישט ווערן...

(פאַרדעקט מיט די הענט ס'געזיכט. שטייט אַזוי אַ פאַר מינוט. גייט דערנאָך צו מיט שטיליאַושדיקע טריט צום טראַן. דאָס גולמל נעמט רעדן צו אים. פּראַנק עפנט ברייט די אויגן און בלייבט שטיין צעמישט).

גולמל: (שטרעקט די הענט) טאטע, איך לעב! טאטע, נעם מיך אראפ! איך וויל א קול פון פייער! איך וויל הענט פון גאלד! איך וויל טאנצן! איך וויל לויפן! איך קאן דא מער נישט זיצן!

פראנק: לעבסט? רעדסט? וואס? און דו זעסט? א שעה צוריק, אז איך בין ארויס, האסטו פינצטערע, פיכטע צוויי לעכער געהאט — און איצט אויגן? איצט האסטו אויגן? מיט א שעה צוריק האב איך שטארע הענט געלאזט, שטארע הענט און פיס ווי די דראטן — און איצט שטרעקסטו הענט צו מיר, איצט צוקן די קני דינע? (הייבט ביידע הענט) א, וועמען זאל איך דאנקען? וועמען לויבן? כ'קאן תפילה טאן צו זיך נאר אליין! צו זיך אליין דארף איך דינען, זיך אליין געבן לויב. אויף קני פאר זיך אליין דארף איך פאלן. כ'האב באשאפן דעם מענטש. כ'האב באשאפן דעם נייעם מענטש. מיין מענטש לעבט. ער לעבט!

גולמל: (שטיי) יא, ביסט א גאט. האסט מיך באשאפן. איך בין אויך א גאט. אבער נעם מיך אראפ פון דאנען. נעם באלד אראפ. איך וועל נישט אויסהאלטן.

פראנק: וואס ציטערסטו אזוי? דו ערשטער פון נייע דורות, וואס ווארפטו זיך אין פיבער? וואס קנייטשן זיך דינע הענט אזוי, וואס וואסערן די אויגן? וואס פעלט דיר?

גולמל: כ'האב דאך געזאגט. אז דו הערסט מיך נישט. הענט פון גאלד וויל איך! הענט פון גאלד, וואס זידט, גאלד, וואס קלינגט, גאלד, וואס רוט נישט! איך וויל טאנצן, לויפן, דרייען זיך, אומפליען, פלאטערן, ציטערן, פייערן...

פראנק: דאס מאכט מען נישט אזוי גיך, מיין זון, ווארט. איך האב לאנג געארבעט איבער דיר, ביז דו ביסט געווארן לעבעדיק. דאס ערשטע מאל איז א מענטש געווארן ווי גאט צו וויסן די געהיימענישן, צו שאפן פון גארנישט לעבן און צו פורעמען אין זיין אייגן געשטאלט. דער אמתער גאט... דער באהאלטענער... וואס דארף איך אים איצט? וואס דארף די וועלט אים? איך דארף נישט די זינד און דארף נישט די שטארקייט, דארף נישט קיין ברודער און דארף נישט קיין שוועסטער, דורך זיי אים צו דערגרייכן, דורך זיי אים אנטפלעקט צו מאכן. רעכט אויף אים! רעכט!

רעכט! זיך באהאלטן, זיך אויפדעקן נישט געלאזט — זאל ער בלייבן אין באהעלטעניש, אין בעפל פון זיין איינציקייט, אין בעפל פון זיין אמת, אין בעפל פון זיין גוטסקייט. איצט ווייס איך אלץ. איך אליין קאן ווערן דער גוטער גאט. מײן זון, באשאפן וועל איך אַ נייע וועלט מיט דיר, פון דאָנען, פון דעם קעלער, וועט זי זיך אָנהייבן, ווי ס'האַט די אַלטע וועלט זיך אָנגע-הויבן פון תּוהו־וּבּוהו־און וואָסער. כ'האַב דיר לעבן געמאַכט, איצט דאַרף איך נאָר דערגיין, ווי אַזוי דו זאָלסט לעבן — אַ קלייניקייט — איך דאַרף עס נאָר דערגיין — וואָרט...

גולמל: (אין שרעק און פאַרצווייפּלונג) נאָך וואָס האָסטו געדאַרפט מיך? נאָך וואָס? אַמער וואָלט איך בלייבן אין פּיכטן ליים, אין שטילן ליים, אין רוּיק שטילער היים... וואָס פאַר אַ לעבן איז דאָס? וואָס פאַר אַ זיצן איז דאָס? מוזן צוקוקן, ווי ס'פּייער זינגט, ווי ס'פּייער הייבט זיך, ווי ס'פּייער טאַנצט — און אליין נישט קאַנען טאַנצן, אליין נישט קאַנען זינגען, אליין נישט קאַנען זיך אויפהייבן! דו שלעכטער!

פראַנק: ס'האַבן אַזוי פיל דורות אויף דיין קומען געוואָרט — און דו קאַנסט נישט וואָרטן?

גולמל: איך קאָן נישט! איך וויל נישט! איך גלייב דיר שוין נישט! גאָלדענע הענט גיב, קלינגענדיקע פיס גיב, אַ ליב גיב, אַ פּייערדיקס! גיב באַלד! גיב גלייך! נישט — פאַרוואַנדל צוריק אין ליים! צוריק אין ליים! צוריק אין ליים! נעם צו פון מיר מײַנע יסורים! (וויינט, דעם קאַפּ צווישן די קני).

פראַנק: (קוקט לאַנג אים אָן) דער נייער מענטש ווערט געבוירן אַזאַ וויינענדיקער? אַזאַ צעטרייסלטער? וואָס?

(פון הינטער די שוואַרצע פעסער רוקט זיך אַרויס אויף שפיץ פינגער דער בעש"ט. ער שטעלט זיך ווי אַ שאַטן הינטער פראַנקס פלייצעס, הייבט אויף די בייטש, טוט מיט איר אַ שאַטנדיקן פאך אין דער לופט און ווערט אַנטרונען אין דער פינצטער. פראַנק דרייט זיך אום, זעט נישט קיינעם, וואָרפט צעטומלטע בליקן אויפן גולם, אויף די טרעפּ, אויפן פּייער).

דעם בעש"ט ס קול: (פון טיפּן קעלער אַרויס) תּאסּף פּינך — יגעוּן. ס'גולמל מוז שטאַרבן. וויאָ! (אַ קנאַל מיט דער בייטש).

אהרן צייטלין

פראַנק: (ציט אויס די הענט) **ווער איז? ווער רעדט? (האַרכט זיך**
אין. טויטשטילקייט).

גולמל: טאַטע... וואָס איז דאָס? טאַטע!... האַלט מיך צו... איך
שטאַרב... (דער טיש ציטערט אויף, דער טראַן פאַלט אום, דאָס גולמל פליט
אַרונטער און בלייבט ליגן אויף דר'ערד).

פראַנק: אָפּגענאַרט... ווידער אָפּגענאַרט... ווידער נאַר... (קוקט אויפן
גולמל) **געשטאַרבן... ליגסט... אַזוי איז געלעגן אַ מאָל אלישע... נישט איך**
האַב דיך לעבעדיק געמאַכט, דו ליים, דו שטיק ליים... און נישט איך האָב
געטויט... אַנדערע... איך ווייס נישט... דער אמתער גאַט... צוקומען צו אים
— נישט... אַליין ווערן גאַט — נישט... גאַרנישט... וואָס וויל ער? וואָס
באַהאַלט ער זיך? אַ גוטער איז ער דאָך... אַ גוטער... פאַר וואָס זעט מען
אים נישט? פאַר וואָס זע איך אים נישט? פאַר וואָס אַזוי ווייט? ווען ווערט
ער אַנטפּלעקט? ווען ווערט זי אויסגעלייזט, זיין וועלט? מיט גוטן —
נישט... מיט בייזן — אויך נישט... טאָ ווען? ווי?

(דאָס פּייער אין מיטן קעלער ווערט טונקל, בליצט אויף פאַרן טויט, ווי אַ זון,
און שטאַרבט ביסלעכווייז אָפּ. פון ערגעץ שווימט און וויגט זיך געזאַנג — שטיל,
ווייט־וואַלקנדיק, הללויהדיק).

דעם בעש"טס קול: (פון דער פינצטער) **די וועלט איז סײַ ווי**
אַ געהאַלפּענע — ער ראַטעוועט זי זיבן מאָל אַ מינוט.

ניי מאַכן דאַרף מען זי נישט — ניי מאַכט ער זי אַליין זיבן מאָל
אַ מינוט.

אין באַהעלטעניש שפּילט ער זיך נישט. ער איז פאַראַנען, ער איז
צום געפינען. ער איז אַט דאָ, אַט־אָדאָ:

צווישן די פינגער האַלטסטו אים זיבן מאָל אַ מינוט, זיבן מאָל אַ
מינוט.

(סוף פון פינפטן בילד)

דאָס זעקסטע בילד

פראַנקס הויף אין אַפּנבאַך. טעראַסעס צום מאַין. אַן אַלטער צוויי־שטאַקיקער פּאַלאַץ. וויסע קאַלומנאַדן. אין הויף ביים ברונעם — צוויי סטאַטועס. וואָס שטעלן פאַר דעם גרויסן ברודער און די גרויסע שוועסטער, שטייענדיק פּרצוף קעגן פּרצוף. דרויסן פאַר די קאַלומנאַדן זאַמלט זיך אַ המון פּראַנקיסטן. אַ סך יונגע פּנימער. פון פּאַלאַץ קומען אַרויס צוויי אַלטע פּראַנקיסטן — די לעצטע געטרייע דינערס פּראַנקס — מיט לאַנגע מגילות אונטערן אַרעם, וווּ עס שטייען פּאַרצייכנט די ווערטער פון האַר. דער ערשטער איז ירוחם, דער הויכער זקן, דער צווייטער — פּראַנצישעק וואַלאָוסקי.

ירוחם: ילד יולד לנו — אַ קעניגקינד האַמיר געהאַט. איז זיין נאָמען געווען עמנואל, זיין קאַפּ ווי די זון, זיינע הענט — בלויע בליטן, טאַצן פון זילבער — זיינע פיס, און ער אין גאַנצן מלכות!

פּראַנצישעק: דאָס קינד איז געווען אַ נס, דאָס קינד האָט זון געהאַט אויפן פנים. דאָס קינד איז געווען אַ נס, דאָס קינד איז ערשטער געווען פון אַ דור. און נישטאַ דאָס קינד. און אַוועק דאָס קינד. אַוועק ווי אַ קול, אַוועק ווי אַ ווינט —

ירוחם: געדענקסט, פּראַנצישעק? דאָס קינד איז שוין אומגעאַנגען, דאָס קינד האָט רייד גערעדט, דאָס קינד האָט זוניקע רייד גערעדט, דאָס קינד האָט קעניגהויט געהאַט און קעניגהענט, קעניגבלוט און קעניגבליקן... נייע מענטשן וואַלטן פון זיין שטאַם אויפגעשפּראַצט און מקוים וואַלט גע־וואָרן דער פּאַרלאַנג פון האַר. דאָס קינד איז געווען אַ מלכס אַ קינד, אדרום מיט יעקב איז געווען אין די בלוטן דעם קינדס —

פּראַנצישעק: און געדענקסטו, ירוחם? די האַר דעם קינדס זענען ווי פּרילינגראָז געווען, ווי ערשטע גרעזעלעך אין גראַבן, און ס'איז מיט זיי געוואַקסן די האַפּענונג פון דער וועלט. דאָס קינד איז געווען די נייע בשורה צו ערד־געבוירענע. זיי אַבער (וויזט אויף די איבעריקע) האָבן ווידערשפּעניקט — און דאָס קינד איז געשטאַרבן. (דער עולם פון אַרום די סטאַטועס דערנענטערט זיך צו די זקנים).

אַ יונגער פראַנקיסט: די האַפענונג איז געווען אַ שאַטן. דאָס קינד איז געווען ווי אַלע קינדער.

אַ פראַנקיסטין: מײַן קינד איז שענער געווען — און עס איז אויך געשטאַרבן.

פראַנצישעק: (מיטן איכה־ניגון) וויי, וויי... אַ מאָל אין טשעכס־טאַכאוו... די אַלטע ברידער און שוועסטער... וועמען אַרט, ווער קוקט זיך אום? די נערות האָט אַוואַטשאַ פונאַנדערגעלאָזט, דאָס קעניגקינד איז אַוועק פון אונדז, דאָס וויגל שטייט ליידיק, דער האָר האָט זײַן צאַרן אויס־געגאַסן אויף אונדז. די שוועסטער — קיין שוועסטער נישט, די ברידער — קיין ברידער נישט. די שוועסטער לאַכן פון דעם האָר און די ברידער ווידערשפעניקן. חוץ אונדז — ווער איז געבליבן? מיר מאַגערע שאַטנס, מיר שימלברויט פאַרדאַרטס.

ירוחם: און קיינער פון אייך זינדיקט נישט, ווי מיר אַלטע האָבן געזינדיקט, און אַ סך נייע זענען צווישן אייך, וואָס ווייסן גאַרנישט. וווּ איז די שולדיקייט אייערע און וווּ די עבירה אייערע? איר באַגייט עבירות — און נישטאָ קיין עבירה דערין. און ווי די פעלקער אַרום — אַזוי זענט איר. וווּ די ימים־טובים אונדזערע, ווען מיר פלעגן דורך דער פרוי זינגענדיק גיין צום שלאַנג? ווי ברויט עסט איר פרוי, ווי פראַסט ברויט און אַן פונות אייער תאוה, אייער ייחוד — רויך, אייער זינד אַן זינד. אַ מאָל, אַז מיר פלעגן אַן זינד צו זינדיקן, ווי די אַנדערע — פלעגט קומען דער האָר אונדזערער און זאָגן זײַן וואָרט אונדז, פלעגט דאָס וואָרט אַרײַן אין אונדז ווי פּיילן. איר אָבער רײט אייך אויף פערד איבער אָפּנבאַך, מאַכט אויפן פלאַץ איבונגען, פּוצט זיך די שווערדן, דרייט זיך ליידיק, הערט נישט די ווערטער פון האָר און וואָרט אויף די פעסלעך גאַלד, וואָס דאַרפן אַנקומען פון די ברידער אין אַלע לענדער. ווען נישט די טרייסט, אַז ס׳מוז אַ מאָל דאָס קינד געבוירן ווערן ווידער און קומען אין אַ נײַ געשטאַלט צום סוף פון די טעג —

אַ פראַנקיסטין: דאָס קינד איז געשטאַרבן און וועט נישט קומען ווידער. נישט איצטער און נישט צום סוף פון די טעג. און אַ גרויסן קאַפּ אַ מיאוסן האָט געהאַט דאָס קינד, און קיילעכדיקע אויגן ווי מוטנע ברונעמ־

לעך. פראנק אליין האָט דאָס קינד פּינט געהאַט, און איר זאָגט: אַ ווונדער! אַ ווונדער!

אַ צווייטע: דאָס קינד איז טויט. דער אַלטער וויל נישט אַרויסגיין. מיר ווייסן נישט וואָס ער קלערט, מיר הערן נישט וואָס ער זאָגט. מיר הערן נאָר אייך. מיר זעען נאָר אייך. דער אַלטער — זעלטן ווען ער וויזט זיך. ווי אַ שאַטן גייט ער דורך און רעדט קיין וואָרט נישט. צו זיין חדר אין אייבערשטן שטאָק לאָזט ער צו נאָר אייך, איר זקנים, און פון אונדז אַלע ווענדט ער זיין פנים אָפּ.

אַ דריטע: און ווי לאַנג איז שוין אַוואַטשאַ אויס אַוואַטשאַ? זי איז ווי איינע פון אונדז. אַ ממזר איז געווען איר קינד און איר ליב איז הפקר צו מאַליוודאָן, ווי ער איז פּריער געווען הפקר צום קייזער.

ירוחם: אַז די פּלי אַוואַטשאַ איז צעבראַכן געוואָרן, איז נאָך געבליבן דער וויין: דאָס קינד אירס. האָט דער האָר זיך אָפּגעווענדט פון קינד און זיין חסד אָפּגעטאָן פון אים — איז דאָס קינד געשטאַרבן, איז דער וויין אויך נישטאַ. און פאַר וואָס איז דאָס געשען? פאַר וואָס האָט דער האָר געצאַרנט? וויל איר זענט נישט ווערט געווען! דאָס קינד אָבער איז דאָס ריכטיקע קינד געווען, דער וויין און דאָס ווונדער דער וועלטס — אַ יונגע פּראַנקיסטין: נאָר די מאַמע, כאַכאַ... די מאַמע איז נישט געווען די ריכטיקע, ס'וואָר?

אַ יונגער פּראַנקיסט: די פּלי איז קיין פּלי נישט געווען, דער וויין — קיין וויין נישט. ווער מיר פּלי? וואָס מיר וויין? פאַרפירט און ממזר!

אַ צווייטער: אין זיין חדר מיט די הויכע רויט-געמאַלענע ווענט זיצט פּראַנק באַטריבט, וויל נישט אַנקוקן די טאַכטער, שעלט מאַליוודאָן, וויל נישט הערן פון די זין, וואָס אין וואַרשע, פון ראַכן און יאַזעפּה, און פון דעם אַלעמען — וואָס באַקומט זיך? ס'העלפט נישט דאָס שעלטן מיט דער שינאה, מיט דער באַטריבונג. און דאָ אין הויף שטייען די שוועסטער און דער ברודער קעגן אַנאַנדער, גלאַצן זיך אָן ווי הון און האָז און ווייסן פון גאַרנישט צו זאָגן! (דער המון לאַכט בייז).

אַ דריטער: מיר וואַרטן און מיר וואַרטן, נישט צו וויסן אויף וואָס.

דאס גאלד האט אויפגעהערט אַנצוקומען, קיינער וויל נישט גלייבן אין דעם האר און מיר זענען אַרעם. צו וואָס טראָגן מיר נאָך די פאַרביקע קליידער? אַ פערטער: מיר ווילן אַוועק פון אַפּנבאָך, מיר ווילן אַוועק פון אַפּנבאָך! (אַ טומל. דער המון, מענער און פרויען, רינגלט אַרום די זקנים, רייסט זיי ביי די פּאַלעס, שלעפט די מגילות פון אונטער זייערע אַרעמס, טייטלענדיק מיט די פינגער און שרייענדיק: טרייסים! טרייסים! אויפן פּלאַץ ווייזן זיך מאַליוודאַ און אַוואַטשאַ. אַוואַטשאַ זעט אויס געלטערט. דער המון ווערט ביסלעכווייז שטיל. די זקנים הייבן זיך אַרויף אויף די טרעפּ פון פּאַלאַץ און פאַרשווינדן קרעכצנדיק מיט די מגילות אונטער די אַרעמס).

מאַליודאַ: וואָס ווילט איר פון די זקנים?

דער המון: מיר ווילן אַוועק פון דאַנען!

מאַליודאַ: וואָס זענען שולדיק די אַלטע שאַרבנס? שרייט צו

פּראַנקן. רופט אים אַרויס. זאַל ער זיך ווייזן פאַר אַיך!

קולות: גערעכט!

מאַליודאַ: פּרעגט אים און זאַל ער אַיך זאָגן: וואָס שלעפט ער

אַיך אום איבער לענדער? נאָך וואָס האָט איר אין געפאַנגעניש געשמאַכט,

מיט אייגענע ברידער קריג געפירט, מיט בייזע ביסקופן צו טאָן געהאַט

און אויף ירידן זיך אַרומגעשלעפט, וויפּוּחים געפירט מיט בלייכע רבנים?

וואָס האָט ער אַיך געגעבן פאַר דעם אַלעמען? רופט אים אַרויס און

שטעלט אים צום מישפט!

דער המון: צום מישפט!

אַוואַטשאַ: צום מישפט רופט אים אויך אַוואַטשאַ, זיין אייגן קינד.

מאַליודאַ: קוקט זי אָן! אַוואַטשאַן האָט ער אויפן קאַפּ אַ שטיקל

גאלד אַרויפגעזעצט און אינגערעדט זי צו זיין די יונגפרוי. אַ קרוין אויף

אַ קאַפּ, וואָס איז אַליין אַ קרוין! צום קייזער פון ווין האָט ער זי געשלעפט,

פאַר זיין טראָן געהייסן קניען, און אַז דער קייזער איז אַוועק און האָט איר

אומשולד זיך צוגענומען אַן אַ פּרייז, ווי אַ זאַך, וואָס קומט אים, און זי,

די באַרויבטע, האָט געוויינט — צי האָט ער נישט פאַרשאַלטן די טאַכטער?

זי — וואָס איז זי געווען פאַר אים? אַן אַפּבילד פון אַ חלום. נישט

מער! איר — וואָס זענט איר געווען פאַר אים? אַ בריק, און ווייטער
גאַרנישט! ער איז געגאַנגען צו זיין חלום איבער אייך!

אַ וואַטשאַ: האָט ער געטרויערט, ווען מײן קינד איז געשטאַרבן?
האַט ער מיט אונדז דעם קינדס קערפער אַרויסבאַגלייט אַהין, וווּ עס ווײנען
די טויטע? איז ער כאַטש אַרײנגעקומען זען עס. ווען ליכט האָבן געברענגט
מײן קינד צוקאַפנס און עס איז געלעגן ווי אַן איינגעדאַרט צווייגל מיט
פאַרוועלקטע בלעטלעך פון הענט און פיס? און אַז איך האָב געוויינט איבער
מײן קינד — ווער ווייס אים, צי האָט ער כאַטש אַ טרער פאַרלירן דאָרט,
צווישן די הויכע ווענט פון זײן צימער? זעלטן נאָר און פון דער ווייט פלעגט
ער וואַרפן אַ בליק אויף מײן קינד און מיט שינאה פלעגט ער פאַרבײגיין
און אַן אַ שמייכל צו טאָן, ווי עס וואַלט אים טרויעריק געמאַכט דאָס מינדסט
פינגערל פון מײן זון און ווי די הענטלעך מײן קינדס וואַלטן צעבראַכן
זײן לעבן.

קולות: וואָס האַלט מען אונדז דאָ? זאָל ער געלט געבן, דער
אַלטער! מיר מוזן אַוועק פון דאַנען! געלט זאָל ער געבן, געלט!
מאַל יודאָ: רופט אים אַרויס! זאָגט אַז איר דאַרפט אים! ווי
לאַנג וועט ער זיך אויסבאַהאַלטן? (באַוועגונג).

דער לץ: (טאַנצט אַראָפּ פון די מאַרמאַר-טרעפלעך פון פּאַלאַץ)
אַ, אַ! אַ גוט־יום־טוב אייך, רבותי, אַ גוט־יום־טוב! וואָס טוט מען? וווּ
קריגט מען עפעס אַ שטאַך אַרבעט, דאָס ביסל לצנות צו דערהאַלטן? נישט
אויסצוהאַלטן מיטן אַלטן! ער האָט זיך דאָך אַפילו פון דעם אייגענעם לץ
באַהאַלטן!

קולות: לץ! פגע־רע! מען דאַרף דיך נייטיק האָבן! געפונען די
צײט!

לץ: שאַט, שאַט! אויב איר ווילט, רבותי, קענט איר גראַד ביים לץ
אַרויסבאַקומען אַ טײערן סוד! אַ סוד! אַ סוד! מיר האָבן אַ גרויסן גאַט!
קולות: אַ סוד? וואָס פאַר אַ סוד? ווי קומט צו אַ לץ אַ סוד?
לץ: פאַראַן אונטערן פּאַלאַץ אַ קעלער, ברעך איך מיר דעם קאַפּ:
ווי מאַכט מען דאָרט העלער? וואַרעם ס'איז דאָרט חושך מצרים. נאָר קלער
הײנט, קלער מאַרגן, אַז ס'איז גאַרנישט שײך מאַכן העלער, וואַרעם פאַר־

שלאסן איז דער קעלער. אבער טאקע אין גאנצן, פארשלאסן. עס וואלט
איך גוואלדיק פארדראסן, ווען איר זאלט וויסן, ווי איך, וואס אין קעלער
געפינט זיך.

קולות: זאג! זאג! מוזסט זאגן!

מאליוודא: דער לץ מאכט א פנים, ווי ער ווייס עפעס.

אואטשא: ער לאכט פון אונדז.

דער לץ: (שעלמיש) וואס דארט איז? אט זאג איך אייך: הינערשע
פיס, שפינוועבס פון א טויטער שפין, א גרויע האר פון אן אלטער בתולה,
זייער איידל און דין, א לונגראון-לעבער פון א שיכור, און דער עיקר —
המון: פלאנטער נישט, פאסקודניאקל! ארויס מיט דער צונג! דו
ווייסט עפעס!

לץ: און דער עיקר — דאס, וואס איר אלע וואלט שטארק געוואלט:

פעסלעך, פעסלעך, פעסלעך גאלד!

א קול: יישר-כוח, לץ! (באוועגונג).

קולות: גאלד! גאלד! איר הערט? פעסלעך גאלד! דער לץ האט

אויסגעזאגט! גאלד!

א יונגער פראנקיסט: (שרייט ארויף צו פראנקס פענצטער)
פראנק, גיב אפ דאס גאלד — פארלאזן מיר אפנבאך! הערסט? (ווערט
ארומגערינגלט פון המון, וואס שרייט מיט אים צוזאמען).

המון: (רעוועט) אהער דאס גאלד — גייען מיר אוועק פון אפנבאך!

איינער: (פלוצלינג, מיטן פנים צו די סטאטועט ביים ברונעם) זעט,

זעט! דער ברודער מיט דער שוועסטער! דער ברודער מיט דער שוועסטער!

(אלע דרייען אויס דעם קאפ צו די סטאטועט).

א פרוי: וואס פאר א שוועסטער? א קעפסווייב!

א צווייטע פרוי: דער ברודער איז ברוגן!

א דריטע: וואס איז?

א פערטע: אזא קעפסווייב דארף ער נישט! ער וויל א לעבע-

דיקע! (ווילד געלעכטער).

איינער: א יושר זי א ביסל א שטופ צו טאן צו אים! א רחמנות

אויפן ברודער...

**אַן אַנדערע: אַז דער ברודער איז אויך אַ גוטער גולם!
קולות: ביידע שלימולס! דאַרף מען זיי ביידע צורוקן צו זיך!**

(טומל, פּינפּעריי, געלעכטער. דער המון וואָרפט זיך אויף די סטאַטועס ביים ברונעם. בשעת מען ברעכט די סטאַטועס קומט אַרויס פּראַנק. בלייבט מאַיעסטעטיש שטיין צווישן די קאַלומנאַדן, בלייך, אין זײַן רויטער טראַכט און גרינעם טורבאַן, מיט אַ פּאַפּוגיי אין דער האַנט. ציטערנדיק און איינגעבויגן גייען אים נאָך די צוויי זקנים).

דער לץ: (צו מאַליוודאַ, טײַטלענדיק אויפן פּאַפּוגיי) מיט וואָס בין איך, לץ, ערגער אַט פּאַר דעם פּאַפּוגיי? איז ער אפשר אַזאַ אייִאַיִ־איז? עך, שלעכט! איך זוך אַרבעט — ערשט נישטאַ וואָס! כ'מו האַבן אַן אַנדער בעל־הבית! מאַליוודאַ לעבן, האַר! דינג דו מיך פּאַר אַ נאַר! (קניט פּאַר אים).

(מאַליוודאַ שטויסט אים אָפּ. לץ גיט אַ קוויטש, לויפט אַוועק און פּאַרשטופט זיך אין אַ ווינקל).

המון: אהא! אַט איז ער! (טרעטן אָפּ פון די סטאַטועס, רינגלען אַרום מאַליוודאַ).

פּראַנק: (אויף אַ דיסטאַנץ, מאַיעסטעטיש) ברעכט! איר האַט אַנגער־הויבן ברעכן — פּאַר וואָס דערברעכט איר נישט?

מאַליוודאַ: ביסט אַבער אַראַפּ! האַסט געמוזט!

דער המון: אויף אונדזער געשריי! האַסט געמוזט! ציגינער!

פרויען־קולות: פאַרפירער!

דער לץ: (פון ווינקל אַרויס) אַז איר שרייט סתם, אין גאַנצן נישט צום גראַם...

אָוואַטשאַ: מיין קינד שרייט צו דיר פון דער ערד!

פּראַנק: וואָס האַב איך געטאַן דיין קינד?

אָוואַטשאַ: מיט דינע שלעכטע אויגן האַסטו מיר עס אָפּגעקילעט!

פּראַנק: אָפּגעקילעט? צו וואָס האַט מען עס געדאַרפט, דיין קינד?

ווייניק קינדער?

אָוואַטשאַ: (מיט טרערן) צו וואָס? דיין טאַכטערס קינד איז עס

דאָך געווען! דיין טאַכטערס! אָוואַטשאַס!

פּראַנק: מיין טאַכטערס? ווייניק טעכטער? האַב איך געדאַרפט אַזאַ

טאכטער? נישט אזא טאכטער האט פראנק געמיינט. נישט אזא קינד האט פראנק געוואלט. ערגעץ האט מען מיך אפגענארט. ערגעץ האט מען מיך אויסגעלאכט. (פויזע) דער מענטש איז גארנישט. אפילו זינדיקן קען ער נישט. עלנטער שבת־צבי! וואס בלייבט פון דיין פול־חייב?

ירוחם: (מיט אַ ציטערדיק, אַלט קול) אָן זינד, האָר אונדזערער... אָן זינד זינדיקן זיי, האָר... וועט אפשר נאָך דאָס קינד צוריקערן, אין דורות אַרום זיך זיי באַוויזן — דאָס קינד — דאָס קינד — פראַנצישעק: וועט אפשר נאָך אין דורות אַרום, אין דורות ווייטע, זיך ווידער וויגן דאָס וויגל זינס... אויפליכטן זיין אויגן־פאַר... אויפהילכן דאָס קול זינס...

פראַנק: (בייז) דאָס קינד! דאָס קינד! וואָס פאַר אַ קינד? יאַזעפס ממזר!

ירוחם: (אויפן פאַפּוגי וויזנדיק) שיין איז דער פויגל אין האַנט דיינער, האָר! אַז איך קוק אויף די גרינע פעדערן — דערמאַנט זיך מיר גרינס, שבעות, אַקדמות, פאַדאַליע...

פראַנצישעק: און מיר — אַ רעגנדל אויף פעלדער אין וואַלין... גרין... גרין... וואַלינער רעגנדל, וואַלינער פעלדער... (ביידע זקנים וויינען). פראַנק: (קוקט זיי אָן) אַלטע משומדים! און פון זייער האָר וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט? אַן אַלטער משומד! און פון דעם מענטש — וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט? גארנישט. וואָס איז ער? אַ חיה? אַ מלאַך? גאַר־נישט. (פויזע, שטילשווייגן, אַלעמענס אויגן — געווענדט צו פראַנק) איך האָב מיך געיאָגט נאָך אַ גרינעם פויגל. זיינע פעדערן בליען, זיין קול איז זיסער ווי דאָס קול פון פרויען. דעם פויגל נישט געכאַפט, אין זיינע אויגן נישט אַריינגעקוקט. אַ פאַפּוגי האָב איך געטראָגן מיט זיך, איך זאָל געדענקען אָן דעם גרינעם פויגל, דעם פאַרבאַרגענעם. און אַ טאָכטער האָב איך געהאַט — צום אונטערשטן אַנדענק פון דער פרוי דער אייבערשטער. איצט, זקנים, דאַרף מען דאָס נישט. מ'דאַרף ביידע נישט. (דערלאַנגט דעם פאַפּוגי ירוחמען) אַלטע פאַפּוגייען זענען די משיחים!

ירוחם: און דו האָסט דאָך דעם פויגל ליב געהאַט, האָר, און דו פלעגסט דאָך אים שפּיזן פון דיין האַנט אַרויס. און דו האָסט דאָך אים גע־

לערנט פסוקים נאכצוואַגן. און איצט ווילסטו נישט קוקן אויף אים, האָר, איצט איז ער דיר נישט ווילגעפעלן... (טראַגט אָפּ, קרעכצנדיק, דעם פּויגל. פּראַנצישעק קוקט אים נאָך און וויינט).

אָוואַטשאַ: (צו פּראַנצישעקן) זקן דו, וואָס וויינסטו איבער אים? פּרעג, צי האָט ער געוויינט, ווען זיין טאַכטערס קינד האָט די אויגן פאַר מאַכט!

מאַליוודאַ: (ווייזט אויף די האַלב־צעבראַכענע סטאַטועס) די צוויי ווייסע אָפּגעברעקלטע שאַטנס דאַרט — פאַר וואָס העלפּן זיי דיר נישט, שאַטן פון אַ משיח?

פּראַנק: (נאָך אַ מינוט שוויגן) זיי האָבן אָנגעהויבן ברעכן — און — דערבראַכן האָבן זיי נישט.

מאַליוודאַ: אין גאַנצן צעבראַכן, אָדער נישט — וואָס פאַר אַ חילוק פאַר אַ שאַטן ווי דו, וואָס ווערט געמישפט?

פּראַנק: נאָר, אַזוינער איז דער מענטש. וואָלט ער כאַטש ביז צום סוף געבראַכן!

מאַליוודאַ: דער מענטש?

פּראַנק: איך! איר! אַלע!

ירוחם: (קומט צוריק) דער פויגל האָט גאַרנישט געזאָגט.

פּראַנק: ער האָט דען עפעס געזאָלט זאָגן?

ירוחם: איך האָב גערעכנט... איך האָב געמיינט... דיין פויגל איז עס דאָך... ס'האָט דאָך געקענט עפענען אַ מויל אויפן וועג און עפעס זאָגן דיין קנעכט.

פּראַנק: זאָגן? וואָס?

ירוחם: אַ וואָרט כאַטש... אַ וואָרט פון האַפענונג...

פּראַנק: און ווי אַז קיין האַפענונג איז נישטאָ? (די זקנים לאַזן אַראָפּ די קעפּ, דער חזון לאַכט).

דער המון: (צו מאַליוודאַ) גאַלד! ער האָט פעסלעך גאַלד אין קעלער — און מיר שטייען דאָ! טייל אונדז פונאַנדער זיין גאַלד, מאַליוודאַ! דער לץ: (מיט אַ מאַל, פון ווינקל אַרויס) גאַלד שבגינגאַלד, זאָג איך

איך. פארנעמט אן אויג מיט א באקצאן, פרעגלט זיך אויף דער לבנה!
(אלע קוקן זיך אום).

איינער: (לויפט צו, כאפט אן דעם לץ ביים קארק) פגע־רע, אפשר
וועסטו שוין אויפהערן זיך מישן, צו אל די שווארצע יאר? אוועק פון
דאנען, לץ, וועסטו סי ווי קיין חלק נישט קריגן. (פאריאגט דעם לץ פון
פלאץ).

מאליודא: (צום המון) איר מוזט נאך ווארטן א ביסל! איצט
רעדט מאליודא מיט פראנקן, דערנאך וועט מען א שמועס טאן וועגן
אייערע פעסלעך. (צו פראנקן) אלטע חשבונות האב איך מיט דיר. דער־
מאנסט זיך, אלטער, דעם אינדול, ווו מאליודא האט געהערשט איבער די
נאקעטע? אוואטשאס מוטער האב איך דארט דערווען צום ערשטן מאל —
אוואטשא: (רויט און פארחלומט) מיין מוטער...

פראנק: (הייבט אויף דעם קאפ, קוקט אן מאליודאן מיט שווערע
שטאלצע אויגן) מאליודא, דם־שונא, איך ווייס אלץ. (פויזע) דער מענטש
איז גארנישט. זעסט? איך קאן אפילו מיט דיר רעדן אזוי, ווי איך וואלט
דיך נישט פיינט געהאט א טויטפיינדשאפט און ווי דו וואלט נישט געווען
דער, וואס האט אויף מיין ווייב געלוייערט יארן לאנג, וואס האט מיך ארומ־
גערינגלט מיט פאלשקייט, ארויסגעגעבן מיך צו די פיינט, צום סוף מיין
טאכטער צוגענומען און מיינע לייט אויף מיר אנגערייצט... און איך רעד
מיט דיר, איך קוק אויף דיר, איך שטיי אונטער איין הימל מיט דיר... פאר
וואס? גארנישט... ווייל דער מענטש איז גארנישט...

מאליודא: לאז א ביסל זכרונות אפפרישן, אלטער! (ווייזט אויף
די ארומיקע) וואס ווייסן זיי? (טרוימעריש) דו און זי — צוויי באַ־
קליידטע צווישן נאקעטע! האב איך איך באפוילן זיך אויסצוטאן... און זי,
די אויסגעטונענע חנה, איז געווען דער אנהייב פון מאליודאס
אנטאן זיך... דאס שטיקל ערד אין מיטן ים...

גריך און ייד און מוסולמענער זענען דארט געווארן גליקלעכע אונטער־
טאנען פון אן אנטלאפענעם פאליאק, וואס האט אויף ים־גערויש פארביטן
דאס גערודער פון מלך פאניאטאוסקיס הויף און פון דער שליכטעס צאג־

קערניצן! און ס'האט זיך איבערגעחזרט דאס, וואס מיט יארן טויזנטער צוריק.

פון דעם גן-עדן האט מיך, דעם ראש פון די נייע אדם, פאריאגט די תאוה... חנהס לייב האט זי אויפגעוועקט אין מיר. איז דען געווען א לייב ענלעך צו חנהס? וואס ווייסן זיי, אלטער? אבער מיר ווייסן עס... (פריזע) פראנק, איך האב געקאנט דאס ווייב דיינס צונעמען פון דיר און הייסן מיינע לייט דיך אראפלאזן אין ים אריין, ווי מען לאזט אראפ אין וואסער דעם אנקער פון א שיף. איך האב עס נישט געטאן...

פראנק: (מיט חזק) פאר וואס? דערפאר, מסתמא, ווייל פון בלאטע ביסטו... נישט מלאך, נישט חיה — גלאט מענטש, גלאט גארנישט!... מאליודא: רשע! וואלסט געבילט צו מיר פון ים ארויס! ווען כ'וואלט מיך געפרייט מיט חנהן דיינער אין דער שטילקייט פון די נעכט — צי וואלסטו נישט ארויס פון אפגרונט ווי א משוגענער ים-הונט און צי וואלסטו נישט געשטעלט זיך צווישן מיר און איר? האב איך געזאגט: הינטן ארום לאמיר קריגן חנהן. מירן זיך טיילן מיט אים אויף גלייך: זאל ער זי האבן — נאר לאמיר זי אויך האבן. וואס דארף ער דען וויסן? און ס'איז מיר שוין נישט איינגעגאנגען נישט דער ים, נישט די זון אונדזערע און נישט די פריילעכקייט אונדזערע. הונגעריק און ווילד בין איך — מיט דיר און מיט חנהן —

פראנק: אוועק צו די אנגעטונענע, אמת? ווייל דו האסט נישט אויסגעהאלטן. ווייל גארנישט איז א מענטש, ווייל קיין מאל גייט נישט ביז צום סוף א מענטש. (ווייזט אויפן המון) מיינסט, אזוי וואלטן זיי אויס-געזען? א, ווען זיי גייען מיט מיר ביז צום סוף! אבער וואס איז דער מענטש, מאליודא? אנהייב קען ער נישט זיין, סוף האט ער מורא צו זיין... ירוחם: (ווי אן עכא) אנהייב קען ער נישט זיין — סוף האט ער מורא צו זיין...

פראנצישעק: דער גרויסער ברודער איז אין פעס... די גרויסע שוועסטער איז אין פעס...

פראנק: סוף איז מיט אנהייב פארבונדן — האב איך דעם מענטש געוואלט פירן דורכן סוף צום אנהייב. איז דער מענטש א מיטן... א

אהרן צייטלין

מיטן איז ער... אין מיטן בלייבט ער... איך האב געוואלט, אז אלץ, וואס
גוט, זאל ווערן שלעכט — כדי צו ווערן בעסער! דער גרויסער
ברודער... די גרויסע שוועסטער... איינעם א יששכר האט זיך אויסגעדאכט:
ער זעט זיי... מהאט מיך אויסגעלאכט... ווי די בעלי-קבין — אלישען...
אָפּגענאַרט... (זעצט זיך מיט אַ שווער אַראָפּגעלאַזטן קאָפּ אויף די טרעפּ,
וואָס פּירן צום פּאַלאַץ).

אַ קול: (אויפּגערעגט) גענוג! גיב רעכנשאַפט, פּראַנק!

אַ צווייט קול: מאַליוודאַ, צעטייל די אוצרות!

אַ דריט קול: אַוואַטשאַ, שטעל דיך איין פאַר אונדז! אַוואַטשאַ!

אַוואַטשאַ: וואָס ווילט איר?

אַ יונגער פּראַנקיסט: שוין פאַרגעסן? דיין טאַטע האַט ליגן
גאַלד אין קעלער! ער באַהאַלט די פעסלעך גאַלד פאַר זיך, און אונדז לאַזט
ער הונגערן!

מאַליוודאַ: (צו פּראַנקן) מען רעדט וועגן אַ פאַרשלאַסענעם קעלער.

וואָס האַסטו דאָרט ליגן, אַלטער?

פּראַנק: (הייבט אויף דעם קאָפּ; מיט פאַראַכטונג) נישט גאַלד!

מאַליוודאַ: עפעס אַנדערש?

פּראַנק: די לעצטע מפּלה...

מאַליוודאַ: דיין מפּלה? (קוקט אים אָן פאַרגאַפּט).

דער המון: עפּענען דעם קעלער!

מאַליוודאַ: וווּ איז ער, דער שליסל?

(פּראַנק כאַפט אַרויס אַ גרויס פאַרשאַווערט שליסל פון הינטערן בוועם אַרויס
און וואַרפט עס פון דער ווייט דעם צערעוועטן המון, ווי מען וואַרפט אַ ביין דעם
הונט).

קולות: — אַהאַ! איר זעט! אַ שליסל באַהאַלטן, אַ שליסעלע!

— מאַליוודאַ וועט פּונאַנדערטיילן דאָס גאַלד מיט יושר!

— מאַליוודאַ, פיר אונדז!

— זאַלסט טיילן גלייך אויף גלייך!

— מיר אַ פעסעלע!

— מיר אויך אַ פעסעלע!

— מיר קומט צוויי!

— מאַליוודאַ!

מאַליוודאַ: (לאַזט אַראָפּ דעם קאַפּ; דענקט נאָך; קוקט האַלב־פאַרשעמט אויף פראַנק, באַשליסט דאָך צו טאָן דעם המונס פאַרלאַנג) קומט!

פראַנק: (צעלאַכט זיך) כאַטשאַ... גאַלד... פעסלעך... אַוואַטשאַ, און

דו?

אַוואַטשאַ: איך? איך וועל זיי פירן צום קעלער. איך וועל בענטשן זייערע קללות אויף דיר. (צו ירוחמען און פראַנצישעקן) זקנים, קומט מיט!

פראַנק: (צו די זקנים) גייט, נאַראַנים, גייט!

ירוחם: (דערשלאַגן) נאַראַנים רופסטו אונדז?

פראַנצישעק: נאַראַנים זענען מיר?

אַוואַטשאַ: איר זעט? און איר וואַרט נאָך...

(די זקנים וואַקלען זיך. דער המון מיט מאַליוודאַ און אַוואַטשאַן בראַש לאַזט זיך גיין, מאַליוודאַ מאַרשירט שנעל פאַרויס, מיטן שליסל פאַכענדיק, אַוואַטשאַ רעדט עפעס צום המון און ווייזט מיט די הענט. די זקנים קוקן נאָך — האַלב מיט טרויער, האַלב מיט קינאה, פלוצלינג לאַזן זיי זיך לויפן נאָכן המון).

די זקנים: וואַרט! וואַרט! מיר אויך!

(אין המון ווערט אַ געלעכטער, די זקנים שליסן זיך אָן אַן צוג. דער עולם דער־ווייטערט זיך. אויפן פלאַץ בלייבט קיינער נישט חוץ פראַנק, וועלכער זיצט אויף די טרעפּ פון פאַלאַץ אומבאַוועגלעך, שטאַר, ערגעץ קוקנדיק, די הענט אויסגע־צויגן פאַרויס, ווי צום געבעט. עס הייבט זיך אָן צו וועבן אַרום אים אַ טונקלקייט, וואָס פאַרטריגט ביסלעכווייז דעם גאַנצן פלאַץ. איינזאַמע בליצן, ווי וואַנדער־נשמות מיט פאַקלען אין די הענט, באַלייכטן אַ שוואַרץ געוואַרענעם געוויטער־הימל און פאַרגייען מיט אַ רויט אויפגעריסן געלעכטער. ווייטע דונערס וואַרטשען, ווי אַלטע הינט. פון דער פינצטער ווייסן זיך אַרויס: די האַלב־צעבראַכענע סטאַטועס ביים ברונעם, די קאַלומנעס פון פאַלאַץ און פראַנקס אויסגעשטרעקטע הענט. אַ בליץ אַ לאַנגער, אַ זיגנאַגישער, קומט צו פליצן, ווי אַ ריזיקע פלעדערמיוז, שוועבט איבער פראַנק, גיסט אים אָפּ מיט ליכט פון קאַפּ ביז פיס — פראַנק זעט אויס ווי אַן אַנגעצונדענער — דערנאָך ווערט אַלץ פּהרף־עין פאַרלאַשן, און פון דער אַרומיקער חשכות הייבט זיך ביסלעכווייז אַן אַרויסצושיילן דאָס געשטאַלט מיט די לאַפעס).

דאָס געשטאַלט: גוט־שטורעם דיר!

פראַנק: וואָס דאַרפסטו?

דאָס געשטאַלט: האָסט מורא?

פראַנק: אַ בויך האָסטו, ווי אַ שוואַנגערע פרוי. די ריחות דינע — ווי פון אַ שטאַל.

דאָס געשטאַלט: כ'בין מיאוס? כ'בין גוט מיאוס?

פראַנק: אַוועק!

דאָס געשטאַלט: כ'בין די זינד. בלוט ווילסטו? כ'האַב דיר גע-בראַכט בלוט אין די לאַפּעס. (שטרעקט אויס צו אים די לאַפּעס) איך טראָג אין די לאַפּעס בלוט, ווי אין בעכערס. נאַ, טרינק פון מיינע לאַפּעס. איך בין דיין חלום. גיכער! (שטעלט אויף די לאַפּעס, ווי דלאַניעס).

פראַנק: מײן חלום? נישט דו!

דאָס געשטאַלט: ביסט אַ נאַר. פון וואַנען ווייסטו, ווי דיין חלום זעט אויס? איך זאָג דיר: איך בין דיין חלום.

פראַנק: נישט דו! אַוועק!

דאָס געשטאַלט: (רוקט זיך צו גאַר נאָנט).

פראַנק: אַוועק! אַוועק פון מיר!

דאָס געשטאַלט: (לייגט אַרויף אויף אים ביידע לאַפּעס, לעקט אים דאָס פנים מיטן צונג, וואַלגערט זיך אַרויף אויף אים מיטן גאַנצן גוף און ווערגט אים. אַ קורץ, פאַרעקשנט געראַנגל. פראַנק יאָגט דאָס געשטאַלט אָפּ פון זיך. דאָס געשטאַלט טרעט אָפּ און צערינט אין דער פינצטערניש).

פראַנק: (אַ ווייטער, שווערער דונער) ווען אַזאַ דונער שיסט מיך

און דערנאָך קומט אַ בליץ און פאַרברענט מײן טויט לײב אויף אַש!

דער לץ: (קומט צו לויפן מיט אַ ליכטל אין דער האַנט) האַר, ווי ביסטו? (דערזעט פראַנקן) אַלע אַוועק. קיינער נישט געבליבן, חוץ אַ לץ און אַ משיח.

פראַנק: דאָס ליכטל אין דיין האַנט — איצט, ווען בליצן ברענען, ווי אויגן פון משוגעים — ווען דונערס האַלטן קוים איין דעם צאָרן זייערן — איצט — אַ ליכטל — דער בעסטער וויץ דינער, חבר.

דער לץ: נו, אויב דו האַלטסט שוין יאָ פון מיינע וויצן — טאָ מעג דונערן און בליצן — און איך, לץ, מוז מיט דיר זיצן! (זעצט זיך לעבן אים).

פויזע. ביידע זיצן שטיל, אַנקוקנדיק פון צייט צו צייט איינער דעם אַנדערן).
 (ווילד גערודער הינטער דער סצענע. דער ערשטער ווייזט זיך מאַליודאָ. נאָך אים
 לויפט צעשויבערט אַוואַטשאָ. דער המון קומט צוריק. געשרייען און קללות.
 מאַליודאָ טראָגט אויף די הענט אַ לענגלעכע גולם־פיגור).

קולות: אַלטער ציגינער, מיר האָבן גאַרנישט געפונען! האָסט
 באַהאַלטן דאָס גאַלד ערגעץ אַנדערש! האָסט פישוף געמאַכט.
 מאַליודאָ: (באַלויכטן פון בליצן, פאַכט ער אין דער לופט מיט
 דער גולם־פיגור) אָט דאָס האָבן מיר געפונען אין דיין קעלער, מער גאַר־
 נישט. וואָס איז דאָס? אַ מפּיל־קינד?
 אַוואַטשאָ: אַ זויגקינד פון ליים (געלעכטער).

פראַנק: (שטעלט זיך אויף) איר זענט נייגערדיק? גוט. כ'קען זאָגן.
 אַז גאָט האָט באַשאַפן גאַרנישט, אַז גאָט האָט באַשאַפן אייך, האָב איך,
 אייער האָר דער געוועזענער, יעקב, מיר פאַרשאַפט פלים אַלכעמישע און
 האָב מיר געפרוּווט אַליין באַשאַפן אַ מענטש... אַליין...

מאַליודאָ: (גיט אַ הייב דעם גולם ווי אַ טויט שטיקל עוף איבער
 אַלעמענס קעפּ) אָט האָסטו דיר דיין מענטש... אַזוי זעט אויס דיין אַרבעט...
 פראַנק: דרייסיק נעכט האָב איך געוואַכט... די רעטאַרטע האָט
 געזאָדן... דרייסיק נעכט אין קעלער... אויף דער דרייסיקסטער נאַכט —
 דאָס גולמל לעבט... און באַלד דערנאָך — דאָס גולמל שטאַרט... נישט איך
 האָב לעבעדיק געמאַכט, נישט איך האָב געטויט... ווער?... (פויזע) אַ שלאָס
 אַנגעהאַנגען... אַ גראַבן שלאָס... און דאָס שליסל — באַהאַלטן... דאָס קעלער
 איז אַ קבר... איר האָט אַ קבר אויסגעגראָבן... וואָס האַלטסטו אין דער האַנט.
 דו נאַר? וואַרף עס אַוועק...

ירוחם: נישט צום דערקענען איז דעם האַר... רק נאַר... רק נאַר...
 פראַנצישעק: אַלע — נאַראַנים!

דער לץ: (צופט די זקנים ביים אַרבל) אַ נאַר אַהין, אַ נאַר אַהער —
 אַז מען גיט אַ קלאַפּ אין טיש רופט זיך אַן די שער.
 אַוואַטשאָ: מיין קינד, מיין לעבעדיק קינד האָסטו געהאַסט. און
 דו ביסט געאַנגען שאַפן זיך אַן אַנדער קינד, אַ טויט קינד, אַ קינד אַ
 חלום. (רייסט דעם גולם פון מאַליודאָס הענט אַרויס, וואַרפט עס מיט

אהרן צייטלין

וויט אין המון) נאָט! טרעט! (דער המון טרעט דעם גולם).

מאָליודאָ: הערט! מיר וועלן אַוועקגיין. איר גייט?

המון: פיר אונדז!

אַוואַטשאָ: אַוועקגיין? און ווהיין דער וועג?

מאָליודאָ: צו אַ נייעם אינדזל דער וועג! אפשר וועט דאָס מאָל

אַנדערש זיין!

אַוואַטשאָ: און ווידער נאָקעט?

מאָליודאָ: נאָקעט!

אַוואַטשאָ: (ווי פאַרשיכורט) נאָקעט! נאָקעט! איר הערט? נאָקעט!

(פליעסעטט אין די הענט).

דער המון: נאָקעט!

פראַנק: מיט וועמען גייסטו? אָט מיט די?

מאָליודאָ: מען מוז ווידער אָנהייבן פון אַלטן!

פראַנק: גאַרנישט... וועסט ווידער פאַלן!

מאָליודאָ: פאַר וואָס, אַלטער?

פראַנק: (ווייזט אויף אַוואַטשאָ) פריער חנה, איצט — זי. די זעלבע

שפיל, מאָליודאָ!

מאָליודאָ: ווער מיט מיר — נאָך מיר!

אַוואַטשאָ: ווער גייט אין גן־עדן? ווער גייט אין גן־עדן?

(מאָליודאָ און אַוואַטשאָ לאָזן זיך אין וועג; אַ טייל עולם גייט זיי נאָך.

זיי דערווייטערן זיך מיט יובל, געשריי און געזאַנגען).

אַ יונגער פראַנקיסט: (רעדט צום איבערגעבליבענעם עולם)

און מיר — מיר וועלן אַוועקגיין פון דאַנען און וועלן זיך אויסמישן מיט

די פעלקער און וועלן זיך באַזעצן אין די דערפער און וועלן פאַרגעסן אין

פראַנקן און וועלן גיין זונטיק אין קלויסטער. ווער גייט? ווער וויל? (לאַזט

זיך אין וועג; אַ טייל עולם גייט אים נאָך. ווידער געשרייען און געזאַנגען).

ירוחם: און מיר, וואָס מיר זענען נישט געאַנגען נישט מיט ערשטע

און נישט מיט די צווייטע. מיר וועלן אַוועקגיין פון דאַנען און וועלן זיך

אומקערן אַהיים, אין אונדזערע ייִדישע שטיבער אַרײַן, און וועלן לעבן

בתוך עדת בני־ישראל און וועלן אַנצינדן יום־פיפור־ליכט, גרויסע יום־
כיפור־ליכט!

פראַנצישעק: (צעזינגט זיך יום־פיפור־דיק) ונסלח לכל עדת בני־
ישראל, פי לכל העם בשגגה! בשגגה! בשגגה! (אַ טך כאַפּן אונטער און
זינגען מיט).

ירוחם: איר גייט?

קולות: מיר גייען! (גייען אַוועק זינגענדיק ימים־נוראים־ניגונים.
ווידער בלייבן אויפן גאַנצן פּלאַץ נאָר פּראַנק און דער לץ).

פּראַנק: (צום לץ) און דו? פאַר וואָס ביסטו נישט מיטגעגאַנגען?
לץ: אַ לץ האָט נישט וווּ צו גיין, אַ משיח — אויך נישט, בלייבן
ביידע אַליין.

פּראַנק: ביידע אַליין.

(דערווייל לייטערט זיך אויס. איין ברעג הימל הענגט אַרונטער גרינלעך־ליכטיק,
ווי אַ קרוין, אויסגעזעצט מיט שמאַראַגדן. אונטער דעם גרינעם פּאַס הימל ציט זיך
אַ גרין באַלויכטענער, שטילער פּאַס וועג. דער וועג איז אַ מינוט פּוסט, דערנאָך
הערן זיך טריט, עס ווייזן זיך אין גאַנג צוויי פיגורן, ביידע — אין לייזונט־
מלבושים, הויכע פּויערישע שטיוול און קלומעקלעך אויף די פלייצעס, די בערד —
קרום צעשויבערט אויפן ווינט. פון דער ווייטנס זעט מען אַ גוי שלאָפּן אויף דער
קעלניע מיט אַ בייטש אין דער האַנט. איינער פון די צוויי — אַ זייער הויכער,
מיט געבלעכע צוואַמענגעוואַקסענע ברעמען — דער ניסתר; דער צווייטער —
נידעריקער פאַרן ערשטן, מיט ברייטע פלייצעס אין אַ קופּער־גליענדיקן שטערן
איבער אַ שוואַרצער באַרד — דער בעש"ט).

דער ניסתר: אַ נישקשהדיק קפיצת־דרכל — ס'וואַר?
בעש"ט: דער גוי שלאָפט אויף דער קעלניע, ווי נישט אים מיינט
מען.

דער ניסתר: מיטן בייטשל אין דער האַנט... און ער האָט אַ חלום,
ווי ער שטייט און גיט האַבער דעם פּערד.

בעש"ט: מ'האָט זיך אַ קאַפעטשקע פּונאַנדערגעטריילסט.

דער ניסתר: (קוקט זיך אום) אַט איז ער דאָך, דער בחור. (ווייזט
אויף פּראַנק) צוליב אים האַבן גלחים דעם ש"ס געברענגט...
בעש"ט: און דער מיטן ליכטל?

אהרן צייטלין

דער ניסתר: גארנישט... א לץ... ער שטייט מיט א ליכטל און
באליכט א חורבה.

בעש"ט: (צו פראַנקו) העי, דו! מיר האָבן פאַרבלאַנדזשעט אין
וועג... ווי גייט מען דאָ אַרויס?

פראַנק: איך האָב אויך פאַרבלאַנדזשעט.

בעש"ט: מיר ווייסן.

פראַנק: ס'האָט זיך דאָ געקליבן אויף אַ שטורעם. נאָר ס'איז פון
דעם גארנישט געוואָרן. זיך אויסגעלייטערט.

בעש"ט: מיר ווייסן.

דער ניסתר: מיר קומען פון פאָדאָליע קומען מיר.

פראַנק: איך בין אויך פון פאָדאָליע.

בעש"ט: אין פאָדאָליע איז איצט ליכטיק.

פראַנק: ליכטיק?

דער ניסתר: (ווייזט אויפן בעש"ט) אָט דער האָט ליכטיק געמאַכט.

פראַנק: וואָס וויל ער? וואָס ווילט איר?

בעש"ט: גארנישט. אַ ייִשר־כּוח.

פראַנק: וואָס דאַנקסטו?

בעש"ט: ווען דו מאַכסט נישט אַזוי פינצטער — וואָלט איך נישט
געקאַנט מאַכן ליכטיק.

דער ניסתר: וועסט שטאַרבן.

בעש"ט: האָסט אָפּגעטאַן דאָס דיניקע.

פראַנק: (פאָלט אויף די טרעפּ) יאָ... עס גייט ערגעץ... איך זע...
פאַרלעש דאָס ליכטל, לץ... מ'דאַרף שוין נישט... ליכטיק... דער גוטער
גאָט... ער גייט... ער איז אַ פשוטער... מען דאַרף צו אים דורך היילן פון
שלעכטס נישט גיין... ער גייט אַליין... ער קומט... ער איז נישט קיין באַר
האַלטענער. אָט איז ער דאָך... אָט גייט ער... אָט איז ער... (שטעלט זיך אויף
מיט די לעצטע כּוחות, שפּרייט אויס די הענט, ווי ער וואָלט געגאַנגען

אהרן צייטלין

אַנטקעגן גאַט. פּאַלט אום און בלייבט ליגן אויסגעצויגן אויף די טרעפּ
פון פּאַלאַץ).

בעש"ט און דער ניסתר: (בייגן זיך איבערן קערפער).

דער לץ: (לעשט אויס דאָס ליכטל).

דער שטורעם איז אַריבער, דאָס ליכטל פּאַרלאַשן, דער מענטש ליגט
— און גאַט איז געקומען.

(פּאַרהאַנג)

1926-27

ווייצמאן דער צווייטער

א פאנטאזיע אין 14 בילדער

באטיוליקטע לויטן סדר פון זייער אויפטריט

נאצי-פיגור	דער אריער
ערשטער ייד	אמבאסאדארן
צווייטער ייד	די געפאנגענע (המון)
דריטער ייד	איינשטיין
פרוי פון דער וואך	ראטשילד
צווייטע פרוי פון דער וואך	סטיפן ווייז
דריטע פרוי פון דער וואך	ריינהארדט
היים-יאנקל	זשאבאטינסקי
ירוחמואן	סאקאלאוו
קניידלמאן	אטא ווארבורג
שווארצבארד	איב קאהאן
ערשטער מקובל	שלום אש
אנדערע	אלעקסאנדרא
וויצמאן דער צווייטער	משאפלין
קאנצלער	דער אייביקער ייד
פאן דער יעקע	בריטישער אמבאסאדאר
דאס פאלק	שלום בן-חורין
א ייד אין א צילינדער	יונגער ייד (ערשטער)
צווייטער ייד אין א צילינדער	יונגער ייד (צווייטער)
איינער פון דער קאמיסיע	הערצלד
שולמית	דער שטערן

וויצמאן דער צווייטער

י. י. זינגערן
צום אַנדענק פון פיליאַריקער
פריינדשאפט

בילד 1

אַן אומבאַקאַנטע האַפּשטאַט. ברעג פון ים. שיף אין הינטערגרונט.
גלאַקנקלאַנג פון אַלע עקן שטאַט.
מיט אַרעסטאַנטישע נומערלעך, די פעסער אין דער האַנט, שטייען —
אונטער אַ שטרענגער פּאַליציי־וואַך — באַרימטע יידן און
ידישקעס. גרויסער גויישער המון.
דער אַריער, אַ ריווקן האַקנקרייך אין דער האַנט, שטייט אַרומגע־
רינגלט מיט אַמבאַסאַדאָרן פון אַלע מדינות.

דער אַריער: (הייבט דעם קרייך) אין נאַמען פון האַקנקרייך. איך,
דעם פירערס [דעפּאַרטאַציע־מיניסטער מעלד:] פון איצט אַן ווערט ישראל
אויף אייביק אַרויסגעיאַגט. אַלע מלוכות — אויף אונדזער זיט! (צו די
אַמבאַסאַדאָרן) איז אמת וואָס איך זאָג.

אַמבאַסאַדאָרן: אמת.

דער אַריער: פריי אַטעמען אויף די פעלקער. (צום המון) איר
זענט געראַטעוועט.

המון: געראַטעוועט.

דער אַריער: זיי וועלן אונדז אויפהערן שרעקן. מיר וועלן נישט

* אין כתביד נישט דייטלעך (קאַר).

אהרו צייטלין

דארפן ארטינקוקן אין זיי ווי אין א שווינדלדיקן תהום. מיר וועלן נישט ארויפקוקן צו זיי ווי צו א געהיימענישפולן הימל. זיי ווערן געצוונגען זיך אפצוטראגן. מיר — אן זיי, זיי — אן אונדן.

ה מוין: מיר — אן זיי, זיי — אן אונדן.

דער אריער: האקנקרייך, האסט באזיגט דעם מגן־דוד! ישראל ווערט איזאלירט. די מלוכות האבן אויסגעקויפט פאלעסטינע. נישט פאלעסטינע אליין. פאלעסטינע פלוס סיריע פלוס מעסאפאטאמיע. נאט אייך, יידן, און גייט!

ה מוין: און גייט!

דער אריער: האקנקרייך, האסט באזיגט דעם מגן־דוד! ישראל קערט, קיין מוסר־זאגערס. מיר דארפן נישט קיין אייביקע מאַנערס. וואס טויג אונדן דער יידישער קאפ אויף אונדזערע נישטיידישע פלייצעס? דער יידישער קאפ ווערט אפגעטיילט.

ה מוין: איזאלירט — פארטריבן — אפגעטיילט —

דער אריער: (ווייזט אויף די געפאנגענע) זיי זענען די ערשטע צו ווערן פארטריבן. זיי זענען די בארימסטע. דערפאר — די געפערלעכ־סטע. דאס איבעריקע יידנווארג ווערט טראנספארטירט דערנאך, אדער פארטיליקט... (קוקט אויף איינשטיינען) הימלבלויך־דאָנער־וועטער־סאָקראַ מענט! אין אַט דעם געהירן ברענען טויזנט אַנטי־אַרישע רעוואָלוציעס.

ה מוין: ער זאל דער ערשטער באטרעטן די דעפארטאציע־שיף!

דער אריער: (צו איינשטיינען) אַרעסטאַנט נומער איינס!

איינשטיין: (נייגט זיך איראַניש) יא, הער פארטריב־קאמיסאַר.

דער אריער: דו! ארויף אויפן שיף! ביסט דער געפערלעכסטער!

דער קאפ פון זייערע קעפ!

די געפאנגענע: אונדזער ערשטער וועט ער זיין!

דער אריער: זאל ער! איזאלירטערהייט! אבי צווישן אונדן —

נישט! קאפ נומער איינס, מאַרש!

איינשטיין: (ווערט ארויפגעפירט אויף דער שיף) מיין קאפ איז

אייך דאנקבאר פאר דער אַנערקענונג. (געלעכטער צווישן די געפאנגענע).

דער אריער: פארווערט! יידן־געלעכטער — פארווערט!

ה מוֹן: שטרענג פארבאָטן צו לאַכן.
אַמבאַסאַדאַרן: קיין שום געלעכטער! אַ וועלט־היסטאָריש גע־
שעעניש! (געפּאָנגענע לאַכן ווייטער).
דער אַריער: (טופּעט מיט די פּיס) פּאַרשאַלטן ייִדן־געלעכטער!
(צו ראַטשילדן) אַרעסטאַנט נומער צוויי!
ראַטשילד: איך! ראַטשילד. פּאַריז.
ה מוֹן: שילאַק!
דער אַריער: קריך אַרויף דער צווייטער! מיר האָבן גענוג די
אינשטיין־קעפּ און די ראַטשילד־געלטער!
ראַטשילד: (ווערט אַרויפגעפירט אויף דער שיף; צום אַריער) איך
מוז אייך אויפּמערקזאַם מאַכן אויף אייער טעות. איר האַט מיך פּאַרגעסן
צו באַרױבן.
דער אַריער: דיין געלט, ווי דו אַליין, ווערט אינאָלירט, פּאַר־
שטאַנען? קיין שום אומזאַץ אין אויסלאַנד! (צו די געפּאָנגענע) אייער
ייִדנלאַנד וועט מיטן אויסלאַנד גאַרנישט האָבן צו טאָן. קיין שום רעכט
אויף אַמבאַסאַדאַרן, אויף קאַנסולן! כינעזישע מויער! דאָס שמעקט אייך
נישט, ווי?
ה מוֹן: (ניצחונדיק) דאָס שמעקט זיי נישט.
דער אַריער: נומער דריי!
ס טיפּן ווייז: (עפנט דאָס מויל צום רעדן).
דער אַריער: קיין שום רעדעס!
ס טיפּן ווייז: אַפילו רעדן נישט?
דער אַריער: רעדעס וועסטו האַלטן אין ייִדנלאַנד! מאַרש!
ס טיפּן ווייז: דער ייִדישער קאַנגרעס אין אַמעריקע האַט באַ־
שלאָסן —
דער אַריער: קיין שום ייִדן־קאַנגרעסן! אויס דערמיט! (צו דער
וואַך) נעמט אים —
ס טיפּן ווייז: (ווערט אַרויפגעפירט) כּװעל צונויפרופן אַ קאַנ־
גרעס אויף דער שיף! יודעאַ גיט זיך נישט אונטער!

אַמבאַסאַדאַרן: (חשיבותדיק) אָן רעוואָלוציאַנערע אויסרופן!
נישט פאַרשוועכן דעם וועלט־היסטאָרישן ספעקטאַקל!
דער אַריער: און דו, נומער פיר?
ריינהאַרדט: מיך רופט מען ריינהאַרדט.
המון: אַהאַ!
ריינהאַרדט: אייער ספעקטאַקל איז אומזין. איך זאָג עס אייך,
ווי אַ רעזשיסאָר.
דער אַריער: ווער רעזשיסירט? דו? איצט איז האַקנקרייץ דער
רעזשיסאָר! (צו דער וואַך) אַוועק מיט אים!
ריינהאַרדט: (ווערט אַרויפגעפירט).
דער אַריער: נומער פינף, נומער זעקס, נומער זיבן... דריי עלטסטע
פון ציון! (צו זשאַבאַטינסקי) און דו, קאַמאַנדיר פון דער יידישער אַרמיי?
ביסט געפאַנגען! אויף אייביק! דער אַנטי־אַרישער נאַפּאַלעאַן ווערט פאַר־
שיקט!
זשאַבאַטינסקי: איך וועל שלייפן מיין שווערד אָן די פעלדזן־
שטיינער פון ירושלים.
דער אַריער: אַבי נישט אָן די העלדזער פון אַריער! (צו סאַקאַ־
לאָוין) און דו? אַמבאַסאַדאַר! האַ, האַ! יידן־אַמבאַסאַדאַר!
סאַקאַלאָו: (ווייזט אויף די געפאַנגענע) זיי האָבן נישט געהערט,
ווען איך האָב גערופן. איצט גייען זיי, ווייל דו צווינגסט.
דער אַריער: (צו דער וואַך) אין נאַמען פון האַקנקרייץ! שלעפט
זיי — — (ביידע ווערן אַרויפגעשלעפט).
דער אַריער: נו, וועמען האָט איר דאָ נאָך? (כאַפט אַרויס צוויי
אַרעסטאַנטן פון מיטן) ווער זענט איר?
איינער: אַטאַ וואַרבּורג, ניו יאָרק.
צווייטער: אייב קאַהאַן, ניו יאָרק.
דער אַריער: (קוקט אַרײַן אין אַ ליסטע) אַהאַ! וואַרבּורג! מיליאַ־
נער! יידישע דאָלאָרן! אייב קאַהאַן — רעדאַקטאָר! דאָנערװעטער! גרעס־
טע יידישע צייטונג! צייטונגלייט! מאַרש! (ווערן אָפּגעפירט) און דער דאָ,
דער הויכער, אַש? וואָס? שריפטשטעלער? וועלט־באַרימט? מאַרש! (ווערט

אָפּגעפּירט) אַזוי פּיל באַרימטהייטן, צום טיזוול! יעדער צווייטער ייד —
באַרימט! און די דאָ? (שלעפט אַרויס פון צווישן די געפּאָנגענע אַ פּרוי,
קוקט זי אָן, שטעלט אַרויס פּאַרנט) ברונעט! שוידערלעך ברונעט! ענט-
זעצליך סעמיטיש! ווער ביסטו?

ה מוּן: זי איז שיינ!

אַמבאַסאַדאַרן: (חשיבותדיק) וועלט־היסטאָריש שיינ.

דער אַריער: שווינערני אַזוי שיינ צו זיין! ייִדישע שטיקלעך!
אַלעקסאַנדראַ: (פּאַרצווייפּלט) איך וויל צוריק קיין האַליווד.

דער אַריער: גיבטס ניכט, מאַדאַם.

אַלעקסאַנדראַ: בין פּילם־אַרטיסטין, באַרימטע פּילם־אַרטיסטין.

און איך האָב —

דער אַריער: וואָס האַסטו? אַ קאַנטראַקט? נישט גילטיק מער.

אַלעקסאַנדראַ: אַ געליבטן.

ה מוּן: אַ געליבטן!

דער אַריער: אַן אַרישן? ראַסן־שאַנדע!

אַלעקסאַנדראַ: קיין ייִדישע געליבטע נאָן איך נישט.

דער אַריער: וועסט נוצן!

אַלעקסאַנדראַ: אַן עכטער אַריער איז ער: אַ באַקסער!

ה מוּן: (מיט דרן־אַרץ) אַ באַקסער!

אַמבאַסאַדאַרן: (צום אַריער) אייגנטלעך... וועלט־היסטאָריש

גענומען... די ייִדישקעס זענען דאָך אונדז שטענדיק געווען סימפּאַטישער,

איידער די יידן... שיילאַק — טפּוי, אַבער דזשעסיקאַ...

ה מוּן: פאַר וואָס זאָל נישט הנאה האָבן פון אַ שיינער ייִדישקע

אַ גוטער אַרישער באַקסער?

דער אַריער: פון אַזאַ פּראַגע איז איין טריט צו אַ צווייטער,

אַ נאָך ערגערער! אייך וועט נאָך איינפאַלן צו פּרעגן פּאַרקערט אויך! פאַר

וואָס — וועט איר פּרעגן — זאָל נישט הנאה האָבן פון אַ גוטן אַרישן

באַקסער אַ שיינע ייִדישקע? דאַנערוועטער! זעט איר נישט, אַריער, וווּהין

דאָס פּירט? (צו אַלעקסאַנדראַ) אַוועק פון אונדזערע באַקסערס! פאַר-

אהרן צייטלין

ווערט! אומדערלאָזבאַר! ראַסן־ריינקייט! (צו אַלע אַרום) געהערט? ראַסן־ריינקייט!

אַלעקסאַנדראַ: דזשאַן! נישט געקומען זיך געזעגענען אַפילו! דינע ווונדער־וויסע ציין וועל איך קיין מאָל נישט פאַרגעסן! דזשאַן! דו ביסט דאָך מיין גרעסטע ליבע! און דינע מעכטיקע אַרעמס — דינע מעכטיקע אַרישע אַרעמס —

דער אַריער: דו, אין דיין ידנלאַנד וועסטו יאָמערן! אויף דער שיף קריך! צו די איינשטיינס! צו די ראַטשילדס! איר ענטזעצלעכע סעמי־טישע היפער־שיינקייטן, גענוג איך צו פאַרשוועכן די אומשולד פון אַרישע באַקסמיסטערס! גענוג מיט ייִדישער איבערפראַדוקציע! איזערע איינ־שטיינס — איבער קלוג, איזערע ראַטשילדס — איבער רייך, איזערע ווייבער — איבער שייך! גענוג!

המון: גענוג!

אַלעקסאַנדראַ: (ווערט אַרויפגעפירט אויף דער שיף אונטער פייפער־יען און געלעכטערס).

דער אַריער: (מושטירט מיטן בליק די מחנות געפאַנגענע) באַרימט־הייטן, באַרימטהייטן, באַרימטהייטן! אוף! נעמט זיי אַלע! שלעפט זיי! (מען פירט די מחנות אויף דער שיף אַרויף. מען ברענגט צו שלעפן טשאַפלינען).

טשאַפלין: (מיט שטעקעלע און צילינדער) איך בין קיין ייד נישט! ריינסטער גויים־יונג! לאַזט אַפ!

קולות: אַפלאָזן! אַן אַריער!

אַנדערע קולות: שלעפט אים! אַ ייד!

טשאַפלין: איך האָב דאָקומענטן —

דער אַריער: אויפן פייער די דאָקומענטן! ביסט אַ ייד.

טשאַפלין: איך?

דער אַריער: דו!

טשאַפלין: (צו אַלע אַרום) דזשענטלמען, פאַר וואָס זאָלט איר פעלשן מיין מעטריקע?

דער אריער: ראסן־פארשערס האבן אויסגעפארשט — מע ווייסט שוין.

טשאפלין: איך בין נישט געמלט.

דער אריער: ראסן־פארשערס האבן אויסגעפארשט, אז יא.

טשאפלין: איך ווייס נישט דערפון.

דער אריער: וואס קאנסטו וויסן, צי דו ביסט געמלט אדער נישט?

די ראסן־פארשערס ווייסן.

טשאפלין: און ווער איז געווען מיין פאטער?

דער אריער: א ראבינער.

טשאפלין: און מיין זיידע?

דער אריער: א ראבינער.

טשאפלין: און מיין עלטער־זיידע?

דער אריער: זעלבסטפארשטענדלעך: א ראבינער.

טשאפלין: און ווי איז מיין נאמען?

דער אריער: קאפלאן.

טשאפלין: (פארלוירן) אלרייט. קאפלאן. (שאקלט מיטן קאפ)

וועל, גיי איך צו מיסטער איינשטיינען. מיט וואס איז עס ערגער פאר א

פילם? (צום אריער) גוד־בני, הער קאהן!

דער אריער: (אין גרימצארן) שווינקערל! הייס איך דען קאהן?

טשאפלין: הייס איך דען קאפלאן? (לאזט זיך צו דער שיף).

(עס קומט אן א געשטאלט — א הויכע, א בערדיקע, א ווינטיקע).

דער אריער: (פארשטעלט דעם וועג) ווהין?

די געשטאלט: (שטופט אפ זיין האנט, גייט ווייטער) דער אייבי־

קער ייד.

דער אריער: אייביקער וואגאבונד! אויס וואגאבונד און אויס

אייביק! אין יידנלאנד אריין!

די געשטאלט: איך בין א סוד. א סוד קאן נישט ווערן אויס

אייביק. (גייט פארביי, הייבט זיך צו דער שיף ארויף. די שיף רירט).

דער אריער: (הייבט דעם האקנקרייץ) צום טייוול, ישראל! צום

קיין מאל נישט ווידערזען!

אהרן צייטלין

בריטישער אמבאסאדאר: (טרעט אַרויס) עקסקיוו מי, סער!
כדי אויסצומיידן מיספּאַרשטענדענישן, מעלד איך אין נאָמען פון זיין מאַיעס-
טעטס רעגירונג — (ס'ווערט שטיל).

דער אַריער: וואָס גייסטו מעלדן?

בריטישער אמבאסאדאר: איך מעלד, אַז צוליב העכערע
מלוכה־צוועקן האָט זיין מאַיעסטעטס רעגירונג פאַרהאַלטן ביי זיך אַן איין
איינציקן ייד.

דער אַריער: דאָס פערדאַמטע ענגלאַנד! וואָטאַן, באַשטראַף
ענגלאַנד!

בריטישער אמבאסאדאר: אַ געניאַלער כעמיקער. מיר מוזן
אים האָבן. וויצמאַן דער צווייטער.

דער אַריער: וויצמאַן דער צווייטער! שוידערלעך! וועלטסקאַנ-
דאַל! פאַראַט פון דעם אַריער־פּרינציפּ! אומדערהערט! אַננעמען מיטלען!
בריטישער אמבאסאדאר: אַן אַ ייד איז זיך ענגלאַנד קיין
מאַל נישט באַגאַנגען (אויפּרודערונג).

(פאַרהאַנג)

בילד 2

אויף דער שיף. די דעק.
סאַקאלאַוו און וואַרבורג פאַרענדיקן אַ שאַכשפּיל.

סאַקאלאַוו: שאַך — מאַט!

וואַרבורג: נו, פאַרפּאַלן.

סאַקאלאַוו: מאַט, מיסטער וואַרבורג, מאַט! פּריער בין איך אייך
נאַכגעלאַפּן, אייך מיט גוואַלד געשלעפט אין דער יידישער אַגענץ, איצט
זענט איר מאַט. (הייבט זיך אויף).

איינשטיין: (זיצט ביים פאַרענטש פון דער שיף, קוקט צום הימל

דורך אַ טעלעסקאָפּ, שרייבט אויף אַ שטיקל פּאַפּיר נייע פּאַרמולעטס).
אייב קאַהאַן: (לויפט צעטרעגן) איך מוּ קייבלען קיין ניריאַרק!
קייבלען צו מיין צייטונג! לעצטע ידיעות פון דער שיף!
סאַקאַלאָוו: וואָס ניריאַרק? ווען ניריאַרק? אויס.
אייב קאַהאַן: וואָס האָט איר געזאָגט?
סאַקאַלאָוו: אויס.

אייב קאַהאַן: אויס? (קומט זיך אום) יא, טאַקע אויס, אויס. (פאַר־
צווייטלעט) וואָס טו איך אָן אַ פּייפּער? וואָס זאַל איך רעדאַגירן? די כּוואַך־
ליעס? און איז דער ים אַ לינאַטיפּ? (גייען ביידע אויף און אָפּ איבער
דער דעק).

ריינהאַרדט: (קומט צו זיך) אַך, יא, איך דערמאַן מיך... (יאַאוש־
מינע הערן, אויף די פּלעצער! אַכטונג! איך רעזשיסיר! (לויפט צו צו
איינשטיינען, כאַפּט אים אָן ביים אַקסל, דרייט אים אויס צו זיך) מיטן פנים
צו מיר! איך רעזשיסיר!

איינשטיין: (פאַרבליפט) אַבער, ליבער הער ריינהאַרדט, בין איך
דען אַן אַקטיאָר!

ריינהאַרדט: (קומט צו זיך) אַך, יא, איך דערמאַן מיך... (יאַאוש־
דיק) אַבער איך — פאַרשטייט, הער פּראָפּעסאָר — איך בין אַ רעזשיסאָר!
נישט אַבי ווער! ריינהאַרדט! און וווּ, ווען, וואָס זאַל איך רעזשיסירן? די
וועלט, די גאַנצע וועלט איז געווען מיין בינע! און מ'האַט זי מיר אַוועק־
גענומען!

איינשטיין: די וועלט! אומצייליק זענען די וועלטן, הער ריינ־
האַרדט. טוט בעסער אַ קוק דורכן טעלעסקאָפּ.

ריינהאַרדט: וואָס וועלן מיר העלפן טעלעסקאָפּ? (אַפּ).

איינשטיין: (נעמט זיך צוריק צום טעלעסקאָפּ און פאַרצייכנט
ווייטער זיינע פּאַרמולעטס).

זשאַבאַטינסקי: (שטייט ביים פּאַרענטש און קאַמאַנדרט די כּוואַך־
ליעס) מעכטיק דאָס גערויש דינסט, יידישע אַרמיי! צום שטורעם, יידישע
אַרמיי! אַטאַקיר! ערשטע כּוואַליע — ערשטער גאַרניזאָן! צווייטע כּוואַליע

— צווייטער גארניזאן! דריטע כוואליע — דריטער גארניזאן! צום געווער!
קאנאנאדע!

ש ל ו ם א ש : י י ד ן , א י ד ה א ב א נ ג ע ש ר י ב ן א נ י ו ע ר ק . מ י ן נ י ו ע ר ק
ו ו י ל א י ד א י ד פ א ר ל י י ע נ ע ן , י י ד ן ! (ק י י נ ע ר ה ע ר ט נ י ש ט) כ ' ה א ב פ ו ן א י ד
פ א ר ג ו י י ם ג ע ש ר י ב ן , א ו ן ז י ה א ב ן א ו י ס ג ע ה ע ר ט . פ א ר ו א ס ה ע ר ט א י ר נ י ש ט ?
י י ד ן , ש ט ע ל ט ז י ק א פ א ר ג ע — ה ע ר ט א ו י ס א מ ע ש ה . (ש ר י י ט) ה ע ר , י ש ר א ל !
(ז י ן ק ו ל ג י י ט פ א ר ל ו י ר ן א י ן י ם ג ע ר ו י ש ; ב ל י ב ט ו ש י י ן , ד י ה ע נ ט פ א ר
ב ר א כ ן) י ע ד ע ר י י ד ה ע ר ט נ א ר ז י ק א ל י י ן . ז י ק א ל י י ן .

ר א ט ש י ל ד : נ ו , ג ו ט , ה א ט א י ר צ ו ג ע נ ו מ ע ן פ ו ן מ י ר ד י ו ע ל ט . ה א ל ט
ז י ק מ י ט א י ר ! ז י ה א ט א ז א פ נ י ם , ו ו י א י י ע ר ה א ק נ ק ר י י ן . א ב ע ר ד י ב ע ר ז ע ,
ד י ו ע ל ט ב ע ר ז ע !

ש ל ו ם ב ן ח ו ר י ן : (א י ו נ ג ע ר י י ד) ט ו י ט א י ן א ל ן ; ב ל ו י ן ד ה ,
י ר ו ש ל י ם , ל ע ב ס ט ! ו ו י צ ו ם ש ו י ס פ ו ן א ג ע ל י ב ט ע ר ו ע ט צ ו פ א ל ן מ י ן ק א פ
צ ו ד י נ ע ש ט י י נ ע ר . א ו י פ ש ט ע ל ן ו ע ל א י ד ד י , י ר ו ש ל י ם !

צ ו ו י י ט ע ר י ו נ ג ע ר י י ד : מ י ט ד י ר ב י ן א י ד , ש ל ו ם ב ן ח ו ר י ן !
נ י ש ט ז י ה א ב ן פ א ר ט ר י ב ן א ו נ ד ו — נ י ש ט ז י י ע ר ה א נ ט ! ד י ה א נ ט פ ו ן
א ל מ ע כ ט י ק ן ו ו י ז ט ד ע ם ו ע ג א ו י ף צ ו ר י ק ! צ ו ר י ק , י ש ר א ל ! ע ס ו ו א ר ט ד י ן
ל א נ ד א ו י ף ד י ר .

א י ו נ ג ע י י ד י ן : (ה י י ב ט ד י ה ע נ ט) א ק ע ר א ו ן ב ר ו י ט ש י י ע ר !
ט ע נ ן א ר ם ש י י ע ר ן , ט ע נ ן ב י ז פ א ר ט א ג ! א ר ב ע ט א ו י ף א ק ע ר פ ע ל ד ע ר ,
א ר ב ע ט ב י ז נ א כ ט !

ד ע ר א י י ב י ק ע ר י י ד : (ג י י ט א ו י ף ש א ט נ ד י ק) צ י ז י ק , י ם , צ י ז י ק
א ו י ס ב י ז צ ו ג א ט ! ב ר ע נ ג מ י ן ש א ט ן פ א ר ז י ן ב ל ו י ק י י ט . א י ד ו ו י ל ב ל ו י
ו ע ר ן , י ם ! (ג י י ט פ א ר ב י א י ב ע ר ק ע פ) .

ס ט י פ ן ו ו י ז : ד ז ש ו י ש פ י פ ל , ו ו ע ל ן מ י ר מ א כ ן א ק א נ ג ר ע ס ?
(מ ' ה ע ר ט א י ם נ י ש ט) .

ד ז ש ו י ש פ י פ ל , ו ו ע ל ן מ י ר א נ ג ע מ ע ן א ר ע ז א ל ו צ י ע ?
(מ ' ה ע ר ט א י ם נ י ש ט) .

ד ז ש ו י ש פ י פ ל , מ ו ז ן מ י ר א נ ה י י ב ן א ר ג א נ י ז י ר ן ד י י י ד י ש ע מ ל ו כ ה ?
(ב א ק ו מ ט פ ו ן ע ר ג ע ן א פ א ר ז י צ ע ר ג ל א ק , ק ל י נ ג ט) .

רויק! איך הייב אן די פארזאמלונג!

(בייגט זיך אריבער איבערן דעק, שרייט צו די כוואליעס, קלינגט אויף זיי מיטן גלאק).

וואס אפלאדירט איר אזוי? א סוף! הערט א מאל אויף מיטן אפלאדירן!
מיר האבן וויכטיקע פראגעס אויף דער טאג־ארדענונג —
(ים־גערויש).

אלעקסאנדרא: (קומט ארויס אויפן דעק אין איר שענסטן קלייד,
ווערט ארומגערינגלט).

ריינהארדט: ווי א ביבלישע קעניגין זעט איר אויס, אלעקסאנדרא!
איך אנגאזשיר איך —

ש לום א ש: ווי גליענדיק שווארץ דו ביסט! שווארצע זון!
ריינהארדט: איר טרעט אריין אין מיין טעאטער, אלעקסאנדרא?
אלעקסאנדרא: האט איר דען א טעאטער?
ריינהארדט: (דערמאנט זיך, גאפט ארום זיך) הם... ניין... בלויז
ים, הימל, יידן און... איך ווייס גארנישט מער... נישטא קיין טעאטער,
אלעקסאנדרא...

אלעקסאנדרא: אך, האליווד... דזשאן... דזשאן מיט די וונדער־
וויסע ציין... נישטא מער ביידע...

ש לום א ש: שווארצע זון, איך וועל דיך באשרייבן.
אלעקסאנדרא: איך דארף געליבט ווערן, נישט באשריבן ווערן.
ש לום א ש: אויך יידן קאנען ליב האבן, אלעקסאנדרא... (מיט חדר־
ניגון) שיר — דאס געזאנג, השירים — איבער אלע געזאנגען, אשר לשלמה
— וואס צו שלמהן...

אלעקסאנדרא: כא־כא... איך דארף אנדערע ארעמס —
שטאלענע! (נעמט ארויס דאס בילד פון איר באקסער, קוקט, באקומט
פייכטע אויגן, מאכט א פאר טריט; באגלייטער — נאך איר).

שטאלפלין: (קומט איר אנטעגן מיט א פילד־אפאראט) שטיי!
אלעקסאנדרא: טשאַרלי טייערער, ביידע אין איין נויט! אמת?
קום, מירן רעדן וועגן האליווד.

שטאלפלין: האליווד? ווי קומען האליוודער פילמען צו דעם וואס

איך זע דאָ? (נעמט זיך צום אַפּאַראַט) רויק! דאָס וועט זיין אַ וועלטפּילם!
אַלעקסאַנדראַ: (מיט פּאַראַכטונג) קלאָון! (אַפּ אין דער ריכטונג
פון איינשטיינען).

טשאַפּלין: כאַ-כאַ... וועסט בני מיר שפּילן אַ הויפּטראַלע. אַרבעט
פאַר מיר, אַלעקסאַנדראַ, אַרבעט! (גייט איר נאָך).

אַלעקסאַנדראַ: (גייט פאַרביי איינשטיינען. איינשטיין קוקט זיך
נישט אום. צו די באַגלייטערס) דער פּראָפּעסאָר קוקט קיין מאָל נישט אויף
פרויען? זעט ער פּרויען אויפן הימל? (צו איינשטיינען) קאָן מען אייך
באַאמרויכן מיט אַ פּראָגע?

איינשטיין: (הייבט אויף אַ פאַר קינדישע אויגן) אינטערעסירט
אייך די רעלאַטיוויטעט-טעאָריע?

אַלעקסאַנדראַ: אַ, אַבסאָלוט נישט. איך וויל נאָר פּרעגן, צי ווערט
אייך נישט אומהיימלעך אַ מאָל מיט אַזאַ גרויסן יידישן קאַפּ אויף די
פלייצעס?

איינשטיין: מיט אַ קאַפּ איז קיין מאָל נישט אומהיימלעך.

אַלעקסאַנדראַ: זעט איר, און מיר איז אַזוי אומעטיק. זינט זיי
האַבן מיך פאַרטריבן פון האַליווד — איז מיר אומעטיק. איך האָב נישט
ליב דעם ים. איך האָב נישט ליב די שטערן. איך האָב נישט ליב די יידן.
אויף וואָס זאָל איך קוקן? אויפן וואַסער? אויף אייך? מיר איז לאַנגווייליק.
איינשטיין: (לייגט אַפּ דעם טעלעסקאָפּ, נעמט זיך צו דעם פּידל,
וואָס ליגט נעבן אים. פּרוווט די סטרוונעס).

אַלעקסאַנדראַ: (איראַניש) גייט איר געבן קאַנצערט?

איינשטיין: דאָס ווונדערט אייך? דאָס איז דאָך איינפאַך. איך
בין לעצטנס אַן אַסטראָנאָם און דער טעלעסקאָפּ האָט מיר פאַרטרויעט עטלעכע
נייע קאָסמישע פאַרמולעס. איך האָב זיי דאָ אויפגעשריבן. און איצט, נאַטיר-
לעך, גיי איך זיי אויסשפּילן.

אַלעקסאַנדראַ: איר שפּילט אויס אויף אַ פּידל פאַרמולעס?

איינשטיין: וויסט איר נישט, אַז מוזיק, מאַטעמאַטיק און די
באַוועגונגען פון הימלקערפּערס זענען פאַרבונדן?

אלע קסאנדרא: מיין באַקסער האָט עס מיר קיין מאָל נישט געזאָגט.

טשאַפּלין: (שפּרינגט צו, פּילמירט) עפעקטפולע סצענע פאַר מיין וועלטפילם! פאַר מיין טשאַפּליניאַדע! דער גרעסטער ייִדישער קאַפּ — דאָס שענסטע ייִדישע לייב!

קולות: פון ווען אָן איז עס טשאַרלי אַ שדכן?

טשאַפּלין: ווייזט אויס, זינט זיי האָבן מיך געצוונגען צו ווערן אַ ייד. (פאַרטראַכט זיך) געצוונגען צו ווערן? ווער ווייס... אַזוי פיל קאַפּלאַנס דאָ אויף דער וועלט — בין איך אפשר אין דער אמתן אַ קאַפּלאַן? (צום אייביקן ייד, וואָס ווייזט זיך פון צייט צו צייט, גייט פאַר־ביי, פאַרשווינדט און באַווייזט זיך ווידער) העי, דו, מיסטער אייביקער ייד? אייביקער ייד: וואָס ווילסטו, מיין זון?

טשאַפּלין: מוזסטו דאָך וויסן: בין איך אַ קאַפּלאַן אָדער נישט? אייביקער ייד: איך ווייס אויך נישט. לאַנג שוין פאַרלוירן דעם חשבון פון די קאַפּלאַנס, מיין זון. (גייט פאַרבטי). איינשטיין: (שפּילט).

טשאַפּלין: (לאָזט זיך טאַנצן צום טאַקט פון דער מוזיק; זינגט מיטן ניגון פון פּאַלקסליד: צען ברידער זענען מיר געווען)

איין קאַפּלאַן בין איך מיר געווען
מיט צרות פאַרשידענערליי,
קומט צו גיין אַ צווייטער קאַפּלאַן —
איז געוואָרן צוויי.

אוי, איינשטיין מיט דעם פּידל,
טשירי־בירי־באַם!
שפּיל זשע מיר אַ לידל
אויפן מיטן ים!

צוויי קאַפּלאַנס זענען מיר געווען,
געלעבט פון קיי און שפּיי.

סקאצל קומט! שוין דא א דריטער —
איז געוואָרן דרײַ.
אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
אאָזױו.

דרײַ קאָפּלאַנס זענען מיר געווען —
זאָל איינער כאַטש זײַן אַ גביר!
סקאצל קומט! אַ פּערטער קבצן —
איז געוואָרן פיר!
אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
אאָזױו.

זענען מיר, הייסט עס, פיר קאָפּלאַנס געווען,
כאַטש שרײַ ביז מאַרגן און שימף!
נעמט און קומט אַ פינפטער קאָפּלאַן —
איז געוואָרן פינף.
אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
אאָזױו.

פינף קאָפּלאַנס זענען מיר געווען,
געבענקט נאָך פּריש געבעקס.
צוגעקומען נאָך אַ בענקער —
איז געוואָרן זעקס.
אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
אאָזױו.

זעקס קאָפּלאַנס זענען מיר געווען,
האַבן מיר וועקסלען געשריבן.
צוגעקומען נאָך אַ שרײַבער —

איז געוואָרן זיבן.
אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
אָז'וו.

זיבן קאַפּלאַנס זענען מיר געווען,
האַבן מיר חובות געמאַכט,
קומט צו גיין אַן אַכטער מאַכער —
איז געוואָרן אַכט.
אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
אָז'וו.

אַכט קאַפּלאַנס זענען מיר געווען,
געטרונקען צרות ווי וויין.
סקאַצ'ל קומט! אַ ניינטער טרינקער —
איז געוואָרן ניין.
אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
אָז'וו.

און איצט זענען דאָ אַזוי פיל קאַפּלאַנס,
אַז עס ווייס שוין נישט גאַט אַליין,
צי דער טשאַפּלין איז אַ קאַפּלאַן —
אַדער טאַקע ניין.

אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
טשירי, בירי, באַם!
שפיל זשע מיר אַ לידל
אויפן מיטן ים!

(פ א ר ה א נ ג)

בילד 3

קאַרנאַוואַל אין תל־אביב. נאַכט. ראַקעטעס. מאַסקעס.
יום־טובדיק געקליידטער העראַלד שטייט און טרומייטערט.

ה ע ר אַ ל ד : קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל! תל־אַביבער קאַר־
נאַוואַל איז אויסגערופן! פאַריקע נאַכט איז געווען די וואַלנאַכט און איצט
קומט פאַר לכבוד דער וואַלנאַכט אַ קאַרנאַוואַל־נאַכט! גרויס איז די פרייד
אין ישראל: מיר האָבן אויסגעוויילט דעם פראַפעסאָר איינשטיין צום פּרע־
זידענט און דערנאָך האָבן מיר אויסגעקליבן די שענסטע צווישן אונדז,
אַלעקסאַנדראַ, און זי געמאַכט צו דער פּרוי פונעם פּרעזידענט, כדי דאָס
יידישע ליב און דער יידישער גייסט זאָלן צוזאַמען בויען די יידישע
מלוכה! קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל! און געשען איז דאָס — זאָל
וויסן גרויס און קליין — לויטן איינפאַל פון טשאַרלי קאַפּלאַן אָדער טשאַפּ־
לין, אַ באַרימטער מאַן פון האַליווד, איצט אין תל־אביב! קאַרנאַוואַל,
קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל!
(מוזיק).

ט ש אַ פ ל ין : מישט זיך אויס, מישט זיך אויס, מישט זיך אויס! זאָל
זיך אויסמישן הימל און ערד! וויבערשע לאַקן און מענערשע בערד!
חלום, חלום, חלום! זאָל תל־אַביב ווערן האַליווד היינטיקע נאַכט! איך
וויל אַ פּילם פון אַ פּאַלק! (טאַנצט) —

איך דריי מיך אום, שלימזל,
ווי אַ חלום אויף אַ יאַרד —
איז דאָך טאַקע אַ קשיא:
מיט וואָס בין איך נישט קיין ייד?

און אַ שטעקעלע האָב איך
און כִּדריי דערמיט געניט...

איז דאך טאקע א קשיא:
מיט וואס בין איך נישט קיין ייד?

אלעקסאנדרא: (קומט אן).

(יובל פון המון. מוזיק. מאסקעס־טאנץ ארום אלעקסאנדראן).

קולות: ווו איז אלבערט, פרעזידענט פון ישראל?

אלעקסאנדרא: (אויפגערעגט) אלבערט! אייער אלבערט איז א
מאדנער מענטש! אייער אלבערט איז סקאנדאליעז! איך וועל זיך מיט אים
גטן! אומבאדינגט!

קולות: אזוי שנעל?

טשאפלין: דושי, מאך מיר נישט קאליע דעם פילם!

אלעקסאנדרא: איך זאג אים: קום צום קארנאוואל, ענטפערט ער,
אז ער דארף אויסרעכענען דעם ליכטוועג פון עפעס א שטערן! ענטפער
איך: איך בין אויך א שטערן! א סטאר, א האליוודער סטאר! ווייסט איר,
וואס ער האט זיך דערוועגט צו זאגן? דער מענטש האט זיך דערוועגט צו
זאגן, אז יענער שטערן דארט איז אים אינטערעסאנטער!

טשאפלין: (קוקט צום הימל) הויכגעערטער שטערן, פאל אראפ
פון הימל און בעט איבער אלעקסאנדראן! דערקלער איר, איך בעט דיך,
אז איינשטיין איז נישט גערעכט!

(דער שטערן פליט אראפ פון הימל און פאלט צו אלעקסאנדראס פיס).

דער שטערן: קארנאוואל, קארנאוואל, קארנאוואל! איך פאל, איך
פאל, איך פאל! איך פאל צו די פיס פון דער שיינער אלעקסאנדרא! איך
בייג פאר דער שיינער אלעקסאנדרא מיין גאלדענעם קאפ! איך בעט איבער
די שיינע אלעקסאנדרא!

אלעקסאנדרא: (צופרידן) איר זענט זייער העפלעך, ליבער שטערן!
דער שטערן: זייט מוחל איינשטיינען! מיר צו ליב — זייט מוחל
איינשטיינען!

אלעקסאנדרא: איך בין מוחל, מיין ליבער. (קאקעטיש) זענען
אלע אין הימל אזוי גאלאנט?

דער שטערן: אלע, אלע! אבער אנטשולדיקט! איצט מוז איך

אהרן צייטלין

צוריקפליען! פון מיין הימלשער לאַזשע וועל איך דעם קאַרנאַוואַל אַבסער-
וירן בעסער! אַ גוטע נאַכט, שיינע אַלעקסאַנדראַ! אַ גוטע נאַכט!
אַלעקסאַנדראַ: אַ גוטע נאַכט, מיין ליבער!
אַלע: אַ גוטע נאַכט! (שטערן — אַפּ).

טשאַפּלין: (שטייט די גאַנצע צייט און פּילמירט) די סצענע מיטן
שטערן איז נישט שלעכט. מיר פעלט אַבער צו אַ מאַסן־סצענע מיין פּרינדי
אַלבערט, דער גוטמוטיקער — פּרעזידענט פון ישראלס רעפּובליק!
קולות: אַט גייט ער! ענדלעך!

איינשטיין: (קומט אָן אַ צעטראַגענער, זשעסטיקולירט) איך דער-
קלער, אַז אויב איר ווילט מיך פאַר פּרעזידענט — וועט איר מיר מוזן
אויפשטעלן אַן אַבסערוואַטאָריע.
קולות: מיר וועלן אויפשטעלן.

איינשטיין: איך קאָן נישט אַרבעטן. אויסגעשלאָסן. איר זענט אַ
צו רוישיק פּאַלק, איר זענט טומלערס. צוליב אייער היינטיקן קאַר-
נאַוואַל האָב איך נישט געקאָנט אַנטדעקן אַ געוויסן געזעץ, וואָס —
קולות: קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל! צו וואָס געזעצן? קאַר-
נאַוואַל!

איינשטיין: (ווערט אַרײַנגעצויגן אין מאַסקעטאַנן).
טשאַפּלין: (פּילמירט).

(איינציקווייז קומען אָן פון דער נאַכט: ריינהאַרדט, ראַטשילד, סטיפּן ווייז,
זשאַבאַטינסקי, סאַקאַלאַוו, וואַרבורג, אייב קאַהאַן, שלום אַש).

ראַטשילד: איך האָב פאַרבלאַנדזשעט אויף דער בערזע פון חלו-
מות.

סטיפּן ווייז: יידיש פּאַלק, וואָס טאַנצסטו? אַרגאַניזאַציע? רעזאַ-
לוציע? באַקלערן, וואָס מיט אונדז טוט זיך — וויסן — באַשליסן —
ריינהאַרדט: שפּילט מען דאָ שעקספּירס חלום פון אַ זומערנאַכט?
זשאַבאַטינסקי: יידן, מיר מוזן האָבן אַן אַרמיי! איינס־צוויי,
איינס־צוויי — אַן אַרמיי! דיסציפּלין! נישט אַזוי ווילד! דיסציפּלין!
סאַקאַלאַוו: יידן, וואָס פאַרט איר נישט קיין ציון?

וואַרבורג: איז דען דאָ נישט ציון, מיסטער סאַקאַלאָוו?
סאַקאַלאָוו: ניין, מיסטער וואַרבורג. נישט דאָס האָט מען געמיינט.
אי יב קאַהאַן: גראַנדיעז! איך מוז קייבלען קיין ניריאַרק! גראַנ-
דיעז! (קוקט זיך אום) אָבער וווּ איז מיין צייטונג?
שלום אַש: אַ גוי! איך זוך אַ גוי! ווער וועט איבערזעצן מיניע
זאַכן!

(די באַרימטהייטן נעמען זיך אָן פאַר די הענט און טאַנצן. עס קומט אָן אַ
נאַצי־מאַסקע, באַגלייט פון מוזיק).

נאַצי־פּיגור: דאָנערוועטער נאָך איין מאָל!
אַלע: קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל!
נאַצי־פּיגור: לאַכן פאַר יידן שטרענגסטנס פאַרבאַטן!
אַלע: לאַך, ישׂראל!
(געלעכטער).

נאַצי־פּיגור: האָב איך נישט געזאָגט? לאַכן פאַרבאַטן! לאַכן
פאַר נישט־אַריער שטרענגסטנס פאַרר־באַטן!
אַלע: לאַך העכער, ישׂראל!

(אַ גרעסער געלעכטער ווי פּריער. נאַצי־פּיגור, מיט אירע באַגלייטערס, אָפּ
אונטער מוזיק אין דער נאַכט; ס'קומען אָן: דער אייביקער ייד און שלום
בן־חורין, דער יונגער ייד).

שלום בן־חורין: וואָס טומלט דאָס פאַלק אַזוי, אייביקער?
אייביקער ייד: היינט זענען זיי דאָ, מאַרגן טראַגן זיי ווידער
דעם אומרו פון זייער אייביק בלוט דער וועלט אַנטקעגן. די וועלט זאָל נישט
בלייבן אָן זיי.

שלום בן־חורין: און דאָ? דאָ ווער וועט בלייבן, אייביקער?
אייביקער ייד: דו!
שלום בן־חורין: איך?

אייביקער ייד: צום אויפשטאַנד רוף! און ווער עס גייט מיט
דיר — דער איז אויסגעלייזט — דער בלייבט!

אהרן צייטלין

ש לום בן־חורין: ווער בין איך און וואָס? אַ שפּענדל אויפן
ווינט —

אייביקער ייד: איך בין אייביק און איך וועל דיר העלפן.
ש לום בן־חורין: אָבער צו פיל געדענק איך! און שרעקלעך
איז דאָס געדענקען מיינס —

אייביקער ייד: וואָס זשע ווילסטו, בן־חורין?
ש לום בן־חורין: פאַרגעסן! (פּוּזע) טאָר מען פאַרגעסן אַ מאַמעס
קאַפּ, צעשניטן מיט דער שווערד פון ערלים? טאָר מען פאַרגעסן? מען טאָר
נישט. אָבער איך וויל, אייביקער — איך וויל נישט וויסן מער. פון וועגן
ירושלים באַגער איך צו פאַרגעסן אויך דאָס, וואָס מען טאָר נישט פאַר־
געסן. (ציט אויס די הענט צו אים) בענטש מיך, אייביקער!
אייביקער ייד: ווילסטו — וועסטו! פון איצט אָן וועל איך זיך
הייליקן מיט פאַרגעסנקייט. און יונגע מענער און יונגע פרויען, וואָס ווילן
פאַרגעסן, ווי דו, וועלן מיטגיין מיט דיר.

ש לום בן־חורין: קאָן דאָס געשען? איז דאָס מעגלעך?
אייביקער ייד: די וואָס געדענקען, וועלן זיך שלאָגן מיט אייך.
איר אָבער וועט פאַרגעסן — און אייך וועט זיך ווייזן דאָס ווונדער.

(פאַרהאַנג)

בילד 4

אין ירושלים, דער רעזידענץ פון דער יידישער מדינה, נאָכט.
איינשטיינס אַסטראָנאָמישע אַבסערוואַטאָריע.

איינשטיין: (ביים טעלעסקאָפּ) אומענדלעכקייט... ווען זיי דאַרט
אונטן ווייסן, וואָס אומענדלעכקייט איז... זיי ווייסן נישט... ווייסן נישט
אפילו, וואָס ענדלעכקייט איז... טענות האָבן זיי... טענות... טענות... (צייכונט
עפעס אויפן פאַפּיר) וואַרט! וואַרט! ס'האַט עפעס אַ בליץ געטאָן. וואָס איז
עס געווען? אַ ניי־אַנטדעקטער שטערן? אַ ניי־אַנטדעקטער געדאַנק?
(פּוּזע) פייערלעכקייטן, קאַראָוואַלן, יום־טובים טאַג ביי טאַג, נאָכט ביי

נאַכט, און — טענות, טענות, טענות... טענות און יום־טובים... און וואָס
וויל פון מיר זייער אַלעקסאַנדראַ?

(קולות און טריט; ס'קומען אַריין דריי יידן).

ע ר ש ט ע ר י י ד: אַנטשולדיקט, הער פּרעזידענט, מיר זענען אַיך
געקומען בעטן, איר זאָלט אונדז אַפטרעטן די אַבסערוואַטאָריע.

איינשטיין: אַיך? אַפטרעטן?

ע ר ש ט ע ר י י ד: וואָס ווונדערט איר זיך? איר זענט דאָך פּראָפּעסאָר
איינשטיין, ניין?

איינשטיין: איך מיין, אַז לאַ.

ע ר ש ט ע ר י י ד: מיר מיינען אויך, אַז איר זענט עס. נאָר אויב אַזוי
— קומט אונדז די אַבסערוואַטאָריע. וואָרעם מיר זענען דריי איינשטיינס.
אָדער ריכטיקער: יעדער איינער פון אונדז איז אַ דריטל איינשטיין און
זאַלבע דריט זענען מיר אַ גאַנצער איינשטיין.

צווייטער און דריטער י י ד: זאַלבע דריט זענען מיר אַ
גאַנצער איינשטיין.

ע ר ש ט ע ר י י ד: אַ גאַנצער און אַ בעסערער. מיר האָבן זאַלבע
דריט אויסגעקלערט אַ נייע רעלאַטיוויטעט־טעאָריע. אַ נייע און אַ בעסערע.
קומט אונדז על־פי יושר די אַבסערוואַטאָריע.
איינשטיין: און די פּרעזידענטשאַפט?
ע ר ש ט ע ר י י ד: אויך.

צווייטער און דריטער י י ד: פאַרשטייט זיך. די פּרעזידענט־
שאַפט אויך. וואָס דען האָט איר געמיינט, מיר וועלן זיך אַוועקזעצן אומ־
זיסט־אומנישט אויסקלערן אַ בעסערע רעלאַטיוויטעט־טעאָריע?
איינשטיין: נו, און אַלעקסאַנדראַ?

ע ר ש ט ע ר י י ד: קומט אונדז אַוודאי און אַוודאי. ווי דען?
צווייטער און דריטער י י ד: פאַרשטייט זיך. מיר וועלן זיך
דאָך נישט אַוועקזעצן אומזיסט־אומנישט אויסקלערן אַ נייע און איינציג
ריכטיקע רעלאַטיוויטעט־טעאָריע.
איינשטיין: וואָס זשע ווילט איר?

אהרן צייטלין

די דרײַ: איר פֿאַרשטייט נאָך אַלץ נישט? אַבי מ'זאָגט אויף אייך,
אַז איר זענט געניאַל.

איינשטיין: ניין, איך פֿאַרשטיי נישט.

ערשטער ייד: וואָס פֿאַרשטייט איר דאָ נישט? מיר ווילן, ערשטנס,
די אַבסערוואַטאָריע —

צווייטער און דריטער ייד: ניין! ערשטנס די אַלעקסאַנ-
דראַ — —

ערשטער ייד: יאָ, ערשטנס: די אַלעקסאַנדראַ. צווייטנס: די
פּרעזידענטשאַפּט, דריטנס — אַבער דאָס איז שוין ווייניקער וויכטיק
— די אַבסערוואַטאָריע.

צווייטער און דריטער ייד: יאָ, מכּוּח דער אַבסערוואַטאָריע
וועט מען דורכקומען.

ערשטער ייד: דרײַ טעג און דרײַ נעכט גיבן מיר אייך צייט
צו באַקלערן. וועט איר נישט נאָכקומען אונדזערע גערעכטע פּאָדערונגען
— וועלן מיר, נאַטירלעך, מאַכן אַ רעוואָלוציע.

צווייטער און דריטער ייד: פֿאַרשטייט זיך.

ערשטער ייד: אַלע הכּנות צו דער רעוואָלוציע האָבן מיר שוין
געמאַכט. ציטערט פֿאַר דעם גערעכטן פּאָלקסצאָרן. אַנטשולדיקט, וואָס מיר
האָבן אייך אַ ביסל געשטערט.

צווייטער און דריטער ייד: אַ גוטע נאַכט. ציטערט פֿאַרן
פּאָלקסצאָרן. אַנטשולדיקט. (אַ אַלע דרײַ).

איינשטיין: אַזוי טאַג בײַ טאַג, אַזוי נאַכט בײַ נאַכט... אַפּאָזיציע...
רעוואָלוציע... גערעכטע פּאָדערונגען... אַפּאָזיציע, גערעכטע פּאָדערונגען,
רעוואָלוציע... און דאָ זינגען חשבונות: אַנטפלעק אונדז! ווי מלאַכים זינגען
זיי... וועלטן בעטן זיך: קוק אונדז אָן! אַנטדעק! (לאָזט זיך לױפֿן הין און
צוריק, הערט זיך אײַן) קולות... טריט... שוין ווידער!

(עס קומען אַרײַן די באַרימטע יידן).

סטיפּן ווייז: ווייסט איר, וואָס אונטן קומט פֿאַר, הער פּרעזידענט?
די ייִדישע מלוכה הענגט אויף אַ האַר... וואָס איז דער דינסטער שטערנשטויב

אנטקעגן דעם יידן־שטויב? מען מוז אַרגאַניזירן דעם יידן־שטויב, הער פרעזידענט. אַרגאַניזירן דעם כאַאָס. רופט צונויף דעם פאַרלאַמענט. די לאַגע ווערט ערגער פון מינוט צו מינוט. באַלד וועלן אַלע יידן ווערן פרעזידענטן. קיינער קאָן קיינעם נישט באַפעלן. אַלץ אויסגעמישט.

אייב קאַ האָן: נעמט מיך, הער פרעזידענט. איך וויל אַרויסגעבן אַ פיפער אין ישראל־לאַנד. אַ גרויסע צייטונג, אַ „פאַרווערטס“. אַבער פאַר וועמען?

איינשטיין: וואָס הייסט פאַר וועמען? פאַר יידן.
אייב קאַ האָן: (צעפירט מיט די הענט) אַלע יידן זענען געוואָרן רעדאַקטאָרן.

איינשטיין: (לאַזט אַראָפּ דעם קאַפּ) און איינשטייןס.
אייב קאַ האָן: יעדער ייד האָט זיין אייגענע צייטונג און איז אין אַפּאָזיציע צום צווייטן ייד.

ריינהאַרדט: און איך, הער פרעזידענט, האָב געוואַלט — וואָס זאָל איך דען וועלן? טעאַטער שפּילן! טעאַטער! האָט אַבער יעדער ייד אַנגעשריבן אַ פּיעסע! פּאַטאַל! און קיין ייד וויל נישט דערלאָזן, מיזאַל שפּילן די פּיעסע פון זיין קאַנקורענט.

זשאַבאַטינסקי: אַן אַרמיי געוואַלט שאַפּן! אַ יידישע אַרמיי! איז אַבער יעדער ייד — אַן אַרמיי! און די אַרמיען, די יידן מיין איך, שלאָגן זיך!

שלום אַש: און גיי שרייב, אַז אַלץ, וואָס קומט דאָ פאַר, איז אומ־ באַשרייבלעך! אומבאַשרייבלעך!

ראַטשילד: ווהיין זאָל איך אַהינטאָן מיינע קאַפיטאַלן? אַז אַלע קומען נאָך אַ גמילת־חסדל. דערמיט הייבט זיך אָן, דערמיט לאַזט זיך אויס. אַז קיינער פון זיי דאַרף קיין קאַפיטאַל נישט. אַ גמילת־חסדל, פּאַניע ראַטשילד, אַ גמילת־חסדל...

סאַקאַל אָו: און וווּ איז ציון? וווּ? אייער פרוי, הער פרעזידענט, שרייט: ציון איז אין האַליווד! אַ ייד פון נאַרדפּאָל טענהט, אַז ציון איז אויפן נאַרדפּאָל, און אַ ייד פון דרום־פּאָל וויינט, אַז ציון איז אויפן דרום־פּאָל! וווּ איז ציון, הער פרעזידענט?

וואַרבורג: גלייבט מיר: ציון איז אין ניריאַרק, מיסטער סאַקאַלאָוו.
סאַקאַלאָוו: ביי די טייכן פון בבל זענען זיי געזעסן און האָבן
געוויינט, זיך דערמאַנענדיק אָן ציון. ביי די טייכן פון ציון זיצן זיי און
וויינען, זיך דערמאַנענדיק אָן בבל. אַלע ווילן זיי צוריק —
אייביקער ייִד: (טראַגט זיך פאַרביי; מיט פליסטער־קול) נישט
אַלע. (אַפּ).

איינשטיין: און אַלע זענען זיי אין אַפּאָזיציע. איר ווייסט? אַפּט
באַפּאַלט מיך אַ מורא, אַז אויך די שטערן — איר פאַרשטייט —
אַלע: אַז וואָס?

איינשטיין: נו, דאָס איז אַ נאַרישער געדאַנק, פאַרשטייט זיך...
נאָר עס פּאַלט מיר איין, זעט איר, דער אומזיניקער געדאַנק, אַז אויך די
שטערן קאַנען נאָך אַריבער אין דער אַפּאָזיציע — און דעמאָלט בין איך
אַ פאַרפּאַלענער.
אַלע: אַבער —

איינשטיין: יאָ, יאָ, דעמאָלט בין איך אַ פאַרפּאַלענער.
אַלע: (טרייסטן אים) נו, אזוי שלעכט איז נאָך נישט. מיר וועלן
קעמפן, רופט צונויף דעם פאַרלאַמענט.

איינשטיין: (רעזיגנירט) דאָס וועל איך.
אַלע: אַ גוטע שטערנדיקע נאַכט איך, הער פרעזידענט. (אַפּ).
איינשטיין: (נאָך אַ שטילשווייגן) טו איך אפשר דעם פאַרלאַנג
פון די דריי ייִדן? אַ, ווען זיי נעמען פון מיר ווירקלעך צו אַלעקסאַנדראַן
מיט דער פרעזידענטשאַפּט! די אַבסערוואַטאָריע? הם... אַבער וואָס אַנבאַ-
לאַנגט דעם לעצטן פונקט... וועט מען דורכקומען — האָבן זיי געזאָגט...
(פאַרטראַכט זיך).

(סרייסט זיך אַריין אַלעקסאַנדראַ).

איינשטיין: (צעטראַגן) אַ... דאָס ביסטו...
אַלעקסאַנדראַ: ווייסטו, אַז איך האָב דיך פּיינט?
איינשטיין: וואָס ווילסטו?
אַלעקסאַנדראַ: וואָס איך וויל? דיין טעלעסקאָפּ צעברעכן! די

שטערן בני דיר אַוועקנעמען, געניאלער יידישער קאַפּ! גענוג! מען דאַרף
עס נישט! גיי אַרונטער!

איינשטיין: לייטער זיך, יידיש בלוט! הייב זיך אַרויף צו! (ווייזט
איר אויפן הימל) קוק, אַלעקסאַנדראַ!

אַלעקסאַנדראַ: וואָס העלפט עס? די וועלט גיב צוריק! מ'האַט
בני מיר, מ'האַט בני זיי אַלע די וועלט אַוועקגערויבט! אונדז פאַרשלאָסן!
און מיר ליגן אין איין זאַק, צונויפגעוואָרפן, צונויפגעמישט, צונויפגעקנוי-
דערט — און קריגן זיך! ביסט דאָך געניאל, זאַגן זיי. טאָ גיי אַרונטער
און גיב די וועלט אונדז! זאַל דיין געניאַליטעט אונדז אויסקעמפן דעם
צוריקקער! מיר זאָלן דאָ נישט בלייבן, הערסטו? נישט בלייבן דאָ!

איינשטיין: די וועלט? וווּ איז דען נישט די וועלט, אַלעקסאַנ-
דראַ? צווישן שטויב און וועלט איז קיין גרענעץ נישטאָ. אזוי פיל וועלטן
פאַראַן — און דו שרייסט: די וועלט! וועלכע?

אַלעקסאַנדראַ: איך ווייס נישט... איך — איך וויל האַליווד
צוריק! און דעם ייד פון יאַהאַנעסבורג — גיב יאַהאַנעסבורג צוריק! וואָס
קוקסטו מיר אָן? די וועלט, זאַג איך! דרויסן! דאַרט דרויסן!

איינשטיין: נישטאָ קיין דרויסן, אַלעקסאַנדראַ.

אַלעקסאַנדראַ: גיי אַרונטער!

איינשטיין: נישטאָ קיין אונטן.

אַלעקסאַנדראַ: איך באַדויער דיך, יידישער קאַפּ.

איינשטיין: איך באַדויער דיך, יידיש בלוט.

אַלעקסאַנדראַ: (צאַרנדיק) וואַרט! איך — איך וועל איבערנעמען
די מאַכט! וועל אַרגאַניזירן די צוריקער־פאַרטיי, די ייִדן־עקספּאַרט-
פאַרטיי! אַ, זיך ווידער פּונאַנדערשפּרייטן, פּונאַנדערזייען, פּונאַנדערגיין!
וואָס טוען מיר דאָ? מיר האָבן גאַרנישט צו זוכן איינער ביים צווייטן. מיר
געהערן דער וועלט (אַ).

איינשטיין: און דו, נאַכט, מוזסט אויסהערן דאָס אַלץ. וועלט!
דרויסן! און שטויב איז באַליידיקט. שטויב זאַגט: מע האָט מיינע וועלטן
באַליידיקט (נעמט אַראָפּ דעם פּידל, שפּילט).

טשאַפּלין: (וואַקסט אויס פון ערגעץ, כאַפּט אַראָפּ דעם צילינדער

און נייגט זיך) אויסגעצייכנט. איצט דארף טאקע קומען א ביסל מוזיק. קאנצערט, הער פראפעסאר! קאנצערט! איר וויסט? איך פילמיר דא אין באהעלטעניש די גאנצע צייט. די סצענעס זענען ווונדערפול. וועט דאס זיין א פילם! טשאפליניאדע איבער טשאפליניאדעס!

(פארהאנג)

בילד 5

ירושלים. יידישער פארלאמענט.

פרעזידענט איינשטיין: (האלט א פאליטישע רעדע) הערן דעפוטאטן. די אויסערלעכע פאליטישע לאגע... הם... קיין אויסערלעכע פאליטישע לאגע האבן מיר איבער הויפט נישט. ווי איר וויסט, זענען מיר אבסאלוט איזאלירט. אן אינערלעכע פאליטישע לאגע פארמאגן מיר ליידער יא. אומגעהייער שווער צו דערגיין, וואס פאר א לאגע דאס איז. בפרט, אז די טראנסלאטיווע באוועגונגען פון די יידישע מוחות זענען אזוי סיסטעמלאז, אז זיי לאזן זיך נישט קאארדינירן אין קיין שום קאארדינאטן. הם... מיר זיצן דא, אין יידישן פארלאמענט, און זוכן מיטלען. מיר ווילן פארמולירן געזעצן. אבער אין דעם זעלבן מאמענט, הינטער די פענצטער פון פארלאמענט, קומען פאר שלאכטן. עס קעמפט די צוריקער-פארטיי, די וועלט-עקספארט-פארטיי, מיט דער ירושלים-פארטיי. מיין אזוי גערופענע פרוי אלעקסאנדרא שטייט, ווי איר וויסט, אין דער שפיץ פון דער צוריק-קער-פארטיי און שלאגט זיך מיט דעם יונגן היציקן אנפירער פון דער ירושלים-פארטיי — שלום בן-חורין. די שויבן פון פארלאמענט פלאצן, די ווענט שאקלען זיך, די סטעליע איבער אונדזערע קעפ ציטערט. שלאכט-געשרייען טראגן זיך אהער דורך די פענצטער. מיין אזוי גערופענע פרוי קעמפט ווי אן אמאזאנע. איך וועל נישט לייקענען איר שיינקייט, וועל איר

אויך נישט אפזאגן אין מוטיקייט, איך געפין נאר איין, אז איר פעלט, פונקט ווי איך אלע, יענע טיפע רוי, וואס קומט פון א העכערן קאסמישן וועלטבילד.

צווישנרוף: נאָרישקייטן! רעדט צו דער זאך!

פרעזידענט איינשטיין: א דאנק פאר דער באַמערקונג. איך וועל פרווון רעדן צו דער זאך. נעמענדיק אין אַכט דעם עקויוואַלענץ־פּרינציפּ און אויפפרישנדיק אין זכרון דעם פאַקט, אז יעדער עלעקטרישער קערפער ווערט בעתן באַוועגן זיך קלענער, אזוי אז פון אַ קרייז באַקומט זיך אַן עליפּסאָיד —

צווישנרוף: וואָס ווייסט איר צו זאָגן וועגן עלעקטרישע קערפערס? איר זענט דען אַ געלערנטער?

אַנדערע צווישנרופן: עס־האַרץ! פּלאַגיאַטאַר! בטלן!

פרעזידענט איינשטיין: אַנטשולדיקט. איר האָט דאָך מיך

געהייסן רעדן צו דער זאך; האָב איך געמיינט —

קולות פון דעפוטאַטן: אַ פרעזידענט זענט איר? אזוי קעמפט איר פאַר דער נאַציאָנאַלער באַפרייטונג פון ייִדישן פּאַלק, פאַר אונדזער אויסלייזונג פון דעם ארץ־ישׂראל־גלות! וווּ איז אייער עמיגראַציע־פּראָ־גראַם? ווען, רעכנט איר, וועלן מיר קאַנען עמיגרירן פון דאַנען?

אַנדערע קולות: איר ווילט עמיגרירן? גייט אייך צו אַל די אַדאַלפּס! מיר בלייבן! איינצלנע, שטאַרקע, גרונטפּעסטיקט ירושלים! קום, מלכות־ישׂראל! גיי אויף, דודס שטול! זאַל קעניגן שלום בן־חורין!

קעגן־קולות: אין תּפּיסה, פאַררעטער! אין תּפּיסה! אַלעקסאַנדראַ וועט אייך אין קייטן וואַרפן! קעפּן זאַל מען אייך!

די מערהייט: (שטייט אויף דעמאָנסטראַטיוו און זינגט מיטן ניגון

פון „התקוה“)

נאָך איז די האַפּענונג נישט פאַרלוירן,
אונדזער האַפּענונג די נאַציאָנאַלע,
אז אין די לענדער פון ליבן גלות
וועלן מיר אומקערן זיך אלע.

(דער טומל שטארקט זיך).

געשרייען און קעגן־געשרייען:
— אם אשכחך ירושלים — תשכח ימיני!
— אם אשכחך, סאַנטיאַגאַ־דע־טשילי — תשכח ימיני!
— אם אשכח, האַנאַלולו — תשכח ימיני!
— פאַררעטערס!
— אַסימילאַטאַרן!
— שאַוויניסטן!
— דרויסן ברענט דער קריג — און מיר וועלן דאָ זיצן?
— צום קאַמף!
— זאָל לעבן די וועלט־עקספּאַרט־פּאַרטיי!
— קומט העלפן דער נאַציאָנאַלער העלדין אַלעקסאַנדראַ!
— מיט אונדז, די ווינציקע, איז גאַט און שלום בן־חורין!

(אַלע לויפן צום אַרויסגאַנג. מהומה. דער פאַרלאַמענט־זאַל בלייבט ליידיק).

איינשטיין: (שטייט איינער אַליין, קוקט פאַר זיך אַ לענגערע
וויילע און רעדט קוים אַרויס) די נאַציאָנאַלע העלדין אַלעקסאַנדראַ...
(ווענט און סופיט טרייסלען זיך, אַ קויל פליט אַריין דורך אַ פענצטער, לעכערט
דורך אַ וואַנט, קריגסגעשרייען דרויסן).

איינשטיין: די נאַציאָנאַלע... די נאַציאָנאַלע העלדין אַלעקסאַנ־
דראַ...

(אַ יובלענדיקער המון רינסט זיך אַריין אין די טירן פון פאַרלאַמענט. פאַרויס
— אַלעקסאַנדראַ, אַ שווערד אין האַנט. שרייט אָפּגעהאַקטע ווערטער, וואָס
ווערן אויפּגעכאַפט מיט שאַלנדיקן נצחון־געשריי. די מענטשן־כוואַליע רוקט
זיך אַלץ נענטער צו דער טריבונע און צו איינשטיינען).

איינשטיין: וואָס שרייסטו אַזוי, נאַציאָנאַלע העלדין!
אַלעקסאַנדראַ: (מיט דער שווערד פאַר זיין פנים) נצחון! שלום
בן־חורין און די זייניקע — געפאַנגען! נצחון! און דו... ביסט נאָך אַלץ
נישט מיט אונדז? וואָס שוויגסטו?

איינשטיין: איך בין מיט קיינעם נישט.
אלעקסאנדרא: (קוקט אויף אים מיט ש'נאה און פארדאכט) מיט
קיינעם נישט?

קולות: פאררעטער!
אלעקסאנדרא: (באפעלט) ארעסטירן אים! (איינשטיין ווערט
אָרומגערינגלט).

אלעקסאנדרא: (הייבט די שווערד איבער אלעמענס קעפ) פאר
באפרייזונג! פאר דערלייזונג! אויפרייסן די טירן פון דער וועלט, אריינ-
שטראמען אין אלע ווינקעלעך, פלייצן, פארפלייצן, זיך פונאנדערגיין!
אומעטום זיין! אומעטום! נישט קיין לאַנד — מיר דארפן לענדער! אומרו!
שטורעם! אומרו!

אלע: (התלהבותדיק געזאנג)

נאך איז די האפענונג נישט פארלוירן,
אונדזער האפענונג די נאציאנאלע,
אז אין די לענדער פון ליבן גלות
וועלן מיר אומקערן זיך אלע.
(פארהאנג)

בילד 6

לבנה-נאכט. איינשטיין שפילט ארויף צו די פענצטער פון אלעקסאנר-
דראס פאלאץ. ער ווערט געהיט פון א פרויענוואך. דאס זענען פרויען
פון אלעקסאנדראס הויף-גווארדיע, אנגעטאן אין מונדירן.

איינשטיין: (שפילט און זינגט צו)

פירשטין מיניע שטאלצע,
פארבארגן און פארהוילן!

צוויי נעכט אין וואָך דערפיל איך
מיין חוב — און פידל שפיל איך,
ווי דו האָסט באַפוילן.

הערשערין דו גרויסע,
פאַרנעם מיין סערענאַדע!
לויב צו דיר און ערע!
אויף מיניע זינד די שווערע
בין איך זיך מתוודה.

אַקעגן דיינע אויגן
וואָס זענען שטערן? שערבלעך!
דיין בליק איז פול מתיקות,
דיין קול — איז נישט מוזיק עס?
דיין יעדער ריר — אומשטערבלעך!

נעם אָן זשע מיין חרטה,
און זאָל דיר זיין לרצון
מיין שפילן, אַלעקסאַנדרע,
דו פלאַם, דו סאַלאַמאַנדרע!
אַמן, פֿן יהי רצון...

אַ פרוי פון דער וואָך: אַרעסטאַנט, איר האַלט דעם קאַפּ נישט
גענוג הויך פאַרריסן.

אַ צווייטע פרוי פון דער וואָך: מער טעמפּעראַמענט, הער
עקס־פרעזידענט! מער פאַרליבטקייט! מ'קאַן נישט אַזוי!

אַ דריטע פרוי: מער פּייער אין די בליקן! אַזוי שפילט מען
נישט קיין סערענאַדע!

איינשטיין: (פאַרריסט דעם קאַפּ העכער) איצט איז גוט?

ערשטע פרוי פון דער וואך: טויג נישט! פלומפ! אזוי
פארריסט מען נישט קיין קאפ בעתן שפילן א סערענאדע!
צווייטע פרוי פון דער וואך: איך וואלט מיך נישט גע-
ריכט, איר זאלט זיין אזא אנאלפאבעט אין ליבע. פאר וואס זיפצט איר
נישט? איר מוזט ארויפזיפן! (איינשטיין זיפצט) שלעכט! אזוי זיפצט
מען נישט.

דריטע פרוי: איר האט זייער א טעמפן קאפ.

ערשטע פרוי: חורט איבער די סערענאדע!

איינשטיין: (שפילט א צווייט חאל, ווישט זיך דעם שווייס פון
פנים).

טשאפלין: (קומט אן פון שטאט) העלא, פראפעסאר! גוד איוונינג!
מע גיט קאנצערט?

איינשטיין: גוד איוונינג, מיסטער טשאפלין.

טשאפלין: וואס פאר א סצענע! אין גאנצן אין מיין געשמאק!
טשאפלינאדע פון קאפ ביז די קנעכל! (פילמירט) ווי פילט איר זיך?

איינשטיין: א דאנק. אויסגעצייכנט. זינט יענע דארט (וויזט צו
די פענצטער) האט מיך געלאזט ארעסטירן און איך בין געווארן אויס
פרעזידענט פון ישראל — האב איך רו; ס'איז מיר געלונגען צוריקצושטעלן
די קאארדינאטן-סיסטעם פון מינע גייסטיקע כוחות. שטעלט אייך פאר מיין
אומגעריכט גליק: זינט איך בין געווארן אויס פרעזידענט, זיך איך ארעס-
טירט אין מיין אבסערוואטאריע. נו, יא, מען שלעפט מיך אהער צוויי מאל
א וואך אויסצושפילן לכבוד דער נייער הערשערין א סערענאדע, ספעציעל
פארפאסט דורך עפעס א הויף-גראפאמאן. געוויס, דאס איז א ביסל פריקע,
אבער עס לוינט זיך! וואס האט עס, מיסטער טשאפלין, פאר א ווערט קעגן
דער רויקייט, וואס איך האב מיך צו איר דערשלאגן? איך בין דאך געווען
דער אומגליקלעכסטער מענטש אין ישראל. מיין קאפ, מיין קאפ, מיין קאפ!
איך האב אים שיר נישט פארלוירן. אזא טומל, אזא טומל! א, די אפאזי-
ציעס מיט די רעזאלוציעס מיט די רעוואלוציעס מיט די טענות מיט די

אהרן צייטלין

גערעכטע פאָדערונגען! ווי שווער דאָס איז געווען צו זיין פּרעזידענט פון ישראל! אַ סך ליכטער איז צו זיין אַן איינשטיין, מיסטער טשאַפּלין, איידער צו זיין פּרעזידענט פון ישראל! דאָך איצט... אַ, איצט... גוט איז מיר, פּרינדי! איך בין אַרעסטירט! ענדלעך אַרעסטירט! קיינער קאָן צו מיר נישט צוקור מען! קיינער קאָן מיר נישט שטערן! געבענטשט זאל זי זיין, די אַלעקסאַנדראַ. זי האָט מיין אַבסערוואַטאָריע אַרומגעשטעלט מיט אַזאַ שטרענגער וואַך! איך וועל נישט פאַרגעסן דעם חסד, וואָס זי האָט געטאָן מיט מיר.

טשאַפּלין: פּרייט מיך זייער איינער דערפאַלג, ליבער פּרינדי. ענדי לעך האָט איר זיך דערוואַרט אויף אַ ביסל רו בני איינער פאַלק. נישט גער זאַרגט! אַלץ גייט צום גוטן! און אויך דער דאָזיקער פּילם, ווי אַלע פּילמען, וועט האָבן זיין העפי ענדי. (קלאַפט אים גוטברודעריש אויף דער פלייצע).

אַלעקסאַנדראַ: (שטעקט אַרויס דעם קאָפּ פון אַ פענצטער אין פאַלאַץ) העלאַ, טשאַרלי!

טשאַרלי: העלאַ, אַלעקסאַנדראַ!

אַלעקסאַנדראַ: פּילמירסט? (צו דער וואַך, וויזנדיק אויף איינ שטיינען) האָט ער אָפּגעטאָן ס'זייניקע?

ערשטע פּרוי פון דער וואַך: אָפּגעשפּילט האָט ער, אָבער וואָס פאַר אַ שפּילן איז דאָס?

צווייטע און דריטע פּרוי פון דער וואַך: דער אַרעסטאַנט האָט אַזוי ווייניק געפּיל פאַר פּינערע זאַכן! דער אַרעסטאַנט איז אַזוי טעמפּ!

אַלעקסאַנדראַ: איך ווייס. (שפּאַטיש, וויזנדיק אויפן נאַכטהימל) און איצט — פּירט אים צוריק צו זיינע שטערן!

• (פאַרהאַנג)

בילד 7

א גרויסער האָל. ביי אַ געדעמפּט ליכט זיצן געשטאַלטן אין טיפע פּאַטעלן, פּוס פּאַרלייגט אויף פּוס, און וואַרטן. פּאַנטאַסטישע פיגורן אויף די ווענט. אַ שטימונג ווי אין אַ האַשיש־הייל. דער אייביקער ייד שוועבט אַרום אויף שפּיץ פינגער, לייגט אַרױף אויף די פּנימער עפעס ענלעכס צו כלאַראַפּאַרם־מאַסקעס און שמייכלט סודותדיק.

אַלעקסאַנדראַ: (קומט אַרײַן אין דער באַגלייטונג פון הויפּדאַמעס, רופּט פּינערלעך אין זאָל אַרײַן) דאָס חלום־הויז איז געעפּנט.
(מוזיק).

(צום אייביקן ייד) מיניסטער פאַר חלומות! ווילסט באַקומען דעם אַרדער פון אַלעקסאַנדראַ דער גרויסער? מוזסטו צושטעלן אַיטלעכן פון אונדז זײַן באַגער. האַסטו וווּילע חלומות צוגעגרייט?
אייביקער ייד: צוגעגרייט, האַרינטע.

אַלעקסאַנדראַ: איך האָב דיך באַשטימט פאַר חלומות־מיניסטער, ווײַל דו אַליין ביסט אַ חלום. טאָ ווײַ, וואָס דו קענסט! גיב יעדן איינעם פון אונדז, וואָס ער דאַרף!
אייביקער ייד: כּוועל געבן, האַרינטע.

אַלעקסאַנדראַ: מיר זענען די נישט־אייביקע יידן און מיר האָבן קיין געדולד נישט צו וואַרטן.

אייביקער ייד: איך ווייס. איר זענט די אומאייביקע יידן.
אַלעקסאַנדראַ: איך האָב געגלייבט, אַז די באַפּרייזונג איז נאָנט. זי פאַרצײט זיך, אייביקער ייד. די וועלט לאָזט נישט צו צו זיך, אייביקער ייד. האָב איך, אַלעקסאַנדראַ, פון מיטליד צו זיך און צו מײַן פּאַלק, אויפֿ געשטעלט אַט דאָס חלום־הויז פאַר מיר און פאַר מײַן פּאַלק וועגן, אַז כאַטש אין חלום, ווי אין האַשיש, זאָלן מיר אונדזער פאַרלאַנג באַקומען.
אויסרופּן: (שטילע און פאַרחלומטע) זאָל לעבן די דערלייַ זערין אַלעקסאַנדראַ.

(ווייטע, געדעמפּטע מוזיק).

אלעקסאנדראַ: (זעצט זיך; אַרום איר — אין אַ האַלבראָד — די דאַמען פון דער סוויטע) מיניסטער פאַר חלומות, הייב אָן!
אייביקער ייד: (פאַכעט מיט די הענט) ש״ש...

(טיפע שטילקייט. אַלץ חלומט. אייביקער ייד שוועבט פון איין טרוימענדיקן צום צווייטן, פאַרהאַלט זיך פאַר דער אַדער יענער געשטאַלט, הערט זיך צו, זאָגט אַ פאַר ווערטער און שוועבט ווייטער. בלייבט שטיין פאַר אַן אָפגעריסן יידל, וואָס זיצט אַ פאַרכישופטער, די אויגן פאַרגלייזט אַרויף צו. פאַטערלעך.)

אייביקער ייד: וואָס חלומסטו, חיים־יאַנקל מיין זון?
חיים־יאַנקל: סאַדע־וואַסער! איך בין אין מיין געוועלבל פון סאַדע־וואַסער! איך בין צוריק אויף גענשע! סאַדע־וואַסער, סאַדע־וואַסער...
אייביקער ייד: און דערמיט איז געשטילט דיין טיפסטע בענק־שאַפט, חיים־יאַנקל מיין זון? מער דאַרפסטו נישט, חיים־יאַנקל מיין זון?
חיים־יאַנקל: מער גאַרנישט... גאַרנישט... אַ סאַדע־וואַסער!
אייביקער ייד: (פאַרהאַלט זיך ביי אַ צווייטן) וואָס טוסטו חלר מען, ירוחמזאָן מיין זון?

ירוחמזאָן: ברוך־השם! איך בין גליקלעך! איך בין אין מיין קרעמל פון אַלטוואַרג, אַלטוואַרג, אַלטוואַרג! זיסער בית־הכסאָריה! טייערע פוילע שמאַטעס...

אייביקער ייד: שמאַטעס... שמאַטעס... (שוועבט ווייטער, שטעלט זיך אָפּ ביי אַ דריטן) אירווניג קניידלמאַן מיין זון, וואָס חלומסטו?
קניידלמאַן: וועל, איך ליג מיר אויף דער פליאַזשע פון פאַלם־ביטש... און לעבן מיר... כע־כע... ליגט אין זאַמד אַ שיקסע... גיב אַ קוק... בריסטלעך — פוירסט קלעס! אַ וויל שיקסל, אייביקער ייד... אַן אַתרוגל!
אייביקער ייד: יאָ... אַ יידעלע... אַ שיקסעלע... (שוועבט צו צו אַ פערטן) און דו? דיין חלום?

שלום אַש: — — — און איך קריג דעם נאַבעל־פרייז און איך האַלט אַ רעדע און די רעדע גייט אַריין אין דער היסטאָריע אַריין. און אַלע גויים אין אַלע לענדער בוקן זיך פאַר מיר. און מע שטעלט מיר אַ דענקמאַל... דענקמעלער... אומעטום... און אויף די דענקמעלער איין וואַרט: אַש... און אַלע ווייסן שוין, אַז דאָס מיינט מען מיך... שלום אַש... אַש...

אייביקער ייד: און אויך דיין חלום איז אַש. (שוועבט צו צו אַ פֿינפטן) און דו, שלום שוואַרצבאַרד מיין זון?
 שלום שוואַרצבאַרד: אַ זייגער־מאַכער בין איך און אויפן זייגער
 קוק איך, צי האָט שוין די שעה פון גערעכטיקייט געשלאָגן. נאָך נישט?
 נאָך אַלץ נישט? פאַר וואָס? גאָט, נקמה פאַרן בלוט פון אומשולדיקע!
 שווינגסט? האָסט פאַרגעסן דיין זאַך צו טאָן? וועל איך דיין זאַך טאָן —
 איך... שלום שוואַרצבאַרד דער זייגער־מאַכער... (שרייט ווי ער וואַלט עמעצן
 דערזען) שטיין בלייבן, רשע! לויף נישט, בלוט־באַפּלעקטער, שטיי! מיין
 האַנט, וואָס האָט צו טאָן מיט די איידלסטע שרייפּעלעך, ווערט איינז אין
 געשלעג מיט דער אומגערעכטיקייט! צום געשלעג! צום טויט! איך אָדער
 דו, אומגערעכטיקייט! ביידע קאַנען מיר אונטער איין הימל נישט זיין!
 אַלע פאַרעסן — איך געדענק! אַ, איך געדענק! ציטער! —
 אייביקער ייד: נו, דער־דאָ רעדט אַנדערש... דער רעדט שוין
 אַנדערש...

שוואַרצבאַרד: דערויף בין איך דאָ אויף דער וועלט, איך זאָל
 היטן די שאַף פאַר די וועלף... גערעכטיקייט היט איך! אומרעכט געדענק
 איך! איר האָט מיך פאַרטריבן, ווייל איך בין אומבאַקוועם? איך קוק אייך,
 פעלקער, צו פיל אויף די פינגער? פינגער איינגעריכט אין בלוט געפעלן מיר
 נישט? וועל איך טאַקע צוריקקומען! מיינט איר, איר וועט בלייבן אָן
 מאַנערס, בלייבן אָן פּאָדערעס? מיר וועלן דיך, וועלט, ביים רשע אין די
 הענט נישט איבערלאָזן! נישט איבערלאָזן, ניין!

אייביקער ייד: אַ געדענקער ביסטו, מיין זון! אין זכות
 פון אַזעלכע געדענקערס, ווי דו, וועלן די טויערן פון דער וועלט ווידער
 געעפנט ווערן פאַרן שטאַם פון אַברהם... זון מיינער, אין זכות פון אַזעלכע
 ווי דו, וועלן די קניידלמאַנס ווידער ליגן אויף דער זון אין פאַלם־ביטש...
 איר וועט אַלע צוריקגיין! אייביק קאָן די וועלט אַזוי נישט בלייבן, ווי
 אַצינד! בלוט גיסט זיך דאַרט אַזוי, אַז די ערד וויל פּלאַצן! בלוט! אַבער
 מייטגיין וועל איך נישט מיט אייך, מיין זון, די פון אייך, וואָס געהערן
 דער וועלט, וועלן צו דער וועלט צוריקקערן... די אַבער וואָס געהערן צו
 ירושלים, די פרומע פאַרגעסערס, די וועלן פון סיני גרונטפעסטיקן

ירושלים! און מיט זיי וועל איך בלויבן פון איצט ביז אויף אייביקע צייטן!
מיד בין איך פון צו פיל וואַנדערן און פון צו פיל חלום. וואָר וויל איך
ווערן, איך, דער חלום. זיי געזונט.

שוואַרצבאָרד: ווהיך גייסטו?

אייביקער ייִד: צו שלום בן־חורין אין דער תפיסה (פאַרשווינדט).
(עס ווערט אַ בהלה. אַלע חלום־מאַסקעס פאַלן אַראָפּ אויף דער ערד, די
טרוימענדיקע כאַפּן זיך אויף, טאַפּן מיט די הענט אין דער לופטן, זוכן זייערע
חלומות. שטויסן זיך אָן איינער אויפן צווייטן. געשרייען).

אַלעקסאַנדראַ: (שטעלט זיך אויף, שרייט) וווּ איז ער? איז דער
חלומות־מיניסטער אַנטלאָפּן? כאַפּן אים! אַהערשלעפּן! שמידן הענט און
פּיס!

אַלעקסאַנדראַס הויפּדאַמעס: (אַנגסטיק) כאַפּן אים! שנע־
לער! שמידן הענט און פּיס!

קולות: אים קאָן מען נישט כאַפּן! ער איז לופט!

קניידלמאַן: (מיט אַ געוויין) מיין שיקסע!

אַלעקסאַנדראַ: (פאַרצווייפלט) מיין דושאַן! מיין ווונדער־שיינער
באַקסער!

(פאַרהאַנג)

בילד 8

שלום און די זייניקע אין דער געפאַנגען־הייל הינטער ירושלים. אויף
דער הוילער ערד, אין דער פינצטער, ליגן טונקעלע געשטאַלטן. טייל
הייבן זיך, שטעלן אַ פאַר טריט, קלינגענדיק מיט די קייטן, און פאַלן
אום. איינטאַניק פאַרבענקט געזאַנג. דערנאָך ווערט שטיל. אַ וואַלד
הענט ציט זיך מיט שטום געבעט צום דרויסן, העלט אויף אין טונקלע־
ניש פון דער הייל.

שלום בן־חורין:

הענט, וואָס ווילן אויפבויען מלכות בית־דוד — און זיי זענען אין קייטן!

הענט, וואָס ווילן אויפריכטן די שטול פון בן־דוד — און זיי זענען
אין קייטן!

הענט, וואָס ווילן אַקערן די ערד — און זיי זענען אין קייטן!
הענט, וואָס ווילן נישט קיין בלוט, הענט, וואָס בענקען נאָך אַן
אַקער־אייזן — און זיי זענען אין קייטן!
(צו די געפאַנגענע).

ברידער מיינע, שוועסטער — וואָס האָט איר געחלומט?
די געפאַנגענע: ברודער אונדזערער, צוויי זאַכן האָבן מיר גע-
חלומט: אַ קרוין און אַן אַקער־אייזן, אַ קרוין און אַן אַקער־אייזן.
ש'לום בן־חורין: ברידער מיינע, שוועסטער מיינע — ווי האָט
אויסגעזען די קרוין?

די געפאַנגענע: ברודער אונדזערער, פון זאַנגען, פון פעלדז-
זאַנגען איז געווען די קרוין.
ש'לום בן־חורין: ברידער מיינע, שוועסטער מיינע — ווי האָט
אויסגעזען דער אַקער־אייזן?

די געפאַנגענע: ער האָט אויסגעזען, ברודער אונדזערער, ווי אַ
בליץ, וואָס שניידט די ערד. און די ערד האָט זיך געפרייט און איז געלעגן
ווי אַ שטיק שוואַרץ ברויט און ס'האָט דער אַקער־אייזן אויפגעשניטן דאָס
שוואַרצע ברויט און האָט געבליצט. האָבן מיר צו דער זעט געגעסן דאָס
פרישע ברויט פון ציונס ערד און האָבן געבענטשט דעם גאָט, וואָס וווינט
אין ציון.
(שטילקייט).

ש'לום בן־חורין: אַזוי האָט איר געחלומט, ברידער מיינע, שוועס-
טער מיינע. און האָט מען אייך אין חלום נישט געזאָגט, ווען דער חלום
וועט אויס חלום ווערן?
די געפאַנגענע: נישט געזאָגט.

ש'לום בן־חורין: נישט געזאָגט! (פאַרוינקט אין טרויער) אויף
ציונס ערד זיצן מיר געפאַנגען און חלומען פון דיר, ירושלים. וועט אין ציון
אַליין שוין קיין מאָל ציון נישט זיין?

אהרן צייטלין

די געפאנגענע: וועט אין ציון אליין קיין מאל שוין ציון נישט זיין?

שלום בן-חורין: מיר, וואס ווילן דא בלייבן, אונדז הייסט מען קייען א שטיין! און די וואס ווילן אנטלויפן, די הערשן אין ירושלים!
(שטעלט זיך אויף).

האסט מיר צוגעזאגט, אייביקער יד, העלפן האסטו צוגעזאגט! און ווו זע איך דיך? ווו געפין איך דיך? נישטא! אלטער, האסט אונדז אפגע-נארט! האסט אפגענארט די יונגע!

אייביקער יד: (קומט אן אין דער הייל, טאפט דעם וועג מיט א שטעקן, א ליכטל אין דער האנט).

די געפאנגענע:

— ווער גייט? ווער?

— ווער גייט? ווער?

אייביקער יד: איך, אלטער, האב די יונגע נישט אפגענארט (דערנענטערט זיך צו שלום בן-חורין).

שלום בן-חורין: פון וואנען?

אייביקער יד: איך בין אנטלאפן פון דעם חלום-הויז, וואס זיי האבן זיך אויפגעשטעלט אויף צו חלומען פון דער וועלט.

שלום בן-חורין: (מיט פארדראָס) און צו מיר ביסטו אויך מיט א חלום געקומען, אלטער? ווידער א חלום?

אייביקער יד: אן אמת האב איך פאר דיר. פאר דיר און פאר די דיניקע האב איך אן אמת. (דערציילט) ווייסט? נאך א הייל איז פאראן... א צווייטע... דארט שלאפט שולמית... דורות לאנגע, אז זי שלאפט... צען מקובלים היטן דעם שלאף אירן... און די הייל איז נישט ווייט... איך קען א גאנג אונטער דער ערד... ער פירט פון דער הייל, ווו דו ביסט גע-פאנגען, צו דער הייל, ווו זי שלאפט... און ווייסט, ווער עס וועט זי אויפ-וועקן, שלום בן-חורין? דו!

די געפאנגענע: (טייטלען אויף שלום בן-חורין) ער... ער... —

ש ל ו ם ב ך־ ח ו ר י ן : (מיט אומצוטרוי) און דאָס הייסט בײַ זיר אַן
אמת, אייביקער ייד?
אייביקער ייד: דאָס איז אַן אמת, שלום בךחורין. אַן אמת, וואָס
זעט אויס ווי אַ חלום.
די געפאַנגענע: (חזרן איבער, ווי פאַרכישופט) אַן אמת, שלום
בךחורין. אַן אמת, וואָס זעט אויס ווי אַ חלום — — —
ש ל ו ם ב ך־ ח ו ר י ן : שולמית? די פון שיר־השירים? און דאָס זאָל
זײַן אַן אמת? און וואָס וועט זײַן, אַז איך וועל זי אויפּוועקן, אַלטער?
אייביקער ייד: אַ ליכטיקע חתונה וועט זײַן, ווען דו וועסט זי
אויפּוועקן, יונגער — (פאַרשווינדט).
ש ל ו ם ב ך־ ח ו ר י ן : האָב איך נישט געזאָגט, אַז דאָס איז נישט
אמת? געקומען, דערציילט אַ מעשה, פאַרשווינדן —
אַ לע: (איינער צום אַנדערן) אַ ליכטיקע חתונה וועט זײַן —
ש ל ו ם ב ך־ ח ו ר י ן : (צו זיך) אַ חתונה? שלום און שולמית וועלן
חתונה האָבן?
אַ לעקסאַנדראַ: (קומט אַרײַן, פאַרנט גייט דער הייל־וועכטער,
טראָגט אַ לאַמטערן צו באַליכטן דעם וועג, רעדט גראַב).
וועכטער: אַט דאָ פּוילן זיי! אַט דאָ פּוילט ער, דער מנהיג זייערער
(וויזט אויף שלום בךחורין) אויפגעשטאַנען! די הערשערין איז געקומען!
(גיט אים אַ זעץ מיטן פּוס, שטעלט אים אויף).
די געפאַנגענע: אַלעקסאַנדראַ —
אַ לעקסאַנדראַ: וואָס באַגריסטו מיך נישט, שלום בךחורין?
(עס קומט קיין ענטפער נישט).
אַ לעקסאַנדראַ: וואָס ענטפערסטו נישט, שלום בךחורין?
ש ל ו ם ב ך־ ח ו ר י ן : (שטיל) וואָס ווילסטו?
אַ לעקסאַנדראַ: זען צי דו פלאַנסט נישט נײַעם פאַרראַט קעגן
מיר, וואָס טוסטו דאָ אין דער פינצטער, שלום בךחורין?
ש ל ו ם ב ך־ ח ו ר י ן : איך וואַרט.
אַ לעקסאַנדראַ: אויף וואָס?
ש ל ו ם ב ך־ ח ו ר י ן : אויף ירושלים טאַג.

אלעקסאנדרא: רעדסט נאך אלץ אזוי פאָעטיש? (טרעט צו צו אים נאָר נאָענט) ווען מײן חייל האָט זיך געטראָפֿן מיט דיין קליינער מחנה, שלום בן־חורין — האָב איך באַמערקט: דיין האַנט, וואָס האַלט די שווערד, איז אַ לײכטנדיקע. לײכטן זײ נאָך אַלץ, די הענט דײנע? ווייז!
(קײן ריר, קײן ענטפֿער נישט).

אלעקסאנדרא: (באַפֿעל צום וועכטער) אויפהייבן אים די הענט קעגן פֿיער פֿון דיין לאַמטערן! ער זאָל זײ מיר ווייזן!
וועכטער: (טוט אַזוי).

אלעקסאנדרא: (קוקט) אין די קײטן לײכטן זײ נאָך מער. מיט וואָס פֿאַר אַ זײף וואַססטו זײ? כּוואַלט אויך געוואַלט האָבן אַזעלכע הענט. שלום בן־חורין: אַוועק! שטיי נישט צו נאָענט! דיין אַטעם איז מיר דערווידער! און רעד נישט דײנע רײד צו מיר — איך פֿאַרטראַג זײ נישט. (דרייט זיך אויס צו איר מיטן רוקן).

אלעקסאנדרא: (צום וועכטער) אויסדרייען אים צו מיר!
וועכטער: (קערט אים אויס, האַלט פעסט צו).

אלעקסאנדרא: (צעלאַכט זיך) ווער ביסטו אייגנטלעך?
שלום בן־חורין: אַ ייד, וואָס דאַרף ירושלים.

אלעקסאנדרא: נאָך אַלץ נישט געוואָרן קליגער? ביסט נאָך יונג — און דו קאַנסט אַוועק, שלום בן־חורין! מ'דאַרף נישט ירושלים... וואָס טויג דיר דאָס? און זײ? לאַז זײ דאָ איבער, די אַלע... דו זאָלסט נישט, ווי זײ, פֿאַרפֿילט ווערן אין אַ הייל... דו — נישט! נאָר, כּוועל דיך אין מײן פֿאַלאַץ לאַזן אַרומצוואַנגן, דיר שײנע קליידער געבן, מיט קנעפּ... איך דאַרף האָבן שײנע דינערס...

שלום בן־חורין: איך בין דער דינער ירושלים.

אלעקסאנדרא: און אַז די אויסלייזונג וועט קומען, די וועלט וועט זיך אונדז ווידער עפֿענען — נעם איך דיך מיט קײן האַליווד... קענסט נאָך קאַרירע מאַכן, בן־חורין! שײנע סטאַטיסן גײען דאָרט נישט פֿאַרלוירן.
שלום בן־חורין: פֿאַר וואָס טרעטסטו נישט אָפּ פֿון מיר? פֿאַר וואָס טרעטסטו נישט אָפּ?

אַלעקסאַנדראַ: בין איך אפשר צו מיאוס פאַר דיר? (שפּאַטיש)
פירשטן האָבן געקושט דאָס שוואַרצע פעפערל אויף מיין לינקן פוס, נאַרי-
שער בן־חורין!
ש לום בן־חורין: איך אָבער וועל דיר אין פנים שפּייען, קלוגע
אַלעקסאַנדראַ.

אַלעקסאַנדראַ: (צאַרנדיק) אומווערדיקער!
וועכטער: (מיט גרייטשאַפט) זאָל איך אים שלאָגן, מיין הערשערין?
אַלעקסאַנדראַ: שוויג! (צו בן־חורין) ווילסט, דיין קאַפּ זאָל זיך
וואַלגערן אָן אָפּגעהאַקטער אין מיסט פון מיין קיך?
ש לום בן־חורין: קאַנסט מיר גאַרנישט טאָן. דער אייביקער
ייד וועט מיר העלפּן. אַ גרויסע חתונה דאַרף זיין.
די געפּאַנגענע: אַ גרויסע חתונה וועט זיין —
אַלעקסאַנדראַ: דער אייביקער ייד? מיין מיניסטער? מיין אַנט-
לאָפּענער חלומות־מיניסטער? ער איז דאָ? ער איז מיט אייך? רעד!
ש לום בן־חורין: פאַרשווינדן.
אַלעקסאַנדראַ: כאַפּן אים! פאַר מלוכה־פאַראַט מישפטן! פאַר-
ראַט! פאַררעטערס! הענגען אייך אַלע! פאַרמישפטן! הענגען! (צאַרנדיק
אַפּ. נאָך איר — דער וועכטער).

(פאַרהאַנג)

בילד 9

די הייל פון שולמית.
אין טיפּן הינטערגרונט — אַ ווייס פרוכת, וואָס זעט אויס ווי דער
פליגל פון אַ מלאַך.
אין פּאָדערגרונט, אויף צען שטיינער — צען אַלטע מקובלים, יעדערער
אויף זיין שטיין.

ערשטער מקובל: אַ דור גייט און אַ דור פאַרגייט — און זי
וואַרט אויף הענט, וואָס וועלן זיך שטרעקן צו איר. מיר זענען די וועכטערס,

מיר זענען די היטערס — זאלבע צענט, זאלבע צענט. אַ מנין יידן — אויף אַ מנין שטיינער זיצן מיר, צו איר אַטעם האַרכן מיר, און צו טריט, און צו טריט פון יענער זיט הייל.

די אַנדערע: צו איר אַטעם האַרכן מיר, און צו טריט, און צו טריט פון יענער זיט הייל.

ערשטער מקובל: אין סוד פון תפארת איז שולמיתעס שלאָף, אין סוד פון מלכות וועט זי אויפגעוועקט ווערן.

די אַנדערע: אין סוד פון תפארת איז שולמיתעס שלאָף, אין סוד פון מלכות וועט זי אויפגעוועקט ווערן.

ערשטער מקובל: אַ דור גייט אויף און אַ דור פאַרגייט — און איטלעכע רגע קאָן קומען איר וועקער. און ווער וועט איר וועקער זיין? נישט קיין כהן, אַ פשוטער ישראל וועט ער זיין. און נישט קיין פאַרבאַר גענער צדיק וועט ער זיין, נאָר אַ ייד אַ יונגער, וואָס זיין האַרץ טוט באַגערן צו דער שיינקייט פון ירושלים, און צום גלאַנץ פון אַקעראַיזן — זינע הענט. אים וועט אַנטפלעקט ווערן דער וועג, אים וועט באַשערט ווערן דער גאַנג.

די אַנדערע: אים וועט אַנטפלעקט ווערן דער וועג, אים וועט באַשערט ווערן דער גאַנג.

ערשטער מקובל: דאָרט, אויף מיין הייליקן באַרג, וועט ער געקרוינט ווערן מיט איר בלינאַנד. זיין קאַפּ וועט טראָגן אַ קרוין פון זאַנגען און די הענט וועט ער שטרעקן צום אַקער. אַ פויערן־מלך וועט ער זיין.

די אַנדערע: אַ פויערן־מלך וועט ער זיין.
ערשטער מקובל: לאַמיר איצט אויפציען דאָס פרוכת און לאַמיר צו איר אַטעם האַרכן און איר שיינקייט אַנקוקן און בענטשן זי. דען פון אונדזערע בענטשונגען איז זי יונג און פון דעם גאַט ישראלס איז זי שייך.

(אַלע שטייען אויף און לאָזן זיך צום הינטערגרונט).

ערשטער מקובל: (ציט אויף מיט ציטערניש דאָס פרוכת; אויף אַ פראַסטן הילצערנעם געלעגער ליגט שולמית, די הענט פאַרוואַרפן איבערן קאַפּ; די רויטע פרישע ליפן באַוועגן זיך פון שלאָף אַרויס) זי שלאַפט און

ווייצמאן דער צווייטער

איר האַרץ איז וואָך. זי שלאָפט און איר אויער האַרעכט. גליקלעך דער, וואָס
וועט געקושט זיין מיט די קושונגען פון איר מויל! אירע געשאַנקען –
אַנגעברייט, אירע אַרעמס – אויסגעשפּרייט.
די איבעריקע: (אין טיפּער ערפּורכט) אירע געשאַנקען אַנגע-
ברייט, אירע אַרעמס – אויסגעשפּרייט.

(פאַרהאַנג)

בילד 10

לאַנדאַן.

ווייצמאן דער צווייטער אין זיין לאַבאָראַטאָריע.
אַ ווינטער־אָונט.

ווייצמאן דער צווייטער: (צינדט אַן חנוכה־ליכטלעך און
שטעלט זיי אויפן פענצטער) דער לעצטער טאָג חנוכה היינט... דער לעצטער
טאָג חנוכה. (נעמט אַרויס אַ לוחל) גוט כאַטש, וואָס מע האָט נאָך אַ יידיש
לוחל. מיט אַ יידיש לוחל ווערט אַ ייד נישט פאַרלוירן... (קוקט) אַכט פּלעמ-
לעך אין פענצטער... גאַלדענע אַכט פּלעמלעך... ווי אַ מאַל, אַ מאַל, ווען אין
לאַנדאַן אויף דער איסט־סייד האָבן נאָך יידן געוויינט... אַרעמע נישט-
גאַלדענע יידן, וואָס האָבן געצונדן אַרעמע גאַלדענע ליכטלעך... אחינו בני-
ישראל... און איצט... אַ לעצטער ייד, אַן איינציקער... אַ יתום... איינציקער
און אויסנאַמדיקער גענעראַל־פאַרטערטער אויף גאַנץ אייראָפּע און אַמע-
ריקע... (נעמט זיך צו די רעטאַרטן) הער כעמיקער, לאַזט צו רו די חנוכה-
ליכטלעך און נעמט זיך, זייט מוחל, צו די רעטאַרטן. מאַכט עפעס, איך
בעט אייך, אַ נייע געניאַלע דערפינדונג! שלאָפט נישט! געניאַליטעט איז
אייער חוב, אייער ווינרעכט, אייער עקזיסטענץ־באַרעכטיקונג.

(האַסטיקע טריט פון אַ לויפּנדיקן, אַ גערועזן קלאַפּן אין טיר).

אהרן צייטלין

ווייזמאן דער צווייטער: (לויפט צו, עפנט) אַ חלום פון אַ
ווינטערנאַכט! גאַט, וועמען זע איך? איר, לאַרד קאַנצלער פון זיין מאַיעס-
טעטס רעגירונג!

קאַנצלער: (לויפט אַרײַן, פאַלט אויף אַ שטול, לאַזט פאַלן אויף
דער ערד אַ צילינדער, אַ שטאַק און אַ פאַרטפעל מיט פאַפירן).

ווייזמאן דער צווייטער: וואָס געבן אייך? וואָסער?
קאַניאַק? אַ גלח? זענט איר געחלשט? האַלט איר ביים שטאַרבן? זענט
איר הונגעריק? זענט איר דורשטיק? וואָס איז אייך?

קאַנצלער: (קומט קױם צו זיך) געלאָפן... געלאָפן און געפאַלן...
געפאַלן און געלאָפן... שאַקינג!

ווייזמאן דער צווייטער: (מיטפיליק) גאַט מיניער! ווער
האַט זיך נאָך אייך געיאָגט, לאַרד קאַנצלער? דאַס ווייב?
קאַנצלער: אַ, ערגער נאָך.

ווייזמאן: וואָס קאָן נאָך זיין ערגער?
קאַנצלער: זיי... די... ווי הייסן זיי... פון פאַרלאַמענט... די אַפּאַ...
די אַפּאָזיציע...

ווייזמאן דער צווייטער: הם... די אַפּאָזיציע האַט אייך
נאַכגעיאָגט? און איר זענט געלאָפן — צו מיר?
קאַנצלער: צו אייך, סער חיים! נאַטירלעך, סער! צו אייך! אַז

ס'טרעפט אַ צרה — צו וועמען לויפט מען, אַז נישט צום ייד... צום איינציקן
איבערגעבליבענעם ייד?

ווייזמאן דער צווייטער: אַ, איך בין גערירט פון אייער
צוטרוי, לאַרד.

קאַנצלער: ראַטעוועט! איר מוזט אויך דאַס מאַל ראַטעווען, סער
חיים!

ווייזמאן דער צווייטער: ראַטעווען איז מיין פּראָפעסיע,
לאַרד. די געניאַליטעט איז מיין ווינרעכט, לאַרד.

קאַנצלער: די אַרדנס וואָס באַצירן אייער ברוסט זענען די עדות
פון אייער אומגעוויינלעכער חכמה. ווי אַ געניאַלער כעמיקער האַט איר
דערפונדן אַ גאַז, וואָס מאַכט צוריק לעבעדיק געפאַלענע זעלנערס. נאַטיר-

לעך: בריטישע זעלנערס. גרויס־בריטאניע וועט עס אייך קיין מאל נישט פארגעסן. קיין מאל נישט! וויצמאן דער ערשטער, בעת דער ערשטער וועלט־מלחמה, האט נישט אויפגעטאן דאס, וואס איר — בעת דער צווייטער ט. ע. ר. נו, אבער איצט — איצט — (פארצווייפלט) רעוואלוציע!

וויצמאן דער צווייטער: רעוואלוציע?

קאנצלער: נישט נאר בני אונדז! פון גאנץ אייראפע און אמעריקע קומען אן אליארעם־דיעות! אזא הונגער איז נאך נישט געווען? קיין ווונדער נישט: אין אלע לענדער איז נישטאָ מער קיין איין מענטש, וואס זאל נישט זיין ארבעטסלאז — אחוץ די טויטן־גרעבערס און די מיניסטארן. די צווייטע וועלט־מלחמה האט זיך נאך ווייניקער געלוינט ווי די ערשטע! מיר, וואס אייער איבערמענטשלעך געניאלע דערפינדונג האט אונדז געמאכט פאר זיגערס — אויך מיר זענען איצט קאפוט! קאפוט, סער חיים, קאפוט! וויצמאן דער צווייטער: לאַרד, נישטאָ אזא זאך, וואס איך זאל נישט האָבן צו איר קיין עצה.

קאנצלער: אייער אויפלעבונג־גאז איז געווען אַ ווונדערגאז, גע־וויס! קיין שום לאַנד האָט אַזא גאז נישט געהאַט. אַבער וואָס קומט אַרויס? די אלע לעבן־געבליבענע ווילן עסן! הערט איר? פשוט עסן! שאַקינג! עסן ווילן זיי! (פויווע) קאנט איר נישט, סער חיים, דערפינדן עפעס אַזא כעמיש מיטל... יא, אַזא כעמישן פרעפאַראַט, וואָס זאל פאַרטרעטן דאָס מין עסן?...

וויצמאן דער צווייטער: אַ קלייניקייט, לאַרד! דאָס מאַך איך איינס־צוויי... איר האָט שוין געזען, איך זאל עפעס נישט קאַנען? אַבער... (לאַזט זיך לויפן איבערן צימער, גיט זיך אַ קלאַפּ מיט דער האַנט אין שטערן, שטעלט זיך אַפּ אַ באַגייטערטער, קוקט פון די חנוכה־ליכטלעך אויפן קאַנצלער, פון קאַנצלער אויף די חנוכה־ליכטלעך).

קאנצלער: (דערפרייט) אַ, איר האָט שוין ווידער עפעס אַ געניאַלן איינפאַל. וואָס קוקט איר מיך אַזוי אָן, מיין ליבער? (באַמערקט די חנוכה־ליכטלעך אויפן פענצטער) וואָס זענען דאָס פאַר אַ ליכטלעך?

וויצמאן דער צווייטער: אַ רגעלע! רוק! רוק! (לויפט, קאן זיך אַלץ נישט באַרויקן).

קאַנצלער: איך הער, סער חיים.

ווייצמאַן דער צווייטער: (זעצט זיך) פאַראַן! דאָס מיטל
איז איינפאַך! און עס וועט ראַטעווען אַלע רעגירונגען.

קאַנצלער: אַלע רעגירונגען?

ווייצמאַן דער צווייטער: אַלע! (רוקט זיך מיטן שטול צום
קאַנצלער) לאַרד, מענטשן וועלן אייביק בלייבן אומצופרידן... אייביק! וואָס
איר זאָלט זיי נישט געבן... איר וועט זיי געבן עסן? גוט. און דערנאָך?
איר קענט קיין מענטשן נישט, מיין פריינד. ווייסט איר וואָס דער עיקר
איז? איר ווייסט נישט. דער עיקר: האָבן אונטער דער האַנט אַ שולדיקן.
האַבן אַ שולדיקן צו יעדער צייט — איז דער סוד פון הערשאַפט.

קאַנצלער: ווי מיינט איר דאָס, סער?

ווייצמאַן דער צווייטער: הערשערס דאַרפן איינס: אויף
וועמען אַרויפצוואַרפן די שולד. דאָס אַלץ. אין קיין שום זאָך נייטיקן זיך
נישט מענטשן אַזוי שטאַרק ווי אין אַ שטענדיקן שולדיקן. דו דאַרבסט, דו
קומסט אום, דו ביסט הונגעריק, דאַרשטיק, קראַנק, אַרבעטלאָז? פליז, ביטע
זייער, אדרבא: אַט דער און דער איז שולדיק! פינצטער איז דיר דער טאַג
און דאָפּלט פינצטער די נאַכט? פליז, ביטע זייער, אדרבא: אַט דער און
דער איז שולדיק! דיין ווייב שלאָגט דיך? דיין פריינד האָט דיך באַגנבעט?
דאָס קינד איז דיר געשטאַרבן? פליז, ביטע זייער, אדרבא: אַט דער און
דער איז שולדיק!

קאַנצלער: (אומגעדולדיק) זייער פיין, אָבער... קאַנקרעט! קאַנ־

קרעט!

ווייצמאַן דער צווייטער: קאַנקרעט? זענען נישט יידן די
בעסטע, די אויסגעפרוּווטסטע שולדיקע? לאַזט צוריק אַרײַן די יידן! בעט,
זיי זאָלן צוריקקומען! טיר און טויער עפנט פאַר זיי! איר וועט אַלע אויפ־
געריכט ווערן! און ביידע צדדים וועלן זיין צופרידן — איר און זיי! זיי
וילן צוריקערן... איך האָב ידיעות... לאַרד, זאָל גרויס־בריטאַניע נעמען
אויף זיך די איניציאַטיוו. (ווייזט אויף די חנופה־ליכטלעך) אויך איך... איך
וועל אויך מער נישט זיין אַזוי איינזאַם... אַזוי איינער אַליין... אַן איינ־
איניציאַקער ייד אויף דער וועלט, וואָס צינדט חנופה־ליכטלעך... אַט האָט

איר מיין רפואה צו אַלע מכות אייערע: מאַכט אַז אין לאַנדאָן און אין אַלע
שטעט פון דער וועלט זאָל מען ווידער אָנהייבן ציגנדן חנוכה-ליכטלעך, עסן
לאַטקעס און כאַפּן אַ קערטל לכבוד ניטל. (נבואהדיק) פתחו שערים ויבוא
גוי צדיק שומר אמונים! עפנט די טויערן און זאָל אַרײַן צוריק אַ פּאַלק,
וואָס מ'קאָן אויף אים וואַרפּן אַלע חטאים! נחמו, נחמו עמי! טוט טרייסטן
דאָס פּאַלק מינס און ברענגט עס אויף שיפּן צוריק!

(פ א ר ה א נ ג)

בילד 11

זשענעוו. נאך דער צווייטער וועלט־מלחמה.
געהיימע באַראַטונג פון דער וועלטס מושלים.
דייטשלאַנדס קאַנצלער, הער פּאָן דער יעקע, עפנט די
פּאַרזאַמלונג.

פּאָן דער יעקע: אַלזאָ, היטלער קאפּוט. דאַנערוועטער סאַקראַד־
מענט, פּפּוי טויפל נאַכאינמאַל! די צווייטע וועלט־מלחמה איז געווען —
דער שוואַרץ־יאַר ווייס, וואָס זי איז געווען. מיר האָבן, ווי באַקאַנט, ליב
שלום — טאָ לאַמיר פון שלום וועגן נישט רעדן דערפון. לאַמיר רעדן פון
די רעזולטאַטן. פּאַראַן אַ לאַנד, איז דאָרט דער הונגער אַזוי גרויס, אַז
מ'עסט דאָרט פליי. דאָס וואַלט נישט אויסגעמאַכט, האָט מען שוין אָבער
אַלע פליי אויפגעגעסן און איצט וויל מען דאָרט אויפּעסן די הערשערס.
פּפּוי, טויפל! אין אַ צווייט לאַנד איז די לאַגע אַזאַ, אַז ווען איין בירגער
וויל דאָרט עסן — די בירגערס זענען אַזעלכע מענטשן, וואָס וואַלטן רק
געוואַלט עסן — רייסט ער אָפּ אַ שטיק נאָז בני אַ צווייטן בירגער. אָבער
אַזוי ווי דער צווייטער בירגער וויל אויך עסן —
אַלע: צום טיילויל, רק עסן גיב זיי —
פּאָן דער יעקע: יאָ, אַזוי ווי ער וויל אויך עסן, ווייל דערויף

איז ער א בירגער, ער זאל עס וועלן, רייסט ער אפ ביים ערשטן בירגער א שטיק אויער. דאָס וואָלט נישט אויסגעמאַכט, אָבער לעצטנס האָבן זיי אין אַ געוויסן לאַנד באַשלאָסן צו מאַכן אַ פּאַרזאַמלונג און פּונאַדערטיילן צווישן זיך אָפּגעשניטענע מיניסטאַרן־קעפּ. דאָנערוועטער. אין אַ דריט לאַנד זענען אַלע רויט פּון בלוט און ווייס פּון הונגער. רויט און ווייס. אין אַ פּערט לאַנד זענען אַלע פּראָפעסאָרן אויף די אוניווערסיטעטן פּאַרוואַנדלט געוואָרן אין דעפּעקטיווע קינדער. דאָס נעמט זיך נישט נאָר פּון געלערנט־קייט, נאָר אויך פּון הונגער. וועגן דער לאַגע אין מיין לאַנד פּאַרשפּאַר איד צו באַריכטן — איר ווייסט אַלע, וואָס פּאַר אַ פּנים מיר האָבן. נאָך דעם ווי מיר האָבן פּאַרשפּילט דעם צווייטן וועלטקריג, זיצן מיר אַלע און זאָגן תהילים. קאַנט איר עס באַגרייפּן? די דייטשן האָבן זיך אַוועקגעזעצט זאָגן דעם ייִדישן תהילים. פּפּוי טויפל נאַכאַיינמאַל!

(עלעגישע פּיוזע).

העכסט פּאַרדעכטיק איז געווען די ראַלע פּון דעם אַלט־גרמאַנישן גאַט אונדזערן, וואָטאַן. מיר האָבן געגלייבט: אַזאַ עכטער גערמאַנער, ווי ער, וועט אייננעמען פּאַר אונדז די הימלען, בעת אונדזערע סאָלדאַטן וועלן אייננעמען די ערד. דער דאָזיקער גאַט האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזן פּאַר אַ פּאַררעטער. ער האָט אונדז אַבסאָלוט נישט געהאַלפּן. נישט איד, נישט איר — קיינער פּון אונדז קאָן נישט וואַרטן אַ רגע לענגער. דאָנערוועטער סאַקראַמענט, פּפּוי טויפל נאַכאַיינמאַל! אויב מיר ווילן נישט פּאַרלירן די ממשלה און די קעפּ, וואָס מיר טראָגן נאָך צופּעליק אויף די פּלייצעס — מוזן מיר זיך צוואַיילן. ווי שטייט דאָרט אין זייער ייִדישן טעסטאַמענט? דאָס וואָסער איז צוגעקומען ביז צו דער שטאַלענער קאַסקע. ווער איז פּאַרן פּאַרשלאָג פּון פּראָפעסאָר וויצמאַן דעם צווייטן?

אַלע: (הייבן די הענט).

פּאַן דער יעקע: איינשטימיק אַנגענומען. דערלויבט מיר איצט — דאָנערוועטער סאַקראַמענט — צו דאַנקען דער בריטישער אימפּעריע אין דער פּערזאָן פּון איר לאָרד קאַנצלער פּאַר דער איניציאַטיוו און פּאַר־מיטלונג.

אַלע: (מאַכן אַן אַוואַציע דעם ענגלישן קאַנצלער).

קאַנצלער: דזשענטלמען, ס'איז טייער יעדע רגע. מיר, די טאָטעס, ווייסן נישט, צי אונדזערע ווילדע קינדער האָבן דערווייל נישט איבערגע- קערט די שטוב, בעת מיר זיצן דאָ אין זשענעוו אויף אַ געהיימער באַראַ- טונג. איך לייג פאַר דעריבער תיכף אַרײַנצורופן דעם געניאַלן פּראַיעקט- געבער, סער חיים וויצמאן דעם צווייטן. ער וואָרט אין אוידיענץ-זאַל.

פאַן דער יעקע: אַ, וואָס רעדט איר? ווי שטייט דאָרט אין זייער ייִדישן טעסטאַמענט? מיט טאַצן און מיט טענץ. מיר זענען גליקלעך. איך האָב אַפילו באַצייטנס צוגעגרייט אַן אַרקעסטער, אויפצונעמען מיט מוזיק דעם איידעלן רעטער פון די אַרישע פעלקער. (הייסט אַרײַנרופן דעם אַרקעס- טער, דערנאָך דעם פּראָפּעסאָר וויצמאן; אַרקעסטער שפּילט אויף, אַלע שטעלן זיך אויף, ווען וויצמאן דער צווייטער קומט אַרײַן).

פאַן דער יעקע: (מיליטעריש) הייל, וויצמאן!
אַלע: (שטיינדיק) לעבן זאַל וויצמאן! (וויצמאן דער צווייטער נייגט זיך).

פאַן דער יעקע: אין נאַמען פון די פאַרזאַמלטע מיניסטאַרן, דיקטאַטאָרן און אַזוי ווייטער, וואָס זענען זיך צוליב זעלבסט־רעטונג- צוועקן צונויפגעקומען אויף דער דאָזיקער געהיימער באַראַטונג, האָב איך דעם היסטאָרישן פּבּוד פּייערלעך צו באַגריסן דעם איינציק־איבערגעבלי- בענעם עקזעמפּלאַר פון דעם שענדלעכן — איך מיין פאַרקערט: ווונדער- לעכן — ייִדישן פּאַלק. דאַנערוועטער סאַקראַמענט! הייל היטלער! איך מיין פאַרקערט: היטלער קאַפּוט. זאַל לעבן דער פאַרדאַמטער — איך מיין געניאַ- לער — וויצמאן דער צווייטער! (אַוואַציע. מוזיק. וויצמאן דער צווייטער נייגט זיך).

פאַן דער יעקע: דער געפערלעכער ייִדישער גיססט... איך מיין פאַרקערט: דער ווונדערלעכער ייִדישער גיססט... הם... דאָס גרויסע ייִדישע פּאַלק... אַזאַ פּאַלק — דאַנערוועטער סאַקראַמענט — קומט, עבן, צו נוץ. עס קומט צו נוץ. האָבן אַזאַ פּאַלק אונטער דער האַנט איז באַקוועם. הם... דער לאַרד קאַנצלער האָט אונדז שוין גענוי איבערגעגעבן, אין וואָס אייך גייט ווונדערפול! אייער פאַרשלאַג איז —

אַלע: ווונדערפול!

פאן דער יעקע: איר זענט, ווי געזאגט, ביי אונדז דער איינציק-
איבערגעבליבענער עקזעמפלאר. מיר ווילן האבן אויך די אנדערע עקזעמ-
פלארן. הייל היטלער! אנטשולדיקן זי: היטלער קאפוט.
ווי צמאן דער צווייטער: איך בין גערירט פון אייער אויפ-
מערקזאמקייט. אויך איך וויל מער נישט זיין דער איינציקער עקזעמפלאר.
איך בענק נאך יידן! איז נאך דא אן ערגערע זאך ווי צו זיין א ייד אן יידן?
א ייד אן יידן איז ווי איין אטאם זייערשטאף אן צוויי אטאמען וואסער-
שטאף. איין אטאם זייערשטאף און צוויי אטאמען וואסערשטאף מאכן אויס
צוזאמען — וואסער. א ייד צווישן יידן איז ווי וואסער צווישן וואסערן.
ווי א כוואליע אין ים. אן יידן, וואס איז ער? זייערער זייערשטאף. ער ווערט
פארוויערט. צום גליק האבן אונדזערע אינטערעסן זיך צונויפגעטראפן.
מיר אלע דארפן יידן. כעמיש גערעדט, וואס איז דען דער עלעמענט מענטש?
דער עלעמענט מענטש באשטייט פון צוויי אטאמען ייד אויף איין אטאם
נישט ייד! קום איך אפיציעל פאדערן פון אייך, איר זאלט אין נאמען
פון אייערע רעגירונגען אונטערשרייבן א פייערלעכע דעקלאראציע, אז יידן
ווערן געבעטן צו פארלאזן זייער מדינה און זיך צוריק באזעצן אין אייערע
לענדער.

פאן דער יעקע: פאר וואס נישט אונטערשרייבן? מיר וועלן
אונטערשרייבן אלץ, וואס איר וועט הייסן.
אלע: לעבן זאל וויצמאן דער צווייטער!
קאנצלער: (נעמט ארויס פון פארטפעל א פאפיר) דא האט איר,
דזשענטלמען, דעם טעקסט פון דער דעקלאראציע. מיר האבן אים בא-
צייטנס אויסגעארבעט צוזאמען — סער חיים און איך. (לייענט פאר).
מיר, אונטערגעשריבענע פארשטייערס פון אלע רעגירונגען, גיבן איבער
אט די פייערלעכע דעקלאראציע אין די הענט פון דעם בארימטן ייד, פרא-
פעסאר חיים וויצמאן דעם צווייטן, לאנדאן.

מיר באשטעטיקן עפנטלעך די רעכט פון דעם יידישן פאלק אויף נא-
ציאנאלע היימלאגזיקייט. מיר גאראנטירן דעם יידישן פאלק די
שטרענגע אפהיטונג פון זיינע נאציאנאלע רעכט אויף אינטערנאציאנאליזם.
מיר עפענען ברייט די טויערן פון אונדזערע לענדער פאר א יידישער

צוריק־איינוואַנדערונג, ריכטיקער, פאַר אַ ייִדישער היץ־און צוריק־וואַנדער־
רונג. עס ווערט ייִדן געגעבן די פולע מעגלעכקייט זיך פונאַנדערצושפרייטן
און פונאַנדערצושטויבן, זיך צו שפּאַלטן און צו צעשפּליטערן. מיר פאַר־
זיכערן פּייערלעך, זיי מיטצהעלפן אין דער צעזייזונג, צעשפּרייטונג און
צעשפּליטערונג.

פּאָן דער יעקע: אָ, ווי ייִדנפריינדלעך מיר זענען! גיט אַהער —
איך שרייב אונטער! הייל, היטלער! איך מין פאַרקערט — (שרייבט
אונטער, די איבעריקט גייען איינציקווייז צו און טוען דאָס זעלבט).
ווייצמאן דער צווייטער: און איצט פאַדער איך אייך אויף,
איר זאָלט שאַפן אַ קאַמיסיע און צוזאַמען מיט מיר אַראָפּפאַרן קיין ייִדן־
לאַגד, עפנטלעך איבערבעטן די ייִדן און דורכפירן די צוריק־דעפּאַרטאַציע.
פּאָן דער יעקע: דאָנערוועטער סאַקראַמענט! עפנטלעך איבער־
בעטן די ייִדן! (קלערט אַ וויילע) אָבער נאַטירלעך, נאַטירלעך! אויף וועמען
וועלן מיר אַרױפּוואַרפן די שולד פאַר אונדזערע אַרישע מעשים?
(מוזיק).

(פאַר האַנג)

בילד 12

דער פאַרט אין חיפה. שיפן אין הינטערגרונט.
פאַלקסמאַסן. איינשטיין, אַלעקסאַנדראַ, טשאַפּלין.
כלערליי באַרימטע ייִדן, צווישן זיי: טראַצקי דער צווייטער.
פּאָן דער יעקע האַלט אין האַנט אַ מגן־דוד.
ווייצמאן דער צווייטער — אַ חנוכה־לאַמפּ.
מיטגלידער פון דער איבערבעטונג־קאַמיסיע.

דאָס פאַלק: זאָל לעבן דער משיח, זאָל לעבן דער באַפרייער, זאָל
לעבן ווייצמאן דער צווייטער! הוראַ!
אַלעקסאַנדראַ: עס האָט געזיגט די אידייע פון דער וועלט־עקס־

פֿאַרט־פֿאַרטיי. איך בין גליקלעך, וואָס מיר קערן זיך אום, כאָטש איך ווער צוליב דעם אויס הערשערין. איך פֿאַרליר די ממשלה איבער ישראל, אָבער איך געווינ האַליווד און דעם באַקסער. (צו ווייַצמאַנען) די היסטאָרישע דעקלאַראַציע, וואָס איר האָט אַרויסבאַקומען, וועט בלייבן אין געדעכעניש פון דער צעפֿאַל־געזעלשאַפט, וואָס איז געצווונגען געוואָרן זיך דאָ צו טרעפן און וואָס קערט זיך אום צו דער וועלט. וואָס געווען איז געווען. לאַמיר פֿאַרגעסן דאָס לאַנד פון אונדזער געפֿאַנגענשאַפט און פֿאַרשיקונג. לאַמיר פֿאַרגעסן אַלע קריגערייען. די אויסלייזונג איז געקומען. הוראַ, ווייַצמאַן דער צווייטער!

דאָס פֿאַלק: הוראַ!

ווייַצמאַן דער צווייטער: (הייבט דעם חנוכה־לאַמפּ) והיה ביום ההוא... און עס וועט זיין, אַז אין לאַנדאָן, פֿאַריז, ניו־יאָרק, בוענאָס־אירעס, ריאַד־ע־זשאַניראַ, יאַהאַנעסבורג, יעהופּעץ און גריצע וועלן אין די ווינטערדיקע פענצטער ווידער אויפלייכטן די טייערע גאַלדענע חנוכה־ליכט. און מיר וועלן קוקן אויף די פֿלעמלעך און מיר וועלן געדענקען דעם גרויסן נס, וואָס איז געשען אַ מאָל צו אונדזערע אָבות, און מיר וועלן ווינטער ביים אויוון חלומען וועגן טייטלען און באַקסערן און עסן גריוון און עסן לאַטקעס און בענקען נאָך די געטלעכע מויערן פון דער הייליקער שטאָט ירושלים... און מיר וועלן זאָגן אין אונדזערע תפילות: ותחינה עינינו בשׁוֹבך לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים... און מיר וועלן זיך ווינטשן: לשנה הבאה בירושלים... און מיר וועלן איינער דעם צווייטן פֿאַרקויפֿן אַ שקל... און מיר וועלן מאַכן גרויסע אַנטדעקונגען, און מיר וועלן זיין פונקט אַזוי אומגליקלעך ווי געניאַל, און מיר וועלן האַנדלען מיט ראַזשינקעס און מאַנדלען, מיט אַלט־וואַרג און מיט ווינט, מיט ביזשוטעריע און מיט חלומות, מיט ציצית און מיט פילמען, מיט חזיר־האַר און מיט זאַקן־בענדלעך, מיט קאַלענדאַרן און מיט סאַדע־וואַסער.

דאָס פֿאַלק: הוראַ!

חיים־יאַנקל: (אין התפעלות) מײַן בראַנושע! סאַדע־וואַסער! ווייַצמאַן דער צווייטער: און אַט (ווייַזט אויף פֿאַן דער יעקען) — אַט איז געקומען די שינאה אייך איבערבעטן.

פאן דער יעקע: (הייבט דעם מגן־דוד) איך בעט איבער אפיציעל. פארויכער, און איבער פולע נאציאנאלע היימלאזיקייט איז גארנאטירט. ווי עס שטייט אין דער דעקלאראציע. אייערע נאציאנאלע רעכט אויף רעכט־לאזיקייט ווערן צוריקגעשטעלט. עס וועט אלץ זיין ווי פריער. דאנער וועט נאכאינאמאל! איר, יידן, וועט אונדז דינען, ווייזן וואס איר קאנט, מאכן דערפרידונגען און אנטדעקונגען, ליפערן אונדז די איינשטיינס די פאר־שידענע, הייבן און אנטוויקלען אונזערע שטעט, אונזערע שפראכן, אונז־דזערע געשמאקן, אונזערע אלע אונזעריקייטן — און מיר וועלן איך באשולדיקן, ווייל מיר דארפן, מיר דארפן, מיר דארפן שולדיקע. געמאכט? (נייגט זיך) איך אנטשולדיק מיר העפלעך, וואס מיר האבן איך פארשאפט א ביסל עגמת־נפש. יודא פער יעקע! איך מיין פארקערט —

אלעקסאנדרא: (שמייכלט ליבלעך) יא, איר האט אונדז פאר־שאפט עגמת־נפש. שאדט נישט. עס טרעפט א מאל.

פאן דער יעקע: פארפלוכטע — איך מיין פארקערט: ליבנס־ווערדיקע — יידן! איך בין נישט געקומען מיט ליידיקע הענט. די וועלט מיינט די זאך ערנסט. אונדזער קאמיסיע האט שוין איצט — דאנער וועט ער — מיטגעבראכט א צעטל באשטעלונגען. באשטעלונגען אויף יידן. (נעמט ארויס א צעטל, לייטנט) אלעקסאנדרא —

אלעקסאנדרא: (שפרינגט אויף) איך בין גרייט.

פאן דער יעקע: איר, די פארפלוכטע סעמיטישע שיינקייט. איך מיין, נאטירלעך, פארקערט: די נישט־פארפלוכטע... יא, איר און הער קאפלאן, וואס באקומט צוריק דאס רעכט זיך צו רופן טשאפלין — טשאפלין: און עס ווערט ענדלעך פעסטגעשטעלט זיין נישט־געמלטקייט?

פאן דער יעקע: יא, און עס ווערט מער־ווייניק פעסטגעשטעלט זיין נישט־געמלטקייט — איר ביידע ווערט באשטעלט פון דער פילם־געזעל־שאפט „הומבוג ענד קאמפאני“, האליווד, אויפצופירן א גראנדיעזען פילם, וואס זאל פארשטעלן די געשיכטע פון דער יידישער מלוכה.

טשאפלין: אלרייט, מיסטער קאץ — איך מיין, נאטירלעך, פאר־

קערט: הער פאן וואלדשוויץ. דער פילם — שטעלט איך פאר — איז פאר-
טיק. איך האב אים געדרייט באצייטנס.

פאן דער יעקע: (קוקט אריין אין צעטל) הער פראפעסאר איינ-
שטיין, עקס־פרעזידענט פון ישראל, באקומט צוריק דאס רעכט צו טראגן
זיין אייגענעם קאפ. ווערט באשטעלט פון דרז' אוניווערסיטעטן צו אנט-
דעקן דעם צוזאמענשטעל פון דער קאסמישער הויפטסובסטאנץ.

איינשטיין: (קוקט פון דער זייט אויף טשאפלינען) די אנטדעקונג
— שטעלט איך פאר — איז פארטיק. איך האב זי געמאכט באצייטנס. (צו
אלעקסאנדרא) דאס האט דער ארעסט מיך געראטעוועט. א דאנק. ווען נישט
דער ארעסט אין דער אבסערוואטאריע, אלעקסאנדרא —

אלעקסאנדרא: (גאוואהדיק) צו מיר רעדט איר? מיספארשטענ-
דעניש! מיר קענען זיך נישט מער. צופעליקע וואגאן־געזעלשאפט. זיך
באקענט און פארגעסן. יעדער איינער שטייגט אויס אויף זיין סטאנציע.
פאן דער יעקע: (לייענט ווייטער) טראצקי דער צווייטער.

א קול: איך הער! (אלע קוקן זיך אום).

פאן דער יעקע: איר; אלוא; ביי איך באשטעלט לוקסעמבורג
א רעוואלוציע. נעמט איר אן?

טראצקי דער צווייטער: איך פיר דורך רעוואלוציעס לויט
די בעסטע מעטאדן. עס מאכט נישט אויס ווי. די מעטאדן זענען די נייסטע.
אליין אויסגעטראכט. גאראנטירט.

פאן דער יעקע: הם... צום טויפל...

טראצקי דער צווייטער:

לענדער זע איך... פעלקער ווארטן

אויף מיין הארטן.

אויף מיין דונערדיקן טראט!

וואס מיר פאלק און ווער מיר לאנד?

צו די פעלקער! צו די לענדער!

קום און שלאג, דו פערטער שטאנד.

שלאג די שענדער און פארלענדער!

טרעט אויף זייערע נבלות!
רויב ס'גערויבטע און פארטייל עס!

פאן דער יעקע: הם... (קוקט אין צעטל אַרײַן) דאָ זענען דאָ באַ-
שטעלונגען אויף 10.000 ייִדן. נאַטירלעך, איז עס ערשט נישט מער ווי אַן
אַנהייב פון אַן אַנהייב. עס ווערן, צווישן אַנדערע, באַשטעלט און אַנגע-
שטעלט די באַרימטהייטן: שלום שוואַרצבאַרד, פּערזענלעכער שוואַ פון
פּאָגראַמען; וולאַדימיר זשאַבאַטינסקי, אַרמיי־פּירער; ד״ר סטיפּן ווייז —
פון ייִדישן קאַנגרעס; אייב קאַהאַן — פון „פּאַרווערטס“; שלום אַש — פון
גאַר דער וועלט; סאַקאַלאָוו — פון דער ייִדישער אַגענץ; מאַקס ריינהאַרדט
— פון די ריינהאַרדט־טעאַטערס; וואַרבורג — פון די דאַלאַרן; ראַטשילד
— פון די פּראַנקן; יונה ירוחמזאָן — פון דער אַלטוואַרג־בראַנזשע.

ירוחמזאָן: (מיט טרערן פון פרייד) געלויבט ביסטו, גאַט, וואָס דו
גיסט מיר מיין אַלטוואַרגקראַם צוריק!
ווייצמאָן דער צווייטער: (גיט צו צו אים, נעמט אים אַרום)
איך בין גערייט, ירוחמזאָן. (וויינט אויף זײַן האַלדז). קורצע פּיטערלעכע
פּויזע).

אַ ייִד אין אַ צילינדער:

ווידער חלום, ווידער חלום —

ליבע ייִדן, קויפט אַ שקל!

לייזט דאָס לאַנד אויס! שקלים! שקלים!

צווייטער ייִד אין אַ צילינדער: (גיט צו צום ערשטן און
קויפט בײַ אים אַ שקל).

טשאַרלי טשאַפּלין:

אַ מאַל איז געווען אַ מדינה,

איז דאָרט געווען אַ האַרמידער —

(דרייט מיטן שטעקעלע).

דריי זיך, שטעקעלע, ווידער!

דריי זיך, שטעקעלע, ווידער!

(א מהומה, א געפילדער, אַלץ שפרינגט אויף, אַלץ רעדט אויף אַ מאַל, אַלץ זשעסטיקולירט, שרייבט און וויל איבערשרייען).

געשרייען און קעגן־געשרייען:

— יידן, לאַמיר לייען די פראַגע וועגן דעם, צי דאַרף מען לייען די

יידן־פראַגע —

— יידן, לאַמיר לייען די מענטשן־פראַגע —

— יידן, לאַמיר רעדן העברעיִש —

— יידן, לאַמיר רעדן ייִדיש —

— יידן, לאַמיר רעדן וועגן דעם, צי זאָלן מיר רעדן העברעיִש אָדער

ייִדיש —

— יידן, לאַמיר וואָס מער רעדן —

— יידן, ראַטעוועט דאָס ייִדישע שולוועזן —

— גוואַלד, יידן, פאַר וואָס גייט איר נישט אין ייִדישן טעאַטער?

— גוואַלד, יידן, וואָס וועט זיין דער תּכלית מיט אייך?

— יידן, מענטשלט זיך!

— יידן, יידלט זיך!

— ייִדישע מענטשן און מענטשישע יידן, יידלט זיך און מענטשלט זיך

צוזאַמען —

— יידן, לאַמיר אַרויסגעבן אַ זשורנאַל —

— ניין, יידן, לאַמיר נישט אַרויסגעבן קיין זשורנאַל —

— גוואַלד, יידן, ער האָט מיך גערופן גאַליציאַנער, האָט ער מיך

גערופן —

— גלייבט אים נישט, יידן, ער איז אַ ליטוואַק —

חיים־יאַנקל: (זאָגט אויך זיין וואָרט) טרינקט סאָדע־וואַסער!

ישראל עם קדושים, סאָדע־וואַסער!

ווייצמאַן דער צווייטער: (שרייבט אין טומל אַרײַן) און איך

זאָג: יידן, שטילער! שטילער אַ ביסל, יידן! פאַרשוועכט נישט די גרויס־

קייט פון דער שעה! איר וועט נאָך צייט האָבן צו רעדן וועגן די אַלע זאַכן!

איר וועט נאָך רעדן וועגן די אַלע זאַכן תּרפֿ״ט מיליאָנען יאָרן! תּרפֿ״ט

מיליאָנען! פאַרגעסט נישט, אַז איר זענט אַן אייביק פּאָלק! איר וועט אייביק

קאַנען רעדן! (ס'ווערט ביסלעכווייז שטיל).

איינער פון דער קאַמיסיע: יידיש פאַלק, ווערסט פניערלעך
פאַרבעטן צום צוריקוועג! (ווייזט אויף די שיפן אין הינטערגרונט).
וויי צמאַן דער צווייטער: (הייבט דעם חנופה־לאַמפּ ווי אַ
פּאָן) ישראל! דורכן ים — צו די צוגעזאַגטע לענדער! דורכן ים — צוריק
איבער שיבעה־ימים!

אַלע: (לאַזן זיך אין גאַנג) צו די צוגעזאַגטע לענדער! דורכן ים —
איבער שיבעה־ימים! (עס שוועבט אַן דער אייביקער ייד).
קולות:

— דער ייד! דער אייביקער ייד!

— קום מיט! פאַר מיט!

דער אייביקער ייד: פאַרט אייך, קינדער, געזונטערהייט! איך
קאָן שוין מער נישט וואַנדערן.

טשאַפּלין: (פון שיף אַראָפּ, צום אייביקן ייד) ווילסט זאָגן, אַז די
טשאַפּליניאָדע איז געענדיקט און אַז עס הייבט זיך אָן די מיסטעריע?
דער אייביקער ייד: צו שלום בן־חורין גיי איך. איך גיי צו
די יידן, וואָס בלייבן.

(פאַרהאַנג)

בילד 13

די געפאַנגענע־הייל. געזאַנג אין דער פינצטער. שלום בן־חורין — אין
די קייטן — שטייט פאַרוונקען אין אַ תּפּילה.

די געפאַנגענע: (זינגען שטיל, באַגלייטן מיט זייער זינגען בן־
חוריןס תּפּילה)

גיין וועל איך צום הוֹר־הָהָר,
וואַרטן אויף לבנון־באַרג.

אהרן צייטלין

ביז עס בלאַזט מיט טאָג אויף מיר,
שאַטנס געמען לויפן.

דו ביסט שיין, שולמית מיין,
ווינדער־שיין, דו פריינדין מיין,
ס'איז נישטאָ קיין פעל אין דיר,
שיין ביסטו אין גאַנצן.

פון לבנון קום מיט מיר
און צום חרמון גיי מיט מיר,
פון אמנה און פון שניר
קוקן צו די טאַלן.

קום מיט מיר צו לייבן־וויין,
גיי מיט מיר צו לעמפערט־בערג.
צווישן לייב און לעמפערט שטיין —
און פאַר זיי נישט פאַרכטן!

(טריט. די געפאַנגענע הערן אויף צו זינגען. האַרכן. ס'קומט אַן דער איי־
ביקער ייד.)

דער אייביקער ייד: אַ גאַט־העלף, קינדער! שטייט אויף!
די געפאַנגענע: ווי קאַנען מיר? קייטן אויף די הענט, פינצטער,
און דער היילוועכטער וואַכט, דער היילוועכטער —

דער אייביקער ייד: דער וועכטער — נישטאָ שוין. אַלע זענען
זיי אַוועק. שטייט אויף!

שלום בן־חורין: (ציטערט אויף) אַלעקסאַנדראַ און זיי אַלע —
אַוועק?

דער אייביקער ייד: קיינער נישט געבליבן. ס'האַט די וועלט
זיי אינגעשולונגען צוריק. נישט בלייבן זאָל די וועלט אַן קינדער פון

אברהם שטאם! זיי זענען די, וואס מאכן אויפוירן איר טייג. (צו שלום
בן־חורין) ווארף אראפ די קייטן!

שלום בן־חורין: קאן א געפאנגענער זיך אליין באַפֿרייען?
דער אייביקער ייד: דארפסט נאָר אַ באַוועג טאָן מיט דער
האַנט —

שלום בן־חורין: (גיט אַ באַוועג מיט דער האַנט. די קייטן פֿאַלן).
די געפֿאַנגענע:
— ברידער, די קייטן פֿאַלן פֿון זיך!
— אויפגעשטאַנען, שוועסטער! די קייטן פֿאַלן פֿון זיך! (אַ הילטיק
פֿאַלן פֿון קייטן).

שלום בן־חורין: אַוועק! איבערגעלאָזט דאָס לאַנד! אַוועק,
פֿאַרגעסן אָן אונדז, איבערגעלאָזט דאָס לאַנד! דאָס גאַנצע לאַנד פֿאַר
אונדז, פֿאַר די וואָס ווילן בלייבן!
די געפֿאַנגענע: דאָס גאַנצע לאַנד פֿאַר אונדז — פֿאַר די, וואָס
ווילן בלייבן.

דער אייביקער ייד: און איצט, בן־חורין: פיר!
שלום בן־חורין: פינצטער איז —
דער אייביקער ייד: די מנורה צינד אָן! די נייע חנוכה־
מנורה!

שלום בן־חורין: וווּ איז זי, אייביקער?
דער אייביקער ייד: האַלטסט זי אין דיניע הענט!
שלום בן־חורין: די מנורה?
דער אייביקער ייד: מיטן פֿיער פֿון דיניע אויגן צינד זי!
(אַ רגע פֿון שטוינונג. שטילקייט. אַפּוואַרט. אין שלומס הענט ווייזט זיך אַ
ברענענדיקע, זיבן־רעריקע מנורה).

די געפֿאַנגענע: זי ברענט! זי ברענט!
אייביקער ייד: נס־חנוכה, קינדער. נס־חנוכה, בן־חורין.
די געפֿאַנגענע: נס־חנוכה, שלום בן־חורין!
שלום בן־חורין: (האַלט הויך די מנורה, ליכט צו) די קייטן

אויף דער ערד, פארויס די מנורה! ברידער מינע, שוועסטער מינע, מיר גייען!

דער אייביקער ייד: בן־חורין, ווייסטו ווהיין? צו איר אין הייל אַרײַן! צו שולמיתן אין הייל! דורך דעם גאַנג, וואָס אונטער דער ערד! וועקן די שולמית, ירושלים האַרץ דערפרייען!

שלום בן־חורין: וועקן די שולמית! אַנקוקן, זאַגן: שטיי אויף! מיט דער מנורה איר אין פנים אַרײַנליכטן!

דער אייביקער ייד: אירע האַר — פעלדבלומען, די הענט — צוויי וויסע פייגל!

שלום בן־חורין: פאַנגען אירע פייגל! צו אירע פעלדבלומען שמעקן!

אייביקער ייד: איר קול — ווי דער טוי, וואָס אויף חרמון פאַלט! שלום בן־חורין: לאָזן פאַלן איר טוי אויף זיך! אין איר טוי ווערן ריין און ריין מאַכן אַלע!

דער אייביקער ייד: מלך און מלכה וועט איר זיין!
אַלע: אַ ליכטיקע חתונה וועט זיין —

דער אייביקער ייד: אייערע קרוינען וועלן פון זאַנגען, פון פעלדזאַנגען זיין! אויף הרהיזיתם וועט די קרוינונג זיין, אַברהם, יצחק און יעקב וועלן זיין די אונטערפירערס! אַן אַרעם פאַלק וועלן מיר זיין און אַ קליינס, עסן וועלן מיר ברויט פון דער ערד, און קיין פיינט וועט נישט אַרײַנדרינגען צו אונדז, קיין קויל וועט אונדז נישט טרעפן, ווייל פון אונדזערע גופים וועלן קוילן אַפּשפּרינגען אויף צוריק. אין שטאַט פון גאַט וועלן מיר זיצן און ביים ברעג פון ים און אויף די בערג וועט ער שטעלן זיין וואַך אונדז צו היטן. דעם בית־המיקדש וועלן מיר אויפשטעלן צוריק און מיר וועלן עולה־רגל זיין צו גאַט דריי מאָל אַ יאָר. און אויף די בערג וועלן מיר פאַקלען צינדן, ווען עס וועט זיך ווייזן די לבנה, און אונדזער מלך וועט אַקערן די ערד און די מלכה וועט אים צוהעלפן. און מיר וועלן זינגען אונדזערע פעלדלידער און אונדזערע ברויטלידער. און מיר וועלן וואַרפן קערנער אין דער ערד און בעטן אויף רעגן. און דער רעגן וועט קומען און מיר וועלן זיך פרייען מיט אים. און די ירושה, וואָס אַ פאַטער

וועט איבערלאזן א זון, וועט זיין אן אַקער־איין. און שטיל וועט זיין אין גאַנצן לאַנד, און אז גאַט וועט רעדן צו מענטשן — וועט זיין קול נישט פאַרלוירן גיין אין טומל, וואָרעם אַלע וועלן הערן. אזוי וועט אויפגעריכט ווערן דאָס לאַנד ישראל פאַר די איבערגעבליבענע פון ישראל. שולמית וועט אונדזער מלכה זיין און שלום — אונדזער מלך.
אַל ע: שולמית וועט אונדזער מלכה זיין און שלום אונדזער מלך.

(פאַר האַנג)

בילד 14

אין דער הייל פון שולמית.
די צען מקובלים זיצן אויף די שטיינער און האַרכן.

ערשטער מקובל: טריט! טריט!

די אַנדערע: טריט —

ערשטער מקובל: ער גייט! זיי גייען!

די אַנדערע: ער — ער —

(עס קומען אן — געפירט פון דעם אייביקן יד — שלום בן־חורין און די זייניקע).

אייביקער יד: (צו די זקנים) וועכטערס, אייער וואַכציט איז אַריבער.

(די צען מקובלים שטייען אויף די שטיינער).

ערשטער מקובל: ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה.

די אַנדערע: (חזרן איבער).

שלום בן־חורין: ווו איז די, וואָס איך בין געקומען זי וועקן?

ערשטער מקובל: האַסטו אַלץ פאַרגעסן?

שלום בן־חורין: אלץ.
ערשטער מקובל: און די דיניקע?
שלום בן־חורין: אויך זיי.
ערשטער מקובל: געלויבט איז גאט, וואס מאכט פארגעסן!
דערנענטער דינע טריט צו איר געלעגער. (גייט צו און הייבט אויף דעם פרוכת. אלע דערזעען די שלאפנדיקע שולמית).
דער אייביקער י?ד: אומבאָרירט און נישט געביטן! אזוי ליגט זי אין יונגן שלאָף פון שיר־השירים־צייטן ביז איצט!
שלום בן־חורין: (בייגט זיך אַריבער דער שלאָפנדיקער) דעם הימל זע איך — דאָס איז איר פנים. נאָר נאָך איז די זון אויפן הימל נישט אַרויס. זי שלאָפט, די זון, אין אירע צוגעמאַכטע אויגן.
אַלע: (מיט די מקובלים) שובי, שובי, השולמית! שובי, שובי ונחזה בך!
דער אייביקער י?ד: דיין פריינד איז געקומען, שולמית, מלכה פון דער יידישער מלוכה.
שלום בן־חורין: (רירט זי אָן ביים אַקסל).
שולמית: (גיט זיך אַ וואָרף, ווי דורכגעשניטן פון אַ בליץ, עפנט אַ פאַר פרישע, פּיכט־באַטויטע מאַנדלאַויגן, קוקט פאַרווונדערט אויף שלום בן־חורין) ווער ביסטו?
שלום בן־חורין: שלום הייס איך און שלום רוף איך צו דיר. (שטילקייט).
שולמית: (ווי זיך דערמאָנענדיק) כ'בין ערשט נעכטן איינגעשלאָפן.
דער אייביקער י?ד: פון נעכטן ביז איצט, שולמית, זענען פאַרבני צוויי טויזנט יאָר.
שולמית: איך ווייס גאַרנישט.
שלום בן־חורין: איך האָב געווסט אַלץ.
שולמית: און איצט?
שלום בן־חורין: פאַרגעסן!
אַלע: מיר אַלע אזוי — אַלע —
ערשטער מקובל: געלויבט איז דער, וואָס מאַכט פאַרגעסן!

דער אייביקער ייד: אויסגעמעקט פון זייער געמיט אויף אייביק קרייצצוגן און פאגראמען, מיטל־עלטער און ניי־עלטער. אויסגעמעקט אלע תורות, אראפגעווארפן אלע הויקערס. ס'איז גארנישט געשען. ס'האט גארנישט געטראפן. זיי האבן צעשטערט די געשיכטע. זיי זענען אריבער די בריק פון די דורות. זיי זענען אויפן צווייטן ברעג. זיי זענען קינדער. (צו שולמיתן) דו ביסט זייער מלפה און שלום — זייער האר.

שלום בן־חורין: (דערלאנגט אַ האַנט, הייבט זי אויף פון געלעגער) און איך זייער האר —

שולמית: (שטייט) זייערער און מיינער —

שלום בן־חורין: (קושט זי) שוועסטער פלה, קום מיט מיר.

ערשטער מקובל: געעפנט די צינורות! פארגיס די ברעגן, ים פון חסד, וואש אפ די לעצטע רויטקייטן פון דין!

דער אייביקער ייד: מלכות בית־דוד האט קיין מאל נישט אויפגעהערט. מ'האט נאר באדארפן אנטדעקן די הייל. (ער, דער שאטנדיקער, ווערט בלוי).

שלום בן־חורין: קומט! קומט איר אלע!

(אלע לאזן זיך צום ארויסגאנג).

דער אייביקער ייד: אברהם, יצחק און יעקב ווארטן שוין מיט דער חופה. מע שפילט באלד פידל אויפן הרהיזיתים.

(פארהאנג)

